

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

KULTURMILJÖANALYS KIRUNA ETAPP 2

Producerad mars 2014, reviderad september 2014.

Rapporten är framtagen av Arnqvist & Sivenbring AB,
MAF Arkitektkontor AB, Arkitekten Inger Olsson AB,
Westerlinds arkitektkontor AB samt Bebyggelse i Norr

på uppdrag av Kiruna kommun

KIRUNA KOMMUN

Innehåll

INNEHÅLL	3
-----------------------	----------

LÄSANVISNING	6
---------------------------	----------

SAMMANFATTNING AV REKOMMENDATIONER OCH STRATEGIER VID FLYTT AV BYGGNADER	8
---	----------

<i>Gällande beslut för skyddade byggander</i>	<i>9</i>
---	----------

<i>Generella rekommendationer vid flytt av byggnader</i>	<i>9</i>
--	----------

<i>Rekommendationer för grönstruktur</i>	<i>10</i>
--	-----------

BAKGRUND, METOD, ORIENTERING

INLEDNING	11
------------------------	-----------

Bakgrund	11
-----------------------	-----------

Uppdraget	11
------------------------	-----------

<i>Beställare och utförare</i>	<i>11</i>
--------------------------------------	-----------

Tillvägagångssätt	11
--------------------------------	-----------

<i>Analysmetod DIVE</i>	<i>12</i>
-------------------------------	-----------

<i>Begrepp</i>	<i>12</i>
----------------------	-----------

<i>Mål och struktur</i>	<i>12</i>
-------------------------------	-----------

<i>Disposition</i>	<i>13</i>
--------------------------	-----------

METOD OCH GENOMFÖRANDE	14
-------------------------------------	-----------

Vad är en DIVE-analys?	14
-------------------------------------	-----------

Några nyckelord	15
------------------------------	-----------

ETAPP 1	17
----------------------	-----------

ETAPP 2	17
----------------------	-----------

KULTURARV OCH KULTURMILJÖVÄRDEN	18
--	-----------

Kulturarv	18
------------------------	-----------

Kulturarvet som resurs	20
-------------------------------------	-----------

Sammanfattning	20
-----------------------------	-----------

LAGSTIFTNING	21
---------------------------	-----------

Lagstiftning	21
---------------------------	-----------

<i>Miljöbalk (1998:808)</i>	<i>21</i>
-----------------------------------	-----------

<i>Lag (1988:950) Kulturmiljölagen, före 1 januari 2014 kallad Kulturminneslagen</i>	<i>21</i>
---	-----------

<i>Plan- och bygglag (2010:900)</i>	<i>21</i>
---	-----------

<i>Bevarandeplan</i>	<i>22</i>
----------------------------	-----------

<i>Riksintresset Kiruna - Kiirunavaara</i>	<i>22</i>
--	-----------

HISTORISK ORIENTERING	23
------------------------------------	-----------

- 1890 Före samhällsbyggnaden	23
--	-----------

<i>Samiska näringar och odlingsgränsen</i>	<i>23</i>
--	-----------

<i>Differentierat näringsfång</i>	<i>23</i>
---	-----------

<i>Gruvnäring</i>	<i>23</i>
-------------------------	-----------

1890-1899 Gruvetablering och kåksamhälle	25
---	-----------

<i>Samhällsbyggnad</i>	<i>25</i>
------------------------------	-----------

<i>Kåksamhälle</i>	<i>27</i>
--------------------------	-----------

ANALYS

1900-1908 Samhällsbygget startar. Ett samhälle - tre planer.....	27
<i>Samhällsplanering</i>	<i>27</i>
<i>Stadsplanen</i>	<i>27</i>
<i>Bolagsområdet</i>	<i>28</i>
<i>SJ-området</i>	<i>28</i>
<i>Gruvnäringen.....</i>	<i>28</i>
<i>Ett attraktivt samhälle</i>	<i>28</i>
1909-1947 Municipalsamhällets uppbyggnad	29
<i>Konsolidering</i>	<i>29</i>
<i>Befolkningsutveckling</i>	<i>30</i>
<i>Stadsbilden.....</i>	<i>30</i>
1948-1976 Stadsbildning och expansion.....	31
<i>Högkonjunktur</i>	<i>31</i>
<i>Bebyggelsen</i>	<i>32</i>
1977-2004 Gruvnäringens minskade betydelse	32
<i>Differentierat näringsliv</i>	<i>32</i>
<i>Bebyggelse</i>	<i>33</i>
KOMPLETTERING AV ETAPP 1	33
Planerings- och stadsomvandlingsprocessen i Kiruna C efter 2005.....	33
<i>Bakgrund, 2005-2010</i>	<i>33</i>
<i>Efter 2010.....</i>	<i>34</i>
Sammanfattning och komplettering av etapp 1	34
<i>Val av tidsepoker och rubriker.....</i>	<i>35</i>
<i>Val av geografisk indelning.....</i>	<i>35</i>

TIDSEPOKER OCH DIVE-MATRISER	37
<i>Landskapet</i>	<i>38</i>
<i>Stadsdelar</i>	<i>38</i>
<i>Stadsrum</i>	<i>39</i>
<i>Byggnader</i>	<i>39</i>
VÄRDEN OCH REKOMMENDATIONER	54
Förutsättningar i Kiruna.....	54
<i>Val av områden och byggnader.....</i>	<i>54</i>
DIVE steg 3 och 4 – generellt	55
<i>Värderingskriterier</i>	<i>55</i>
Förslag till rekommendationer.....	56
<i>Val av områden</i>	<i>58</i>
Värdering av områden, grupper och byggnader	59
<i>Värderingsmatris</i>	<i>59</i>
Större områden	60
<i>SO1 - Bolagsområdet, sydöstra delen, nedre.....</i>	<i>61</i>
<i>SO2 och SO3 - Stadsplaneområdet.....</i>	<i>65</i>
<i>SO4 - SJ-området.....</i>	<i>69</i>
<i>SO5 - Luossavaaraområdet, villor från 1950- och 60-talet</i>	<i>73</i>
<i>SO6 - triangelområdet, villor från 1960-talet</i>	<i>77</i>
<i>SO7 - Lomboloområdet, västra delen, villor från 1960-talet</i>	<i>81</i>
<i>SO8 - Jägarskoleområdet</i>	<i>84</i>
Mindre grupper.....	86
<i>MG1 - Bolagsområdet, sydvästra delen, nedre.....</i>	<i>87</i>
<i>MG2 - Bolagsområdet, norra delen (Björkbacken).....</i>	<i>91</i>
<i>MG3 - Gula raden (Iggesundshuset)</i>	<i>95</i>
<i>MG4 - Bolagsområdet, norr om Hjalmar Lundbohmsvägen.....</i>	<i>99</i>

<i>MG5 - Lokstallsområdet</i>	102
<i>MG6 - Kv Bagaren med Långholmen, Övre Norrmalm</i>	104
<i>MG7 - Stationsområdet, Bangårdsvägen 1-9</i>	106
<i>MG8 - Kv Bryggaren och Stinsen, Stadsplaneområdet</i>	108
<i>MG9 - B304 och B303 Lingonstigen 2 och 3, kv Vallmon 1 och Tätörten</i>	110
<i>MG10 - Kv Ortdrivaren 1-4</i>	112
Enskilda byggnader	114
<i>EB1 - Stadshuset</i>	116
<i>EB2 - B227 "Jerusalem", Kv Alprosen 11.1</i>	118
<i>EB3 - Kyrkan och klockstapeln</i>	120
<i>EB4 - Krematoriet</i>	122
<i>EB7 - B46 Gamla sjukstugan, Kv Malörten 3</i>	124
<i>EB8 - Gamla brandstationen, Kv Malörten 2</i>	126
<i>EB9 - Fd bibliotek, Kv Malörten 1</i>	128
<i>EB10 - Fd Kyrkoherdebostaden, Kv Rörläggaren 1</i>	130
<i>EB11 - Östermalmsskolan, Kv Thuleskolan</i>	132
<i>EB12 - IOGT-huset "Odd Fellow", Kv Kranföraren 7</i>	134
<i>EB13 - Kv Cementgjutaren 1</i>	136
<i>EB14 - Landströmska huset, Kv Jordschaktaren 10</i>	138
<i>EB15 - Kv Provtagaren 21</i>	140
<i>EB16 - Kv Vagntipparen 4</i>	142
<i>EB17 - Pekinghuset, Kv Lilla skolan</i>	144
<i>EB18 - B5, Kv Fjällrosen 3</i>	146
<i>EB19 - B99 Länsmansbostaden, Kv Tätörten 4</i>	148
<i>EB20 - B41 Bolagshotellet, Kv Fjällklockan 3</i>	150
<i>EB21 - Kv Cementgjutaren 2</i>	152
<i>EB22 - Kv Grundläggaren 1 och 7</i>	154
<i>EB23 - Kv Grundläggaren 9</i>	156
<i>EB24 - Kv Rörläggaren 4</i>	158
<i>EB25 - Kv Grundläggaren 5</i>	160
<i>EB26 - B39 Ingenjörsvillan, Kv Fjällklockan</i>	162

HJALMAR LUNDBOHMSGÅRDEN	165
Utredning av gårdens värden	165
<i>Rekommendationer</i>	165
UNDERLAG OCH KÄLLOR	180
Källor DIVE etapp 2	180
<i>Otryckta källor</i>	180
<i>Tryckta källor och litteratur</i>	180
Källor DIVE etapp 1	180
<i>Otryckta källor</i>	180
<i>Tryckta källor och litteratur</i>	181

Läsanvisning

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2 är en fortsättning på det arbete som gjordes i etapp 1, se inledningstexten.

Under hösten och vintern 2013-2014 har det pågått arbete både med denna kulturmiljöanalys, en fördjupad översiktsplan för Kiruna tätort och en utvecklingsplan för Nya Kiruna.

I dessa arbeten har samverkan varit viktig och rapporten börjar därför med en kort sammanfattning av rekommendationer och strategier vid flytt av byggnader.

Efter sammanfattningen följer några kapitel som förklarar arbetet och ger bakgrund till det som är kärnan i Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2, värdering och rekommendationer för områden och byggnader.

SAMMANFATTNING

Sammanfattning av rekommendationer och strategier vid flytt av byggnader.

BAKGRUND, METOD, ORIENTERING

INLEDNING

Bakgrund till arbetet med kulturmiljöanalysen, mål med arbetet och vald metod.

METOD

För arbetet med Kulturmiljöanalys Kiruna används DIVE-metoden, den beskrivs här.

KULTURARV OCH KULTURMILJÖVÄRDEN

Text som beskriver de ord och begrepp som används i rapporten.

LAGSTIFTNING

En kort redovisning av de lagar som gäller för kulturarv och kulturmiljöer.

HISTORISK ORIENTERING

En orienterande beskrivning av Kirunas framväxt från tiden före samhällsbildningen till nutid.

KOMPLETTERING AV ETAPP 1

Komplettering av tidigare arbete och förklaring till valda tidsintervall för matriserna.

ANALYS

TIDSEPOKER OCH DIVE-MATRISER

Redovisning av valda tidsintervall och geografiska områden samt matriser där Kirunas historia beskrivs utifrån dessa.

VÄRDEN OCH REKOMMENDATIONER

Större områden, mindre grupperingar och enskilda byggnader värderas utifrån kunskapsvärden/upplevelsevärden/bruksvärden. Utifrån värderingarna gör rekommendationer för framtiden. De områden som först berörs av gruvans utbredning är högst prioriterade.

UNDERLAG OCH KÄLLOR

Underlag och källor för arbetet med Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 1 och 2.

Sammanfattning av rekommendationer och strategier vid flytt av byggnader

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2 är en fortsättning på det arbete som gjordes i etapp 1. En viktig del av innehållet i denna rapport utgörs av värderingar av och rekommendationer för den bebyggelse och de kulturmiljöer i Kiruna tätort som påverkas av gruvbrytningen.

Rekommendationerna kan vara allt från dokumentation, återbruk, bevarande av byggnadsstruktur till flytt av byggnad, se avsnitt ”Värden och rekommendationer”.

Det finns många anledningar till varför det är önskvärt att flytta så mycket bebyggelse som möjligt, anledningarna kan sammanfattas i:

- *kulturell hållbarhet*
- *ekologisk hållbarhet*
- *ekonomisk hållbarhet*
- *social hållbarhet*

I det material om kulturmiljö som tagits fram i planarbetet med nya centrum, dat 2013-11-11, finns tre strategier redovisade för flytt av kulturbyggnader. Med kulturbyggnader avses de byggnader som i ett avtal mellan kommunen och LKAB är beslutade att flyttas på LKABs bekostnad.

- *Samla alla i en kulturpark (grönstråket)*
- *Samla alla i ett kulturkvarter*
- *Hotspots/ kluster/ synergi i sammanhang med offentliga program och platser*

I senare samtal har även möjligheten att sprida bebyggelsen tagits upp som alternativ.

Arbetet i etapp 2 har utgått från att fler byggnader än de som avtalats mellan kommunen och LKAB skall ges möjlighet att flyttas. Alla byggnader

som av ägarna upplevs ha ett bruksvärde/ekonomiskt värde som motiverar en flytt kan vara aktuella, det innebär att i en strategi för flyttade byggnader i nya centrum bör hänsyn tas till alla typer av byggnader som finns i de av stadsomvandlingen påverkade områdena.

För flytt av byggnader som behandlas i rapporten gäller de rekommendationer som tagits fram för byggnaden/området.

Vid flytt av byggnader till tidigare obebyggd plats finns särskilt två saker att ta hänsyn till, dels att byggnadens värden i så stor utsträckning som möjligt kan behållas och helst ”växlas upp”, dels att byggnaden på ett så bra sätt som möjligt bidrar till den nya miljön. Särskilt viktigt är det för byggnader som kan ses som solitärer med stort värde på sin nuvarande plats.

Mer övergripande kan alla fyra strategierna ovan kan vara aktuella beroende på vilken byggnad/byggnadstyp som flyttas.

- *Den första strategin, att samla flyttade byggnader i en kulturpark, kan vara aktuell för byggnader med offentlig verksamhet och som tål att vara ensamma eller i mindre grupp.*
- *Den andra strategin, att samla flyttade byggnader i kulturkvarter, är lämplig för byggnader som nu ingår i väl gestaltade miljöer och som bör behålla sitt sammanhang med flera byggnader.*
- *Den tredje strategin, hotspots/kluster/synergi i sammanhang med offentliga program och platser, är lämplig för byggnader som fungerar som landmärken eller mötesplatser eller på annat sätt kan förstärka en plats.*
- *Den fjärde strategin, att sprida byggnader, är främst lämplig för ”standardbyggnader”.*

Förutom att flytta hela byggnader finns alternativen att ta tillvara byggnads-material och delar av byggnader. Det kan göras både för att återanvända fungerande byggnadsmaterial och för att ta tillvara kulturhistoriska värden. Med återbruk/återanvändning menar vi i de flesta fall att byggnadsdelar, inredning mm återanvänds med syftet att bevara kulturhistoriska, estetiska eller liknande värden. Med återvinning menar vi i de flesta fall återanvändning av material för att spara på resurser.

En viktig fråga som kommit upp i flera samtal är hur områden som påverkas ska tas om hand. Det gäller speciellt tiden mellan att hus börjar rivas/flyttas tills området är tomt. Förutom de rekommendationer som finns i rapporten bör detta studeras närmare då det kommer att ha stor påverkan på de boende i områdena.

Gällande beslut för skyddade byggander

I Kiruna finns tre byggnader som har skydd som byggnadsminnen; Hjalmar Lundbohmgården, hyresfastigheten Jerusalem och stadshuset. Även Kiruna stationsbyggnad har haft ett skydd som byggnadsminne men skyddet är hävt genom ett beslut av Länsstyrelsen. Kyrkan med klockstapel, inventarier och kyrkopark, krematoriebyggnaden med kapell, columbarium och urlund samt kyrkogården med kyrkogårdskapellet vid Kurravaaravägen, är skyddade som kyrkliga kulturminnen. Då förändringar av skyddade byggnader planeras ska samråd ske med Länsstyrelsen eftersom många av dessa kan kräva tillstånd från Länsstyrelsen.

Stadshusets framtid är oklar i dagsläget, våren 2014, då en rättsprocess om dess byggnadsminnesstatus pågår. Det kan dock inte stå kvar på nuvarande plats på grund av kommande markdeformationer. Kiruna kommun har begärt att Länsstyrelsen ska häva byggnadsminnesförklaringen. Länsstyrelsens beslut innehöll villkor om tillvaratagande och återuppförande som kommunen ansåg var för långtgående. Ärendet har varit upp i Förvaltningsrätten vars dom har överklagats av kommunen.

Generella rekommendationer vid flytt av byggnader

Enskilda byggnader – starka solitärer (exempelvis Kv. Spelstyraren 10, Landströmska huset), kan bli ett karaktärsfullt och bra komplement i ett nytt sammanhang. En förutsättning är att den nya miljön har kvaliteter som lyfter fram byggnaden, med lämplig inramning av vegetation och/eller omgivande bebyggelse vars morfologi, gestaltning och skala i några viktiga avseenden kan matcha den flyttade byggnaden. Det kan handla om fasadmaterial, färgsättning, byggnadsvolymer, höjder, takvinklar och fönstersättning mm – gärna i kombination. Stilmässiga brytningar i närmiljön behöver

inte vara till nackdel för en flyttad enskild byggnad, så länge byggnaden har ett väl definierat rumsligt och visuellt utrymme det nya sammanhanget och inte upplevs som helt främmande och malplacerad. Den flyttade byggnaden bör också kunna användas på ett lämpligt sätt.

Kyrkobyggnadens nationalromantiska tolkning av en kåta har placerats på en höjd bland Kyrkparkens risklädda mark med enar och fjällbjörksbuketter, dvs en vegetation som finns nära trädgränsen. Detta är ett exempel på hur man velat förankra arkitekturen till platsen, vilket bör beaktas vid kyrkans nya placering. (Att placera kyrkan i en anlagd park eller en strikt grönstruktur, t ex mitt i en boulevard, skulle bli helt fel.)

Grupperingar – löst sammanhållna (exempelvis norra delen av bolagsområdet, Björkbacken), kan bestå av en samling individuellt utformade byggnader med stora olikheter, ofta fritt placerade i en löst sammanhållen planstruktur. För denna kategori gäller i princip samma rekommendationer som för enskilda byggnader och solitärer. Hanteringen av byggnader i grupp är helt beroende av hur starka miljömässiga och funktionella samband som finns. Byggnader med inbördes starka miljömässiga och historiska samband bör vid flytt placeras tillsammans. Andra byggnader kan i vissa fall uppskattas mer om de skiljs från en miljömässigt löst sammanhållen grupp och får en mer framträdande roll på ny plats. Bedömningar måste göras från fall till fall beroende på befintligt sammanhang och möjligt nytt sammanhang. Det är en stor fördel om tidigare funktionella sammanhang kan återuppstå.

Björkbacken är ett exempel på hur en södervänd sluttning använts för att ge både utsikt, bra mikroklimat och - med tanke på variation på byggnader - även hög status.

Grupperingar – starkt sammanhållna (exempelvis Bläckhornsmiljön inom Bolagsområdet), består i de flesta fall av byggnader med samma utformning eller varianter av samma grundtyp. De har ofta planerats, komponerats och byggts som en sammanhållen miljömässig, funktionell och social helhet. Starkt sammanhållna grupper kan behålla sin karaktär om de flyttas i grupp och placeras in i en liknande planstruktur med ungefär motsvarande täthet. Då skapas goda förutsättningar för att några av de karaktärsdrag och värden som tidigare varit betydelsefulla kan återskapas.

I något enstaka fall kan byggnader som lyfts ur en stark grupp och placeras in i ett nytt mer eller mindre främmande sammanhang klara sig bra som enskilda objekt. Som regel tappar dessa lösryckta byggnader en stor del av de miljöskapande, historiska och immateriella värden som hänger samman med den ursprungliga gruppen. Även flyttade hela grupper är beroende av att hamna i rätt sammanhang. För att kunna bli ett bra och väl integrerat komplement i den nya stadsdelen bör det strukturellt, rumsligt och estetiskt upplevas som helt naturligt. Planering för flytt av hela grupper, med ambitionen att återskapa viktiga värden i den nya miljön, kräver arkitektonisk och planeringsmässig fingertoppskänsla utöver det vanliga.

Järnvägsstationens goda arkitektur likaväl som Järnvägsparkens storlek och innehåll, signalerar vilken hög status järnvägsförbindelsens innebar; Det var detta som långväga gäster möttes av när de rest hit. Idag är järnvägsparken visuellt avskild från stationsområdet med en vägbank för E10 och parkens värde är mer kopplad till olika element varav flertalet berättar om en svunnen tid. Här finns även uppvuxna träd och en stor välbesökt lekplats. Alla städer behöver en centralt belägen park och det här är Kirunas nuvarande. Samtidigt är det dags att börja anlägga nästa stadspark.

Större områden (exempelvis Bolagsområdet eller stadsplaneområdet), kan bestå av en samling enskilda byggnader med gemensamma förutsättningar och karaktärsdrag, inslag av löst sammanhållna eller starkt sammanhållna grupper eller en mer eller mindre komplex kombination av enskilda byggnader och grupper. För större områden är det som regel viktigare att hålla ihop de starka grupper som finns inom området, exempelvis Bläckhornsmiljön inom Bolagsområdet, än att försöka återskapa området som helhet.

Om flera enskilda byggnader eller i löst sammanhållna grupper flyttas från ett större område, där ambitionen är att återskapa några av huvuddragen från det befintliga området, är det viktigare att överföra de intentioner som fanns i den ursprungliga planstrukturens utformning än att placera in enskilda byggnader i samma konfigurationer som tidigare. Det betyder att vägstruktur, gatubredd, kvartersutformning, tomtindelning och placering av byggrätter – exempelvis nära gatuliv – kan få stor betydelse för att åter-

skapa ”rätt” känsla för placering och integrering av flyttad bebyggelse. Den sistnämnda strategin är tillämpbar för stora delar av Stadsplaneområdet.

Stadsplaneområdet har delar där trädgårdarna med buskar och träd, tillsammans med murar, staket, plank och byggnader i gatuliv bidrar till en intim upplevelse av gaturummet. Detta medför att området upplevs som lummigt. Särskilt de nedre mer skyddade delarna.

Rekommendationer för grönstruktur

Man ska komma ihåg att den gamla staden är placerad på gränsen mellan växtklimatzon 7 och 8. De västra delarna ligger väldigt nära trädgränsen och är betydligt kargare än de östra där det t o m växer gran. Det är stor skillnad mellan en trädgårdarna i Luossavaara och Tuolluvaara.

De senaste decenniet har lövvegetation inte frusit tillbaka i samma utsträckning som tidigare. Grönytor längs trafikleder mm har börjat ”slya igen” och vegetationsgränsen mot kalfjället har flyttats högre upp. Att snåren med olika salixarter växer snabbare än tidigare betyder inte att etableringar av nyplanterade buskar och träd går fort. Därför är det extra viktigt att man ska vara rädd om den vegetation som redan finns på platsen för det nya Kiruna. Det krävs en särskild varsamhet med den befintliga vegetationen i samband med anläggningar och därmed även vid planering. Befintlig vegetation ska behandlas med respekt.

Parker och trädgårdar som förr eller senare blir en del av gruvstadsparken bör inventeras t ex i samarbete med ArtDatabanken vid SLU. Bra växtmaterial bör förökas eller, om möjligt, flyttas till nya stadsdelar.

Det kulturhistoriska värdet ligger bl a i en parks eller trädgårds tidstypiska utformning och växtmateriallets koppling till anläggning, t ex vilka arter var populära när anläggningen gjordes och vilka sorter har fått stor spridning.

Oavsett markdeformationer eller stadsflytt, klarar sig inte en park eller trädgård utan skötsel och underhåll samt en målsättning för anläggningens utveckling. Det senare är särskilt viktigt för att upprätthålla det kulturhistoriska värdet.

Inledning

BAKGRUND

Kiruna har en på flera sätt ovanlig och intresseväckande historia, som också är tydligt avläsbar i stadens bebyggelsestruktur och arkitektur. På grund av gruvbrytning genomgår Kiruna nu en omfattande och omvälvande process där den byggda miljön kommer att förändras vad gäller bebyggelse och infrastruktur. Kulturmiljöanalys Kiruna är en del i arbetet och utförs med målet att tillvarata stadens kulturvärden i processen.

Hela tätorten är klassad som kulturmiljö av riksintresse och en bevarandeplan från 1984 hanterar delar av centrala Kirunas kulturmiljöer. Kommunen antog 2007 en fördjupad översiktsplan för tätorten som redovisar hantering av riksintressen och framtida användning av mark och vatten. Just nu, februari 2014, pågår arbetet med en ny fördjupad översiktsplan för tätorten. För mer information se kapitel *Lagstiftning och planeringsöverbäganden i Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 1*.

Skälet till upprättandet av en kulturmiljöanalys 2007 var kommunens avsikt att hantera kulturmiljön i ett fristående komplement till den fördjupade översiktsplanen. Analysen är också avsedd att vara ett underlag till ett nytt kulturmiljöprogram.

UPPDRAGET

Kulturmiljöanalys Kiruna är uppdelad i två etapper. Den första etappen färdigställdes 2008 och finns redovisad i en separat rapport, tidigare nämnda *Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 1*. Analysen utförs enligt DIVE-metoden och ska resultera i rekommendationer och riktlinjer för hur kulturmiljön kan tillvaratas som en resurs i planeringen och omvandlingen av staden. Av DIVE-analysens fyra steg omfattar etapp 2 de två sista stegen, värdering och förslag till åtgärder.

Etapp 2 innefattar även komplettering av Etapp 1 och DIVE-analysens första två steg, beskrivning och tolkning, samt en separat analys av Hjalmar Lundbomsgården.

Rapporten för arbetet i etapp 2 är upplagd så att den ska kunna läsas separat. Det innebär att vissa textavsnitt finns med i båda rapporterna för sammanhang och tydlighet.

Beställare och utförare

Beställare av uppdraget är Kiruna kommun, fritids- och kulturförvaltningen, med kommunantikvarie Clara Nyström som projektledare.

Uppdraget har utförts av en konsultgrupp bestående av Arnqvist & Sivenbring som huvudkonsult, Arkitekten Inger Olsson AB, Bebyggelse i Norr, Westerlinds Arkitektkontor AB och MAF Arkitektkontor AB.

Curt Persson, landsantikvarie och tjänstledig museichef, har funnits med som resurs i arbetet.

TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Utgångspunkt i arbetet har varit de direktiv som angivits i upphandlingen, bland annat att analysen ska genomföras enligt DIVE-metoden.

Konsultgruppen har under arbetet haft ett antal träffar med en referensgrupp bestående av Anja Taube och Lennart Lantto från kultur- och fritidsförvaltningen, Eva Ekelund och Göran Cars från utvecklingsplanegruppen, Agneta Rehnberg, Jeanette Aro och Kerstin Lundin-Segerlund från länsstyrelsen, Sara Hagström-Yamamoto och Jan-Erik Lundström från länsmuseet, Joakim Norman från LKAB, Hans Utstrand och Margareta Bergman från miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen. Det har dessutom hållits separata möten med miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen, utvecklingsplanegruppen och Mary Rosenfors, ansvarig för den fördjupade översiktsplanen för tätorten.

I uppdraget ingick också att ha möten med politiker och allmänhet och de genomfördes som två välbesökta seminarier med presentation av arbetet och föreläsningar av kommunantikvarie Fredrik Hjelm i Borås och Crister Gustafsson professor i kulturvård. På seminarierna fanns också möjlighet till frågor och diskussion

Analysmetod DIVE

DIVE-analysen syftar till att klargöra hur kulturhistoriska värden i olika miljöer kan tas tillvara och användas. Slutprodukten ska behandla de problem som har betydelse i aktuell planeringsprocess.

En DIVE-analys är en kreativ, ifrågasättande, öppen och tvärfacklig arbetsprocess. Resultatet ska kunna användas som underlag för beslut om hur kulturhistoriska kvaliteter kan tas tillvara som en gemensam tillgång i utvecklingen av ett område. Under arbetet ska passiv historisk information omvandlas till praktiskt användbar kunskap genom att ett områdes kulturhistoriska karaktär, betydelse, värden och handlingsmöjligheter beskrivs och bedöms i fyra tydliga steg. (PM Riksantikvarieämbetet 2008-08-26)

I första steget **D**, *describe*, beskrivs miljön utifrån befintliga fysiska spår.

I andra steget **I**, *interpret*, tolkas spåren utifrån historiska och samhälleliga sammanhang.

I tredje steget **V**, *value*, värderas området utifrån olika värden, potentialer, prioriteringar och ändringskapacitet.

I fjärde steget **E**, *execute*, tas rekommendationer och riktlinjer fram för hur det analyserade kan bli en positiv resurs.

Denna analys utgör steg tre och fyra - värdering och åtgärder - av Kiruna inom gränsen för riksintresseområdet.

Begrepp

För att undvika begreppsförvirring är termerna *etapp*, *steg* och *nivå* samt *beskrivning* och *tolkning* konsekvent använda genom hela rapporten. *Etap-per* avser de två etapper uppdraget Kulturmiljöanalys Kiruna är indelat i.

Med *steg* avses DIVE-metodens fyra steg. I analysen är Kiruna fysiskt strukturerat i *nivåer*, från övergripande områdesnivå till byggnadsnivå. Termerna används uteslutande i dessa sammanhang.

Mål och struktur

I arbetet med det omfattande studieområde Kiruna utgör, har avgränsningar och prioriteringar gjorts för att resultatet ska bli hanterligt och användbart. Beskrivning och tolkning i etapp 1 ska inte föregripa ett värderingsskede, samtidigt som etapp 1 i princip ska utgöra komplett underlag för etapp 2.

Betydande tid har lagts på att finna fungerande riktlinjer och strukturer, dels för etapp 1, men också för kulturmiljöanalysen som helhet. Målformulering för hela projektet har tagits fram i ett tidigt skede.

För redovisning av den komplexa miljön har analysen strukturerats genom en nivåindelning. För förståelse av det sammanhang analysen är utförd i, har vi tagit med kapitel om gällande lagstiftning och planeringsöversväganden samt en historisk orientering. Kapitlet om gällande lagstiftning finns bara i rapporten för etapp 1, den historiska orienteringen finns med i båda rapporterna. Den historiska orienteringen i denna rapport är delvis reviderad och kompletterad.

ÖVERGRIPANDE MÅL

Att ta fram underlag och redskap för att säkerställa att Kirunas kulturarv blir en resurs i det framtida Kiruna/i stadsomvandlingen.

Projekt mål tid

Resultatet av arbetet ska kunna användas både i nutid, närtid och framtid.

Projekt mål hållbarhet

Värden och kvaliteter i Kirunas kulturmiljöer ska definieras utifrån det hållbara samhällets aspekter; kulturella, ekonomiska, sociala och ekologiska.

Projekt mål förankring

Projektets arbete och resultat ska förankras hos allmänhet och aktörer för att säkerställa det övergripande målet.

Övergripande mål

I arbetet har målet varit att ta fram underlag som möjliggör rimliga urval och bedömningar i planeringen. Detta presenteras i analysens fyra nivåer.

Projekt mål tid

Kirunas situation innebär stor osäkerhet vad gäller tidsaspekter och planeringshorisonter. I en del pågående planering hanteras detta genom att planeringshorisonterna beskrivs som nutid, närtid och framtid. Vi har här valt att följa samma indelning.

Projekt mål hållbarhet

Kulturmiljöns värden betraktas i analysen som en resurs i ett hållbart samhälle. Ett tillvaratagande av kvalitéer i den byggda miljön synliggör en historisk utveckling och kan samtidigt bidra till en långsiktig syn på framtiden.

Projekt mål förankring

Alla i kommunen, näringsliv, fastighetsägare och medborgare, är på något sätt berörda av den byggda miljön som brukare eller ägare. För att kulturmiljöanalysen ska få genomslag och bli ett använt redskap krävs en förankringsprocess på alla nivåer.

Disposition

Efter denna inledning och läsanvisning kommer kapitel om kulturarv och kulturmiljövärden, genomgång av metod och genomförande, en kortare beskrivning av nuläget i Kiruna, historisk orientering, beskrivning av förändringsområden och därefter rapportens huvuddel med en komplettering av etapp 1 och därefter en översiktlig redovisning av tidsepoker i matrisform med DIVE-analysens alla fyra steg och fyra skalnivåer.

I kapitlet med värdering och åtgärder har följande kategorier definierats:

- *större områden*
- *mindre grupperingar*
- *enskilda byggnader*

Fokus ligger på bebyggelse som kommer att påverkas av deformationszonen redan i närtid, fram till 2035, där har detaljerade rekommendationer tagits fram. Värdering och åtgärder för bebyggelse som kan komma att drabbas längre fram i tiden behandlas mer generellt.

Metod och genomförande

VAD ÄR EN DIVE-ANALYS?

En DIVE-analys ska fungera både som ett planeringsunderlag och en kunskapsprocess. Den baseras på fyra grundläggande frågor som successivt ska besvaras:

Vad berättar dagens landskap och miljö om områdets ursprung och utveckling?

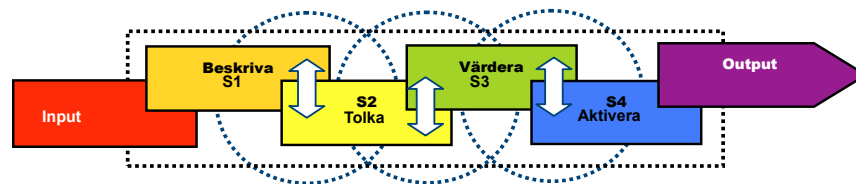
Varför har vissa karaktärsdrag haft speciell samhällsmässig betydelse i förhållande till ortens utveckling?

Vilka historiska karaktärsdrag har speciellt värde, kan de utvecklas och var går gränserna för vad de tål?

Hur kan utpekade historiska karaktärsdrag och resurser i området förvaltas och utvecklas?

De fyra stegen är delar i en kunskapskedja med beskrivande (S1), tolkande (S2), värderande (S3) och aktiverande (S4) steg. I ett förberedande steg (Input) bestäms mål, program och resurser och i ett sammanfattande steg (Output) samlas resultat och slutsatser. I praktiken är naturligt att arbeta med stegen två och två (S1 och S2, S2 och S3, och S3 och S4).

(Ann Mari Westerlind, RAA 081127)

Analysens stegvisa uppbyggnad som kunskapsprocess

INPUT

Mål: Utarbeta plan och program för arbetet

1. Utgångspunkt och målsättning
2. Innehåll och fokus
3. Förankring och resurser
4. Genomförande och samordning
5. Samarbete och samverkan med allmänheten
6. Kommunikation och tillgänglighet
7. Användning och arkivering

STEG 1

Mål: Belysa områdets historiska karaktär

Utgångspunkt: *”Vad berättar dagens landskap och miljö om områdets ursprung och utveckling?”*

Arbetsuppgifter:

- A Samla information om områdets ursprung och utveckling
- B Systematisera den insamlade historiska informationen
- C Förmedla informationen om analysområdets historiska karaktär

STEG 2

Mål: Belysa analysområdets historiska betydelse

Utgångspunkt: *Varför har vissa karaktärsdrag haft speciell samhällsmässig*

betydelse i samband med ortens utveckling?

- A Tolka områdets historiska kontext eller sammanhang
- B Undersök områdets historiska läsbarhet och tillstånd
- C Förmedla områdets historiska betydelse

STEG 3

Mål: Belysa områdets kulturhistoriska värden och möjligheter

Utgångspunkt: ”Vilka karaktärsdrag har speciellt värde, kan de utvecklas och var går gränserna för vad de tål?”

Arbetsuppgifter:

- A Bedöma kulturarvets värde
- B Undersöka kulturarvets utvecklingspotential och sårbarhet
- C Förmedla kulturarvets förändringskapacitet

STEG 4

Mål: Rekommendationer, definiera handlingsutrymmet i området

Utgångspunkt: *Hur kan utpekade historiska karaktärsdrag och resurser på platsens förvaltas och utvecklas?*

Arbetsuppgifter:

- A Definiera handlingsutrymmet
- B Föreslå förvaltningsstrategier och principer
- C Utarbeta råd och rekommendationer

OUTPUT

Mål: Sammanfatta analysens innehåll, resultat och rekommendationer

Arbetsuppgift:

Kort sammanfattning av analysen och de viktigaste slutsatserna som bidrag till planarbetet

NÅGRA NYCKELORD

Samverkan och delaktighet:

En DIVE-analys bör vara öppen för att säkra arbetets legitimitet och genomslagskraft.

Kommunikation och förmedling:

För att en DIVE-analys ska få genomslag krävs effektiv kommunikation och förmedling t ex genom olika former av visualisering.

Historisk karaktär / karaktärsdrag:

I DIVE-analysen är en viktig uppgift att beskriva vilka utvecklingsförhållanden i naturen och samhället som har präglat och format området.

Historisk kontext:

I DIVE-analysen är kontexten dvs de natur- och kulturbetingade förhållanden som förklarar sammanhangen i tid och rum i landskapet och området av stor betydelse.

Historiskt rum och kunskapsbank:

I DIVE-analysen betraktas analysområdet som ett historiskt rum eller kunskapsbank, där historien är lagrad i kronologiska skikt. Man dyker ner genom skikten och tar fram successivt fram information om utvecklingen.

Informationen ska presenteras på ett lättbegripligt och intresseväckande sätt för att få många människor engagerade t ex i en tid & rum matris.

Tid & rum matris:

I DIVE-analysen systematiseras informationen om det historiska rummet i en tid & rum matris (tidsfönster). Matrisen kan användas som kunskapsreferens och diskussionsunderlag i samtliga analyskedan.

Tiden avsätts längs den vertikala axeln med nutiden överst och dåtidens skikt därunder. Framtiden kan läggas in om man behöver undersöka förhållandet mellan aktuella framtidsplaner och platsens nuvarande karaktär.

Rummet redovisas längs den horisontella axeln på olika geografisk nivåer för att ge olika perspektiv på områdets utveckling.

Teman kan vara utvecklingsperioder, näringsfång, fysiskt formande processer och händelser, kommunikationer, landskapets, bebyggelsens och industrins historia eller berättelser om livet på platsen.

Historisk betydelse:

I DIVE-analysen grundas kulturarvets värden framför allt på områdets historiska betydelse.

Historisk läsbarhet:

I DIVE-analysen är läsbarhet ett redskap. Med läsbarhet menas att historien kan "avläsas" mer eller mindre väl i dagens landskap och i området.

Autenticitet och integritet:

I DIVE uttrycker begreppen tillsammans med begreppet historisk läsbarhet i vilken grad miljöer, strukturer och detaljer i landskapet och området fungerar som bärare och förmedlare av områdets historiska karaktär och betydelse.

Kulturarvets värden:

I DIVE-analysen används informationen från de två första stegen som grund för att bedöma hur områdets historiska karaktär och betydelse, läsbarhet, autenticitet och integritet samlat kan utnyttjas som argument för olika värden. Kulturarvets värden bedöms utifrån möjligheten att vara en källa till kunskap om den historiska utvecklingen, ge upplevelser av olika slag och bidra med betydande bruksvärden i samhället.

Kulturarvets utvecklingspotential:

I DIVE-analysen står kulturarvets utvecklingspotential för visionen om hur de kulturhistoriska karaktärsdragen skulle kunna lyftas fram som en utvecklingsresurs oavsett begränsningar.

Kulturarvets sårbarhet / tålighetsgräns:

I DIVE-analysen anges sårbarhet och tålighetsgränsen som punkter eller gränser då utpekade värden förändras, helt eller delvis.

Kulturarvets förändringskapacitet:

I DIVE-analysen sammanfattas bedömningarna av kulturarvets värden, utvecklingspotential och sårbarhet/tålighetsgränser som analysområdets förändringskapacitet.

Handlingsutrymme:

I DIVE-analysen beskriver handlingsutrymmet möjligheterna och ramarna för förvaltning, bruk och utveckling av områdets kulturhistoriska resurser och värden.

Förvaltningsstrategier och principer:

I DIVE-analysen ses tillvaratagande av kulturarvet som resurs i planering och stadsutveckling. Det kräver åtgärder och lösningar enligt olika förvaltningsstrategier och principer som t ex:

- Narrativt skydd som betonar områdets historiska läsbarhet och berättarförmåga
- Strukturellt skydd som betonar säkring och utveckling av viktiga historiska strukturer
- Anekdotiskt skydd som betonar bevarandet av enstaka objekts förmedlingsvärde
- Musealt skydd som betonar säkring av autentiska historiska kvaliteter
- Konsolidering och förstärkning av existerande och i sig ej skyddsvärda kvaliteter i planeringen
- Historisk rekonstruktion som ett led i en överordnad förvaltningsstrategi

Styrmedel och rekommendationer:

DIVE-analysen ska utmynna i råd om vilka styrmedel och rekommendationer som på olika sätt kan säkerställa såväl helheten som delarna av kulturarvet. Styrmedel kan vara:

- Information som kunskapsförmedling och samarbete med lokala aktörer
- Juridiska styrmedel (Miljöbalken, Plan- och bygglagen, Kulturmiljölagen, sektorslagar)
- Ekonomiska styrmedel (flera sektorer kan bidra till förvaltningen av kulturarvet)
- Bevarande- och förvaltningsprogram och planer (på överordnad och detaljerad nivå)
- Praktiska styrmedel (föreskrifter för skötsel, underhåll osv.)

ETAPP 1

I etapp 1 gjordes de två första stegen av en DIVE-analys, beskrivning och tolkning. Förutsättningen var att analysen skulle göras med befintligt material, inget nytt material skulle tas fram. Eftersom analysområdet var så omfattande, hela Kiruna tätort, gjordes analysen i tre nivåer:

1. En övergripande analys som omfattade hela riksintresseområdet, beskrevs både i text och matris.
2. En analys på stadsdelsnivå.
3. En analys för enskilda byggnader och anläggningar. På denna nivå förtecknades byggnader och anläggningar inom prioriterade stadsdelar. Den byggnadsinventering som gjorts 2005-2008, tillsammans med den fördjupade riksintressebeskrivningen över Kiruna som gjorts 2010, bedömdes vara tillräckligt underlag för arbetet i etapp 2.

ETAPP 2

Arbetet med etapp två började med en komplettering av etapp 1 utifrån synpunkter från Riksantikvarieämbetet. Indelningen av staden har delvis ändrats sen förra etappen och två analysnivåer används, en övergripande nivå som presenteras i epokindelade matriser och detaljerade rekommendationer för ett prioriterat urval större områden, mindre grupperingar och enskilda byggnader. V o E i matrisen utgår från de värden som området eller byggnaden bedöms ha idag och hur det värdet kan tas tillvara och nyttjas i framtiden.

Kulturarv och kulturmiljövården

KULTURARV

Kulturarvet är såväl materiellt som immateriellt. Dit räknas traditioner, språk, konstnärliga verk, historiska lämningar, arkiv- och föremålssamlingar samt kulturmiljöer och kulturlandskap med spår från olika generationer. Kulturarvet förändras med tiden beroende på samhällets ökande mångfald och skiftande värderingar. *Kulturmiljön* är en del av kulturarvet och den av människan påverkade fysiska miljön. Spåren av det förflutna finns överallt i vår omgivning. De kan vara alltifrån enskilda objekt till stora landskapsavsnitt.

I *riksintresseområdet* i Kiruna ingår den näraliggande fjällvärlden, gruvområdena, kommunikationsleder, bebyggelsens gatunät, parker och byggnader från olika tider som kan berätta om vad gruvnäringen betytt i området.

Kulturarvet är en självklar del av kirunabornas livsmiljö och är också en viktig resurs för rekreation, friluftsliv, turism- och besöksnäringen. När nya Kiruna utformas är det allas vårt ansvar att ta tillvara och bygga vidare på kulturarvet, så att det kan föras vidare till kommande generationer.

Människorna har format Kiruna gradvis och under lång tid. Staden är uttryck för mänskligt liv över tid och omfattar en mångfald av ekonomiska och sociala relationer, skaparkraft och innovation. I DIVE används olika vägar för att praktiskt beskriva och värdera Kirunas kulturarv. Man kan betrakta området som en *kunskapsbank* där historien är kronologiskt lagrad i skikt. Utvecklingsspåren och rötterna i landskapet och miljön kartläggs lager för lager med hjälp av historiska kartor och bilder, texter och berättelser från olika personer.

Kunskapsbanken gör det möjligt att lyfta fram *den historiska karaktären* i olika stadsdelar beroende på vilka naturliga och samhällsliga förhållanden som format området. Det kan vara maktförhållanden, religion, samhällsliga förhållanden, ekonomi, teknik, näringsliv, kommunikationer, stadsutveck-

lingsideologier och arkitektoniska uttryck.

I Kiruna handlar det om bebyggelse- och kommunikationsstrukturer, stadssiluetter och byggnadsfasader men också om bolagets och invånarnas funktionsmönster och traditioner som på olika sätt kännetecknar landskapet och miljön.

Alla spår efter händelser och verksamheter, produktionsprocesser och näringar i stads- och gruvlandskapet i Kiruna bär också på berättelser om *områdets samhällsliga betydelse*. Olika natur- och kulturförhållanden förklarar Kirunas internationella betydelse igår, idag och i framtiden. De speciella karaktärsdrag och förhållanden i olika delar av Kiruna som haft och har betydelse i samhället behöver tolkas, identifieras och klarläggas i ljuset av olika historiska och samhällsliga sammanhang.

I några stadsdelar som t ex i SJ-området eller Lombolo är det lätt att uppfatta uttrycken för tidens gång medan det i andra områden som t ex i Centrum är svårare att läsa den historiska utvecklingen, eftersom stadsdelen genomgått stora förändringar. *Läsbarhet* är därför en betydelsefull värderingsgrund. Det kan t ex vara att spåren från de olika stadsplanerna fortfarande är tydliga i Kiruna vilket är en förutsättning för att kunna förstå stadens historiska utveckling.

Autenticitet beskriver hur väl ursprungliga historiska spår bevarats som t ex Erskinehusens fasader, gårdsmiljön vid Hjalmar Lundbohm gården eller interiören i stadshuset. Autenticitet eller ”örördhet” kan handla både om kulturarvets materiella egenskaper, form och innehåll och om kreativa utvecklingsprocesser, som sociala sammanhang, funktionella och strukturella system.

På landskaps och stadsdelsnivå kan man också beskriva kulturarvets funktionella, strukturella eller visuella ”örördhet”. *Funktionell orördhet* kan betyda att användningen av byggnaderna i en miljö är intakt och i bruk i dag som t ex gruvområdet vid Kirunavaara. *Strukturell orördhet* handlar om hur fattbar den ursprungliga helheten i en stadsplan fortfarande är i dagens stad som t ex Hallmans mönsterplan. *Visuell orördhet* beskriver hur väl bevara-

de de funktionella och strukturella karaktärsdragen är i förhållande till den ursprungliga stadsbilden som t ex förhållandet mellan de tydliga gränserna mellan fjällnatur, gruvområden och bebyggelse i landskapet i Kiruna.

Bevarade *kunskapsvärden i form av sammanhängande bebyggelsemiljöer, hela byggnader eller delar av dem insatta i ett meningsfullt sammanhang* gör det möjligt för framtida generationer att ställa nya frågor och göra nya tolkningar av historien. Ju mer vi vet om landskapet och miljön i Kiruna, desto lättare är det att läsa och förstå historien. Kriterier som t ex representativitet, sammanhang och miljö, autenticitet och fysiskt skick används traditionellt av olika experter för att beskriva dessa värden.

Kulturarvet ger möjligheter till olika slags *upplevelser*. Kulturmiljön i Kirunaområdet står för kontinuitet, variation, kontrast och karaktär. Den är en viktig identitetsskapande faktor. Det handlar dels om att uppleva trygghet och olikheter i olika närmiljöer, såsom hela bostadsområden vars identitet präglas av en viss tidsanda, tillkomsthistoria eller uppbyggnadsideal. Det handlar i Kiruna också om att kunna se och känna igen särdragen i det vidsträckta landskapet med spåren efter gruvbrytningen och bebyggelsens läge på syd- och västsluttningar i synkontakt med gruvan. Sammanhang och miljö, identitets- och symbolvärde, arkitektonisk eller konstnärlig kvalitet används för att beskriva upplevelsevärden.

Kulturarvet står också för *bruksvärden* och stora samhällsinvesteringar med betydelse i ett hållbarhetsperspektiv. Utveckling av kulturarvets bruksvärden är bland annat att ta vara på byggnader, infrastruktur, traditionella kunskaper och färdigheter eller kulturella och sociala resurser. Ekonomi, funktion och ekologi står för olika typer av bruksvärden.

Olika egenskaper i staden har stor betydelse för medborgarna. De som bor eller regelbundet vistas i Kiruna förknippar större värden med platsen än personer som inte bor eller vistas där eftersom de dagligen har möjlighet att uppleva eller bruka bebyggelsemiljön. Flera enkätundersökningar har genomförts för att ta reda på hur kirunaborna värderar sin miljö. Det handlar då inte enbart om enskilda byggnader utan även om gång- och cykelvägar, parker och torg samt utblickarna mot omgivande friluftsområden. Men

stadsmiljön kan också värderas högt av personer som sällan eller aldrig besöker Kiruna. Värderingarna baseras på möjligheten att besöka miljön i framtiden och/eller helt enkelt på en uppskattning av att miljön existerar utan att de för den skull besöker den.

Kulturmiljön har således ett direkt bruksvärde, ett indirekt bruksvärde, ett optionsvärde (potentiellt direkt och indirekt bruksvärde) och ett existensvärde.

Direkt bruksvärde motsvarar vad enskilda är beredda att betala för användning av en specifik bebyggelsemiljö, till exempel för det egna boendet. Det indirekta bruksvärdet kommer till uttryck genom människors aktiviteter i den gemensamma stadsmiljön, till exempel en promenad i en stadskärna. Optionsvärdet motsvarar individens värdesättning av möjligheten att i framtiden direkt eller indirekt bruka bebyggelsemiljön. Existensvärdet är det värde individer tillskriver en miljö utan att de för den skull använder eller besöker miljön eller planerar att göra det i framtiden.

Dessa olika värden kan kopplas till olika sätt att se på Kiruna som nuvarande eller framtida boende och näringsidkare samt återkommande eller möjliga framtida besökare.

KULTURARVET SOM RESURS

För att kunna diskutera kulturarvet som en resurs eller *utvecklingspotential* för framtida förvaltning och bruk av de kulturhistoriska karaktärsdragen i Kiruna är det en fördel att först ta fram förslag till olika utvecklingsmöjligheter utan verklighetsanknutna begränsningar. Om visionerna faktiskt går att genomföra måste därefter bedömas i förhållande till kulturarvets sårbarhet och tålighetsgränser och vilka plan- och förvaltningsmässiga, tekniska, ekonomiska och politiska möjligheter som finns.

Med *kulturarvets sårbarhet* menas sannolikheten för minskning eller förlust av definierade kulturvärden till följd av inre eller yttre påverkan. *Tålighetsgränsen* anger kulturarvets robusthet. Det är den gräns som markerar övergången från en nivå av värden till en annan. Då tålighetsgränsen överskrids förändras utpekade värden helt eller delvis. Diskussioner om sårbarhet och tålighet är speciellt viktiga i Kiruna där mycket av den framtida utvecklingen består av rivning och återutnyttjande eller flyttning av hela eller delar av olika kulturmiljöer.

En sammanfattande bedömning av kulturarvets värden, utvecklingspotential, sårbarhet och tålighetsgränser anger *förändringskapaciteten och de kulturhistoriska handlingsmöjligheterna* i olika delområden och för olika byggnader. Det är en tvärssektoriell utmaning att uttrycka de samlade möjligheterna att anpassa eller utveckla kulturarvet i förhållande till de föreslagna förändringarna i exakta formuleringar.

SAMMANFATTNING

Hur kan man betrakta kulturarvet som en resurs i uppbyggnaden av Nya Kiruna? En fråga som genomsvärar stora delar av DIVE 2-rapporten är hur man kan återanvända den bebyggelse som nu ligger i områden som måste utrymmas p g a den framtida gruvbrytningen.

Om byggnader som representerar olika tidsskeden, samhällsgrupper och funktioner i Kirunas historia kan hållas samman, flyttas och bilda nya miljöer ger de en möjlighet för både kirunaborna och besökare att förstå och minnas hur staden växt fram – *kulturarvet blir då en kunskapsresurs*.

Om byggnader med höga estetiska och arkitektoniska värden från olika tider kan flyttas - antingen enskilt eller i sammanhållna grupper – till nya miljöer ger det möjligheter för invånarna att uppleva gatu- och torgrum med djupare tidsdimensioner än i enbart nybebyggelse – *kulturarvet blir då en resurs för upplevelser*.

Om byggnader i gott skick och som fungerar väl för olika ändamål kan flyttas – antingen i sin helhet eller i delar – kan de praktiskt användas och fungera i nya miljöer och bidra till spännande och attraktiva bostäder och lokaler - *kulturarvet blir då en bruksresurs*.

Lagstiftning

Sammanfattad och uppdaterad text från Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 1.

LAGSTIFTNING

Kulturmiljöer med höga värden av allmänt intresse ska värnas av det offentliga i enlighet med gällande lagstiftning. Den bebyggda miljön hanteras i olika lagar och förordningar. Till de ur kulturmiljösynpunkt viktiga hör Miljöbalken, Kulturmiljölagen samt Plan- och bygglagen.

Kiruna kommun har arbetat med bevarandefrågor i bebyggelsen genom långsiktig planering, bevarandeplan och detaljplaner.

Miljöbalk (1998:808)

Miljöbalken trädde i kraft 1 januari 1999 och syftar till att främja en hållbar utveckling i samhället. Mark, vatten och fysiska miljöer ska nyttjas så ekologiska, sociala, kulturella och samhällsekonomiska aspekter bidrar till denna utveckling. Värdefulla natur- och kulturmiljöer ska skyddas och vårdas. Länsstyrelsen bevakar och fattar beslut i frågor enligt Miljöbalken.

Balkens kapitel 3 och 4 behandlar områden som bedöms vara av riksintresse, däribland kulturmiljöer. Detta innebär ett starkt utpekande men inget faktiskt skydd. Riksintressen vägs mot andra behov och önskemål, i första hand mot andra riksintressen. Det är därför en förutsättning att riksintresset bevakas med hjälp av annan lagstiftning. Kapitel 6 reglerar miljökonsekvensbeskrivningar och i kapitel 7 behandlas förklaring av kulturreservat.

Lag (1988:950) Kulturmiljölagen, före 1 januari 2014 kallad Kulturminneslagen

Kulturmiljölagen (KML) skyddar bland annat fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen, besluten om dessa fattas av Länsstyrelsen.

Byggnadsminnen enligt Kulturmiljölagen

Byggnadsminnesförklaring enligt 3 kap KML är ett exklusivt skydd som kräver att byggnaden har mycket höga kulturvärden. Ett kriterium är att den ska vara intressant ur ett nationellt perspektiv. Skyddet omfattar ett fåtal byggnader i landet. När Länsstyrelsen beslutar om skydd upprättas skydds-föreskrifter anpassade för den enskilda byggnaden. Statligt ägda byggnader kan av regeringen förklaras som statliga byggnadsminnen. Ärenden som rör dessa handläggs av Riksantikvarieämbetet. Detta regleras genom *Förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen*.

Kyrkliga kulturminnen enligt Kulturmiljölagen

Till de kyrkliga kulturminnen som skyddas i 4 kap KML räknas alla kyrkor som är uppförda före 1940, och ägdes av Svenska kyrkan år 2000, samt vissa yngre kyrkor som är utpekade genom ett särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Till de kyrkliga kulturminnena räknas även kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser. Detta skydd gäller generellt för alla väsentliga ändringar, vilket inkluderar rivning och flytt.

Byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen enligt Kulturmiljölagen i Kiruna

I Kiruna finns tre byggnadsminnen; Hjalmar Lundbohmsgården, hyresfastigheten Jerusalem och stadshuset. Även Kiruna stationshus har haft ett skydd som byggnadsminne men på grund av stadsomvandlingen är skyddet hävt genom Länsstyrelsens beslut.

Kyrkan med klockstapel och inventarier samt den omgivande kyrkparken och krematoriebyggnaden med kapell, columbarium och urnlund, samt kyrkogården vid Kurravaaravägen inklusive kyrkogårdskapellet, är skyddade som kyrkliga kulturminnen.

Plan- och bygglag (2010:900)

Plan- och bygglagen (PBL) reglerar användningen av mark och vatten. Kommuner har planmonopol och ansvarar för samhällets fysiska planering, med andra ord för hur den byggda miljön skall utvecklas och bevaras. I PBL finns planeringsverktyg som på olika plan reglerar markanvändningen.

Beslut enligt PBL fattas ytterst på politisk nivå.

Kommuner är skyldiga att ha aktuell översiktsplan, där tänkt användning av mark och vatten översiktligt redovisas. Denna ska bland annat omfatta en beskrivning av de kulturvärden som finns. Tätbebyggda områden ska vara detaljplanelagda.

I detaljplan kan beslut tas om skydd och hänsyn för bebyggelse och anläggningar inom planområdet.

Bevarandeplan

Kiruna kommuns bevarandeplan antogs 1984 och grundar sig på en inventering genomförd 1982. Planen pekar ut dels större sammanhängande områden som identifieras som värdefulla, dels enskilda bevarandevärda byggnader både inom dessa områden och utanför. Den omfattar huvudsakligen äldre träbebyggelse, uppförd under perioden 1900-1930. Också byggnader som är föga uppseendeväckande, men viktiga för helheten, uppmärksammas.

Bevarandeplanen har haft ett stort genomslag och använts som ett 'levande' dokument i kommunens planering. Den framhålls i senare upprättade översiktsplaner och mycket av den utpekade bebyggelsen har skyddats i detaljplan. Bevarandeplanen har även haft ett stort inflytande på Kiruna som riksintresse, liksom på stadens plats i regionala kulturmiljöprogram.

Riksintresset Kiruna - Kiirunavaara

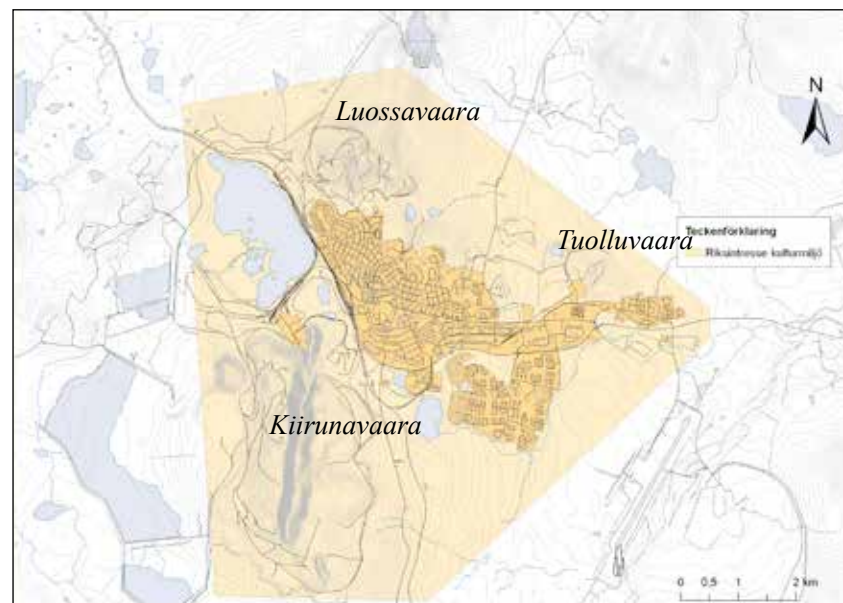
Området har bedömts vara kulturmiljö av riksintresse med motiveringen:

Stadsmiljö och industrilandskap från 1900-talets början där tidens ideal för ett mönstersamhälle förverkligades på ett unikt sätt i det oexploaterade fjälllandskapet. Staden Kiruna grundades på landets då största industriella satsning, gruvbrytningen i de norrbottniska malmfälten och har utvecklats till ett centrum för norra Norrlands inland.

Uttryck för riksintresset

Stadens silhuett och gruvberget med sin karaktäristiska profil, samt utblickar mot det omgivande landskapet. Olika industriella anlägg-

ningar som visar grunden för samhällets existens, samt järnvägsmiljön, som berättar om en nödvändig förutsättning för dess utveckling. Den terränganpassade stadsplanen av Per O Hallman och Gustaf Wickman med dess gatunät, tomtstrukturer och öppna platser. Områden av olika karaktär, för olika funktioner och befolkningsgrupper, vilket avspeglas i både planmönster och bebyggelse. Kännetecknande byggnader från samhällets uppbyggnadsskede och från senare delar av 1900-talet som de så kallade Bäckhornen för en arbetarbefolkning, tjänstemannabostäder och Hjalmar Lundbohmsgården. Offentliga byggnader som kyrkan, den gamla brandstationen och stads huset från 1963. Till efterkrigstidens mer utmärkande arkitektur hör också bostadsbebyggelse av Ralph Erskine. (Framtaget av Riksantikvarieämbetet under deras Malmfältsuppdrag år 2009)

Riksintresseområdet

Historisk orientering

Följande historiska orientering syftar till att översiktligt skildra Kirunas utveckling. Den är avsedd som en bakgrund. Tidsmässigt följer den samma epokindelning som analysen i Etapp 2, som även är kopplad till DIVE-matrisen.

- 1890 FÖRE SAMHÄLLSBILDNINGEN

”De tre järnmalmsbergen Luossavara, Kirunavara och Haukivara, som ligga i en liksidig triangel på en halv mils avstånd från varandra, utgöra nästan var för sig ett Gällivare.”

Geschworener F. Baer i rapport till Bergskollegium 1839, ur G. Ahlström (1966), s 206

Samiska näringar och odlingsgränsen

Beslut togs av staten 1867 att dra en ny gräns i avsikt att freda den samiska renskötseln då nybyggarna successivt lade allt större betesmarker under sig. Den nya gränsen kom att kallas för odlingsgränsen och drogs betydligt närmare fjällregionen än den tidigare lappmarksgränsen från 1751. Den nya odlingsgränsen innebar att inga nybyggen eller andra näringsverksamheter fick anläggas ovan den, allt för att möjliggöra att samerna skulle kunna bedriva den livsavgörande renskötseln.

Differentierat näringsfång

Det var långsamt med sjösystemen och älvarna, Torne och Kalix älvar, som folk först bosatte sig när inlandsisen började dra sig tillbaka för omkring 10 000 år sedan. Här finns idag rika fornlämningsmiljöer, med bland annat boplatser och fångstgropsystem. Under järnåldern började områdena mellan älvarna att nyttjas i större utsträckning. Orsaken till detta anses vara förändringar i näringsfånget, att en renbaserad ekonomi växte fram. Myrmarker och sjösystem började användas säsongsmässigt för fiske, jakt och renskötsel. Bergen Haukivaara och Kiirunavaara var betes- och kalvningsland, vid

dagens bostadsområde Lombolo fanns vinterbete och rastbete. Ett viste har funnits vid Luossajärvis nordöstra strand. Flera renflyttleder har funnits där Kiruna idag är beläget liksom i dess närhet. Bland annat har Luossajärvi nyttjats som flyttled. Det sägs också att en spökraid än idag kan höras på Lombolo.

Under 1600- och 1700-talen börjar byar växa fram inom dagens Kirunaområde. Jukkasjärvi uppstod som kyrkplats och marknadsplats under 1600-talet, och seklet därpå etablerades en bofast befolkning i byn. Under 1700-talet började även Kurravaara växa fram.

Jordbruket, baserat på kreaturskötsel, var en viktig näring i ett differentierat näringsfång, tidvis tillsammans med gruvnäring (se nedan). Kombinationen jordbruk och renskötsel förekom i vissa fall, t ex på nybyggen med samisk bakgrund. Myrslätter blev en viktig del av försörjningen, och bönderna från byarna bedrev slätter på myrarna runt dagens Kiruna. Vittangi etableras under slutet av 1600-talet präglad av jordbruk och senare, under 1800-talet, också av skogsbruk. Det blir så småningom det större samhället i området, under mitten av 1800-talet etableras såväl den kommunala som den kyrkliga förvaltningen här. Det är först 1909 när Kiruna blir municipal-samhälle som maktförhållandet formellt förändras.

Gruvnäring

Järnmalmen i gruvbergen Luossavaara och Kiirunavaara har varit kända sedan slutet av 1600-talet. Första gången de nämns i skrift är av skrivaren Samuel Mört vid Kengis bruk 1696. År 1736 anmäler Amund Amundson Mangi, som har sitt renbetesland på bergen, malmfyndigheterna till myndigheterna. Detta resulterar i att landshövdingen Gabriel Gyllengrip initierar en expedition, där bland annat Esaias Hackzell, lantmätare från Torneå, ingår.

Flera försök till exploatering gjordes under årens lopp, men föga framgångsrikt. Framför allt var det svårtillgängligheten och de bristfälliga transportmöjligheterna som omöjliggjorde gruvbrytning i större skala. Malmen var också allt för fosforrik. Den tillgängliga tekniken medgav inte

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Orientering

stålframställning med mindre än att malmen blandades ut med malm från Bergslagen.

Under senare delen av 1800-talet förändras förutsättningarna. Teknikutveckling inom stålframställningen genom Bessemer-, Martin- och Thomasprocesserna gör den fosforrika malmen hanterbar och därmed ännu mera åtråvärd. Järnvägen uppstår också som en möjlig transportmetod, för att effektivt transportera den tunga malmen till utskeppningshamnar och

järnverk. 1888 stod Malmbanan klar mellan Gällivare och Svartön utanför Luleå.

Kring dagens Kiruna finns idag många gruvlämningar, som visar på att en omfattande prospektering har skett. Här finns också lämningar efter provgröpar och försvarsarbeten. Merparten av lämningarna är daterade till slutet av 1800-talet, och visar att malm har sökts i en betydligt större omfattning än vad Bergsstaten beviljat tillstånd för.

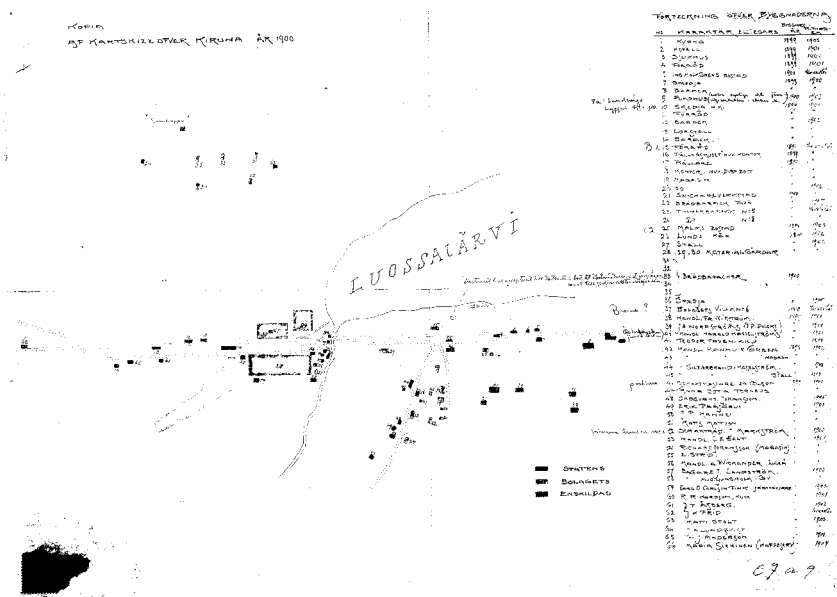

Karta med utmål och inmutningar. Hjalmar Lundbohm 1898. Bergsstatens arkiv.

1890-1899 GRUVETABLERING OCH KÅKSAMHÄLLE

”De ursprungliga torvkåtorna vid Luossajärvi var uppförda av Jukkasjärvis byamän, vilka av ålder där haft sitt laxöringsfiske. Kåtorna eller kojorna hade under de sistförflutna årens sommar-månader använts av de grupper, som sysslat med försvarsarbeten här, och dessa män hade också anlagt en del nya kojor.”

Gustaf Frank, ur Kiruna 1900-1950 (1950), s 42

”Kopia af kartskezz öfver Kiruna år 1900”. Illustration som visar samhället vid Luossajärvi, med förteckning över byggnaderna. Kiruna kommuns arkiv.

Inmutningarna i gruvbergen har skiftat ägare flera gånger sedan dess upptäckt. År 1890 är Robert Schoug en av intressenterna, och en av initiativtagarna till att Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag, LKAB, bildas i december detta år. Efter några år, 1893, tar dock Aktiebolaget Gällivare Malmfält, AGM, med Gustaf Emil Broms i spetsen, över aktiemajoriteten. AGM driver sedan tidigare gruvverksamheten i Malmberget.

En av de viktigaste uppgifterna som LKAB inledningsvis tar sig an, är att driva frågan om en fortsatt utbyggnad av järnvägen. En utbyggnad är inte självklar, det finns ett motstånd till att anlägga järnväg över norska gränsen bland annat av försvarsmässiga skäl. Beslut om en fortsatt utbyggnad av järnvägen tas dock 1898, och sträckan mellan Gällivare och Narvik står klar 1902.

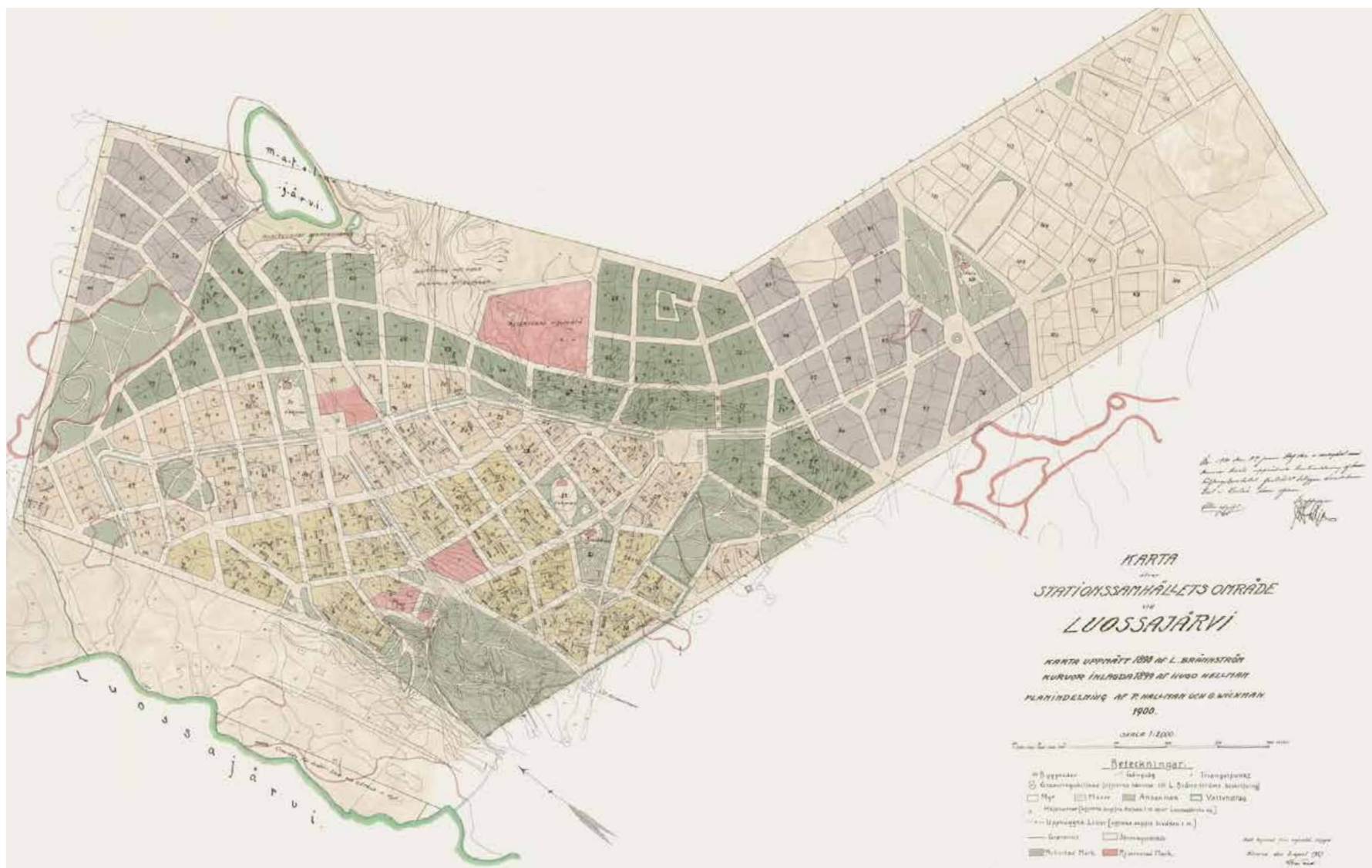
Under vintern 1897-1898 anställs Hjalmar Lundbohm som platschef av LKAB. Lundbohm hade först kommit till Malmfälten som medlem i en apatitkommission genomförd av Sveriges Geologiska Undersökningar, SGU. Han får två uppdrag av bolaget. Det ena är att förbereda gruvbrytning i Kiirunavaara, det andra att undersöka var ett samhälle kan placeras. Exploatering av malmen förutsatte bebyggelse som attraherade den arbetskraft som var nödvändig för gruvnäringen.

Samhällsbildning

Flera alternativa lokaliseringar för samhällsetableringen utreds. Ett alternativ är vid Laxforsen ca 1,5 mil öster om Kiirunavaara, ett annat är vid Råtsi en halvmil söder om gruvberget. Dessa alternativ ansågs dock inte realistiska, då det skulle innebära att gruvarbetarna fick allt för lång väg till arbetsplatserna. Andra möjligheter var att etablera nödvändig bebyggelse såväl vid Kiirunavaara som vid Luossavaara i närheten av respektive gruvområde. Ännu ett alternativ, som slutligen väljs, är att bygga på lågfjället Haukivaara som är beläget mellan de båda gruvbergen. Detta hade flera fördelar. En större samhällsbildning istället för två är mindre resurskrävande, och då Haukivaara är beläget nära bägge gruvbergen blev det enkelt för arbetarna att ta sig till jobbet. Ytterligare en faktor som gjorde Haukivaara

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Orientering

"Karta öfver stationssamhällets område vid Luossajärvi". Planindelning av P. Hallman och G. Wickman 1900. Kiruna kommuns arkiv.

attraktivt för bostadsbebyggelse var det relativt gynnsamma klimatet, jämfört med de närliggande alternativen.

Inledningsvis fanns det en nationell opinion (läs protektionism) mot LKAB:s exploatering. Det var framför allt beroende på de problem som uppstått i Malmberget, där gruvnäringen expanderat tidigare än vid Kiirunavaara, men där förutsättningarna varit likartade. I Malmberget hade en slumartad kåkbebyggelse vuxit fram, och de sociala förhållandena var besvärliga. Det stod klart att det nya samhället, det som skulle bli Kiruna, måste planeras på ett helt annat sätt.

Kåksamhälle

Försvarsarbeten bedrevs under 1880- och 90-talen vid inmutningarna i gruvbergen, och tillfälliga bostäder uppfördes vid bergen i samband med detta. Den byggnad som räknas som Kirunas äldsta uppfördes vid Luossajärvis nordöstra strand 1890, och fick beteckningen B1. Vid slutet av 1890-talet behövdes dock allt fler bostäder för den kraftigt expanderande befolkningen. I avvaktan på att en stadsplan skulle fastställas för det nya samhället, växte ett tillfälligt kåksamhälle fram. Samhället gick under olika beteckningar och kallades bland annat Luossavare, Luossavaara, Luossajärvi eller Luossajaure, liksom så småningom Kiirunavaara som snart förkortades till Kiruna.

Bebyggelsen som uppstod lokaliserades framför allt till tre olika områden längs järnvägssträckningen. *Tippen*, en förkortning av Rälstippen, blev en samlingsplats där banan slutade, där etablerades det administrativa centrumet samt affärer och caféer. *Pitholmen* låg på en udde vid Luossajärvis strand, och bebyggelse på *Ön*, i folkmun kallad Djävulsön, växte fram väster om järnvägen, vid Kiirunavaara.

Bostäderna var provisoriska, och bestod som regel av torvkojor, jordkulor och backsvalor, träkåkar, så kallade fläsklådor och tobaksrullar. Arbetarna byggde själva så gott de kunde av det byggnadsmaterial som fanns på platsen. Provisoriska inrättningar som skola, kyrka och sjukhus inrättades. Den tidiga kåkbebyggelsen påminner om den som växte fram i Malmberget,

men existerade under en betydligt kortare period. I samband med att stadsplanen antogs vräktes befolkningen från de provisoriska bostäderna, och en ordnad bebyggelsestruktur etablerades. Före 1904 var allt sanerat.

1900-1908 SAMHÄLLSBYGGET STARTAR. ETT SAMHÄLLE - TRE PLANER.

”Naturens studium är livsvilkoret, och man får icke afskräckas af strapatser därvid. Den stadsplanearbetare, som icke känner den terräng, för hvilken han planerar, kan icke åstadkomma annat än slarvigt hastverk /.../.”

Per Olof Hallman, ur Brunnström (1981), s 128

Samhällsplanering

När samhället växer fram sker detta i tre olika områden, där olika aktörer råder över utvecklingen. Det är Stadsplanen, Bolagsområdet samt SJ-området som först etablerar sig och blir till Kiruna.

Stadsplanen

Stadsplanen för Kiruna fastställs den 27 april 1900 av Kungl. Maj:t. Detta var det civila samhället som byggdes som komplementssamhälle till LKAB:s eget område, bolagsområdet. Stadsplanen upprättades av Per Olof Hallman och Gustaf Wickman efter tidens kontinentala stadsbyggnadsideal.

Planen är terränganpassad, med brutet gatunät och många mindre platsbildningar. Planen innehåller medvetet gestaltade egnahemsområden med små parker och platsbildningar placerade bland annat i syfte att uppnå teatraliska effekter. Exempel på detta är platsbildningar som funnits längs med Adolf Hedinsvägen, som vid transformatorstationen intill kv Hammaren.

Grönområden förlades där det var gynnsamt för växtligheten, och det fanns en medveten tanke om att skapa vyer mot det omgivande landskapet. Det

var vanligt att planera parker till ytor som var svåra att bebygga genom kuperad terräng eller sankmark. Ett exempel på detta är Kyrkparken, med fjällbjörkskog och blottade bergshällar. Denna del av Bolagsområdet sparades dock även för offentliga institutioner. Flera av de i stadsplanen planerade parkerna har dock bebyggts. Parkerna i Hallmans plan är mer dekorativt illustrerade, än de som finns kvar idag.

Det var statlig mark som uppläts för etableringen, och syftet var att möjliggöra för kirunaborna att bygga sig egna bostäder. Tomterna såldes billigt, och köpet var förenat med vissa krav som syftade till att möjliggöra för bostadsbebyggelse men motverka spekulation. De dyraste tomterna var belägna i närheten av järnvägsstationen, på Nedre Norrmalm, då det förmodades vara här som centrum skulle växa fram. Så blev det dock inte, utan etableringen blev istället högre upp på berget där tomterna var billigare.

Bolagsområdet

Bolagsområdet planlades av Gustaf Wickman, som blev LKAB:s bolagsarkitekt. Wickman ritade även en stor del av bebyggelsen som uppfördes här. Bolaget lät uppföra en omfattande bostadsbebyggelse, för såväl arbetare som tjänstemän. Kontor, disponentbostad och bolagshotell hörde också till det som LKAB byggde. En spårväg kunde tas i drift 1906, som förband bostadsområdena med arbetsplatserna. 1909 var den fullt utbyggd till både Sibirien och till Luossavaara samt med bergbanor.

SJ-området

Ett tredje område som uppstod var det så kallade SJ-området. Järnvägen var betydelsefull, och driften krävde mycket personal. Kiruna expanderade kraftigt, och SJ behövde bland annat bygga bostäder till sin personal. SJ-området sträcker sig naturligt nog längs med järnvägen, och förutom bostäder för såväl arbetare som tjänstemän, så byggdes järnvägsstation och järnvägshotell liksom lokstall och verkstäder. Ritningarna upprättades på Kungliga Järnvägsstyrelsens arkitektkontor, där Folke Zettervall var chefsarkitekt.

Järnvägsparken, som ligger utanför själva SJ-området, har ett för tiden karaktäristiskt uttryck med slingrande gångar vilka härstammar från romantikens engelska parkideal och som ämnar sig väl för lustparker. Det blir också ett uttryck för satsningar på hygien och rekreation som växte fram under andra hälften av 1800-talet. Vegetationszoner mellan järnväg och bebyggelse var också en del av tidens lösningar på brandsäkerhet. Även om Järnvägsparken var planerad från början, så kom den inte att anläggas förrän senare delen av 1910-talet.

Gruvnäringen

LKAB:s huvudägare, Broms, avlider 1903 och Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund, TGO, tar över aktiemajoriteten. Några år senare, 1907, går svenska staten in som hälftenägare med ett avtal som ger staten rätt att lösa in TGO. Denna möjlighet nyttjas dock inte förrän 1957.

Parallellt med att LKAB etablerar sig, växer ännu ett gruvbolag fram. Det är Tuolluvaara Gruv Aktiebolag, TGA, som bildas år 1900 och som exploaterar järnmalmsfyndigheten i Tuolluvaara. Också här växer bebyggelse fram, som ett resultat av gruvdriften.

Ett attraktivt samhälle

Lundbohm drar nytta av sitt kontaktnät när det gäller såväl etableringen av gruvbrytningen som samhället, till dessa hör Wickman. Till denna krets hör också många av tidens välkända konstnärer, som Christian Eriksson, Ossian Elgström, prins Eugen, Albert Engström med flera. Av mycket stor betydelse för samhällsuppbyggnaden hade också makarna Lundgren som representerade bolaget lokalt i Kiruna. Ingenjör Bengt Lundgren ansvarar för bolagets byggnadsverksamhet, men är också ordförande i municipalstyrelsen och byggnadsnämnden. Skolväsendet hörde till det som behövde byggas upp i det nya samhället, och LKAB bidrog även till detta. Befolkningen ökade i hög takt, och detta gällde också barnen, varav de flesta hade föräldrar som jobbade antingen åt bolaget eller åt SJ. Det kom att uppföras ett flertal skolbyggnader. Det etablerades också tidigt en praktisk ungdomsskola, KPU.

Ett rikt föreningsliv etablerades också tidigt i Kiruna. Fackförening, nykterhetsrörelser, Folkets hus-förening, teater, konst, idrott, jakt och fiske liksom kyrkliga församlingar hör till de områden som intresserat kirunaborna.

1909-1947 MUNICIPALSAMHÄLLETS UPPBYGGNAD

”En principiellt och sociologiskt intressant differentiering av tjänstefunktionernas förläggning har dock gjorts, om medvetet eller från fall till fall kan inte i detta sammanhang avgöras. Det om man så får säga offentliga samhällets institutioner, såsom kyrka, krematorium, sjukstuga, skolor lades inom bolagsområdet. Det blir sålunda produktionens, social- och kulturvårdens samhällsdel. /.../ Till det privatägda samhället lades hotell, bank, post, frikyrkor, godtemplarlokaler, biografen, Folkets hus. Det blir handelns, rekreationens och det fria grupplivets samhällsdel.”

Greger Paulsson, ur Svensk stad, del 2 (1953), s 310

Konsolidering

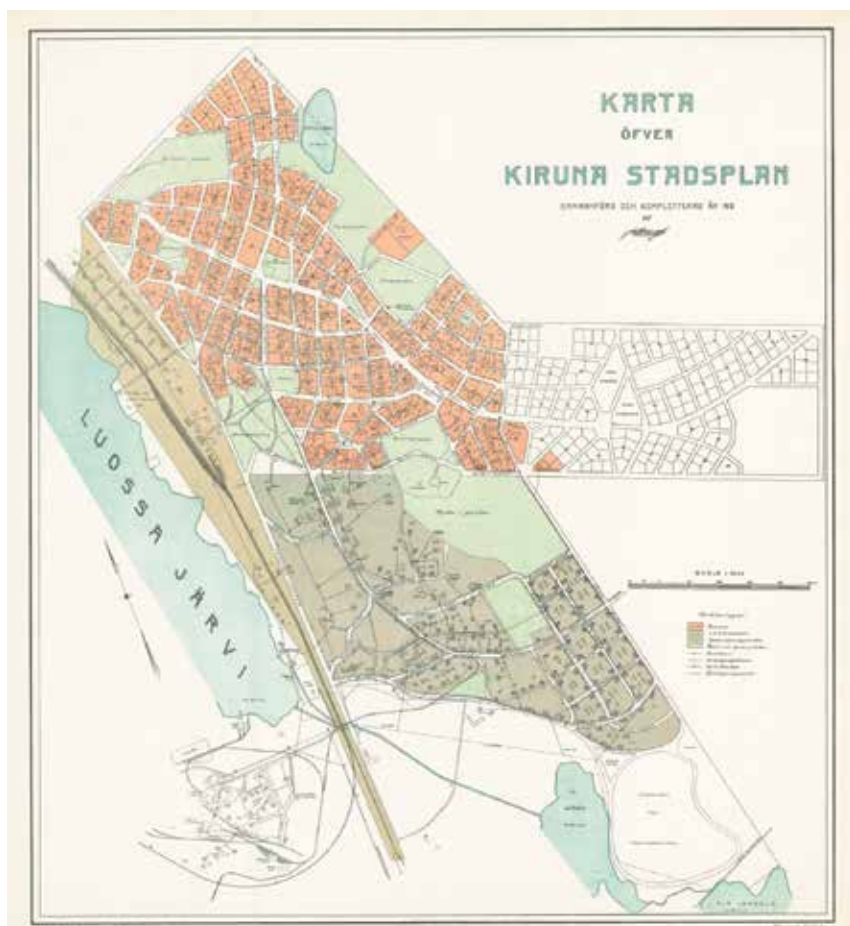
Vid tiden då samhället Kiruna grundades, var kommunens administrativa centrum förlagt i Vittangi by ca 7½ mil från det nya samhället. Efterhand som Kiruna växte uppstod problem i det administrativa arbetet med exempelvis skolundervisning, planeringsfrågor med mera. Med anledning av detta restes krav av innevånarna på att Kiruna i första hand skulle få organisationsformen köping, för att därigenom kunna erhålla skatteintäkter för att kunna bygga den nödvändiga infrastrukturen.

Detta är emellertid något som LKAB motsätter sig, framför allt av skattekärl; i en köping skulle bolaget behöva betala skatt till kommunen istället för till staten. Kiruna blir istället ett municipalsamhälle trots att majoriteten ville ha en köping. Anledningen till detta var att man röstade efter den 5 000 gradiga fyrskalan och de som företrädde LKAB:s mening innehade flest röster med anledning av att denna minoritet hade de högsta inkomsterna. Som kompensation för de uteblivna skatteintäkterna bekostar LKAB

uppförandet av brandstation, skolor och sjukhus, liksom huvudvattenledning och anläggandet av nya gator till ett värde av 340 000 SEK. Bolaget tar även ett fortsatt ansvar för skolväsendet, brandväsendet och polisväsendet, då man finansierar stora delar av lönerna till dessa funktioner. När sedan även församlingens styrelse flyttades till det nya samhället Kiruna bekostade bolaget också en kyrkobyggnad och prästgård.

Landsvägen till Kiruna söderifrån blir klar 1923.

Många av de offentliga institutionsbyggnader som uppförs i Kiruna, som brandstation, sjukhus, kyrka, badhus, skolor och kommunala förvaltningsbyggnader byggs i norra delen av Bolagsområdet, mellan Stadsplanen och bolagets bostadsbebyggelse.

"Karta öfver Kiruna stadsplan, sammanförd och kompletterad år 1915". Stadsplaneområdet, delvis utbyggt, är beläget i norr; Bolagsområdet i söder. SJ-området sträcker sig längs med Luossajärvi. Söder om Luossajärvi är bolagets bebyggelse på Ön. Kiruna kommuns bildarkiv.

Befolkningsutveckling

Storstrejken som ägde rum i Sverige 1909 slog hårt mot Kiruna. LKAB påverkades och många byggnadsarbeten, bland annat kyrkobygget och uppförandet av centralskolan, stod stilla. Ett resultat av konflikten var att många kirunabor emigrerade till Brasilien, med förhoppningen om en bättre tillvaro. Detta var en förhoppning som dessvärre inte infriades, och många flyttade tillbaka igen. Under 1920- och 30-talen var det också många kirunabor som emigrerade, denna gång till Sovjetunionen. En anledning till detta var 1920-talets depression.

Samtidigt så ökade befolkningen under 1920- och 30-talen. Bostadsbygandet fortsatte. Inom Stadsplanen uppfördes många egna hem. Bostadshusen blev ofta förhållandevis stora, då man även byggde rum för uthyrning för att dryga ut familjens inkomster. LKAB fortsatte också att bygga bostäder, bland annat uppfördes det så kallade Thuleområdet på Östermalm under perioden. P O Hallman var en typisk företrädare för egnahemsplanering. Östermalm är bebyggt såväl med egnahem uppförda av enskilda, som med bolagets flerbostadshus. Dessa utgörs av så kallade storgårdskvarter, som idag har en gemensam innergård samt förgård och trädplanterade gator utanför.

Stadsbilden

Under 1920-talet börjar också Kiruna få en mera stadsmässig bebyggelse. I och med en brand 1929 i det centralt belägna kvarteret Grundläggaren, börjar här byggas stenbyggnader i slutna kvarter som kontrasterar mot den i övrigt småskaliga träbebyggelsen.

På 1940-talet bildas Jägarskolan, som sedermera kallas Lapplands Jägarregemente, I 22/Fo 66.

1948-1976 STADSBILDNING OCH EXPANSION

”Efter en tiomilafärd över ödsliga mossvidder och grå bergknallar, som knappast kan ge resenären annat intryck än av en ogästvänlig vildmark, är man framme i Kiruna, världens just nu till arealen största stad, en trevlig omväxling i synfältet.”

T.f. kommunalborgmästare E. Hj. Nyström, ur Min syn på Kiruna, (1949), s 441.

Högkonjunktur

Kiruna präglas under perioden 1948-1975 av en kraftig uppgång. Rådande högkonjunktur gynnar LKAB som expanderar i snabb takt. Under 1960-talet övergår bolaget helt och hållet till underjordsbrytning, vilket medför investeringar i nya anläggningar. 1969 utmärks av en vild strejk i gruvorna i malmfälten. Högkonjunkturen håller i sig till mitten av 1970-talet. 1973 var ett rekordår för LKAB, men detta vänder 1975 när stålkrisen kommer.

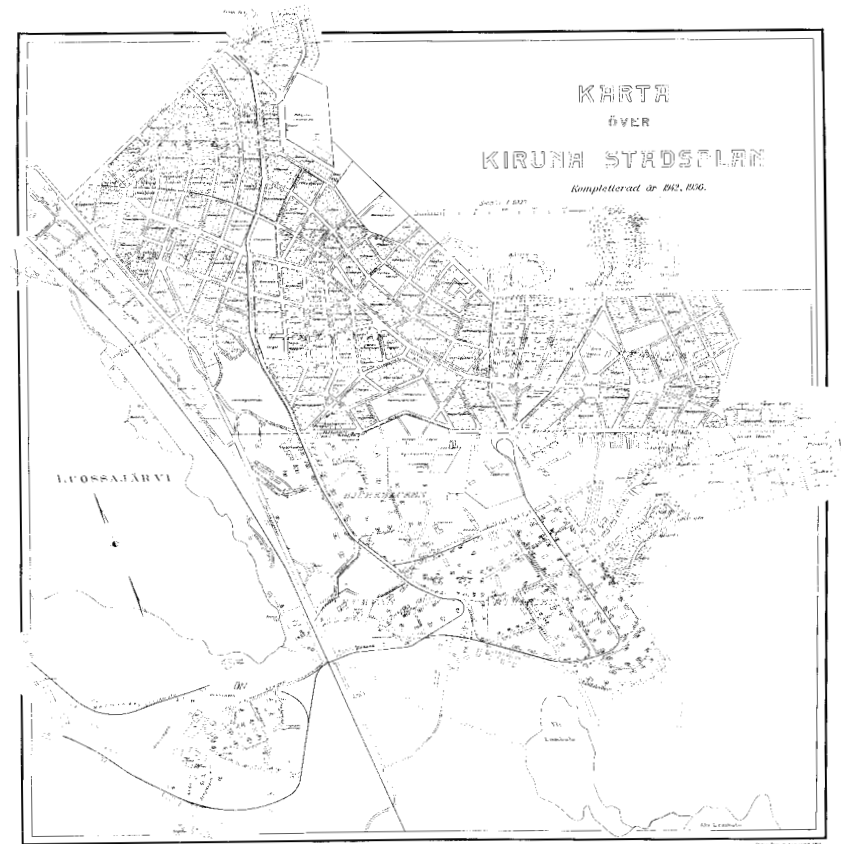
Denna expansion bidrar även till en explosionsartad befolkningsökning i samhället. 1950 hade Kiruna omkring 12 100 invånare, 1965 var antalet uppe i cirka 21 500. År 1976 har Kiruna C som flest invånare, knappt 25 500, medan det i hela kommunen bodde drygt 31 200 personer vilket även det är en toppnotering.

Flygplatsen invigs 1960. Spårvägen läggs ner 1958. Delar av Luossajärvi torrläggas i slutet av 1950-talet.

Kiruna kommun inrättar Kirunastipendiet 1959 på initiativ av Kiruna konstgille. Syftet är att främja konstintresset i samhället liksom att göra Kiruna mera känt inom konstkreter.

Municipalsamhället hade länge haft svårigheter att finansiera de åtaganden som det ansvarade för. Frågan om en annan förvaltningsform och skattefördelning utreds, och resulterar i ett förslag att Kiruna ska få stadsrättigheter. Detta sammanfaller med en generell omvandling av municipalsamhällen till städer i Sverige.

Kiruna blir stad 1948, och därmed blir samhället – med Stadsplanen, Bolagsområdet och SJ-området – en administrativ enhet. Den nya staden behöver en större förvaltningsbyggnad, och Kiruna stadshus invigs 1963.

”Karta över Kiruna stadsplan, kompletterad år 1942, 1956”. Kiruna har nu expanderat nordväst om Stadsplanen, bland annat med bebyggelse vid Lappgatan och på Sandstensberget. Väster om Bolagsområdet har Triangeln etablerats. ”Öster om Nollan” och småindustriområdet har också börjat byggas ut. Kiruna kommuns arkiv.

Bebyggelsen

En så kallad sanering av centrum genomfördes under perioden, där merparten av den äldre träbebyggelsen revs och ersattes av framför allt flerbostadshus med högre exploateringsstal. Bland dessa märks bland annat kv Ortdrivaren ritat av Ralph Erskine som uppfördes 1959-1965. Förtätning av befintliga bostadsområden, bland annat inom Bolagsområdet och Thuleområdet gjordes också, mycket ritat av Folke Hedéus.

Nya bostadsområden etableras, däribland vid Luossavaara, Triangeln och Lombolo. De förstnämnda planläggs av Hakon Ahlberg, som efterträder Wickman som bolagets arkitekt. Ahlberg ritade även LKAB:s sovringsverk, som krävs för underjordsbrytningen, liksom bolagskontoret. Jan Thurfjell ritade många av de radhus och kedjehus som byggs vid Luossavaara och Triangeln. Till de nya områden som tas i anspråk för bostadsbebyggelse hör även Sandstensberget, Terrassen-området, och ”Öster om Nollan”.

Förändringarna i samhället utgick från 1956 respektive 1968 års generalplaner. Under perioden skedde liknande saneringar i många av landets städer. För Kirunas del handlade det bland annat om att förbättra standarden i affärslokaler såväl som i bostadsbeståndet. Kiruna var trångbott, jämfört med landet i övrigt, samtidigt som inflyttningen ökade. Det fanns också en ambition att uppnå en ”stadsmässighet”, vilket sannolikt är ett resultat av att Kiruna får stadsrättigheter 1948.

Osäkerhet kring bebyggelseutvecklingen råder, då LKAB under slutet av 1960-talet meddelar att nya malmfyndigheter upptäckts, den så kallade Sjömalmen. Nedre Norrmalm, kallat Saneringsområde II, undantogs därmed från de tidiga saneringsplanerna i avvaktan på besked från LKAB. När sanering så småningom genomfördes, under senare delen av 1970-talet, skedde detta med större varsamhet om den befintliga bebyggelsen än vad som annars hade blivit fallet.

1977-2004 GRUVNÄRINGENS MINSKADE BETYDELSE

”Kiruna är mer en del av Europa än ett stycke Norrbotten. För norrbottniska förhållanden har Kiruna alltid varit en främmande fågel; något så ovanligt som en högteknologisk arbetarstad med rakare förbindelser till centraleuropa än till närmsta kyrkby. En stad i civilisationens utkanter kan det tyckas, javisst: om man håller sig till kartan och gängse administrativa gränsindelningar. Men definitivt inte om vi räknar i termer av försörjning, marknader eller kunskapsutbyte. Då får man snarare en känsla av att Europa är mer beroende av Kiruna än Kiruna av Sverige. /.../ Att Kiruna dessutom är en unik företeelse i svenskt stadsbyggande står klart för envar som någon gång besökt vår nordliga gruvmetropol. Läget, klimatet, näringsfånget, de skulpturala gruvbergen, bebyggelsen ja, det mesta är speciellt, närmast extremt.”

Lasse Brunnström Det modernistiska Kiruna 1993, s 124

Differentierat näringsliv

Gruvnäringen fortsätter att dominera kommunens näringsliv under perioden, även om den minskar i omfattning. Andra verksamheter börjar dock växa fram. Betydelsen av rymdindustri, naturvetenskaplig forskning och besöksnäring är områden som kommunen lyfter fram i sina översiktsplaner från 1990-talet och framåt. Efter 1976 minskar befolkningen successivt. Mellan 1976-1982 råder gruvkrisen, och regeringen överväger att lägga ner gruvorna i malmfälten.

1978 tar LKAB över gruvan i Tuolluvaara. Vintern 1982 läggs verksamheten ner och samma år läggs även gruvan i Svappavaara ner. Gruvbrytningen i Luossavaara upphör på 1970-talet, men gruvan öppnar igen som forskningsgruva under en period på 1980-talet. Outokumpu OY öppnar en koppargruva i Viscaria 1980 som är i drift fram till 1990-talet. Brytning sker också i Pahtohavare. Delar av Luossajärvi torrläggas under slutet av 1990-talet. Gruvnäringen präglas också av att bli allt mer automatiserad och därmed inte lika personalkrävande. 1992 beslutade LKAB om att investera i ny huvudnivå och nytt pelletsverk vid Kiirunavaara.

Osäkerheten kring gruvbrytningen och dess effekter på samhället märks i kommunens planering. I den fördjupade översiktsplanen från 1994 bedöms deformationsutbredningen från Kiirunavaaragruvan som att den inte kommer att sträcka längre än till järnvägen, detta då det inte bedöms vara ekonomiskt lönsamt att bryta malm om konsekvensen blir att järnvägen måste dras om.

I kommunens översiktsplan från 2002 uttrycks förhoppningar om att gruvan ska utvecklas med nya huvudnivåer. Då konsekvenserna av detta kan bli att bebyggelse och infrastruktur påverkas, ser man ett alternativ till gruvdriften att istället utveckla andra näringar som forskning, rymdverksamhet och turism. Efter gruvkrisen har olika tjänsteföretag etablerat sig i Kiruna.

Vägen till Narvik blir färdig 1984, och Kiruna blir genomfartsort.

Bebyggelse

På 1980-talet eftersträvas ett samlat centrum med ett koncentrerat serviceutbud. Ett bilfritt gångcentrum planeras, och det finns ett behov av fler parkeringsplatser. Ett nytt Folkets hus byggs, liksom lokaler för Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Ny brandstation börjar byggas 1993, ny busstation anläggs 1994. Om tidigare epok präglades av sanering, så präglas denna period av en långtgående bevarandeplanering. En bevarandeplan antas 1984, som omfattar merparten av stadens äldre bebyggelse.

Vid ostasienkrisen kring sekelskiftet 2000 påverkas LKAB och därmed samhället negativt. I början av 2000-talet rådet ett överskott på lägenheter, särskilt i KBAB:s bestånd på Lombolo.

Komplettering av Etapp 1

PLANERINGS- OCH STADSOMVANDLINGSPROCESSEN I KIRUNA C EFTER 2005

Det har nu gått ett antal år sedan Kulturmiljöanalys Kiruna Etapp 1 färdigställdes. Här ges en sammanfattning av vad som hänt sedan dess.

Bakgrund, 2005-2010

I början av 2000-talet skjuter råvarupriserna i höjden, däribland priserna på järnmalm. En hög efterfrågan från Kina och Indien bidrar till detta. Det medför att LKAB vill öka sin malmproduktion. Under våren 2004 informerade LKAB om de långtgående konsekvenser som vidare gruvbrytningen i Kiirunavaaragruvan antas kunna innebära, med markdeformation och påverkan på bebyggelse i centrala Kiruna.

Det stod klart att stora områden skulle behöva rivas eller flyttas, bland annat väsentliga delar av Kirunas kulturarv, som Hjalmar Lund-bohmsgården, angränsande Bolagsområde och andra delar av den tidiga bebyggelsen i Kiruna. Stadsomvandlingen var ett faktum. Detta var också startpunkten för en lång process, med diskussioner, beslut och planering.

De tidiga politiska besluten pekade i riktning mot Luossavaara för omlokalisering och etablering av ett nytt samhälle. Denna inriktning gällde fram till dess att nya beslut fattades under våren 2010, som dels innebar att en ny stadskärna och ny bebyggelse istället ska koncentreras till områden nordöst om nuvarande centralort och dels att gällande fördjupad översiktsplan (FÖP) för Kiruna C från 2006 skulle revideras. KF-beslutet i april 2010 var en logisk följd av en fortsatt diskussion och process som tog fart redan under våren 2008.

Orsakerna till att Luossavaara, även kallat det nordvästra omvandlingsalternativet, övergavs var flera. Bland annat bristen på lämplig byggbar mark,

ett kärvt klimat och det ostrategiska läget i relation till övriga delar av centralorten. Redan under 2008, alltså innan det formella politiska beslutet om ny inriktning fattades, påbörjades sonderingar om tänkbara alternativ till nordväst. Det mest naturliga området, utifrån tillgång till byggbar mark, närhet till infrastruktur, ett mer strategiskt läge osv., var nordöst ner mot Tuolluvaara.

Efter 2010

Under våren 2010, efter KF-beslutet, startade ett mer intensivt arbete som förberedelse och underlag för revidering av FÖP 2006. I arbetet ingick att ta fram en grov markdispositionsplan, med kartläggning av vilka områden som var användbara för olika ändamål samt hur en ny stadskärna med omgivning kan knytas till befintlig och ny infrastruktur, framförallt ny väg E10 och ny järnväg för persontrafik. Markdispositionsplanen var början till det som under 2011 ledde vidare till insikten och beslutet om att genomföra en arkitekttävling.

Tävlingen gällde etablering av en ny stadskärna och i förlängningen ett helt koncept med idéer och strategier för stadsomvandlingen i Kiruna. Tävligen hölls under 2012. En vinnare utsågs och presenterades i början av 2013. Det blev White Arkitekter, som med sitt förslag ”*Kiruna 4-ever*”, tog hem segern. White har nu i uppdrag att utveckla sitt koncept och skapa underlag för vidare detaljplanering. I arbetet ingår även att utreda olika alternativ för placering av kulturbebyggelse som flyttas.

Parallellt med senare diskussioner om nya lokaliseringar påbörjades resonemang kring hur de områden som efterhand avvecklas bäst ska hanteras. Begreppet ”Gruvstadspark” som lanserats tidigare började användas som ett allmänt samlande begrepp för de ytor som hamnar i markdeformation, där bebyggelsen rivs eller flyttas och där grönytor under en tid, även efter att bebyggelsen har avvecklats, fortfarande kan nyttjas. Skapandet av Gruvstadspark etapp 1 innebar att en detaljplan och ett avtal mellan Kiruna kommun och LKAB togs fram. Avtalet innehåller bland annat en överenskommelse om ett antal kulturhistoriskt intressanta byggnader som ska flyttas och bevaras.

SAMMANFATTNING OCH KOMPLETTERING AV ETAPP 1

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 1 är uppbyggd som ett antal kapitel med text och bild samt en sammanfattande matris uppbyggd enligt DIVE-metoden. Innehållet i etapp 1 motsvarar punkterna D och I i en DIVE-analys.

Etapp 1 innehåller en övergripande analys över Kirunas kulturmiljöer under olika tidsepoker, stadsdelsanalyser, exempel på enskilda byggnader som bedömts ha kulturmiljövärde samt ger en historisk orientering. Den redovisar vidare kunskapskällor och andra referenser, ger en beskrivning av arbetssättet för DIVE samt redovisar relevant lagstiftning för stadsbyggnad och kulturmiljö. På detta upplägg framkom synpunkter från Riksantikvarieämbetet att bli komplettera etapp 1 med matriser som tydligt redovisar innehållet för de olika punkterna i DIVE. Detta för att få ett tydligare tidsperspektiv och att tydliggöra frågorna om karaktärsdrag från olika tider.

Upprättade matriser är under D och I en sammanfattning av etapp 1 som nu i etapp 2 kompletterats med innehåll under punkterna V och E. Texten i matriserna är hämtade från alla kapitel i etapp 1. Matriserna ”2005-2013” och ”Framtid” är dock nya för etapp 2. Inför etapp 2 ändrades områdesindelningen efter indelningen i den fördjupade översiktsplanens kartbild ”Stadskaraktärsområden”. Störst skillnad märks i området som omfattas av den första stadsplanen där fyra områden blivit ett.

Val av tidsepoker och rubriker

De tidsepoker som valts för de olika matriserna sammanfaller med olika brytpunkter i Kirunas historia. Brytpunkterna är inte alltid så synliga men epokerna har ofta relativt synliga skeenden som påverkar miljön. Valet av tidsepoker är gjord i etapp 1 där de olika epokerna fått rubriker som beskriver de skeenden som påverkat staden. Inför etapp 2 har vi inte sett någon anledning att ändra på indelningen i tidsepoker. Länsstyrelsens synpunkter att dela upp etapp 1948-76 har bemötts genom att tydliggöra nybyggnads- respektive saneringsinsatserna under perioden.

”Före 1890” – Före samhällsbildningen

”1890-1899” – **Gruvetablering och kåksamhälle:** 1890 har valts som brytpunkt därför att det var då som LKAB bildades och gruvverksamheten fick fastare former som industriverksamhet i större skala. Gruvverksamheten byggdes upp, anläggande av järnvägen diskuterades och folk började bosätta sig kring gruvberget.

”1900-1908” – **Mönstersamhällets start:** Stadsplanen för Kiruna fastställdes år 1900, planläggning pågick även för Bolagsområdet och SJ-området etablerades under organiserade former.

”1909 –1947” – **Municipalsamhällets uppbyggnad:** Staden fortsätter att byggas ut då befolkningen ökar och kommunförvaltningen flyttas från Vitangi.

”1948-1976” – **Stadsbildning och expansion:** Kiruna präglas av högkonjunktur och har om mest invånare 1976. Stadsbilden förändras genom ”modernisering” av framförallt centrumbebyggelsen.

”1977-2004” – **Gruvnäringens minskade betydelse:** Gruvnäringen har en nedgång och Kiruna söker andra näringar att bygga framtiden på.

”2005-2013” – **Kiruna – nutid, närtid och framtid:** Efterfrågan på gruvans produkter ökar igen och gruvverksamheten börjar påverka stadens placering.

”**Framtid**”: Denna tidsepok är den som ska påbörjas nu med planläggning och byggande av ”Mönsterstaden 2”. Den utgår från dagens situation och ska ge förslag på olika lösningar och beskriva hur olika alternativ kan påverka både nya och gamla miljöer och byggnader i framtiden.

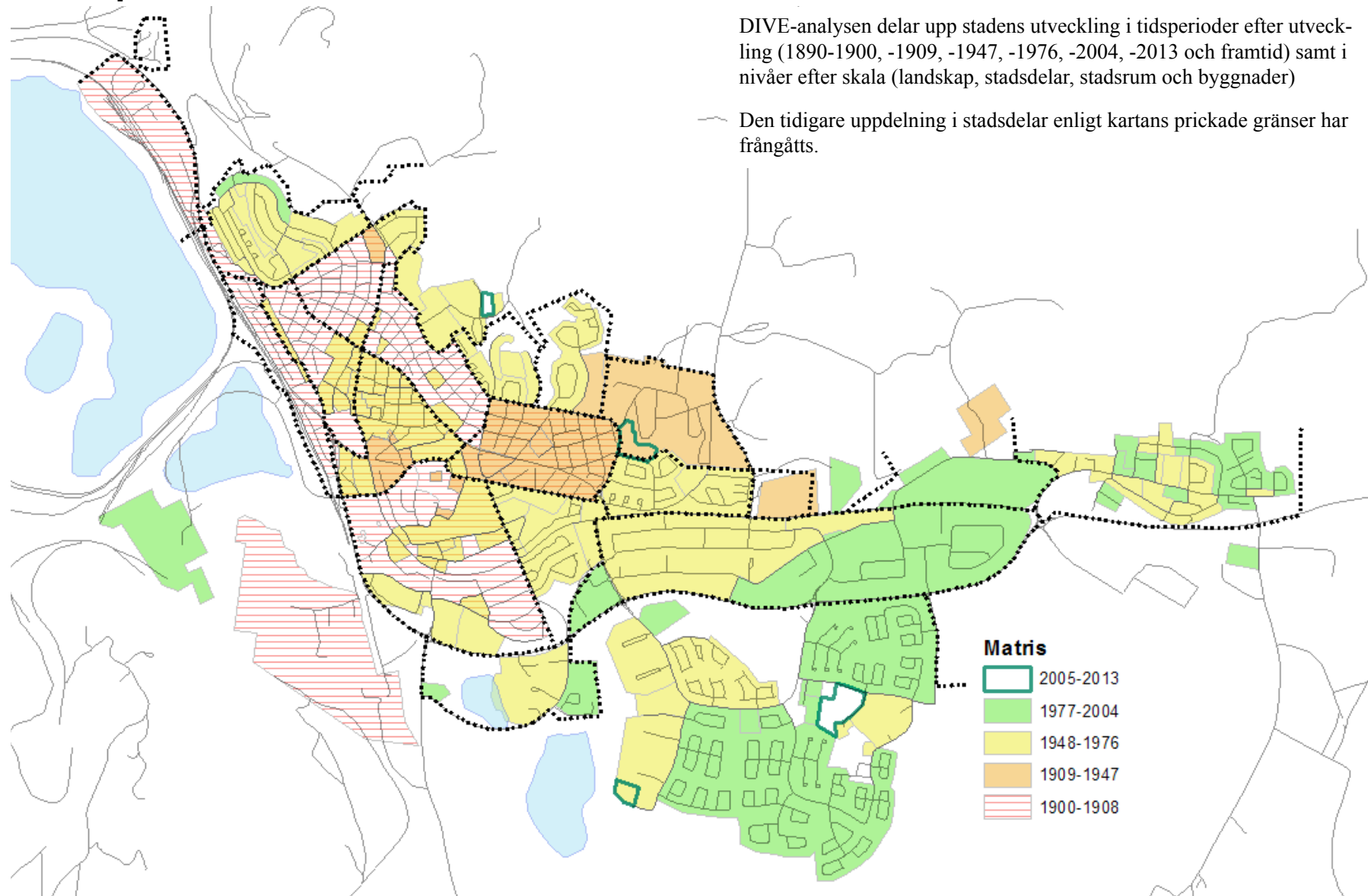
Val av geografisk indelning

De geografiska indelningarna i matriserna har ändrats. Rubrikerna ”Stadens utbredning”, ”Grönstruktur, klimat, natur, spår i landskapet” och ”Kommunikationer” har i DIVE 2 slagits samman till ”Landskapet, helheten” som ger en övergripande landskapsnivå. Rubriken ”Karaktersområden och stadsrum” har delats i två ”Stadsdelar som berörs” och ”Stadsrum som berörs” för att få en tydligare uppdelning i områden och gaturum mm. Rubriken ”Landmärken, siluetter, byggnader” har blivit ”Byggnader som berörs” vilket innefattar olika typer av hus.

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Orientering

Tidsepoker och DIVE-matriser

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Tidsperioder

Före 1890

- 1890	Landskapet	Stadsdelar
<p>D: 16-1700 tal Upptäckt av malmfyndigheter. 1800-tal Prospekteringar i de omgivande fjällen.</p>	 <p><i>Kirunavaara före malmbrytningstiden. (Kiruna kommuns bildarkiv)</i></p> <p>Under järnåldern börjar markerna mellan Torne och Kalix älvar att nyttjas säsongsmässigt för fiske, jakt och renskötsel. Under 1700-talet etableras jordbruket genom att byar som Jukkasjärvi och Kurravaara växer fram, byar som också nyttjar markerna. Järnmalm i Luossavaara och Kirunavaara är känd sedan slutet av 1600-talet, och prospektering och försök till exploatering sker under årens lopp.</p>	<p>Före 1890 finns ingen fast bosättning i nuvarande Kiruna. Bergen Haukivaara och Kirunavaara är betes- och kalvningsland, vid dagens bostadsområde Lombolo finns vinterbete och rastbete. Ett viste finns vid Luossajärvis västra strand. Flera flyttleder finns där Kiruna idag är beläget liksom i dess närhet. Bland annat nyttjas Luossajärvi som flyttled.</p>
<p>I: Det uppstår ett intresse för områdets mineralfyndigheter.</p>	<p>Spår av renskötsel, jordbruk och prospektering finns i landskapet runt omkring Kiruna; ett landskap som kan beskrivas som kulturlandskap. Under de senaste åren har for- och kulturlämningar hittats, som kan knytas till olika näringsfång.</p>	<p>Inom själva tätorten är de fysiska spåren från tiden före samhällets etablering få och otydliga.</p>
<p>V:</p>		
<p>E:</p>		

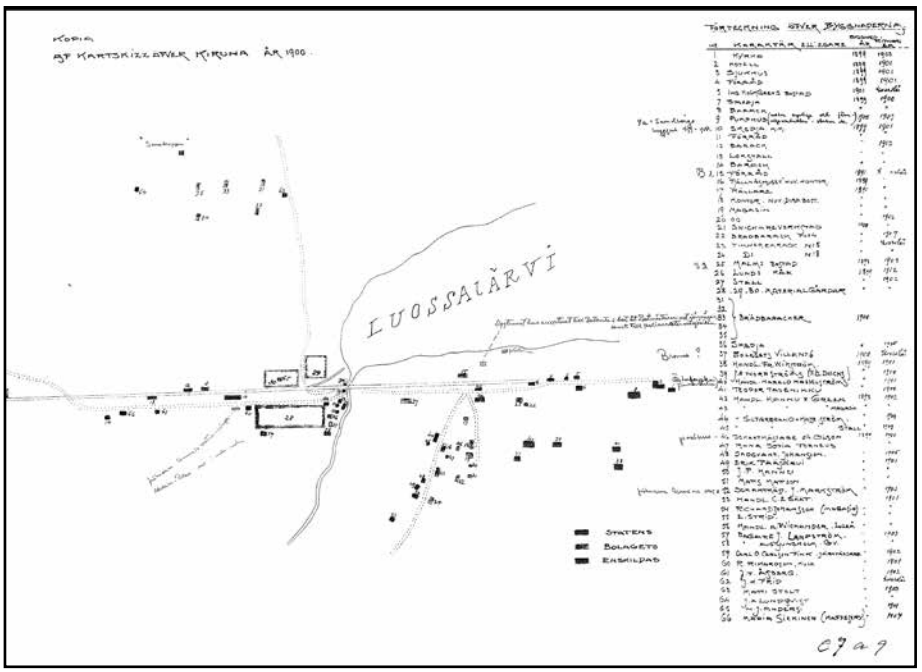
Före 1890

Stadsrum	Byggnader
 <p><i>Vilande renar och Kirunabor på Luossajärvi, (10001683 Kiruna kommun bildarkiv)</i></p> <p>D: Några specifika stadsrum är ännu inte utvecklade, men platser för visten förekommer.</p>	 <p><i>Utsikt mot Kiirunavaara från Luossavaara år 1875. (Fotograf okänd. SGU:s arkiv)</i></p> <p>De byggnader som finns är av tillfällig art som tältkåtor och liknande vid förekommande visten.</p>
I:	
V:	
E:	

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Tidsperioder

1890 - 1899

1890-1899	Landskapet	Stadsdelar
<p>1890-1899 D: Aktiviteten kring Gruberget ökar med mindre förarbeten och brytningar.</p> <p>1890 LKAB bildas. Behovet av bostäder ökar.</p> <p>Järnvägen prospecteras och bygget av banan påbörjas.</p>	 <p><i>Kirunavaara före malmbrytningstiden. (10000001 Kiruna kommuns arkiv.)</i></p>	 <p><i>"Kopia af kartskezz öfver Kiruna år 1900". Illustration som visar samhället vid Luossajärvi, med förteckning över byggnaderna. (Kiruna kommuns arkiv.)</i></p>
<p>I: Samhälls- bildning</p>	<p>Landskapet börjar tas i anspråk för andra ändamål än traditionella aktiviteter som jakt, fiske och renskötsel. Anläggandet av järnvägen mellan Gällivare och Riksgränsen är det som till en början är mest märkbart i landskapet.</p>	<p>Den snabba expansionen av gruvssamhället leder till tillfälliga lösningar och livsvillkoren är svåra. Kåkstadens nackdelar, speciellt de sociala, leder till att många av de som bor i Kiruna, och även företag som LKAB, önskar bygga ett bättre samhälle – ett mönstersamhälle. Byggnaden B1 finns kvar, övriga spår från denna period är få.</p>
<p>V:</p>		
<p>E:</p>		

1890 - 1899

Stadsrum	Byggnader	
 <p><i>Vy mot Kiruna samhälle från Rälstippen 1900. Vägen, med bron över Luossajoki, leder till Malmberget. I mitten av bilden ser vi Bolagshotellet. (10000238 Kiruna kommuns bildarkiv)</i></p>	 <p><i>B1. "Grand Hotell Luossajärvi". Ca 1890</i></p> <p>Stugan används av arbetsledningen sommartid under försvarsarbeten fram till 1895. Nyttjas sedan fram till början av 1900-talet som åretruntbostad av diverse arbetsfolk.</p> <p>Stugan räknas som Kirunas första byggnad. Den flyttades troligen till sin nuvarande plats under 1910-talet.</p>	 <p><i>En av de tillfälliga bostäderna, s.k. fläsklåda, år 1900. (10000204 Kiruna kommuns bildarkiv)</i></p>
<p>I: Järnvägen och dess byggnader kräver tidigt en plats i stadsrummet till vilken den nya bebyggelsen får anpassa sig.</p>	<p>Med gruvetableringen och malmбанан börjar förändringar ske i det tidiga samhället, tjänstemännen bygger ordentliga bostäder medan övriga nybyggare är hänvisade till kåkstadsbebyggelse med svåra sociala livsvillkor som följd.</p>	
<p>V:</p>	<p>B1 har trots sin enkelhet höga kulturvärden. Byggnaden är en historisk identitetsbärare och symbol för samhällets och gruvnäringens tillkomst och etablering i Kiruna.</p>	
<p>E:</p>		

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Tidsperioder

1900 - 1908

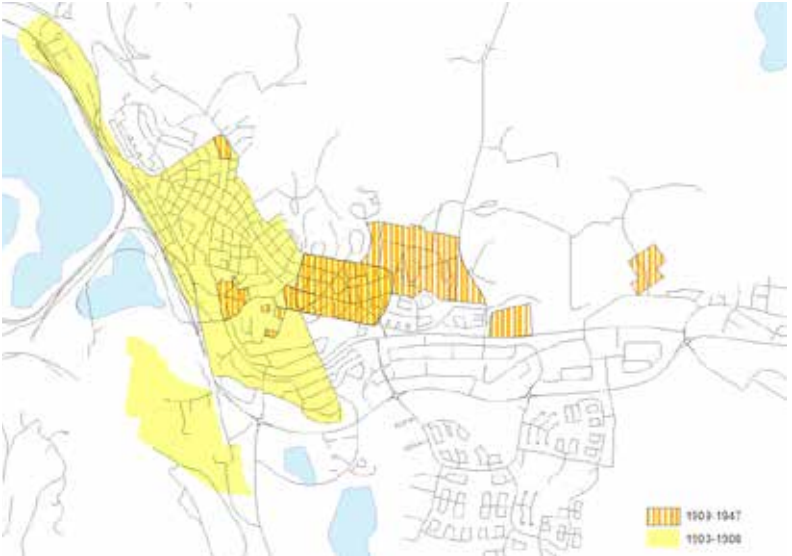
1900-1908	Landskapet	Stadsdelar
<p>D:1900- 1908 Mönstersamhällets start.</p> <p>Gruvbolaget byter aktiemajoritet och 1907 går svenska staten in som hälftenägare med ett avtal som ger staten rätt att lösa in TGO. Parallellt med att LKAB etablerar sig, växer Tuolluvaara Gruv Aktiebolag, TGA fram. Befolkningen ökade i hög takt.</p>	<p>Landskapet börjar påverkas av gruvdrift och järnvägsbygget. Gruvan och staden Kiruna och som vi ser den idag etableras mer och mer på fjället men runt omkring finns den orörda fjällnaturen endast påverkad av jakt, fiske och renskötsel.</p> 	<p>När samhället växer fram sker detta i tre olika områden, där olika aktörer råder över utvecklingen. Det är Stadsplanen, Bolagsområdet samt SJ-området.</p> <p>Parallellt med att Kiruna etablerades växte också Tuolluvaara fram. Till skillnad från Kiruna byggdes inte Tuolluvaara som ett välplanerat mönstersamhälle. Ingående områden enligt DIVE 1: Östermalm, Högalid, Övre- och Nedre Norrmalm, Centrum, delar av dagens Bolagsområdet och Sj-området. Ön finns inte kvar. Björkbacken inte helt utbyggd.</p>
<p>I: P g a den ökade folkmängden behövdes bostäder och lokaler för verksamheter.</p>	<p>Etableringen av samhället och av malmbanan innebär en strukturell förändring av området, då markanvändning och näringsfång förändras. Järnvägen var en avgörande förutsättning för malms transporter och därmed för gruvdriften. Den var också den enda förbindelsen med Norge och fjällen. Järnvägen banade också väg för förra sekelskiftets gryende fjällturism.</p>	<p>Tätorten är ett exempel på ett samhälle som växt fram koncentrerat i tid och plats på grund av en samhällsekonomiskt värdefull naturresurs, järnmalmen. På många ställen i Sverige och världen finns vid denna tid ett stort intresse för samhällsplanering och "idealstäder". I Kiruna blir detta extra tydligt eftersom hela samhället byggdes under en kort tid och med få aktörer. Det var statlig mark som uppläts för etableringen. De tre områdena utgör varsin karaktäristisk del av Kirunas tidiga samhällshistoria.</p>
<p>V: De värden som finns kvar idag.</p>	<p>Kiruna är kulturmiljö av riksintresse som motiveras av att stadsmiljön och industrilandskapet är ett unikt samhällsbygge från förra sekelskiftet med byggelsemiljöer som vuxit fram under hela 1900-talet. Stora delar av bebyggelsen speglar bolagets engagemang i staden.</p>	<p>Järnvägen ingår i Norrbottens teknologiska megasystem. De olika områdena uppvisar olika tidstypisk karaktär.</p>
<p>E: Ta till vara för framtiden.</p>	<p>Även i framtiden låta Kiruna vara staden på fjället med den tydliga gränsen mellan stadens planteringar och det omgivande landskapet och dess naturliga fjällvegetation. Också utblickarna från gator och platser är ett viktigt karaktärsdrag som bör tillvaratas.</p>	<p>Låta de delar av staden som inte berörs behålla sina respektive karaktärer och låta de nya delarna bli nya delar av den mönsterstad som Kiruna av många anses vara.</p>

Stadsrum	Byggnader
<p>D:</p> <p>Stadsplanens tätare kvarter följer de stilideal som gäller för stadsbyggnad vid denna tid. Växtligheten koncentreras till parker som är placerade på ytor som är svåra att bebygga. Den oregelbundna gatustrukturen ger många mindre platsbildningar där gator möts i oräta vinklar. Planen innehåller medvetet gestaltade egnahemsområden med små parker och platsbildningar.</p> <p>Grönområdena förlades där det var gynnsamt för växtligheten, och det fanns en medveten tanke om att skapa vyer mot det omgivande landskapet. Bolagsområdets byggnader ligger glest och parallellt med gatorna eller i hörn.</p> <p>Planeringen följer en sorts brukstradition även om den i Kiruna medvetet inte blivit lika hierarkisk som på andra håll. En ambition i Bolagsområdet var att spara befintlig växtlighet mellan husen.</p> <p>SJ området planering har följt de direktiv som lagts upp centralt för järnvägsorter i den här delen av landet, hierarkisk och funktionell. Järnvägsparken, som ligger utanför själva SJ-området, har ett för tiden karaktäristiskt uttryck. Vegetationszoner mellan järnväg och bebyggelse var också en del av tidens lösningar på brandsäkerhet.</p> <p>En spårväg kunde tas i drift 1906, som förband bostadsområdena med arbetsplatserna.</p>	 <p><i>Byggnader inom stadsplanen.</i></p> <p><i>Byggnader inom Bolagsområdet.</i></p> <p><i>Byggnader inom SJ-området och Lokstallsområdet.</i></p> <p>Den tidiga, provisoriska bebyggelsen i Kiruna fick snabbt ge vika för en planerad och reglerad samhällsstruktur. Ett flertal skolor etablerades p g a den ökande befolkningen bl a KPU. Bolaget lät uppföra en omfattande bostadsbebyggelse, för såväl arbetare som tjänstemän. Kontor, disponentbostad och bolagshotell hörde också till det som LKAB byggde. De typritade husen uppfördes kvarter för kvarter. Inom Bolagsområdet finns ett stort antal byggnader kvar från denna uppbyggnadsperiod. Bebyggelsen i Tuolluvaara växte fram på initiativ av TGA:s anställda till skillnad från Kirunas bolagsbebyggelse. Genom SJ:s försorg byggdes, förutom bostäder för såväl arbetare som tjänstemän, järnvägsstation och järnvägshotell liksom lokstall och verkstäder. Ritningarna upprättades på Kungliga Järnvägsstyrelsens arkitektkontor, där Folke Zettervall var chefsarkitekt.</p>
<p>I: Grönstrukturen i SJ-områden, Järnvägsparken, Stadshusparken, Busstorget, Centralparken, Kyrkoparken och Lasarettområdet bildar tillsammans ett sammanhängande stråk som skiljer Stadsplanen, SJ-området och Bolagsområdet från varandra.</p>	<p>Många av byggnaderna uppförda under perioden berörs av omvandlingen. En del är behandlade inom projektet gruvstadsparken.</p>
<p>V: De olika stadsdelarnas olika uppbyggnad som ger olika karaktär/stadsrum åt dem.</p>	<p>Kännetecknande bebyggelse från uppbyggnadsskedet. Terränganpassad bebyggelse är ett viktigt karaktärsdrag i Kiruna. Bolagsområdets bebyggelse visar bl a på den sociala skiktningen med arbetar- och tjänstemannabostäder. Ett av landets största kvarvarande sammanhållna SJ-områden där järnvägens betydelse för samhället kan förstås.</p>
<p>E: Utveckla de olika karaktärerna även i nya stadsrum.</p>	<p>Enskilda byggnader inom stadsplanen bör identifieras för bedömning av dess värde. Många utpekade byggnader finns ingående värderade i värdematiserna.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Tidsperioder

1909 - 1947

1909-1947	Landskapet	Stadsdelar
<p>D: 1909-1947. Municipal-samhällets uppbyggnad.</p> <p>När Kiruna grundas så finns den kommunala förvaltningen i Vit-tangi. Efterhand som Kiruna växer, kommer det krav på att förvaltningen ska flyttas hit. Kiruna blir municipalsamhälle så LKAB behöver inte betala skatt till kommun. Samtidigt ökade befolkningen under 1920- och 30-talen.</p>	<p>Det omgivande landskapet förändras endast karaktär på gatorna och verksamheterna som bedrivs och infrastrukturen som byggs ut. Främst gruvan och järnvägen. Landsvägen till Kiruna söderifrån blir klar 1923. Kurravaaravägen byggs på 1930-talet, och vägen mot Nikkaluokta börjar byggas under 1940-talet. Kiruna förblir dock staden på fjället.</p> 	 <p>Under 1920-talet börjar Kiruna få en mera stadsmässig bebyggelse. LKAB fortsatte att bygga bostäder, bland annat uppfördes det så kallade Thuleområdet på Östermalm under perioden.</p> <p>Under 1940-talet började Kiruna expandera också ytmässigt, genom att försvaret etablerade sig i samhället genom Jägarskolan. Andra områden som tillkom var en del av Terrassen.</p>
<p>I: LKAB bekostar en hel del av stadens uppbyggnad.</p>	<p>Förändringar i landskapet sker genom vägbyggena.</p>	<p>Staden fortsätter att expandera med LKAB som en stark aktör som verkar för god social service och utbildningsmöjligheter. Planering och byggande fortsätter att följa nationella och internationella strömningar. Den försvarspolitiska situationen föranleder att Jägarskolan byggs efter andra världskriget.</p>
<p>V:</p>	<p>Kiruna är kulturmiljö av riksintresse som motiveras av att stadsmiljön och industrilandskapet är ett unikt samhällsbygge från förra sekelskiftet med bebyggelsemiljöer som vuxit fram under hela 1900-talet. Stora delar av bebyggelsen speglar bolagets engagemang i staden.</p>	<p>De olika områdena i staden fortsätter att uppvisa olika tidstypisk karaktär. Se även Värdningsmatriserna.</p>
<p>E:</p>	<p>Även i framtiden låta Kiruna vara staden på fjället med den tydliga gränsen mellan stadens planteringar och det omgivande landskapet och dess naturliga fjällvegetation. Också utblickarna från gator och platser är ett viktigt karaktärsdrag som bör tillvaratas.</p>	<p>Låta de delar av staden som inte berörs behålla sina respektive karaktärer och låta de nya delarna bli nya delar av en mönsterstad.</p>

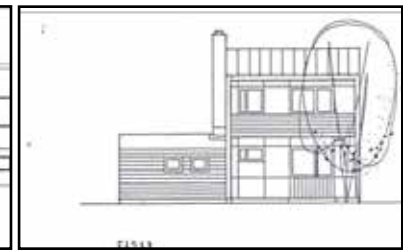
Stadsrum	Byggnader
<p>D: Under 1920-talet byggs mycket bostäder, framför allt egna hem inom Stadsplanen. Även flerbostadshus uppfördes i LKAB:s regi. På 1920-talet får Kiruna även en mera stadsmässig centrumbebyggelse.</p> 	 <p>Merparten av detta bebyggdes, tillsammans med gator och vattenledningar, av LKAB som kompensation för att bolaget av skatteskal motsatte sig att Kiruna blev en köping, utan istället blev ett municipalsamhälle. Många av de offentliga institutionsbyggnaderna byggs i norra delen av Bolagsområdet, mellan Stadsplanen och bolagets bostadsbebyggelse. Skolan i Tuolluvaara byggdes 1915. Till den 1920-talsklassicistiska träarkitekturen hör Thuleområdet på Östermalm, men också flerbostadshus på Övre Norrmalm samt hyresfastigheten Jerusalem på Bolagsområdet. I och med en brand i det centralt belägna kvarteret Grundläggaren ersätts den låga träbebyggelsen med stenbyggnader i slutna kvarter. Husen i egna hemområdena placeras mestadels mot gata, och kompletteras med uthus och staket så tydliga gaturnum bildas. De blev ofta förhållandevis stora, då man även byggde rum för uthyrning för att dryga ut familjens inkomster. Flerbostadshusen är mer luftigt placerade men ändå samlade för ett gemensamt grönyta.</p> <p>Bland byggnaderna märks kyrkobyggnad och prästgård, sjukstuga som senare byggs ut till sjukhus, brandstation, badhus, skolor och kommunala förvaltningsbyggnader.</p>
<p>Kartor över stadsplanen och bolagsområdena</p>	
 <p>Bild från egna hemområdet med sina tydliga gaturnum, avgränsade med hus och uthus i gatuliv samt staket och häckar. (bilder från den fördjupade riksintressebeskrivningen)</p>	
<p>I: Den ursprungliga planen följs och är synliga i staden än idag. Tydligt exempel på trädgårdsstadens stilideal</p>	<p>En stor del av bebyggelsen som uppfördes på 1920- och 30-talen präglar Kiruna idag, särskilt inom Stadsplanen.</p>
<p>Tidstypiska områden med kulturhistoriskt värde är bl a Thuleområdet och Meschplan.</p>	<p>Kyrkan är skyddad som kyrkligt kulturminne och Jerusalem är byggnadsminne. Andra byggnader från tiden som betraktas som värdefulla är bl a Gamla brandstation, Gamla biblioteket, Sjukstugan, IOGT-huset "Odd Fellow" på kv Kranföraren, Krematoriet, många byggnader inom bolagsområdet, centrum och SJ-området. Se även Värderingsmatriserna.</p>
<p>De platser och områden som berörs bör dokumenteras. Man bör kunna återupprepa trädgårdsstadens element med små privatträdgårdar och egna hem i gatuliv samt enstaka alléer</p>	<p>Kyrkan och Jerusalem får inte förvanskas och ändringar kräver tillstånd av Länsstyrelsen. Hus som eventuellt rivs bör dokumenteras. Enskilda (privata enbostadshus) byggnader inom stadsplanen bör identifieras för bedömning.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Tidsperioder

1948 - 1976

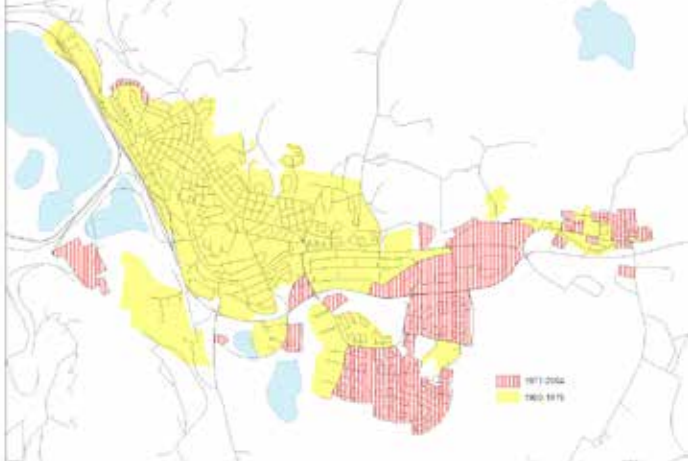

1948-1976	Landskapet	Stadsdelar
<p>D: Kiruna blir stad. Nya malmfyndigheter. Högkonjunktur för LKAB. Explosionsartad befolkningstillväxt Kraftig bebyggelseutveckling. Nya bostadsområden. Centrumsanering. Nya kommunikationer.</p>	<p>Översiktlig karta med samhällets och gruvornas utbredning samt kommunikationer</p> <p>Delar av Luossajärvi torrläggas. LKAB övergår till underjordsbrytning. Flygplatsen invigs. Spårvägen läggs ner. Nytt biltrafiksystem byggs ut. Helt nya områden med flerbostadshus och småhus tillkommer utanför den befintliga staden enligt stadsplaner från 1940- 50-och 60-talen. De nya stadsdelarna har nära till den tätortsnära naturen med motionsspår och elljusspår. Stora centrala tidigare bebyggda områden saneras.</p> 	<p>Karta med bebyggelseområden från 1948-76</p> <p>Nya bostadsområden med tidstypiska flerfamiljshus tillkommer vid Sandstensberget och Terrassen, Öster om Nollan, Triangeln och Lombolo. Småhus byggs i Luossavaara, Rekreationsanläggningar tillkommer i Lombardia.</p> <p>Flera befintliga områden bl a Bolagsområdet förtätas. Stora delar av Centrumområdet totalsaneras. Tuolluvaara inlemmas i Kiruna C i den kommunala planeringen.</p>
<p>I:</p>	 <p>Både gruvan och bebyggelsen breder ut sig i landskapet. Den tidigare småskaliga bebyggelsen har försetts med enstaka uppstickande landmärken både i staden och på industriområdet.</p>	<p>Mycket av bostadsbebyggelsen från perioden har fortfarande kvar sina tidstypiska drag. Luossavaara och Triangeln tillkommer på LKAB:s initiativ, planläggs enligt dåtidens ideal av bolagets arkitekt Hakon Ahlberg och gestaltas av Jan Thurffjell. Sandstensberget och området Öster om Nollan bebyggs huvudsakligen med typhus. Punkthusen bl a i Terrassenområdet blir en del av Kirunas siluett. Bolagsområdet förtätas med hus ritade av Folke Hederus och flerfamiljshusen i Ullspiran. Centrum omvandlas rejält och förses med nya byggnader, gator och torg i tidens anda.</p>
<p>V:</p>	<p>Bebyggelsen från perioden vänder sig mot söder och sydväst. Den består dels av en gles småhusmatta dels av karaktäristiska höga punkthus av värde för Kirunas karaktär och siluett som kontraster till omgivande fjällnatur och gruvområden.</p>	<p>Flera av de områden från perioden är kulturhistoriskt värdefulla som representanter för sin tid. De har också stort värde som väl fungerande bostadsmiljöer.</p>
<p>E:</p>		<p>Stadsdelarna från perioden berörs såväl av utplåning och flyttning (i väster) som nybyggnad och /förtätning (i norr och öster) eller bevarande (i söder).</p>

Stadsrum	Byggnader
  <p><i>Sandstensberget</i> <i>Terrassen</i></p> <p>D: I småhusområdena Luossavaara och Triangeln byggs många souterränghus på de branta sluttningarna. Villorna är ofta indragna från gatorna och bildar ett gleslöst mönster. I Sandstensberget och Öster om Nollan ligger typhusen fritt på stora tomter. Gatorna går i slingor. Lombolo präglas av grannskapsidéer med flerfamiljshus, parhus och kedjehus i grupper kring gemensamma av grönområden som in sin tur är sammankopplade med cykelvägar. Punkthusen i Terrassenområdet bildar liksom enstaka högre hus i Centrum landmärken i Kiruna omgivna av blåsiga öppna områden. I Centrum skapas ett modernt torg i anknäytning till Folkets hus.</p>	 <p><i>Stadshuset ritat av A Schmalensee</i> <i>Ort drivaren ritat av R Erskine</i></p> <p>De flesta småhus och flerfamiljshus som tillkommer uppförs i moderna material och med tidstypisk utformning anknäyt till olika decennier.</p> <p>Några enhetligt formade typhusområden ritas av arkitekter knäyt till LKAB. De två säregna höghusen i kv Ort drivaren ritades av arkitekt R Erskine.</p> <p>För att möta stadens behov av offentliga byggnader tillkom Stadshuset ritat av A Schmalensee, Ferrum och Folkets hus samt flera skolbyggnader mm.</p>
   <p><i>Sanering i Centrumområdet.</i> <i>Småhus byggs som egnahem</i> <i>eller terränganpassade i grupp</i></p> <p>I: Småhusområdena från 1950-talet präglas av en karaktäristisk småskalighet, gleshet, anpassning till kuperad terräng och utblick över Kirunavaara. Det senare tillkomna Lombolo är ett tidstypiskt grannskapsområde mindre grupper av enhetligt formad bebyggelse. De för perioden utmärkande punkthusen bildar i Terrassenområdet en tidstypisk grupp. Det gamla gatunätet har successivt anpassats efter biltrafikens behov. Av trafiksäkerhetsskäl har t ex stjärnformade sexvägskorsningar byggts om.</p>	 <p><i>Radhus ritat av F Hederus för LKAB</i> <i>Småhus ritat av J Thurffjell för LKAB</i> 1954 1960</p> <p>De tidstypiska småhusen vittnar om traditionen att så långt möjligt förse gruvarbetarna med egnahem medan flerfamiljshusen beskriver det stora behovet av bostäder under perioden. De offentliga byggnaderna för olika behov och med olika utseende visar att staden hade resurser att förse befolkningen med service i moderna byggnader.</p>
<p>V: Stadsmiljön i områden som planlades av skickliga arkitekter på 1950- och 60-talen är värdefulla som tidshistoriska dokument anpassade till den kuperade fjällterrängen. 70-talets trafikseparering och sammanhängande grönstruktur främjar barns möjligheter att vistas ute och kunna röra sig utanför den egna gården. Många centrala sanerade områden medför dock en splittring av stadsmiljön.</p>	<p>Byggnader av olika slag har olika kulturhistoriska värden från stadshuset som är byggnadsminne, Ort drivaren och Terrassenhusen som är viktiga för Kirunas siluett till de många enfamiljshusen – fristående eller i grupp som är tidstypiska för sin tid och i många fall väl anpassade till terrängen.</p>
<p>E: Områdenas öppna och glesa karaktär livet mellan husen och tillgången till bostadsnära grönområden bör värnas och tas tillvara vid eventuell förtätning.</p>	<p>Inför den framtida förändringen bör olika åtgärder diskuteras för periodens byggnader beroende på de tekniska och ekonomiska möjligheterna att dokumentera, riva och återanvända delar, flytta eller bevara samt bygga om och till.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Tidsperioder

1977 - 2004

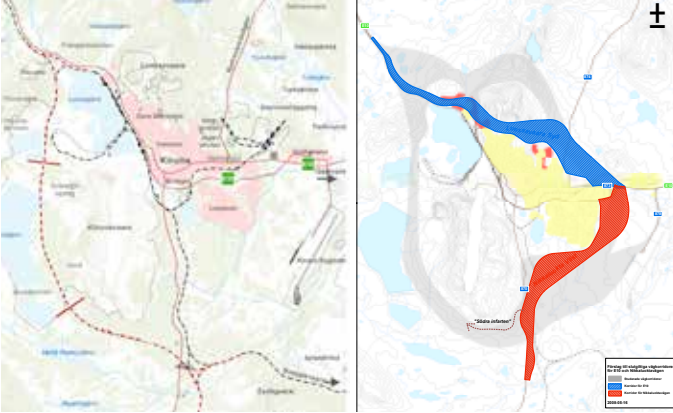

1977-2004	Landskapet	Stadsdelar
<p>D: Lågkonjunktur för LKAB. Nya verksamheter. Minskande befolkning. Ökad turism. Ny väg till Narvik.</p>	<p>Översiktlig karta med samhällets och gruvornas utbredning samt kommunikationer.</p> <p>Nya delar av Luossajärvi torrläggas. Gruvbrytningen i Tolluvaara, Svappaavaara och Luossavaara läggs ner. Nytt pelletsverk öppnas i Kirunavaara. Nya verksamhetsområden etableras söder- och österut. Genomfartsvägen till Kiruna invigs. Trafiklederna mellan olika stadsdelar byggs successivt ut. Vindkraftsparken.</p>	<p>Karta från med bebyggelseområden från 1977-2004</p> <p>Centrum förses med gågator och parkeringsplatser samt nya offentliga byggnader. Småhus uppförs i Lombolo och Tuolluvaara. Småindustrier tillkommer längs E10. Jägarskoleområdet omvandlas till företagsby</p>
<p>I</p>	 <p><i>Industriområdet blir alltmer dominerande i Kiruna.</i></p>	 <p><i>Ferrum och Folkets hus. Externt köpcentrum. Renoverat "Bläckhorn".</i></p> <p>Moderniseringen av centrumområdet är tidstypisk liksom bevarandet av enstaka byggnader. Lomboloområdets bebyggelse präglas av tidens syn på trafikseparering och gruppbebyggelse. Småindustrierna får en "internationell" prägel. Bevarandepånen medför att äldre tidstypiska områden uppmärksammas och rustas upp.</p>
<p>V:</p>	<p>Stadsmiljön och industrilandskapet i Kiruna beslutas 1987 vara av riksintresse för kulturmiljövården.</p>	<p>Det är svårt att göra en kulturhistorisk bedömning på grund av att de ligger så nära i tiden. De är dock typiska representanter för bilsamhället.</p>
<p>E:</p>	<p>Riksintresseområdet ska brukas så att de ingående värdena tas tillvara.</p>	<p>En del av områdena kommer troligen förtäta framöver.</p>

Stadsrum	Byggnader
 <p><i>Under perioden tillkommer dels trivsamma gångmiljöer i Centrum dels öppna och blåsigga trafikleder.</i></p> <p>D. I bevarandeplanen från 1984 uppmärksammas kulturhistoriska kvaliteter i de äldsta stadsdelarna som SJ-området, Bolagsområdet och Stadsplanen samt Järnvägs-parken, Kyrkparken och Iggesundsparken. Grönplanen från 1990 beskriver de skötselåtgärder som behövs för upprätthålla de kulturhistoriska avtryck som finns hos gatuträd och parkers växtlighet.</p>	 <p><i>I Centrum omvandlas flera byggnader. Exempel på byggnad för tekniskservice.</i></p> <p>Under perioden tillkommer nya offentliga byggnader som Folkets hus, Brandstation och Bussstation. Nya småhus byggs bl a i Lomboloområdet och industrier längs E10 mm. LKAB bygger nytt pelletsverk vid Kirunavaara. Några flerbostadshus kallställs. Äldre byggnader renoveras enligt intentionerna i bevarandeplanen.</p>
 <p>I. De under perioden tillkomna miljöerna i Centrum präglas av ambitionerna att omvandla området till ett modernt köpcentrum och ett område anpassat till biltrafik. De i bevarandeplanen upptagna områdena speglar Kirunas historia fram till 1930-talet. Det är dels områden som byggdes ut av SJ och LKAB och dels det område som ingick i Hallmans plan.</p>	 <p><i>Exempel på tidstypisk låg industribyggnad Exempel på äldre hus med ny funktion.</i></p> <p>De under perioden tillkomna byggnaderna finns ännu kvar i ursprungligt skick och representerar en moderniseringsperiod i stadens historia. De under perioden uppmärksammade äldre byggnaderna representerar en ny syn på tillvaratagande av kulturhistoriska karaktärsdrag i Kiruna.</p>
<p>V. Det är svårt att göra en kulturhistorisk bedömning på grund av att de ligger så nära i tiden. De är dels typiska representanter för bilsamhället och dels värdefulla för invånarna.</p>	<p>Det är svårt att göra en kulturhistorisk bedömning på grund av att de ligger så nära i tiden. Flera byggnader har stor betydelse för kirunaborna.</p>
<p>E. Mellan 2008 och 2013 kompletteras grönplanen med en "röjningsplan" med målbeskrivningar och uppdaterade skötselåtgärder för centralortens och Tuollavaaras allmänna grönytor. Inför framtiden bör hänsyn tas till fungerande stadsrum som värderas högt av kirunaborna.</p>	<p>Tillvaratagande av den moderna bebyggelse bör också diskuteras vid framtida förändringar.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

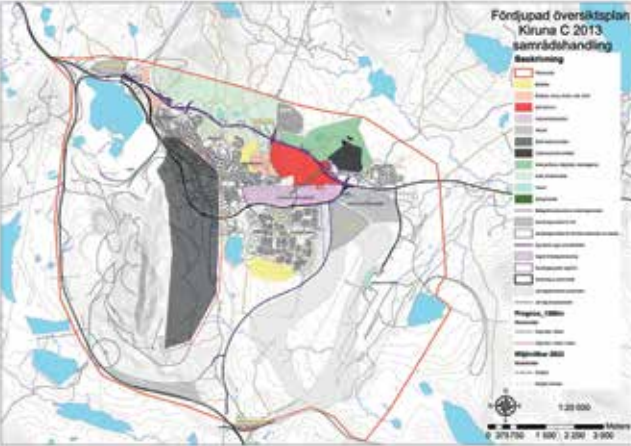

Tidspepoker

2005 - 2013

2005-2013	Landskapet	Stadsdelar
<p>D: Högonjunktur för LKAB. Riskzoner berör stora delar av staden. Bostadsbrist. Diskussioner om flyttning och utveckling. Intressekonflikter Kommunikationer</p>	<p>Översiktskarta med deformationszoner och nya kommunikationer. Ny dragning av järnväg med ekodukt. Påverkar Nikkaluoktavägen.</p> 	<p>Karta med berörda stadsdelar. Expansion i Tuolluvaara.</p> <p>Småindustriområdena (Västra och Ställverkets ind omr) omvandlas till handelsområde</p>
<p>I:</p>	<p>Gruvbrytningen har successivt torrlagt Luossajärvi, ödelagt bebyggelsen på Ön samt framtvingat flytt av järnväg, väg och övrig infrastruktur. Nästa steg är de västra och äldsta delarna av den nuvarande bebyggelsen.</p>	<p>Centrumnära område med färdig infrastruktur och plats för stora byggnader lockar till sig stormarknader. Områdena norrut kommer att exploateras.</p>
<p>V: Viktiga karaktärsdrag i landskapet</p>	<p>Karaktärsvärden: Den storslagna fjällvärlden med vida vyer, de markanta gruvområdena, gles bebyggelse i områden av olika karaktär, olika landmärken. Närmandet till staden med tåg förändras med den nya järnvägsdragningen. Den nya vägdragningen medför också att staden kommer att upplevas från andra väderstreck.</p>	<p>Det tidigare förespråkade västliga centralalternativet överges för ett östligt, i förlängningen av det nyetablerade handelsområdet. Stadsdelar i väster som värderas högt i bevarandeplanen och av medborgarna kommer att försvinna.</p>
<p>E: Ett slutligt förslag har accepterats</p>	 <p>Karta med utvecklingsförslag som medför förtätning och nyexploatering i nordost</p>	<p>Pågående diskussioner om möjligheter att tillvarata kulturarvet: Till hela miljöer av värde som ligger räknas Bolagsområdet, SJ-området, Thuleområdet och delar av Stadsplanen. Vid rivning och fullständig utplåning krävs föregående dokumentation. Återbruk bör diskuteras. Vid flytt av enstaka hus eller sammanhängande miljöer krävs noga genomtänkta val samt krav på den nya omgivningens terrängförhållanden, vegetation, vägnät och bebyggelse. För områden som förtätas eller bevaras utan omvandling bör varsamhets- eller skyddsbestämmelser införas.</p>

Stadsrum	Byggnader
<p>D: Stadsmiljöer som påverkas av gruvbrytningen och anpassningen till nya näringar. Gruvvägen stängs av vid stadshuset. Första etappen av Gruvstadsparken genomförs. Lomboloskolan brinner ner. Industrispåret genom småindustriområdet rivs upp och sparas som skoterled. I SJ-området har järnvägen försvunnit. I Bolagsområdet försvinner gårdsmiljöer, gator och vegetation.</p> <div data-bbox="232 448 651 751"> </div> <p><i>Järnvägsparken</i></p> <div data-bbox="658 448 1055 751"> <p>KIRUNA 4-EVER</p> </div> <p><i>Tävlingsförslag: Mötesplats i Nya Kiruna</i></p>	<p>Nyttillskott är Camp Ripan ny restaurang mfl byggnader, Mysinge äldreboende byggt i solfjädersform, landmärket Nya Raketskolan samt rakethallen. Karaktärsbyggnader som berörs av gruvbrytningen är bl a Stadshuset, Bläckhornen, 16-rumshusen, Jerusalem, Bolagshotellet, SJ-områdets byggnader och Erskines byggnader.</p> <div data-bbox="1084 363 1464 715"> </div> <p><i>Mysinge äldreboende</i></p> <div data-bbox="1471 363 2002 715"> </div> <p><i>Nya Raketskolan</i></p>
<p>I: Kulturhistoriska karaktärsdrag och symboler som påverkas i olika miljöer. När vägen stängs förändras stadens förhållande till gruvområdet. Gruvstadsparken innebär ett nytt kapitel i stadens historia. Närhet mellan gruva och bostäder var tidigare en nödvändighet. Samtidigt förändras stadens innehåll även av andra orsaker än gruvans. Med SJ- och Bolagsområdena försvinner bostadsmiljöer uppbyggda för att hysa järnvägens respektive gruvornas bostäder.</p>	<p>Kulturhistoriska karaktärsdrag och symboler som förändrats är Camp Ripan en ombyggd anläggning anpassad för en ny mer kräsen fjällturist, Mysinge äldreboende där tidigare kallställda hus ersätts med äldreboende och Nya Raketskolan som är utformad med målet att bli en av Sveriges främsta grundskolor och utgör ett nytt landmärke i stadssiluetten. Vid en framtida flytt av äldre byggnader kan nya användningssätt och placeringar bidra till att det nya Kiruna får mer komplexa miljöer än vid enbart nyexploatering.</p>
<p>V: Detta påverkar möjligheten att konkret avläsa den historiska bebyggelseutvecklingen i Kiruna. Invanda bostadsmiljöer och offentliga miljöer försvinner men kan dokumenteras eller återuppbyggas på annan plats. (Skolbränder inträffar på flera ställen i landet under denna tid.)</p>	<p>De nya byggnaderna visar exempel på anpassning efter förändrad efterfrågan, samt för Nya raketskolan värdet i tillkomsten av ett nytt landmärke i en stadsdel som går från att vara perifer till att bli centrumnära. Hur helt eller delvis flyttade byggnaders kunskaps-, upplevelse- och bruksvärden förändras beror bl a på vilka tekniska, ekonomiska, funktionella och miljömässiga krav som kan uppfyllas.</p>
<p>E: Principdiskussion (förslag bör komma i nästa matris) om hur olika miljövärden kan tillvaratas. Vid flytt och återuppbyggnad bör stor vikt läggas vid diskussioner både om den omgivande närmiljön och kontakten med det kringliggande fjällskapet. Åtgärdsplan som diskuterar vilka nya stadsrum som kommer att bära på morgondagens kulturvärde?</p>	<p>Vilka nya byggnader och objekt kommer att stå för morgondagens kulturvärde? Olika byggnaders kulturhistoriska värden kan beskrivas genom dokumentation som visar hur husen byggdes och användes mm. Vissa värden kan bestå vid återuppförande helt eller delvis på ny plats samt flytt enskilt eller i grupp till nytt område. Byggnader kan få nya värden genom att användas eller byggas om för nya ändamål. Äldre byggnader av hög kvalitet kan höja värdet i ett alldagligt område.</p>

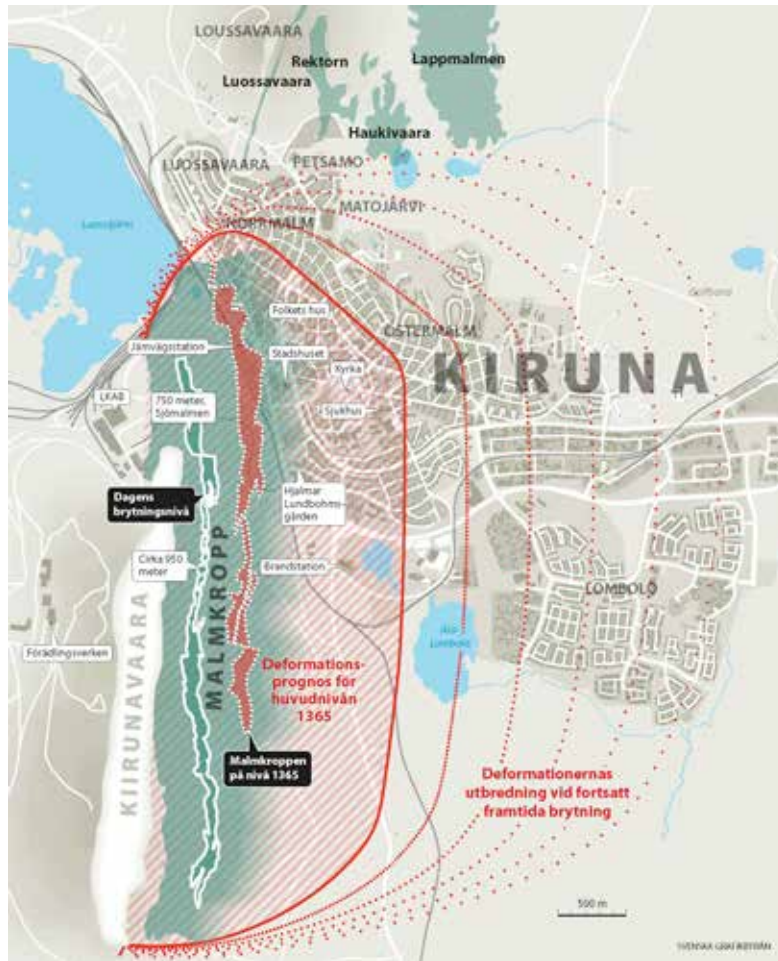
Framtidsmatrisen är liksom tidigare matriser för olika historiska epoker en sammanfattning av vår syn på framtiden fram till ca 2035. Den första sidan beskriver övergripande bakgrunden och förutsättningarna för det urval av exempel som presenteras mycket kortfattat på den andra sidan. Exempelen är hämtade från den mer utförliga genomgången längre fram i det kommande kapitlet - *Värden och rekommendationer*.

<p>D: Successiv omvandling av staden under lång tid. Förändring av miljöer, funktioner, kommunikationer mm</p>	 <p>FÖP Kiruna C 2013. Samrådshandling</p> <p>Föreslagna utvecklingsområden De äldsta och västra delarna av staden som ligger närmast och har synkontakt med Kirunavaaragruvan och den tidigare järnvägen drabbas först av deformationen. Den karaktäristiska stadsbebyggelsen på Haukivaaras sydvästsluttningar måste därför enligt nuvarande prognoser flyttas eller rivas fram till 2035. Alla berörda områden bär på spår från olika utvecklingsperioder i gruvsamhällets historia i form av planstruktur, bebyggelse, vegetation eller funktioner.</p>	 <p>När påverkas karaktärsområden av deformationens utbredning? Prognos_2023 Prognos_2035m (ca 2035) Övergår till gruvstadspark före 2023 före 2035 före 2050</p> <p>Stadsdelar rivs och övergår till att omfattas av den växande Gruvstadsparken.</p> <p>Stadsdelar, grupper och byggnader som berörs på olika sätt. Fram till 2035 berörs SJ- och Stationsområdena, stora delar av Bolagsområdet och Centrum samt de västligaste delarna av Stadsplaneområdet direkt av deformationerna. Inom dessa områden finns miljöer och byggnader såväl från gruvsamhällets uppbyggnadstid som från senare expansionsperioder då efterfrågan på bostäder var stor. Indirekt berörs småhusområden som t ex Luossavaraområdet då infrastrukturen försvinner. Övriga områden kan förtätas eller byggas om då stadens växer mot öster</p>
<p>I: Möjlighet att ta med historien in i framtiden</p>	<p>Samtliga historiska spår - både den fysiska miljön och immateriella berättelser - bör dokumenteras för att klarlägga områdets, bebyggelsens eller byggnadens betydelse i Kiruna förr och idag. Detta kan ligga till grund för beslut om framtida informationsinsatser, eventuell rivning, flyttning eller återanvändning av byggnadsmaterial.</p>	<p>Rivning kan ske selektivt så att byggnadsmaterial, -delar och -detaljer kan återbrukas. Bebyggelse i större sammanhållna områden med stark historisk prägel bör hållas ihop. Mindre grupper med byggnader med samma bakgrund bör flyttas tillsammans. Enskilda byggnader kan som solitärer flyttas till och berika nya miljöer.</p>
<p>V: Behov att tillgoda olika typer av värden</p>	<p>Historiska kunskapsvärden ger möjligheter att förstå och minnas hur staden växt fram. Upplevelsevärden ger stadsrum med större tidsdjup än enbart nybebyggelse. Historiska bruksvärden kan bidra till spännande och attraktiva bostäder och lokaler.</p>	<p>För Kiruna kommun bör det vara viktigt att ta vara på miljöer som vittnar om samhällets historia. För kirunabor bör det vara en fördel att Nya Kiruna blir en unik miljö med både gammalt och nytt. För fastighetsägare m fl kan det vara viktigt att ta vara på befintliga bruksvärden.</p>
<p>E: Långsiktig och övergripande strategi för att ta tillvara kulturarve</p>	<p>Möjligheterna att ekonomiskt, juridiskt och tekniskt ta tillvara kulturarvet i Kiruna är en fråga för många intressenter under lång tid. Samarbete krävs på olika nivåer i samhället t ex mellan länsstyrelsen – riksintresset, länsmuseet – dokumentation, kommunen – planering mm, LKAB – gruvbolag och fastighetsägare, medborgare m fl.</p>	<p>Sparade byggnadsdelar, konstruktioner eller strukturer kan införlivas eller omtolkas i gruvstadsparkens nya delar. I stadsrumsvandringar med guide eller interaktivt via app och gps kan man ta sig runt i den gamla staden och lära sig på nytt eller återuppleva minnen från svunna byggnader och miljöer. Parken visar även de spår som finns kvar.</p>

Exempel på stadsrum som berörs		Byggnader som berörs		
				
<p>Bläckhornsområdet D: Ett regelbundet och luftigt bostadsområde för gruvarbetare med äldre och yngre hus. I: Miljön visar gruvbolagets höga ambitioner att skapa goda bostadsmiljöer. V: Byggnaderna från olika tider är tidstypiska, av hög kvalitet och fungerande bostäder. E: Träbyggnaderna bör vara möjliga att flytta tillsammans till ett nytt och luftigt område.</p>	<p>Jägarskoleområdet D: Ett f d regementsområde med regelbundet placerade kasernbyggnader runt en park I: Miljön vittnar om behovet och uppbyggnaden av en försvarsanläggning på 1940-talet. V: Kasernbyggnaderna är välbevarade enkla och tidstypiska och har idag nya funktioner. E: Kasernområdets kärna med Jägarparken bör bevaras intakt. Förtätning kan ske i områdets utkanter.</p>	<p>Kiruna kyrka D: Kyrkan och klockstapeln som ligger högt och fritt är landmärken i Kiruna. I: Hela kyrkomiljön är en symbol för gruvsamhällets höga arkitektoniska ambitioner. V: Den unika kyrkan anses vara landets vackraste byggnad. E: Kyrkan och klocktornet finns med i avtalet om av LKAB bekostade byggnadsflyttar. Utmaningen är att hitta ett lämpligt läge.</p>	<p>"Jerusalem" D: Flerbostadshus av trä i Bolagsområdet. I: Uppfördes av gruvbolaget för att skapa en boendemiljö av hög klass för gruvarbetarna. V: Byggnadsminne och en av de bäst bevarade byggnaderna från 1920-talet i Kiruna. E: Byggnaden kan flyttas och ge karaktär åt Nya Kiruna.</p>	<p>Kv Ortdrivaren D: Ett landmärke och unika flerbostadshus anpassade till sydslutningen nära centrum. I: Ett exempel på centrumsaneringar efter andra världskriget. V: Representerar Ralph Erskines säregna och klimatanpassade arkitektur. E: Kan ej flyttas, bör dokumenteras väl och inspirera till nya karaktärsfulla byggnader.</p>
				
<p>Stadsplaneområdet D: Område med blandad bebyggelse längs gator som följer topografi och nivåkurvor. I: Miljön präglas av Hallmans mönsterplan med anpassning till klimatet och utblick över fjällen. V: Ursprunglig bebyggelse av god kvalitet är blandad med moderna "saneringskvarter". E: Delar av bebyggelsen bör bevaras, andra delar kan flyttas i grupp eller enskilt.</p>	<p>Triangelområdet D: Område med tidstypiska enfamiljshus från efterkrigstiden längs terränganpassade gator. I: Miljön präglas av två typer av egnahem uppförda av LKAB under en expansionsperiod. V: Villor med goda bostäder med bevarad karaktär i ett tidstypiskt bilanpassat område. E: Husen bör om möjligt flyttas i grupp för att bilda ett nytt sammanhållet område.</p>	<p>Gamla brandstationen D: En karaktärsbyggnad i utkanterna av centrumområdet. I: Byggdes av gruvbolaget för en viktig samhällsfunktion. V: Välbevarad unik byggnad utformad av Gustaf Wickman under uppbyggnadsskedet. E: Träbyggnaden bör flyttas tillsammans med övriga tidigare offentliga byggnader till ett läge i centrum av i Nya Kiruna.</p>	<p>"Café Safari" D: Litet fd bostadshus i utkanterna av centrumområdet. I: Representerar den skala och typ av bebyggelse som fanns i centrum före saneringarna. V: Byggnaden med bevarad karaktär fungerar idag som café. E: Huset kan flyttas i sin helhet och fortsätta att fungera.</p>	<p>Lingonstigen D: Två radhuslängor i stark sluttning nära Stadshuset. I: Representant för de många gruppshusområden av hög kvalitet som uppfördes på 1950- och 60-talen av bolaget. V: Tidstypisk arkitektur med detaljer av hög kvalitet. E: Husen ska om möjligt flyttas i grupp annars kan byggnadsmaterial och -delar återbrukas.</p>

Värden och rekommendationer

I detta avsnitt följer DIVE-metodens steg 3 - *Värdering* och steg 4 - *Rekommendationer*

Prognos nivå 1365 uppdaterat 2010-05-25 - www.lkab.com/sv/Framtid/Samhallsomvandling/Nar/Prognoser/Mer-om-prognoser-i-Kiruna/.

FÖRUTSÄTTNINGAR I KIRUNA

Prognoser har presenterats med tidpunkter för olika deformationszoner då bebyggelsen måste avlägsnas pga gruvbrytningen. Arbetet med en revidering av FÖP 2006 pågår liksom arbetet med att ta fram en utvecklingsplan samt detaljplaner för "Nya Kiruna". I arbetet ingår att utreda olika alternativ för placering av kulturbebyggelse som flyttas. Parallellt pågår diskussioner om "Gruvstadsparken" dvs områden där bebyggelsen rivs eller flyttas och där grönytor under en tid, även efter att bebyggelsen har avvecklats, fortfarande kan nyttjas.

Ett avtal har upprättats mellan kommunen och LKAB om att på LKABs bekostnad flytta ett antal av bolaget, kommunen och Jukkasjärvi församling ägda byggnader men utan att ange något nytt läge. Det har av vissa uppfattats som att de byggnader som tas upp i avtalet är de enda som kommer att flyttas. Vi har i detta arbete utgått ifrån att fler byggnader kan komma att flyttas.

Vi har förutsättningslöst tittat på vilka egenskaper och värden som finns i kulturhistoriskt intressanta miljöer/byggnader samt hur dessa egenskaper och värden bör vägas in i förslag till åtgärder. Vi har även undersökt möjliga lösningar för bevarande, flytt och meningsfullt återskapande av kulturhistoriskt värdefulla miljöer i nya områden och sammanhang.

Eventuella rekommendationer om flytt ska ses översiktligt utifrån byggnadernas värden. I detta arbete har inte ingått att göra bedömningar om flyttbarhet utifrån mer detaljerade tekniska och ekonomiska aspekter, det är en senare fråga för fastighetsägare och kommunen i egenskap av myndighet för bygglov och planering.

Val av områden och byggnader

Vi har valt att beskriva olika områden och byggnader med utgångspunkt från deras kulturhistoriska värden och deformationszonens utbredning i tid.

- **De högst prioriterade områdena är SJ-området och Bolagsområdet som ligger inom prognoslinjen för deformationens utbredning 2023.**

- *De närmast prioriterade områdena är delar av Stadsplaneområdet, SJ-området och Bolagsområdet som ligger inom prognoslinjen för deformationens utbredning 2030-2035.*
- *Högst prioriterade enskilda byggnader och anläggningar är de som ligger inom prognoslinjen för deformationens utbredning 2023.*
- *Närmast prioriterade byggnader anläggningar som ligger inom prognoslinjen för deformationens utbredning 2030-2035.*
- *De flesta byggnader som ingår i avtalet om flytt behandlas också.*

I samband med antagande av detaljplan för gruvstadspark etapp 1 slöts ett civilrättsligt avtal mellan Kiruna Kommun och LKAB. Avtalet innebär att LKAB åtar sig ansvar och kostnader för att flytta ett antal ”kulturbyggnader”. I avtalet fastslås att beslut om ny placering och övrig planering för flyttåtgärder ska ske i samförstånd och samarbete med kommunen. Följande byggnader omfattas i avtalet:

a) Hjalmar Lundbohmsgården inklusive Pörtet (B1 och B2); b) Kiruna kyrka med tillhörande klockstapel; c) Ingenjörsvillan (B39); d) upp till 12 st. Bläckhorn från Bolagsområdet; e) Arbetarbostad (B5); f) Det äldsta bevarade bostadshuset inom stadsplanen beläget i Kv Vagntipparen 4; g) Länsmansbostaden (B99); h) Swedbergsska huset (B55).

Bortsett från Hjalmar Lundbohmsgården, som behandlas i ett eget avsnitt, är dessa byggnader inte särbehandlade i DIVE steg 3 och 4. De ingår bland övrig kulturbebyggelse som tas upp i kulturmiljöanalysens kapitel värden och rekommendationer. Däremot nämns i värderingsmallarna vilka enskilda byggnader som ingår i det civilrättsliga avtalet.

DIVE STEG 3 OCH 4 – GENERELLT

Värderingskriterier

Vid värderingen av områden och byggnader har vi använt de värderingskri-

terier som rekommenderas i DIVE-sammanhang.

Kunskapsvärden, handlar om möjligheten att avläsa historien med hjälp av spår från olika tidsepoker. De är dels *byggnadshistoriska värden* som handlar om möjligheten att förstå vad bebyggelsemiljöer eller enskilda byggnader berättar om tiden de uppfördes som t ex planeringsideal, byggnadsteknik, arkitektur mm. Viktiga är också *samhälls- och socialhistoriska värden* som visar varför i vilka sammanhang området eller byggnaden kom till.

Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny en plats. Med tiden kan nya samband och värden skapas. De arkitekturhistoriska och kunskapsmässiga värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt historiskt sammanhang in i en ny miljö. Dessa värden kan leva vidare om byggnader som hör samman kan flyttas i grupp och skapa en ny miljö. Samhälls- och socialhistoriska värden kan i viss utsträckning överföras till ny plats vid flytt av byggnader beroende på hur väl man lyckas återskapa hela eller delar av miljöer med rätt karaktär och känsla genom att flytta byggnader i grupp.

Upplevelsevärden, är de komponenter i miljön som uppskattas av helhets- och deltidboende, näringsidkare och besökare. Det kan handla om *estetiska och konstnärliga värden*, patina, miljö och identitet, symboler och traditioner mm.

För områden med stark social samhörighet mellan byggnaderna minskar värdena betydligt om de flyttas till en främmande miljö. Miljövärdena förändras minst om flera byggnader kan flyttas i grupp och bilda en hel ny miljö. Om enskilda byggnader lyfts ur sitt sammanhang minskar möjligheten att känna igen sig och identifiera sig med en viss plats eller miljö och därmed känslan av kontinuitet och trygghet i en välkänd miljö. Symbolvärdena förändras minst om byggnader flyttas som sammanhängande grupper och kan bilda hela miljöer.

Bruksvärden, handlar om att samhället ska kunna leva vidare praktiskt, ekonomiskt och socialt genom att miljön kan komma till nytta, brukas och bidra till nya sociala sammanhang. I bruksvärden ingår även byggnaders

materiella/ekonomiska värden ur ett hållbarhetsperspektiv, ur såväl ett samhällsekonomiskt, företagsekonomiskt som privatekonomiskt perspektiv.

Samhällsekonomiskt värde kan vara att platsens attraktivitet för boende och besökare ökas med bebyggelse från många tidsepoker. Privatekonomiskt värde kan vara att forskning visar en förhöjd betalningsvilja för kulturhistoriskt intressanta byggnader och byggnader i kulturhistoriskt intressanta miljöer.

I stället för att riva och i onödan förstöra byggnadsmaterial kan byggnader flyttas och fortsätta att användas för samma eller annan användning. Alternativt kan byggnadsdelar och material återbrukas i nya byggnader.

Bruksvärdet förändras normalt inte vid en flytt. Däremot finns möjlighet att förbättra vissa funktioner och egenskaper om rätt åtgärder vidtas. Vid selektiv rivning kan byggnadsmaterial och detaljer återanvändas i nya hus.

Allmänhetens värdering kompletterar värderingskriterierna där en tydlig bild av allmänhetens åsikter och värdering av den byggda miljön framkommit genom exempelvis enkätundersökningar eller intervjuer. Om svarsunderlaget har tillräcklig bredd och är framtaget enligt vetenskaplig praxis finns goda skäl att väga in allmänhetens värdering i bedömningar av kulturmiljöers värden. Inte minst ur ett allmändemokratiskt perspektiv, bör stor hänsyn tas till vad allmänheten tycker och uppskattar.

Svaren i enkätundersökningen Vilken är din bild av Kiruna?, genomförd av Kiruna kommuns stadsarkitektkontor 2006-2007, indikerar vad kirunaborna själva uppskattar. Enkäten lades ut på ett flertal offentliga platser som besöks av många människor. Av ca 2000 utlagda formulär lämnades 439 ifyllda enkäter in. Huvudsyftet med enkäten var att inhämta synpunkter och svar från kirunabor om stadsmiljön i Kiruna.

FÖRSLAG TILL REKOMMENDATIONER.

Prognos påverkan	Handlingsmöjligheter	Strategier	Rekommendationer
Hus och områden som påverkas före 2035	FLYTTA	Ta vara på struktur och karaktär inkl mark, vegetation och byggnader för grupper av byggnader eller enskilda byggnader genom anpassning till och inpassning i nya områden. Diskutera nya funktioner för flyttade byggnader.	Organisera lämpliga former för dokumentation av olika typer av bebyggelse och områden. Införa varsamhets- eller skyddsbestämmelser för flyttade byggnader och utformningskrav på tillkommande bebyggelse inkl markbehandling och kvarterstruktur mm. Information till fastighetsägare. Organisera "ekonomisk flyttning." Uppföljning
	RIVA	Förmedla de rivna områdenas karaktär genom olika former av dokumentation och ev. markbehandling och växtlighet. Ta vara på kulturhistoriskt värdefulla detaljer eller material i form av återbruk. Ta vara på användbara byggnadsdelar mm i form av återanvändning.	Organisera lämpliga former för dokumentation av olika typer av bebyggelse och områden. Organisera former för kulturhistoriskt återbruk. Organisera former för miljömässigt återbruk. Uppföljning

Nästa steg handlar om att från kulturmiljöhall föreslå och ställa **krav på** - och inför olika beslutsfattare förklara varför - olika typer av bebyggelse av kulturhistoriska och miljömässiga skäl bör hanteras med **särskild omsorg inför flytt och förtätning**.

I samarbete med planerare och arkitekter kan därefter **konkreta förslag till placering och utformning** tas fram för politiska beslut som i sin tur bör presenteras för allmänheten. Här kan viktiga samband, skalförhållanden, vegetation, behov av helhetslösningar, avvägning av nytt och gammalt mm i nya områden diskuteras.

För att **juridiskt säkerställa** de kulturhistoriska värdena i såväl nya som befintliga områden krävs detaljplaner med skyddsbestämmelser. En annan lösning är att som en del av den fördjupade översiktsplanen för Kiruna tätort ta fram en byggnadsordning som beskriver kommunens kulturhistoriska intentioner.

Delar av den bebyggelse som är tekniskt besvärlig eller ekonomiskt orimlig att flytta bör kunna **återanvändas**. Byggnadsmaterial, byggnadsdelar eller detaljer från olika tider bör kunna samlas ihop i en eller flera materialbanker.

Berörda fastighetsägare bör få information och rådgivning för att i god tid kunna ta ställning till och samarbeta kring olika åtgärder.

Processen med att flytta Kiruna kommer att pågå länge. **Kontinuerlig uppföljning och utvärdering** av hur de kulturhistoriska värdena påverkas är därför nödvändig och ovärderlig. Idag finns stora osäkerheter om vad som faktiskt händer.

Prognos påverkan	Handlingsmöjligheter	Strategier	Rekommendationer
Hus och områden som inte påverkas före 2035	FÖRTÄTA	Ta vara på områdets befintliga struktur och karaktär i form av gatunät, vegetation eller skala mm. Ta ställning till nya funktioner i förtättningsområden.	Organisera lämpliga former för dokumentation av olika typer av bebyggelse och områden. Införa varsamhets- och utformningskrav på tillkommande bebyggelse. Information till fastighetsägare. Uppföljning.
	OPÅVERKAT	Ta vara på olika områdens (stadsdelar, kvarter eller tomter) befintliga struktur och karaktär inkl mark, vegetation och byggnader. Ta vara på eller hitta nya funktioner i befintliga områden.	Organisera lämpliga former för dokumentation av olika typer av bebyggelse och områden. Komplettera med skydds- eller varsamhetsbestämmelser i befintliga detaljplaner. Göra byggnadsordningar som fördjupningar av översiktsplanen. Fatta beslut om byggnadsminnen eller kulturresevat. Information till fastighetsägare.

VÄRDERING OCH REKOMMENDATIONER I KIRUNA

Val av områden

Det finns en samsyn bland antikvarier och andra yrkesgrupper som jobbar med arkitektur- och kulturmiljörelaterade frågor att enskilda byggnaders karaktär och värden ofta är starkt beroende av sammanhanget i samhället – historiskt, funktionellt, socialt mm. Det gäller både byggnader som är enhetligt grupperade tillsammans med andra, som är delar av en större byggd miljö och byggnader som finns i ett mer avskilt sammanhang, kanske i en parkmiljö.

Vissa kvaliteter och värden kan både stärkas och försvagas beroende på omgivningen. Några byggnader är så karaktärsstarka t ex som symboler eller landmärken att de klarar sig bra som solitärer. Om de flyttas kan de i sig själva kan bidra till att stärka omgivande nytt sammanhang. Andra bleknar och försvinner om de lyfts bort från sin ursprungliga och förstärkande miljö för omplacering i ett främmande sammanhang. De förstnämnda, enskilda byggnader/solitärer, har ofta redan från början haft en särstatus genom sin funktion, betydelse eller arkitektur. De senare är som regel skapade och byggda för att ingå i grupper med andra byggnader av samma eller liknande typ, ofta bostadsbebyggelse.

I Kiruna finns både starka solitärer (exempelvis Gamla brandstationen), mindre grupper, ibland som rest av en tidigare större grupp eller ett större sammanhang (Gula raden), och lite större sammanhängande grupper som utgör delar i större mer eller mindre historiskt sett homogena områden (Bläckhornsområdet, SJ-området och Thuleområdet m.fl.). Det behöver inte vara så att det sammantagna värdet är relativt sett större eller mindre för en viss kategori, men beroende av läge och sammanhang finns olika kvaliteter och värden att avläsa, bedöma och väga in i förslag om vidare åtgärder. Olika kvaliteter och värden kan ha olika stor vikt och betydelse.

Inför steg 3 och 4 i DIVE-analysen har vi valt följande indelning:

Större områden (SO), med historiskt, samhälleligt och upplevelsemässigt homogena miljöer som är helt intakta eller relativt kompletta och sammanhållna.

Mindre grupper (MG), med 2-3 byggnader eller något större grupper som ofta är rester av en tidigare större historiskt, samhälleligt och upplevelsemässigt homogen miljö.

Enskilda byggnader (EB), är solitärer som alltid funnits i ett speciellt läge eller byggnader som är en rest från en tidigare historiskt, samhälleligt och upplevelsemässigt homogen miljö.

Dessa utvalda områden och byggnader i Kiruna har alla bedömts enligt en given mall. Som grund för värderingsresonemanget ger vi först en kort beskrivning av varje större område, grupp och enskild byggnad. Urvalet av objekt och beskrivningarna baseras på tillgängligt underlag, framför allt bevarandeplanen från 1984, fördjupad översiktsplan (FÖP) för Kiruna C 2006, Kulturmiljöanalys del 1, 2008 samt riksintressebeskrivningen för Kiruna. De befintliga värdena och sårbarheten inför olika åtgärder bedöms som underlag för detaljerade rekommendationer. Slutligen diskuteras hur olika värden troligen förändras.

VÄRDERING AV OMRÅDEN, GRUPPER OCH BYGGNADER

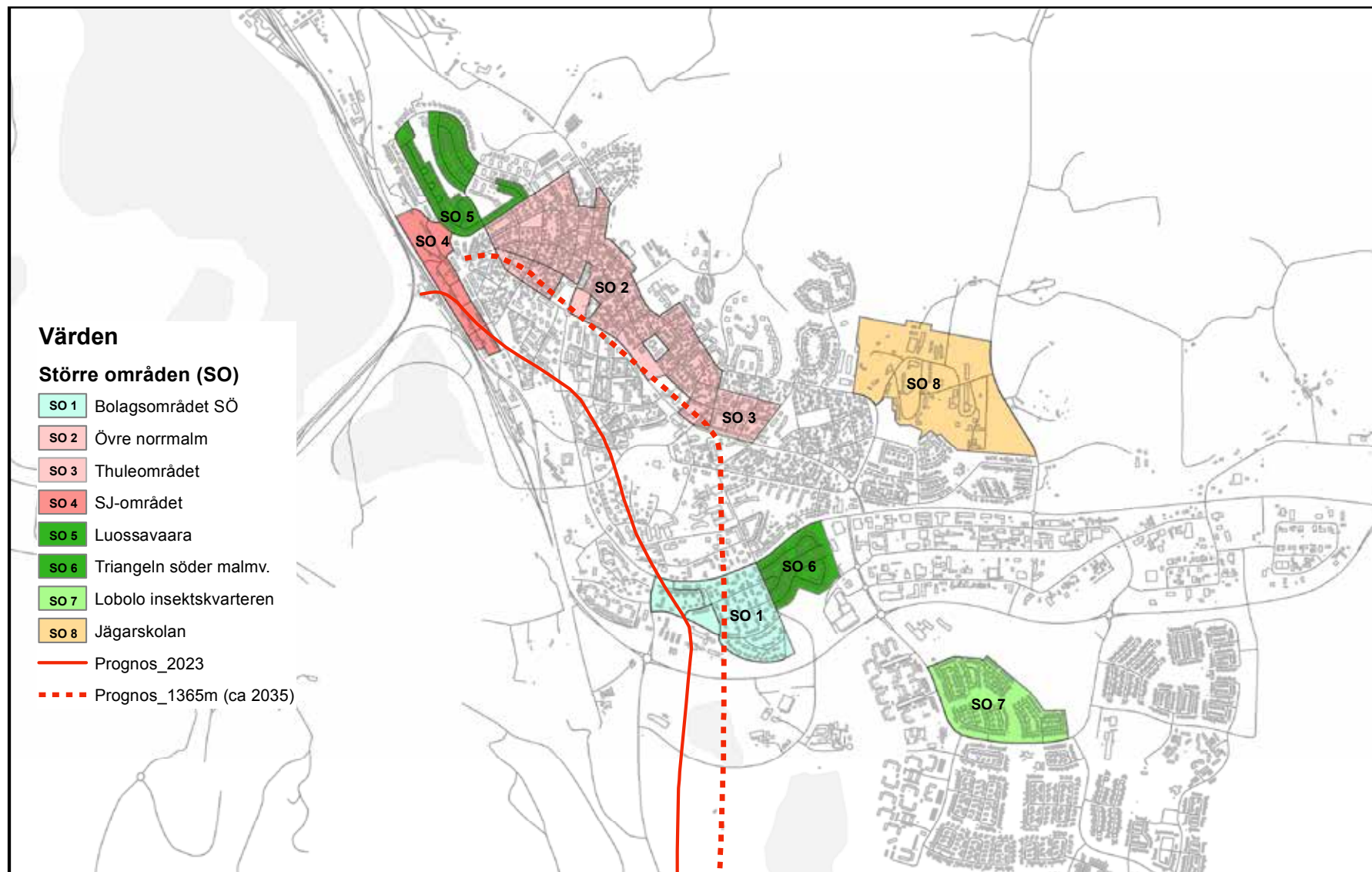
Värderingsmatris

Området eller objektets namn eller kvarter Foton och situationsplan. För att visa hur det ser ut, var det ligger och hur det hör ihop med annan bebyggelse.		Beskrivning Fakta om byggnadsår, funktion, byggnadsmaterial, arkitekt, ägare mm så att man förstår vad som utmärker byggnad och område.	
Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
Kunskapsvärden	Rivning och dokumentation	Kulturhistorisk prioritering	Kunskapsvärden
Byggnadshistoriska värden	Rivning och återbruk av byggnadsmaterial		Byggnadshistoriska värden
Samhälls- och socialhistoriska värden			Samhälls- och socialhistoriska värden
Upplevelsevärden	Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis		Upplevelsevärden
Estetiska och miljövärden	Bevarande, förtätning och ombyggnad		Estetiska och miljövärden
Immateriella värden	Bevarande med hänsynsbestämmelser		Immateriella värden
Bruksvärden			Bruksvärden
Tekniskt, funktionellt och socialt värde			Tekniskt, funktionellt och socialt värde
Återanvändningsmöjlighet			Återanvändningsmöjlighet
Ekonomiskt värde			Ekonomiskt värde

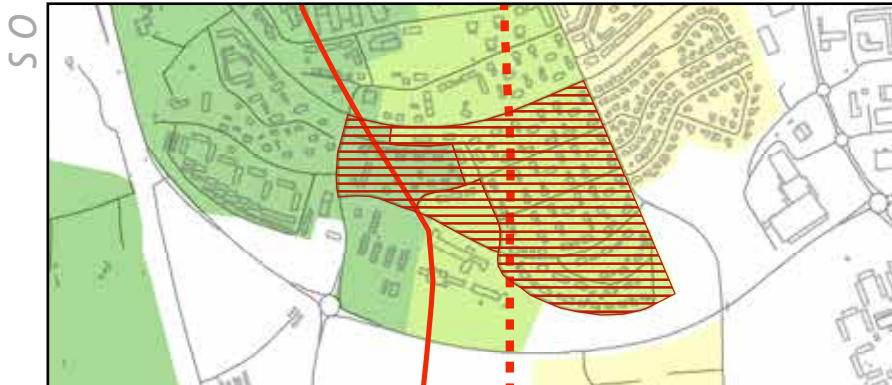
Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

STÖRRE OMRÅDEN

SO 1 SO1 - Bolagsområdet, sydöstra delen, nedre

Bolagsområdet

Bläckhornsbebyggelse

Mindre flerbostadshus

Svedbergska huset B55

Beskrivning

Bolagsområdets sydöstra del gränsar till Triangelområdet. Den norra delen med "Bläckhornen" har raka gator och rektangulära kvarter. De övriga har svängda gator och mer oregelbunden bebyggelse. Trädvegetationen är sparsam, vilket gör bebyggelsemiljön öppen och luftig. Bostadsbebyggelsen har uppförts av LKAB.

I området finns ett 20-tal olika byggnadstyper i huvudsak från 1905-15 och 1950-60. De tidiga "Bläckhornen" med 3 lägenheter i varje och en tillhörande förrådsbyggnad dominerar. De ritades av Gustaf Wickman. De ligger i regelbundna och relativt glesa kvarter. Dessa kompletterades under 1950-talet med funktisinspirerade flerbostadshus med 6 lägenheter ritade av Hakon Ahlberg. Från den tidiga perioden finns även ett 15-tal flerbostadshus med 3-6 lägenheter och ett 10-tal villor. Några "ingenjörsvillor" med 1 lägenhet och andra med enklare utförande och 2 lägenheter. Flerbostadshuset "Jerusalem" byggt 1927 är byggnadsminnesförklarat. Under senare delen av 1950-talet byggdes ytterligare ett antal flerbostadshus med olika stil, storlek och placering. Ett halvduzin villor tillkom under 1950- och 60-talen. Den kontrastrika välkomponerade kulörskalan är unik liksom den välbevarade helhetskaraktären. Bläckhornens tre olika kulörer skapar variation, rytm, harmoni och den övriga bebyggelsen i området är i stort sett anpassad till samma kulörskala.

Området ingår som kulturhistoriskt värdefullt i bevarandeplanen från 1984. Flera byggnader markerades som mycket uppskattade i enkäten "Vilken är din bild av Kiruna?" 2006.

Tolkning

Bolagsområdet är ett av Kirunas "symbolområden" präglad av Gustaf Wickmans arbetar- och tjänstemannabostäder utplacerade i ett rymligt bruksområde som under 1950-talets expansionsperiod förtätades med flerbostadshus och villor i dåtidens arkitektur men med anpassad skala och färgsättning.

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

SO 1

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Planstruktur, arkitektur, byggteknik förmedlar en hög ambitionsnivå och principer som var före sin tid. Anpassningen till Kirunas villkor estetiskt och byggtkniskt är tydlig. Miljön visar också tydliga spår på den förändring, renovering och komplettering med ny bebyggelse som utvecklats under olika perioder.</p> <p>Gustaf Wickman som ritade Bläckhornen och en stor del av den övriga bebyggelsen lyckades ge bolagsbebyggelsen en helt egen och unik prägel. Tekniskt och arkitektoniskt är byggnaderna väl anpassade till Kirunas speciella klimat, geografi och landskap.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Bolagsområdet planerades och byggdes med tanke på de anställdas hälsa och välbefinnande med ljus, luft, renhet och social stabilitet som viktiga värden. Tidig sanitär infrastruktur och elektrisk gatubelysning vittnar om den höga ambitionsnivån.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Gatumiljöerna är oftast väl sammanhållna och komponerade med långa siktnlinjer. Den äldre bebyggelsen med hög arkitektonisk kvalitet bildar väl sammanhållna kvarter. Senare flerbostadshus är standardmässigt utformade i enlighet med 1950-talets stilideal men underordnar sig områdets helhetskaraktär.</p> <p>Immateriella värden De äldre delarna av området är en symbol för den anda och de höga ambitioner som rådde vid planering och byggande av det tidiga Kiruna. Den särpräglade arkitekturen, är en del av Kirunas identitet även idag. För många som vuxit upp i området eller har bott länge i Kiruna ger området en känsla av kontinuitet och trygghet.</p>	<p>Rivning och dokumentation En helt unik miljö, både sett ur ett nationellt och internationellt perspektiv, försvinner om de mest betydelsefulla delarna av området rivs. Det gäller framförallt beståndet av Bläckhorn, Ingenjörsvillorna och äldre flerbo-stadshus som är karaktäriserande för Kiruna.</p> <p>Området som helhet och enskilda byggnader bör dokumenteras, oavsett om de rivs eller flyttas. Dokumentationen bör innefatta såväl den fysiska miljön som en beskrivning av vilka samhällsgrupper som bott i området.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Byggnadsmaterial, -delar och -detaljer kan troligen återbrukas vid selektiv rivning av byggnader. De praktiska möjligheterna till att återanvända såväl byggnadsmaterial som detaljer detta bör utredas.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Eftersom området planerades, utformades och byggdes som en helhet, och eftersom området till stora delar är intakt, finns flera goda skäl till att flytta hela bestånd av byggnader och återskapa grupperingar och miljöer så långt det är möjligt på ny plats.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaderna ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att de berörs av markdeformation och flyttning blir en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Eventuellt kan Bolagsområdets kvaliteter även tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostads-områden i Nya Kiruna.</p> <p>Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner för den nya bebyggelsen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Delar av området, särskilt den äldre träbebyggelse som är mest unik, bör ingå i ett urval av byggnader som flyttas.</p> <p>Det gäller hela beståndet av Bläckhorn, tidiga villor, Ingenjörsvillor samt äldre flerbostadshus enligt principiellt förslag. Inriktningen bör vara att återskapa hela miljöer, överföra så många ursprungliga karaktärsdrag och värden som möjligt.</p> <p>En omfattande dokumentation av hela området bör ske i samband med vidare studier</p> <p>Vid flytt bör det ställas långtgående krav på ny lokalisering, planstruktur och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan återskapas.</p> <p>För Bläckhornsbeståndet är det särskilt viktigt med placering i en liknande regelbunden och relativt luftig planstruktur. Bläckhornsområdets planstruktur är en del av det arkitektoniska uttrycket. Den är därför viktigt att behålla. Övrig bebyggelse i området kan passas in i en friare planstruktur.</p> <p>Tidigare beslut Det Svedbergiska huset (B55) och upp till 12 Bläckhorn i kvarteret Fjällsippa/Fjällbruden ingår i den grupp byggnader som enligt avtal mellan Kiruna kommun och LKAB ska flyttas på LKABs bekostnad.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny en plats i form av läge, ny planstruktur, gatumiljöer, byggnaders inbördes placering, och vegetation mm. Med tiden kan nya samband och värden skapas.</p> <p>Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. De arkitekturhistoriska och kunskapsmässiga värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang in i en ny miljö. Dessa värden kan leva vidare om byggnader som hör samman kan flyttas i grupp och skapa en ny miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Dessa värden kan i viss utsträckning överföras till ny plats vid flytt av byggnader beroende på hur väl man lyckas återskapa hela eller delar av miljöer med rätt karaktär och känsla. Även i detta fall bör byggnader som hör samman flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Enskilda byggnader kan behålla sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. För områden med stark samhörighet mellan byggnaderna minskar värdena betydligt om de flyttas till en främmande miljö. Miljövärdena förändras minst om flera byggnader kan flyttas i grupp och bilda en hel ny miljö.</p> <p>Immateriella värden Om enskilda byggnader lyfts ur sitt sammanhang minskar möjligheten att känna igen sig och identifiera sig med en viss plats eller miljö och därmed känslan av kontinuitet och trygghet i en välkänd miljö. Värdena förändras minst om byggnader flyttas som sammanhängande grupper och kan bilda hela miljöer.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Större områden

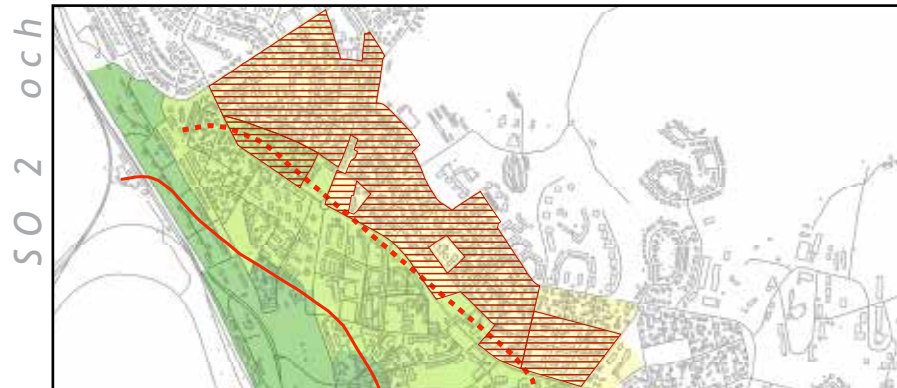
SO 1

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Alla byggnader i området har under åren genomgått olika former av ombyggnader, renoveringsåtgärder och normalt underhåll, oftast utan att grundkaraktern påverkats. Byggnader i området kan därmed antas vara i relativt gott skick och fungerar väl som bostäder även med de flesta av dagens funktions- och komfortkrav.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre träbebyggelse som Bläckhorn, mindre flerbostadshus och villor, anses relativt enkla att flytta. Det finns därmed en realistisk möjlighet att bebyggelse av denna typ kan fortsätta fungera som bostäder på en ny plats. Det finns även hållbarhetsvinster i att flytta och fortsätta bruka i stället för att riva. Om byggnader ändå rivs kan byggnadsmaterial eller detaljer återanvändas i nya byggnader</p> <p>Ekonomiskt värde De byggnader som idag används för boende eller verksamheter har ett ekonomiskt värde</p>			<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet, dvs. dels den praktiska möjligheten att kunna använda en byggnad t ex som bostad, förändras normalt inte vid en flytt. Däremot finns möjlighet att förbättra vissa funktioner och egenskaper om rätt åtgärder vidtas efter flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnader inom det aktuella område antas efter genomförd flytt kunna användas i nuvarande användning, i detta fall som bostäder. Vid rivning bör byggnadsmaterial och detaljer återanvändas i nya hus.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaderna i Bolagsområdet är av en typ som uppskattas av många både som inslag i stadsbilden och som bostäder/verksamhetslokaler. Det skulle kunna innebära att på platser dit byggnader flyttas ökar attraktiviteten och därmed kanske även betalningsviljan.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

3 SO2 och SO3 - Stadsplaneområdet

Del av stadsplaneområdet

Thuleområdet, 1920-tal

Gårdsvy

Gatuvy

Beskrivning

Stadsplaneområdet sträcker sig från Luossavaara i nordväst till Bolags- och Triangelområdena i sydost och Östermalm och Jägarskolan i nordost. Stora delar präglas av den plan som arkitekterna P O Hallman och Gustaf Wickman ritade år 1900 med kompletteringar 1907 och 1909. I planen ingår ett organiskt nätverk av gator och kvarter med olika form och storlek. Gatorna följer delvis topografi och nivåkurvor. De krökta gatorna bromsar kylande vindar och bildar variationsrika och intressanta gaturum. Vissa delar av området – som t ex Thuleområdet - är homogena med hus från samma tidsperiod, av ungefär samma typ och med sam-manhållen utformning.

Stadsplaneområdets karaktärsdrag är: Kvarter med smala men relativt djupa tomter; Fristående, relativt tätt placerade byggnader - huvudbyggnaderna mestadels i gatuliv och gårdshusen oftast mot angränsande tomter i kvarterens inre delar; Äldre villor och flerbostadshus från olika tider som regel med 2-3 våningar och yngre villor med 1-1,5 våningar samtliga med tillhörande uthus på tomten; Dominerande fasadmateriäl främst trä och därefter tegel.

Planstrukturen har förändrats. Nya områden har fogats in, några gator har stängts för genomfart och några i centrum har gjorts om till gågator. Bebyggelsen har förnyats och förtätats och fått en annan karaktär, struktur och skala än den ursprungliga.

Tolkning

Stadsplaneområdets ursprungliga plan- och bebyggelsestruktur har blivit kännetecknande för Kiruna och en symbol för den ”mönsterstad” som byggdes upp under 1900-talets första decennier enligt ritningar främst av arkitekterna P-O Hallman och Gustaf Wickman. De förändringar som skett är ett resultat av 1960 och 70-talens saneringsplaner med anpassning till ökande bilism och miljonprogramsbyggande.

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

SO 2 och 3

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Stadsplaneområdets planstruktur är ett tydligt läsbart tidsdokument. Intentionen att skapa en variationsrik, karaktärsfull stad väl anpassad till topografi och klimat är påtaglig. Bebyggelsen berättar tydligt både om det tidiga Kiruna och om de förändringar som skett senare i form av rivna och nytillkomna kvarter, breddade eller avstängda gator och nya gångstråk.</p> <p>Mycket av den ursprungliga bebyggelsen finns kvar i olika väl bevarat skick. De tidiga byggnadernas karaktärsdrag har stora värden både nationellt och i Kiruna. Delar av den yngre bebyggelsen är goda representanter för arkitekturen vid tillkomsttiden.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Stadsplaneområdets plan- och bebyggelsestruktur är en symbol för Kiruna. Den vittnar om samhällets höga ambitionsnivå som en förutsättning för att skapa goda boendemiljöer och socialt hållbara villkor.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Miljön karaktäriseras av en utseendemässig blandning från olika tidsperioder. Generellt sett är den äldre bebyggelsen från tidigt 1900-tal mer sammanhållen och karaktärsfull och än den senare bebyggelsen från 1950 - 1980-talen. Där det ursprungliga gatunätet är bevarat binds miljön samman är gatornas oregelbundna utformning och placeringen av byggnader i eller nära gatuliv.</p> <p>Immateriella värden En av de mest kända symbolerna för Kiruna är den oregelbundna nätverksplanen i stadsplaneområdet. Miljöns variationsrikedom och intressanta utblickar mot gruvområdet och fjällvärlden är en del av Kirunas identitet. Dessa värden upplevs såväl av kirunabor som av besökare. För många som vuxit upp i området eller har bott länge i Kiruna ger området en känsla av kontinuitet och trygghet.</p>	<p>Rivning och dokumentation Miljön är delvis unik och väldigt typisk för Kiruna, särskilt den äldre bebyggelsen. Området består till stor del också av ganska standardmässig bebyggelse från senare hälften av 1900-talet. Även bland den nyare bebyggelsen finns arkitektur av hög kvalitet som går förlorad om delar av området rivs.</p> <p>Området som helhet och enskilda byggnader bör dokumenteras, oavsett om de rivs eller flyttas. Dokumentationen bör innefatta såväl den fysiska miljön som en beskrivning av vilka samhällsgrupper som bott i området.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Byggnadsmaterial, -delar och -detaljer kan troligen återbrukas vid selektiv rivning av byggnader. De praktiska möjligheterna till att återanvända såväl byggnadsmaterial som detaljer detta bör utredas.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Äldre småskalig träbebyggelse, mindre flerbostadshus och villor, anses relativt enkla att flytta. Det finns därmed en realistisk möjlighet att byggnader av denna typ kan fortsätta fungera som bostäder på en ny plats.</p> <p>Vissa mindre delar av området planerades och byggdes som funktionellt och arkitektoniskt sammanhållna kvarter. Thuleområdet är det mest karaktärsstarka exemplet.</p> <p>Ett sådant område bör hållas ihop vid eventuell framtida flytt. För övrig bebyggelse i Stadsplaneområdet är det, på grund av den varierande helhetsbilden, inte lika angeläget att flytta byggnader i grupp.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnader ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att de berörs av markdeformation och flyttning blir en aktuell åtgärd. Viss förtätning kan vara lämplig i speciella lägen. Om och tillbyggnader bör tillåtas om föreslagna åtgärder inte påtagligt försämrar stadsbildens helhetskaraktär.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Om och när Stadsplaneområdet berörs, så att flytt av byggnader kan bli aktuell, bör en noggrann studie göras av vilka grupper och enskilda byggnader som bäst representerar Stadsplaneområdet, med avseende både på arkitektur och olika tidsepoker, samt vilka grupper och enskilda byggnader som kan tillföra karaktär och mervärden om de integreras i nya stadsdelar.</p> <p>En omfattande dokumentation av hela området bör ske i samband med vidare studier.</p> <p>Vid flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering, planstruktur och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan återskapas och flyttad bebyggelse kan bli ett karaktärsfullt och bra komplement till ny bebyggelse.</p> <p>Det gäller speciellt sammanhållna grupper som Thuleområdet och delar av den äldre bebyggelsen i huvudsak mellan Gruvvägen och Hjalmar Lundbohmsvägen.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny en plats i form av läge, ny planstruktur, gatumuljöer, byggnaders inbördes placering, och vegetation mm. Med tiden kan nya samband och värden skapas.</p> <p>Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. De arkitekturhistoriska och kunskapsmässiga värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang in i en ny miljö. Dessa värden kan leva vidare om byggnader som hör samman kan flyttas i grupp och skapa en ny miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Dessa värden kan i viss utsträckning överföras till ny plats vid flytt av byggnader beroende på hur väl man lyckas återskapa hela eller delar av miljöer med rätt karaktär och känsla. Även i detta fall bör byggnader som hör samman flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Enskilda byggnader kan behålla sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. För områden med stark samhörighet mellan byggnaderna minskar värdena betydligt om de flyttas till en främmande miljö. Miljövärdena förändras minst om flera byggnader kan flyttas i grupp och bilda en hel ny miljö.</p> <p>Immateriella värden Om enskilda byggnader lyfts ur sitt sammanhang minskar möjligheten att känna igen sig och identifiera sig med en viss plats eller miljö och därmed känslan av kontinuitet och trygghet i en välkänd miljö. Värdena förändras minst om byggnader flyttas som sammanhängande grupper och kan bilda hela miljöer.</p>

SO 2 och 3

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Bruksvärden</p> <p>Tekniskt, funktionellt och socialt värde Det går inte att göra någon samlad värdering av bebyggelsen med avseende på Tekniskt, funktionellt och socialt värde på grund av den mycket stora variationen i utförande och ålder.</p> <p>De byggnader som är i gott skick och i övrigt lämpar sig att flytta bör kunna integreras i nya stadsdelar och fungera väl som bostäder eller få annan användning även med dagens funktions- och komfortkrav.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre småskalig träbebyggelse, mindre fler-bostadshus och villor, anses relativt enkla att flytta. Det finns därmed en realistisk möjlighet att bebyggelse av denna typ kan fortsätta fungera som bostäder på en ny plats. Det finns även hållbarhetsvinster i att flytta och fortsätta bruka i stället för att riva.</p> <p>Ekonomiskt värde De byggnader som idag används för boende eller verksamheter har ett ekonomiskt värde.</p>	<p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Eventuellt kan Stadsplaneområdets kvaliteter även tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostads-områden i Nya Kiruna.</p> <p>Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner för den nya bebyggelsen.</p>		<p>Bruksvärden</p> <p>Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet, dvs. dels den praktiska möjligheten att kunna använda en byggnad t.ex. som bostad, förändras normalt inte vid en flytt. Däremot finns möjlighet att förbättra vissa funktioner och egenskaper om rätt åtgärder vidtas efter flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnader inom det aktuella område antas efter genomförd flytt kunna användas i nuvarande användning, i detta fall som bostäder. Vid rivning bör byggnadsmaterial och detaljer återanvändas i nya hus.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnadernas ekonomiska värde kan behållas med kontinuerligt underhåll.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

SO4 - SJ-området

SO 4

SJ-området mitt i bild

Flerbostadshus från 1940-talet

Flerbostadshus för SJ:s tjänstemän

Tidigt SJ-hus

Beskrivning

SJ-området ligger strax öster om järnvägen vid foten av Haukivaara. Det svagt sluttande området har regelbunden planstruktur. Långsmala kvarter löper parallellt med järnvägen och Luossajärvis tidigare strandlinje. Området är väl sammanhållet både strukturellt och arkitektoniskt. Det homogena intrycket stärks av den i stort sett enhetligt faluröda färgsättningen. Byggnaderna är glest placerade. Vegetationen består av spridda björkar och gräsytor mellan husen.

De första byggnaderna uppfördes huvudsakligen 1902-1915 under Kirunas tidiga uppbyggnadsskede efter typritningar av Kungliga järnvägsstyrelsens chefsarkitekt Folke Zettervall. Flerbostadshusen byggdes i trä i 2-2½ våning för arbetare och tjänstemän i nationalromantisk stil. I området ingår också några flerbostadshus uppförda under 1940- och 50-talen byggda en enklare funkisinspirerad stil i storlek och färgsättning anpassad till den äldre bebyggelsen.

I utkanten av SJ-områdets södra del ligger ett par avvikande större 3-våningars flerbostadshus med putsade fasader uppförda under 1950-talet samt ett större flerbostadshus klätt med fasadplåt från samma period i den norra delen.

Tolkning

SJ-området i Kiruna är ett av landets största och förmodligen ett av landets bäst bevarade områden med bostadshus byggda i SJ:s egen regi. Bebyggelsen ger en god bild av järnvägens betydelse för samhället. Områdets struktur och byggnadernas kvalitet vittnar om den höga ambitionsnivån hos SJ både under uppbyggnadsskedet och vid kompletteringar under 1950-talet.

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

SO 4

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Plan- och kvartersstrukturer är tydligt läsbara tidsdokument från det tidiga 1900-talet i form av en enkel och rationell gatustruktur, luftiga kvarter med stora friytor mellan husen. Områdets karaktär vittnar om SJ:s höga ambitionsnivå vid uppförandet av bostadsområden för arbetare och tjänstemän liksom gruvbolagets för kvarteren med Bläckhorn i Bolagsområdet.</p> <p>SJ-områdets struktur och helhetskaraktär finns kvar och utgör därmed en viktig del av Kirunas bebyggelsehistoriska värden. Även den ursprungliga bebyggelsen finns kvar i relativt väl bevarat skick och utförande.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Miljön i SJ-området vittnar om en hög ambitionsnivå redan under uppbyggnadsskedet. Utformningen av gaturum och kvarter gav förutsättning för de goda boendemiljöer och socialt hållbara villkor som fortfarande finns i området.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden De glest bebyggda kvarteren med stora grönytor ger intryck av bruksmiljö med tidsenlig arkitektur från tidigt 1900-tal och 1940- och 50-talen. Den i stort sett enhetliga färgskalan i falurött bidrar till en upplevelse av samhörighet. En miljö som idag är sällsynt i centrumnära lägen och mycket värdefull ur upplevelseperspektiv.</p> <p>Immateriella värden Området är en av de mest identitetsbärande miljöerna i dagens Kiruna. De som vuxit upp i området eller har bott länge i Kiruna kan uppleva viktiga identifikationsvärden, som ofta kan bidra till känslan av kontinuitet och trygghet.</p>	<p>Rivning och dokumentation Miljön är unik och starkt förknippad med Kiruna, även om det finns liknande SJ-arkitektur på andra ställen i landet. Viktiga värden och resurser förloras om byggnader i området rivs. Det gäller särskilt den tidiga bebyggelsen.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Delar av den äldre träbebyggelsen kan återbrukas vid selektiv rivning av byggnader.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis SJ-området planerades och byggdes som en funktionell och arkitektoniskt sammanhållen enhet. Bebyggelsen bör hållas ihop vid eventuell framtida flytt.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnader ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att de berörs av markdeformation och flyttning blir en aktuell åtgärd.</p> <p>Förtätning i området är inte lämpligt, dels för att helhetskaraktären påverkas negativt, dels för att området ligger inom den zon som kommer att påverkas av markdeformation inom relativt snar framtid.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Byggnaderna ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjliga att bevara för framtiden på nuvarande plats.</p> <p>För byggnader som flyttas till Nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering SJ-området är unikt och bör ingå i ett urval av byggnadsbestånd som flyttas.</p> <p>Inriktningen bör vara att i första hand återskapa den äldre delen av SJ-området och överföra så många ursprungliga karaktärsdrag och värden som möjligt från miljön som helhet.</p> <p>En omfattande dokumentation av hela området bör ske innan eventuell rivning.</p> <p>Vid flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering, planstruktur och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan återskapas och flyttad bebyggelse kan bli ett karaktärsfullt och bra komplement i anslutning till ny bebyggelse.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny plats i form av läge, ny planstruktur, gatumuljöer, byggnaders inbördes placering, och vegetation mm. Med tiden kan nya samband och värden skapas.</p> <p>Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. De arkitekturhistoriska och kunskapsmässiga värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang in i en ny miljö. Dessa värden kan leva vidare om byggnader som hör samman kan flyttas i grupp och skapa en ny miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Dessa värden kan i viss utsträckning överföras till ny plats vid flytt av byggnader beroende på hur väl man lyckas återskapa hela eller delar av miljöer med rätt karaktär och känsla. Även i detta fall bör byggnader som hör samman flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Enskilda byggnader kan behålla sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. För områden med stark samhörighet mellan byggnaderna minskar värdena betydligt om de flyttas till en främmande miljö. Miljövärdena förändras minst om flera byggnader kan flyttas i grupp och bilda en hel ny miljö.</p> <p>Immateriella värden Om enskilda byggnader lyfts ur sitt sammanhang minskar möjligheten att känna igen sig och identifiera sig med en viss plats eller miljö och därmed känslan av kontinuitet och trygghet i en välkänd miljö. Värdena förändras minst om byggnader flyttas som sammanhängande grupper och kan bilda hela miljöer.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Större områden

SO 4

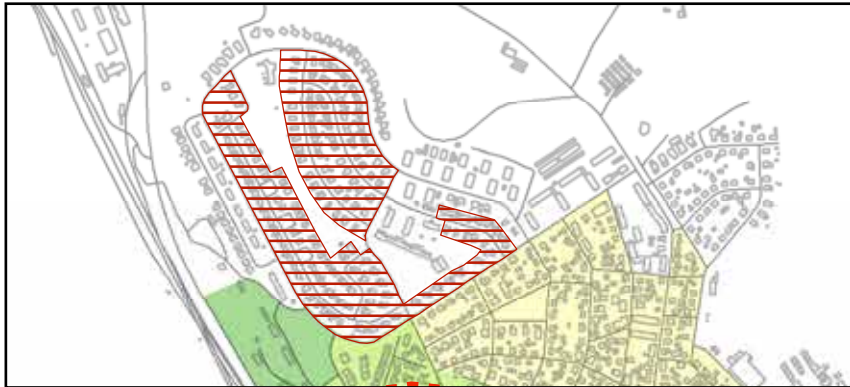
Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde De byggnader som är i gott skick och i övrigt lämpar sig att flytta bör, särskilt om de flyttas tillsammans i grupp, kunna tillföra intressanta mervärden i anslutning till nya stadsdelar och fungera väl som bostäder eller annan användning.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre småskalig träbebyggelse, mindre flerbostadshus och villor, anses relativt enkla att flytta. Det finns därmed en realistisk möjlighet att bebyggelse av denna typ kan fortsätta fungera som bostäder på ny plats. Det finns även hållbarhetsvinster i att flytta och fortsätta bruka i stället för att riva.</p> <p>Ekonomiskt värde Eftersom byggnaderna fungerar som bostäder har de ett ekonomiskt värde.</p>			<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet, dvs. dels den praktiska möjligheten att kunna använda en byggnad t ex som bostad, förändras normalt inte vid en flytt. Däremot finns möjlighet att förbättra vissa funktioner och egenskaper om rätt åtgärder vidtas efter flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnader inom det aktuella område antas efter genomförd flytt kunna användas i nuvarande användning, i detta fall som bostäder.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaderna är av en typ som uppskattas av många både som inslag i stadsbilden och som bostäder/verksamhetslokaler. Det skulle kunna innebära att på platser dit byggnader flyttas ökar attraktiviteten och därmed kanske även betalningsviljan.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

SO5 - Luossavaaraområdet, villor från 1950- och 60-talet

SO 5

Luossavaaraområdet, flygbild, vinter

Souterrainhus

Luossavaaraområdet, flygbild, sommar

Kedjehus

Beskrivning

Området ligger i nordväst på Luossavaaras sydsluttning med utsikt mot gruvområdet. Det planlades av Thurffjells arkitektkontor på 1950-talet och byggdes för LKAB under slutet av decenniet med två typer av enfamiljsvillor, 2-plans souterränghus och 1-plans kedjehus i funktisinspirerad stil. Byggnaderna är grupperade och placerade i en sammanknuten, fritt slingrande och topografiskt anpassad planstruktur. Gatunätet är väl inpassat in i terrängen och påminner om det gamla "Stadsplaneområdet". Souterränghusen ligger i de brantare partierna medan kedjehusen placerats i något flackare terräng. Området berörs främst genom att det hamnar perifert i förhållande till det nya Kiruna.

Gaturummen är relativt rymliga. Miljön upplevs ändå som förtätad eftersom villorna placerats tätt på ovanligt små tomter med minsta möjliga avstånd från gatuliv för att rymma en personbil på uppfarten. Planstrukturen utmed Glimmervägen är speciell med små gatuslingor och torgliknande allmän platsmark med gräsytor i mitten.

Villorna hade ursprungligen ljusa pastellkulörer, i gult, ljusblått, ljusgrönt och vitt, typiska för 50-talets färgsättning. I dag är karaktären förändrad med många faluröda, bruna och mer intensivt färgade hus.

Vegetationen är ganska sparsam men har trots det kärva klimatet vid foten av Luossavaara vuxit till sig under ett drygt halvsekel.

Tolkning

Luossavaaraområdet är en tydlig representant för 1950-talets småhusbyggande i täta grupper väl anpassade till terräng och klimat. Det symboliserar en tid med framtidsoptimism då gruvbolaget expanderade kraftigt och byggde enfamiljshus så gruvarbetarna kunde bo i egna bostäder och visar hur även det moderna samhället satsade på att ta fram miljöer av hög arkitektonisk kvalitet.

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

505

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Luossavaaraområdets planstruktur, arkitektur och byggt teknik är typiska för 1950-talet och Thurffjells arkitektkontor. Gatustrukturen är väl sammanhållen och tomterna små med uppställningsplats för en bil. Inom området byggdes för 1950-talet tidstypiska kedjehus och friliggande villor. De har måttliga volymer och funktionsinspirerad estetik med platta tak, små takutsprång, stora fönster och fasader klädda med fjällpanel.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden 1950-talsbebyggelsen i området uttrycker framtidsoptimism och visar att bredare grupper än tidigare fick råd att investera i ett egna hem och anknuter till traditionen genom sydvänt läge i synkontakt med gruvan.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Områdets gatumiljöer är väl sammanhållna med arkitektonisk gestaltning av hög kvalitet. Trots kulörmsä-siga förändringar upplevs området fortfarande som en relativt homogen miljö med för kirunaförhållanden upp vuxen trädvegetationen.</p> <p>Immateriella värden Luossavaaraområdet kan ses som en symbol för efterkrigstidens framtidstro och strävan efter att skapa bostadsområden med hög kvalitet för gruvarbetarna i Kiruna. Området är därmed en del av det moderna Kirunas identitet. För många som vuxit upp där eller har bott länge i Kiruna förmedlar området känslan av kontinuitet och trygghet.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Flera byggnader har under åren byggts om och till eller genomgått renovering. I de flesta fall med bibehållen grundkaraktär. Byggnaderna är därför troligen i gott skick och fungerar väl som bostäder, med de flesta av dagens funktions- och komfortkrav.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Om byggnaderna rivs bör fungerande material, detaljer och inredningar vara möjliga att återanvända i nya hus med samma förutsättningar.</p> <p>Ekonomiskt värde Enfamiljshusen har idag ett värde som familjebostäder.</p>	<p>Rivning och dokumentation Området som helhet och enskilda byggnader bör dokumenteras, oavsett om de rivs eller flyttas. Dokumentationen bör innefatta såväl den fysiska miljön som en beskrivning av vilka samhällsgrupper som bott i området.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Byggnadsmaterial, -delar och -detaljer kan troligen återbrukas vid selektiv rivning av byggnader. De praktiska möjligheterna till att återanvända såväl byggnadsmaterial som detaljer detta bör utredas.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Erfarenhet från bl.a. Malmberget har visat att det kan vara svårt att flytta souterränghus och villor med källare. Förutsättningarna för flytt och vidare användning på ny plats är därmed inte de allra bästa.</p> <p>Om en flytt från området ändå är tekniskt och ekonomiskt möjlig bör flera hus flyttas tillsammans.</p> <p>Området planerades, utformades och byggdes som en helhet och är till stora delar intakt. Det finns därför flera goda skäl att flytta hela bestånd av byggnader och återskapa grupper och miljöer så långt det är möjligt på en ny plats.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaderna ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats.</p> <p>Byggnaderna bör underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husens olika kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Eventuellt kan områdets kvaliteter även tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostadsområden i Nya Kiruna.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering En omfattande dokumentation av området bör ske innan eventuell rivning.</p> <p>Om det visar sig praktiskt möjligt och ekonomiskt motiverat att flytta villor från Luossavaaraområdet till nya områden, bör 1950-talsvillorna av estetiska och kulturhistoriska skäl samlas i grupper i stället för att spridas ut.</p> <p>Vid eventuell flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering, planstruktur och placering. Souterrängvillorna bör placeras i lämpliga syd- eller sydvästvända slutningar. Kedjehusen är mer lättplacerade men de bör liksom souterränghusen hållas ihop i grupper och bilda gatue- och gårdsmiljöer liknade de befintliga.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny plats i form av läge, ny planstruktur, gatumiljöer, byggnaders inbördes placering, och vegetation mm. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. De arkitekturhistoriska och kunskapsmässiga värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang in i en ny miljö. Dessa värden kan leva vidare om byggnader som hör samman kan flyttas i grupp och skapa en ny miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Dessa värden kan i viss utsträckning överföras till ny plats vid flytt av byggnader beroende på hur väl man lyckas återskapa hela eller delar av miljöer med rätt karaktär och känsla. Även i detta fall bör byggnader som hör samman flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Enskilda byggnader kan behålla sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. För områden med stark samhörighet mellan byggnaderna minskar värdena betydligt om de flyttas till en främmande miljö. Miljövärdena förändras minst om flera byggnader kan flyttas i grupp och bilda en hel ny miljö.</p> <p>Immateriella värden Om enskilda byggnader lyfts ur sitt sammanhang minskar möjligheten att känna igen sig och identifiera sig med en viss plats eller miljö och därmed känslan av kontinuitet och trygghet i en välkänd miljö. Värdena förändras minst om byggnader flyttas som sammanhängande grupper och kan bilda hela miljöer.</p>

SO 5

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
			<p>Bruksvärden</p> <p>Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet, dvs. dels den praktiska möjligheten att kunna använda en byggnad t ex som bostad, förändras normalt inte vid en flytt. Däremot finns möjlighet att förbättra vissa funktioner och egenskaper om rätt åtgärder vidtas efter flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnader inom det aktuella område antas efter genomförd flytt kunna användas i nuvarande användning, i detta fall som bostäder. Vid rivning bör byggnadsmaterial och detaljer återanvändas i nya hus.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden i flyttning, återanvändning och återvinning.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

SO6 - triangelområdet, villor från 1960-talet

Triangelområdet, flygbild, vinter

Triangelområdet, flygbild, sommar

1,5-plansvilla

Beskrivning

Triangelområdet ligger omedelbart nordost och öster om Bolagsområdet. Planen för villaområdet i den södra delen ritades av Hakon Ahlberg. Gaturummen längs de slingrande terränganpassade gatorna är relativt rymliga. Miljön upplevs ändå som tät eftersom villorna placerats på ovanligt små tomter med minsta möjliga avstånd från gatuliv för att rymma en personbil på uppfarten. Vegetationen är ganska sparsam men uppvuxen i förhållande till de villkor som råder på platsen.

Under slutet av 1950-talet och början av 1960-talet bebyggdes norra delen av området med 1,5-plansvillor med källare och sadeltak och den södra delen med 1-plansvillor utan källare och med platta tak - ett för Kiruna tidigt exempel på denna hustyp. De ritades av Thurffjells arkitektkontor. Byggnaderna är grupperade och inplacerade i den slingformade strukturen så att de bildar en helhetsmiljö.

Stilen är funktisinspirerad. Villorna var ursprungligen enhetligt målade i ljus järnoxidrött, en tydlig anpassning till de näraliggande röda Bläckhornen. De flesta av villorna har kvar sin röda fasadkulör men några är omålade i bruna och blå kulörer.

Tolkning

Triangelområdets södra delar är en tydlig representant för 1950- och 60-talens småhusbyggande i täta grupper väl anpassade till terräng och klimat. Det symboliserar en tid med framtidsoptimism då gruvbolaget expanderade kraftigt och initierade byggande av enfamiljshus så gruvarbetarna kunde bo i egna bostäder.

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

905

Befintliga värden	Tälighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Planstruktur, arkitektur och byggt teknik är goda exempel på den planering och det byggande som initierades av LKAB under 1950 och 60-talen med Hakon Ahlberg som planarkitekt. Även den funktionsinspirerade gestaltningen och enfamiljshusens ökande storlek men relativt små tomter speglar tidsandan. Samtliga enfamiljshus är uppförda i tidstypisk funktionsinspirerad stil med enkla byggnadsvolymer, stora fönster och fasader klädda med ljus rödmålad träpanel.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Triangelområdets villor uttrycker den fram-tidsoptimism som rådde under 1950 och -60-talen – ett expansivt skede i Kiruna – då det var stor bostadsbrist. Det visar också att bredare grupper än tidigare med hjälp av fördelaktiga lån från LKAB fått råd att investera i egna hem.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Triangelområdet karaktäriseras av relativt rymliga, sammanhållna och väl komponerade gatumiljöer med för kirunaförhållanden uppvuxen trädvegetationen. Enfamiljshusens utformning är enkel men estetiskt sammanhållna. Trots utbyggnader och ommålning av fasader o s v kan området fortfarande upplevas som en relativt homogen miljö.</p> <p>Immateriella värden Triangelområdets södra del kan ses som en symbol efterkrigstidens framtidstro och strävan efter att skapa bostadsområden med hög kvalitet för gruvarbetarna i Kiruna. Området är därmed en del av det moderna Kirunas identitet. För många som vuxit upp där eller har bott länge i Kiruna förmedlar området känslan av kontinuitet och trygghet.</p>	<p>Rivning och dokumentation Området som helhet och enskilda byggnader bör dokumenteras, oavsett om de rivs eller flyttas. Dokumentationen bör innefatta såväl den fysiska miljön som en beskrivning av vilka samhällsgrupper som bott i området.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Byggnadsmaterial, -delar och -detaljer kan troligen återbrukas vid selektiv rivning av byggnader. De praktiska möjligheterna till att återanvända såväl byggnadsmaterial som detaljer detta bör utredas.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Erfarenhet från bl a Malmberget har visat att det kan vara svårt att flytta villor med källare. Förutsättningarna för flytt och vidare användning på ny plats av dessa är därmed inte de allra bästa. Om en flytt från området ändå är tekniskt och ekonomiskt möjlig bör flera hus flyttas tillsammans. Området planerades, utformades och byggdes som en helhet och är till stora delar intakt. Det finns därför flera goda skäl att flytta hela bestånd av byggnader och återskapa grupper och miljöer så långt det är möjligt på en ny plats.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaderna ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjliga att bevara för framtiden på nuvarande plats. Byggnaderna bör underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husens olika kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Eventuellt kan områdets kvaliteter även tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostadsområden i Nya Kiruna.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering En omfattande dokumentation av området bör ske innan eventuell rivning.</p> <p>Om det visar sig praktiskt möjligt och ekonomiskt motiverat att flytta villor från Triangelområdet till nya områden, bör 1950- och 1960-talsvillorna av estetiska och kultur-historiska skäl samlas i grupper i stället för att spridas ut.</p> <p>Vid eventuell flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering, planstruktur och placering. Enfamiljshus av samma typ bör hållas ihop i grupper och bilda gatuumiljöer som liknade de befintliga.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny plats i form av läge, ny planstruktur, gatumiljöer, byggnaders inbördes placering, och vegetation mm. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. De arkitekturhistoriska och kunskapsmässiga värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang in i en ny miljö. Dessa värden kan leva vidare om byggnader som hör samman kan flyttas i grupp och skapa en ny miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Dessa värden kan i viss utsträckning överföras till ny plats vid flytt av byggnader beroende på hur väl man lyckas återskapa hela eller delar av miljöer med rätt karaktär och känsla. Även i detta fall bör byggnader som hör samman flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Enskilda byggnader kan behålla sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. För områden med stark samhörighet mellan byggnaderna minskar värdena betydligt om de flyttas till en främmande miljö. Miljövärdena förändras minst om flera byggnader kan flyttas i grupp och bilda en hel ny miljö.</p> <p>Immateriella värden Om enskilda byggnader lyfts ur sitt sammanhang minskar möjligheten att känna igen sig och identifiera sig med en viss plats eller miljö och därmed känslan av kontinuitet och trygghet i en välkänd miljö. Värdena förändras minst om byggnader flyttas som sammanhängande grupper och kan bilda hela miljöer.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Större områden

506

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Flera byggnader har under åren byggts om och till eller genomgått renovering. I de flesta fall med bibehållen grundkaraktär. Byggnaderna är därför troligen i gott skick och fungerar väl som bostäder, med de flesta av dagens funktions- och komfortkrav.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Enplansvillorna är kompakta och bör vara möjliga att flytta. Om det visar sig praktiskt möjligt och ekonomiskt fördelaktigt att flytta dem är villorna en resurs för framtida nya delar av Kiruna. Om byggnaderna rivs bör fungerande material, detaljer och inredningar vara möjliga att återanvända i nya hus med samma förutsättningar.</p> <p>Ekonomiskt värde Enfamiljshusen har idag ett värde som familjebostäder.</p>			<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet, dvs. dels den praktiska möjligheten att kunna använda en byggnad t ex som bostad, förändras normalt inte vid en flytt. Däremot finns möjlighet att förbättra vissa funktioner och egenskaper om rätt åtgärder vidtas efter flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnader inom det aktuella område antas efter genomförd flytt kunna användas i nuvarande användning, i detta fall som bostäder.</p> <p>Vid rivning bör byggnadsmaterial och detaljer återanvändas i nya hus.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden i flyttning, återanvändning och återvinning.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

SO7 - Lomboloområdet, västra delen, villor från 1960-talet

Lomboloområdet, västra delen,

Tidig lombolovilla typ 1

Lomboloområdet, västra delen,

Tidig lombolovilla typ 2

Beskrivning

Lomboloområdet är relativt flackt och ligger sydost om de först bebyggda områdena i Kiruna. Den västra delen började planeras och byggas med enfamiljshus i mitten av 1960-talet.

Området är uppbyggt enligt SKAFT-principen med bostadshusen grupperade kring separerade gatuslingor sammanbundna av en stamgata som i sin tur ansluter till en huvudled. Gaturummen är rymliga. I slingorna vid Klippvägen har husen placerats kring en oval grönyta med speciell karaktär.

Vegetationen i området är ovanligt frodig och uppvuxen eftersom klimatet är betydligt gynnsammare än exempelvis i Luossavaaraområdet.

Enfamiljshusen är i huvudsak av tre olika typer, 2-plans souterrainvillor, 1,5-plansvillor med källare och 1-plansvillor med källare. Samtliga hus har sadeltak. 1,5-plansvillorna har branta tak med lutning på 38 grader och de övriga flackare lutningar. Stilen är funkisinspirerad med fasader av rött tegel med inslag av spontad träpanel målad i brunt, grönt eller blått. Många är idag ommålade i annan kulör men helheten är - tack vare de enhetliga tegelfasaderna - relativt väl sammanhållen.

Tolkning

Lomboloområdet är en tydlig representant för 1960-talets småhusbyggande i täta grupper anpassade till dåtidens krav på trafikseparering. Det symboliserar en tid med framtidsoptimism då gruvbolaget expanderade kraftigt och gruvarbetarna kunde skaffa egna bostäder. Området visar också hur det moderna samhället byggde egnahemsområden med en stadsbyggnadsprincip som såg liknande ut över hela landet

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

L O S

Befintliga värden	Tälighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Planstruktur, arkitektur och byggteknik är goda exempel på planering och byggande under 1960-talet enligt SKAFT-principen. Även den funkisinspirerade gestaltningen och enfamiljshusens ökande storlek men relativt små tomter speglar tidsandan. Samtliga enfamiljshus är uppförda i tidstypisk funkisinspirerad stil med enkla byggnadsvolymer, stora fönster och fasader klädda med oputsat tegel och falsad spårpanel.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Lomboloområdet uttrycker den framtids-optimism som rådde under 1960-talet – ett expansivt skede i Kirunas – då det var stor bostadsbrist. Det visar också att bredare grupper än tidigare hade fått råd att investera i egnahem.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Lomboloområdet karaktäriseras av relativt rymliga, sammanhållna och väl komponerade gatumiljöer med för kirunaförhållanden upp vuxen trädvegetationen. Enfamiljshusens utformning är enkel men estetiskt sammanhållna. Trots utbyggnader och ommålning av fasader o s v kan området fortfarande upplevas som en relativt homogen miljö.</p> <p>Immateriella värden Lomboloområdets symbolvärden hör samman med 1960-talets expansionsbehov i Kiruna. Det identifierar en del av Kiruna i "modern" tid. Många som vuxit upp i området eller har bott länge i Kiruna identifierar sig med miljön som bidrar till en känsla av kontinuitet och trygghet.</p>	<p>Rivning och dokumentation Området som helhet och enskilda byggnader bör dokumenteras, oavsett om de rivs eller flyttas.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Delar av bebyggelsen kan möjligen återbrukas vid selektiv rivning av byggnader. De praktiska möjligheterna till detta bör utredas.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Erfarenhet från bl a Malmberget har visat att det kan vara svårt att flytta souterränghus och villor med källare. Förutsättningarna för flytt och vidare användning på ny plats är därmed inte de allra bästa.</p> <p>Om en flytt från området ändå är tekniskt och ekonomiskt möjligt bör flera hus flyttas tillsammans.</p> <p>Området planerades, utformades och byggdes som en helhet och är till stora delar intakt. Det finns därför flera goda skäl att flytta hela bestånd av byggnader och återskapa grupper och miljöer så långt det är möjligt på en ny plats.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaderna ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats.</p> <p>Byggnaderna bör underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husens olika kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Eventuellt kan områdets kvaliteter även tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostadsområden i Nya Kiruna.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering En omfattande dokumentation av området bör ske innan eventuell rivning. Dokumentationen bör omfatta en beskrivning såväl av de fysiska förhållandena som vilka grupper i samhället som bott där.</p> <p>Om det visar sig praktiskt möjligt och ekonomiskt motiverat att flytta villor från Lomboloområdet till nya områden, bör 1960-talsvillorna av estetiska och kulturhistoriska skäl samlas i grupper i stället för att spridas ut.</p> <p>Vid eventuell flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering, planstruktur och placering. Souterrängvillorna bör placeras i lämpliga syd- eller sydvästvända slutningar. Övriga hus är mer lättplacerade men de bör liksom souterränghusen hållas ihop i grupper och bilda gatu- och gårdsmiljöer liknade de befintliga.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny plats i form av läge, ny planstruktur, gatumiljöer, byggnaders inbördes placering, och vegetation mm. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. De arkitekturhistoriska och kunskapsmässiga värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang in i en ny miljö. Dessa värden kan leva vidare om byggnader som hör samman kan flyttas i grupp och skapa en ny miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Dessa värden kan i viss utsträckning överföras till ny plats vid flytt av byggnader beroende på hur väl man lyckas återskapa hela eller delar av miljöer med rätt karaktär och känsla. Även i detta fall bör byggnader som hör samman flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Enskilda byggnader kan behålla sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. För områden med stark samhörighet mellan byggnaderna minskar värdena betydligt om de flyttas till en främmande miljö. Miljövärdena förändras minst om flera byggnader kan flyttas i grupp och bilda en hel ny miljö.</p> <p>Immateriella värden Om enskilda byggnader lyfts ur sitt sammanhang minskar möjligheten att känna igen sig och identifiera sig med en viss plats eller miljö och därmed känslan av kontinuitet och trygghet i en välkänd miljö. Värdena förändras minst om byggnader flyttas som sammanhängande grupper och kan bilda hela miljöer.</p>

507

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Flera byggnader i området har under åren byggts om och till. Många har genomgått någon form av renovering. I de flesta fall med bibehållen grundkaraktär. Byggnaderna i området kan därmed antas vara gott skick och fungera väl som bostäder, med de flesta av dagens funktions- och komfortkrav.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Förutsättningarna för flytt och vidare användning på ny plats av souterränghus och enfamiljshus med källare är inte de allra bästa. Byggnadsmaterial och delar av byggnaderna bör däremot kunna återbrukas i ny bebyggelse. Återbruk kan ske utan källarvåning.</p> <p>Ekonomiskt värde Enfamiljshusen har idag ett värde som familjebostäder.</p>			<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet, dvs. dels den praktiska möjligheten att kunna använda en byggnad t ex som bostad, förändras normalt inte vid en flytt. Däremot finns möjlighet att förbättra vissa funktioner och egenskaper om rätt åtgärder vidtas efter flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnader inom det aktuella område antas efter genomförd flytt kunna användas i nuvarande användning, i detta fall som bostäder.</p> <p>Vid rivning bör byggnadsmaterial och detaljer återanvändas i nya hus.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden i flyttning, återanvändning och återvinning.</p>

SO8 - Jägarskoleområdet

8
0
5

Jägarskoleområdet från sydöst

Jägarskoleområdet i bakgrunden

Jägarskoleområdet från öster

Jägarskolan

Beskrivning

Jägarskoleområdet ligger i utkanten av Kiruna centralort öster om bostadsbebyggelsen. Regementsområdet är koncentrerat till en landskapsplåtå med strategiskt läge och fina vyer över omgivningen. Centralt i området finns en park med naturbjörksskog och tallar. Övrig trädvegetation består av fjällbjörksskog och sly. De öppna ytorna ger god överblick samtidigt som kasernbyggnadernas placering kring Jägarparken ger en stark rums känsla.

Lapplands jägarregemente etablerades permanent på platsen strax efter andra världskriget. 1940-talsbebyggelsen i kasernområdet med manskapslängor, administrationsbyggnader och matsal mm är mycket enhetlig med gulmålade träfasader och röda tegeltak. Avvikande undantag är den faluröda gymnastikhallen i trä men också senare uppförda servicehallar, verkstäder, garage och förrådsbyggnader osv med en mer modernistisk arkitektur och färgsättning.

Regementet lades ner 2000. Området rymmer idag dels en företagsby med olika företag och en friskola dels flerbostadshus i ett par ombyggda manskapskaserner.

Tolkning

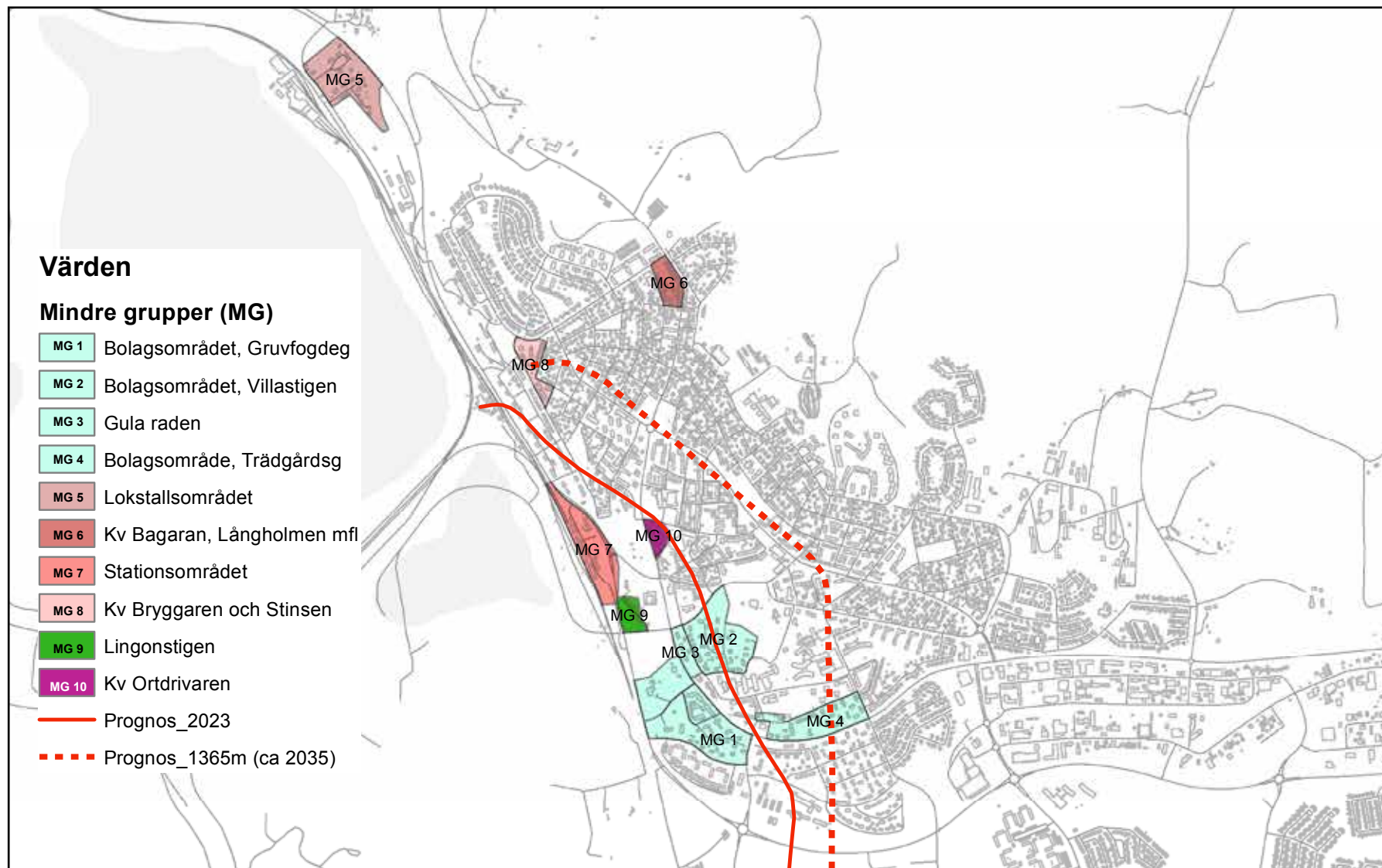
Jägarskoleområdets placering vittnar om det strategiska militära läget i landet efter andra världskriget. Områdets struktur visar hur regementet organiserades och utformades för att fungerade för militär verksamhet på 1940-talet. Genomförda förändringar efter 2000 redovisar anpassningen till nya förutsättningar sedan regementet lämnat området.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden</p> <p>Byggnadshistoriska värden Jägarskoleområdets ursprungliga militära bebyggelsestruktur är bevarad sedan regementstiden och de fyra regementsbyggnaderna präglas av 40-talets traditionsbundna, rationella och enkla militärbyggnad. Senare tillskott visar den nödvändiga anpassningen till nya förutsättningar då regementet lades ner. Den ursprungliga bebyggelsen finns kvar i relativt väl bevarat skick och utförande. Områdets karaktärsdrag som en sammanhållen helhet finns också kvar och utgör därmed en viktig del av Kirunas bebyggelsehistoriska värden.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Värdena hänger främst samman med områdets ursprungliga roll som viktig del i försvaret av de allra nordligaste delarna av Sverige. I andra hand finns värden som hänger samman med utvecklingen efter regementsnedläggningen då området gjorts tillgängligt och blivit en mer integrerad del av samhället.</p> <p>Upplevelsevärden</p> <p>Estetiska och miljövärden Området karaktäriseras till stor del av mycket enhetlig arkitektur, särskilt kasernområdet med sin typiska ljusa och ockragula färgsättning. De öppna ytorna i området ger god överblick. Kasernbyggnadernas placering kring Jägarparken har en starkt rumsbildande effekt. Sammantaget ger detta en arkitektoniskt och rumsligt upplevelse med unika estetiska och miljömässiga värden.</p> <p>Immateriella värden Området är en symbol för Sveriges försvar av norra delen av landet under senare delen av 1900-talet. Området är en av de mest identitetsbärande miljöerna i dagens Kiruna med stor betydelse både för dem som arbetat där och för dem som upplevt det militära hotet under "kalla" kriget.</p> <p>Bruksvärden</p> <p>Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaderna är i gott skick och kommer på sin nuvarande plats att tillföra intressanta mervärden med sitt läge i nära anslutning till nya stadsdelar. De fungerar väl som lokaler för företag, skolor och boende.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Området ligger inte i någon zon som berörs av markdeformation. Rivning eller flytt är inte aktuellt.</p> <p>Ekonomiskt värde Den attraktiva miljön och funktionsdugligheten medför att byggnaderna troligen representerar höga ekonomiska värden.</p>	<p>Rivning och dokumentation Jägarskoleområdet ligger utanför nuvarande kända deformationszoner. Rivning är därför inte aktuellt inom området.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Jägarskoleområdet ligger utanför nuvarande kända deformationszoner. Rivning är därför inte aktuellt inom området.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Jägarskoleområdet ligger utanför nuvarande kända deformationszoner. Flytt av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse är därför inte aktuellt inom området.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Kasernbyggnaderna och parkområdet bör underhållas i nuvarande skick om deras höga värden ska bevaras. Förtätning i själva kasernområdet kan inte anses lämpligt, främst för att öppenheten och helhetskaraktären påverkas negativt. Däremot finns möjlighet att förändra och förtäta anslutande delar, strax öster om kasernområdet, där det idag finns en del verkstället, garage och gamla förrådsbyggnader. På slutningarna söder om kasernområdet har förtätning redan skett, med utbyggnad av småhus och flerbostadsvillor.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser För att behålla Kasernområdets karaktär och bebyggelsen bör man upprätta en byggnadsordning eller hänsynsbestämmelser i en detaljplan.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Jägarskoleområdet är ett av Kirunas mer såregna kulturarv. Det handlar dels om den speciella och tidstypiska kasernarkitekturen som hänger samman med tidigare funktionen dels om områdets estetiska kvaliteter som en kulturellt, visuellt och upplevelsemässigt viktigt del av Kiruna centralort.</p> <p>Den framtida utvecklingen av Jägarskoleområdet är särskilt känslig med hänsyn till stadsomvandlingen och de nya stadsdelar som nu byggs i nära anslutning till området.</p> <p>Kasernmiljön och dess historiska och upplevelsemässiga kvaliteter är viktiga för Jägarskoleområdet som helhet. Kasernområdets öppna rumsbildande karaktär och enhetliga arkitektur ska bevaras och underhållas.</p> <p>Angränsande delar av området med verkstadslokaler, garage, förråd och idag öppna ytor etc. kan med tiden förändras och förtätas och expandera.</p>	<p>Kunskapsvärden</p> <p>Byggnadshistoriska värden Så länge Jägarskoleområdets karaktär och arkitektoniskt grundläggande kvaliteter, struktur, skala, fasader, färgsättning och röda tegeltak, bevaras kommer kunskapsvärden inte att påverkas negativt. Förändringar måste vägas mot och anpassas till möjligheten att bevara de kunskapsvärden som finns. Om områdets karaktär och grundläggande kvaliteter bevaras påverkas värdena inte negativt. Förändringar måste vägas mot och anpassas till möjligheten att bevara de byggnadshistoriska värden som finns.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Om områdets grundläggande kvaliteter bevaras påverkas inte värdena i negativt. Förändringar och kompletteringar i kasernområdet måste vägas mot och anpassas till möjligheten att bevara de samhälls- och sociala värden som finns.</p> <p>Upplevelsevärden</p> <p>Estetiska och miljövärden Utbyggnad och förtätning inom och i nära anslutning till Jägarskoleområdet kan negativt påverka hur området upplevs både inifrån och på avstånd. Förändringar och kompletteringar i kasernområdet måste vägas mot och anpassas till möjligheten att bevara de upplevelsemässiga värden som finns.</p> <p>Immateriella värden Immateriella värden hänger till hänger samman med upplevelsen av att känna igen sig, att identifiera sig med en viss plats eller miljö och möjligheten att känna kontinuitet och trygghet i en välkänd miljö. Immateriella värden förändras minst om kasernområdet kan behålla de arkitektoniska och miljömässiga kvaliteter som finns.</p> <p>Bruksvärden</p> <p>Tekniskt, funktionellt och socialt värde Området kommer inte att påverkas av markdeformation. Flytt av byggnader kommer inte att bli aktuellt. Bruksvärdet för byggnaderna kommer därför inte att påverkas av den orsaken.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Området berörs inte av markdeformation. Rivning eller flytt är inte aktuellt.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnadernas ekonomiska värde kan behållas med kontinuerligt underhåll.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

MINDRE GRUPPER

MG1 - Bolagsområdet, sydvästra delen, nedre

Bolagsområdet, sydvästra delen, sommar

Bläckhorn i tegel

Bolagsområdet, sydvästra delen, höst

Byggnad B5

Beskrivning

Bolagsområdets sydvästra del ligger mellan järnvägen och Hjalmar Lundbohmsvägen. Planstrukturen är oregelbunden med stora kvarter, slingrande gator, fritt placerade byggnader och delvis riklig vegetationen med välvuxna björkar och exotiska inslag av barrträd. Undantaget är ”Ullspiran”, ett storskaligt flerbostadskvarter från slutet av 1960-talet med rektangulära bostadslängor kring kvadratiska gårdsbildningar. I området finns byggnader från det tidiga 1900-talet och från 1950-och 60-talen. De äldre är både unika enskilda hus och mindre grupper av flerbostadshus och villor. Några presenteras separat. De yngre är två större områden med flerbostadshus. Hjalmar Lundbohmsgården är mest uppmärksam. Andra speciella byggnader är: Bolagshotellet B41 med annex; Byggnad B5, ett av Kirunas första bostadshus; B8, Förmansklubben, det första hus som Gustav Wickman ritade i Kiruna samt första huset i två våningar; B95, föreningslokaler i en röd träbyggnad; Tre Bläckhorn lika dem i sydöstra Bolagsområdet; Tre Bläckhorn byggda i tegel; Tre mindre flerbostadshus med 2 lgh; Fyra flerbostadshus med 6 lgh; Kv. Alprosen med flerbostadshus från början av 1960-talet; 8. Kv. Ullspiran med flerbostadshus från slutet av 1960-talet; F.d. verkstadslokaler i anslutning till Ullspiran; Bolagshotellet med annex.

Delar av området utpekats i bevarandeplanen från 1984.

Tolkning

Den sydvästra delen av Bolagsområdet som ligger närmast gruvområdet och den tidiga järnvägen visar hur gruvbolaget uppfört dels byggnader för bolagets ledning dels olika typer av bostäder för anställda i gruvan. Det unika området med uppvuxen vegetation, stora glesa kvarter och slingrande vägar samt tidstypiska byggnader med olika utformning, storlek och funktion vittnar såväl om bolagets höga ambition vid områdets tillkomst som om den pragmatiska inställningen till förändring och komplettering under expansionsperioder.

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

MG 1

Befintliga värden	Tälighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Planstruktur, arkitektur, byggteknik förmedlar en hög ambitionsnivå att skapa en god boendemiljö. Anpassningen till Kirunas villkor estetiskt och byggtekniskt är tydlig. Miljön visar också tydliga spår av den förändring, renovering och komplettering med ny bebyggelse som utvecklats under olika perioder. Inom området finns olika mer eller mindre unika byggnader som alla har ett speciellt historiskt värde. Förutom byggnaderna för bolagets ledning och Bläckhornen i tegel som byggdes på prov fick övriga tidiga bostadshus oftast en enklare utformning. Senare tillskott är utformade enligt 1950- och 60-talens ideal och synsätt.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Bolagsområdet planerades och byggdes med tanke på de anställdas hälsa och välbefinnande. Dessa ambitioner är tydliga även i den sydvästra delen av Bolagsområdet med kvarter såväl för ledning som för anställda.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Området har en fri, uppbruten planstruktur med mycket vegetation. Arkitekturen är varierad vad gäller skala, utformning och färgsättning mm. Tillägg och förtätning i form av områden med flerbostadshus från 1950- och 60-talet medför miljömässig splittring. Upplevelsemässigt är området därför delat i mindre miljöer.</p> <p>Immateriella värden De äldre delarna av området är en symbol för den anda och de höga ambitioner som rådde vid planering och byggande av det tidiga Kiruna. Den särpräglade arkitekturen är en del av Kirunas identitet även idag. För många som vuxit upp i området eller har bott länge i Kiruna ger området en känsla av kontinuitet och trygghet.</p>	<p>Rivning och dokumentation Miljön har en egenartad karaktär. Den inne-håller kvaliteter och värden som är viktiga att värna. Det gäller framförallt det äldre be-ståndet av byggnader, Bläckhornen, byggnad B5 m.fl. samt vegetationen. Innan byggnaderna påverkas av markdeformation och flytt/rivning blir aktuellt bör en ordentlig dokumentation genomföras. Dokumentationen bör innefatta såväl den fysiska miljön som en beskrivning av vilka samhällsgrupper som bott i området.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Byggnadsmaterial, -delar och -detaljer kan troligen återbrukas vid selektiv rivning av byggnader. De praktiska möjligheterna till att återanvända såväl byggnadsmaterial som detaljer för detta bör utredas.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Flertalet byggnader i området tillhör ingen speciell grupp och kan därför behandlas som solitärer. De kan med fördel placeras i ett nytt område tillsammans med äldre flyttad bolagsbebyggelse. Ett undantag är Bläckhornen som om de flyttas bör hållas samman som grupp.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaderna ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att de berörs av markdeformation och flyttning blir en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Eventuellt kan Bolagsområdets kvaliteter även tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostadsområden i Nya Kiruna. Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Delar av området, särskilt den äldre träbebyggelse som är mest unik, bör ingå i ett urval av byggnader som flyttas. Inriktningen bör vara att hålla ihop de byggnader som idag har ett starkt samband, för att kunna överföra några av de karaktärsdrag och historiska värden som är viktiga för upplevelsen i ny miljö.</p> <p>Delar av området, särskilt den äldre träbebyggelse som är mest unik, bör ingå i ett urval av byggnader som flyttas.</p> <p>Inriktningen bör vara att hålla ihop de byggnader som idag har ett visst samband, för att kunna överföra några av de karaktärsdrag och historiska värden som är viktiga för upplevelsen i ny miljö.</p> <p>Området som helhet och enskilda byggnader bör dokumenteras, oavsett om de rivs eller flyttas.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny en plats i form av läge, ny planstruktur, gatumiljöer, byggnaders inbördes placering, och vegetation mm. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. De arkitekturhistoriska och kunskapsmässiga värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang in i en ny miljö. Dessa värden kan leva vidare om byggnader som hör samman kan flyttas i grupp och skapa en ny miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Dessa värden kan i viss utsträckning överföras till ny plats vid flytt av byggnader beroende på hur väl man lyckas återskapa hela eller delar av miljöer med rätt karaktär och känsla. Även i detta fall bör byggnader som hör samman flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Enskilda byggnader kan behålla sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. För områden med stark samhörighet mellan byggnaderna minskar värdena betydligt om de flyttas till en främmande miljö. Miljövärdena förändras minst om flera byggnader kan flyttas i grupp och bilda en hel ny miljö.</p> <p>Immateriella värden Om enskilda byggnader lyfts ur sitt sammanhang minskar möjligheten att känna igen sig och identifiera sig med en viss plats eller miljö och därmed känslan av kontinuitet och trygghet i en välkänd miljö. Värdena förändras minst om byggnader flyttas som sammanhängande grupper och kan bilda hela miljöer.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Mindre grupper

MG 1

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Alla byggnader i området har under åren genomgått olika former av ombyggnader, renoveringsåtgärder och normalt underhåll - oftast utan att grundkaraktären påverkats. Byggnader i området kan därmed antas vara i relativt gott skick och fungerar väl som bostäder även med de flesta av dagens funktions- och komfortkrav.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre träbebyggelse som Bläckhorn, mindre flerbostadshus och villor, anses relativt enkla att flytta. Det finns därmed en realistisk möjlighet att bebyggelse av denna typ kan fortsätta fungera som bostäder på en ny plats. Det finns även hållbarhetsvinster i att flytta och fortsätta bruka i stället för att riva. Om byggnader ändå rivs kan byggnadsmaterial eller detaljer återanvändas i nya byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde De byggnader som idag används för boende eller verksamheter har ett ekonomiskt värde.</p>			<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet, dvs. dels den praktiska möjligheten att kunna använda en byggnad t ex som bostad, förändras normalt inte vid en flytt. Däremot finns möjlighet att förbättra vissa funktioner och egenskaper om rätt åtgärder vidtas efter flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnader inom området antas efter genomförd flytt kunna användas i nuvarande användning, i detta fall som bostäder. Vid rivning bör byggnadsmaterial och detaljer återanvändas.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaderna i Bolagsområdet är av en typ som uppskattas av många både som inslag i stadsbilden och som bostäder/verksamhetslokaler. Det skulle kunna innebära att på platser dit byggnader flyttas ökar attraktiviteten och därmed kanske även betalningsviljan.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

2 MG2 - Bolagsområdet, norra delen (Björkbacken)

MG

Bolagsområdet, norra delen sommar

Bostad för högre LKAB-tjänstemän

Bolagsområdet, norra delen, höst

Bostad för högre LKAB-tjänstemän

Beskrivning

Bolagsområdets norra del ligger väster om Kyrkparken. Gatunätet består av en stamgata med anslutande oregelbundna gatuslingor och korta anslutningsvägar till de olika bostadshusen. De flesta ligger fritt på gemensam mark utan avgränsande staket. Miljön är parkliknande med upp vuxen trädvegetationen av björk, rönne och andra arter som är typiska för Kiruna.

Inom området finns en samling tjänstemannabostäder från tre olika tidsepoker - från uppbyggnadsperioden 1900-1915, från 1940 och -50-talen och från 1960-talet. Ett 10-tal unikt utformade äldre villor som troligen ritades av Gustaf Wickman innehåller 1-2 lägenheter. Några mindre flerbostadshus med liknande gestaltning innehåller 4 lägenheter vardera. De senast byggda fem villorna med tidstypisk gestaltning är alla av samma typ från tidigt 1960-tal och ritade av Hakon Ahlberg eller Thurffjells.

Blandningen av byggnader med olika storlek och utformning bidrar tillsammans med den fria placeringen att området får en osammanhängande karaktär av ”olikformade hus i park”.

Området ingår som ett kulturhistoriskt värdefullt kärnområde i bevarandeplanen från 1984. Flera byggnader utpekade som bevarandevärde.

Tolkning

Norra delen av Bolagsområdet är en del av gruvbolagets tjänstemannaområde med bostadshus av hög arkitektonisk kvalitet, glest och fritt utplacerade i en parkliknande miljö. Bostadshusen representerar olika tidsepoker i bolagets historia från uppbyggnad till expansion. Den friare strukturen i tjänstemannaområdet står i kontrast till det mer regelbundna och strikta Bläckhornsområdet med arbetarebostäder. Men båda visar en ambition att åstadkomma goda och hälsosamma bostadsområden för bolagets anställda.

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

MG 2

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Planstruktur, arkitektur, byggt teknik förmedlar en hög ambitionsnivå att skapa en god boendemiljö. Anpassningen till Kirunas villkor estetiskt och byggt tekniskt är tydlig. Miljön visar också tydliga spår på den förändring, renovering och komplettering med ny bebyggelse som utvecklats under olika perioder. Inom området finns olika mer eller mindre unika byggnader som alla har ett speciellt historiskt värde. Det handlar både om de äldsta villorna ritade av Gustaf Wickman och om husen med enklare utformning från 1940- och 50-talen men också om de fem villorna i rad utmed Skolgatan från 1960-talet.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Bolagsområdet planerades och byggdes med tanke på de anställdas hälsa och välbefinnande. Dessa ambitioner är tydliga i de norra delarna av Bolagsområdet som var en "finare" del av bostadsbeståndet för LKAB:s tjänstemän.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Blandningen av byggnader med olika storlek och utformning bidrar tillsammans med den fria placeringen att området får en osammanhängande karaktär av "hus i park". Enskilda byggnader har höga estetiska och arkitektoniska värden. Den sammanhållande karaktären i området består av den rikliga vegetationen.</p> <p>Immateriella värden De äldre delarna av området är en symbol för den anda och de höga ambitioner som rådde vid planering och byggande av det tidiga Kiruna. Den särpräglade arkitekturen, är en del av Kirunas identitet även idag. För många som vuxit upp i området eller har bott länge i Kiruna ger området en känsla av kontinuitet och trygghet.</p>	<p>Rivning och dokumentation Miljön har en egenartad karaktär. Den innehåller kvaliteter och värden som är viktiga att värna. Det gäller framförallt det äldre beståndet av byggnader.</p> <p>Området som helhet och enskilda byggnader bör dokumenteras, oavsett om de rivs eller flyttas. Dokumentationen bör innefatta såväl den fysiska miljön som en beskrivning av vilka samhällsgrupper som bott i området.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Byggnadsmaterial, -delar och -detaljer kan troligen återbrukas vid selektiv rivning av byggnader. De praktiska möjligheterna till att återanvända såväl byggnadsmaterial som detaljer detta bör utredas.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Flertalet byggnader i området tillhör ingen speciell grupp. Merparten av byggnaderna kan därför behandlas som solitära. Men de kan med fördel placeras i ett nytt område tillsammans med äldre flyttad bolagsbebyggelse. Ett undantag är 1960-talsvillorna utmed Skolgatan som om de flyttas bör hållas samman som grupp.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaderna ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att de berörs av markdeformation och flyttning blir en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Eventuellt kan Bolagsområdets kvaliteter även tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostads-områden i Nya Kiruna. Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner för den nya bebyggelsen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Delar av området, särskilt den äldre träbebyggelse som är mest unik, bör ingå i ett urval av byggnader som flyttas.</p> <p>Inriktningen bör vara att hålla ihop de byggnader som idag har ett visst samband, för att kunna överföra några av de karaktärsdrag och historiska värden som är viktiga för upplevelsen i ny miljö.</p> <p>Området som helhet och enskilda byggnader bör dokumenteras, oavsett om de rivs eller flyttas.</p> <p>Vid flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering, planstruktur och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan återskapas.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny en plats i form av läge, ny planstruktur, gatumiljöer, byggnaders inbördes placering, och vegetation mm. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. De arkitekturhistoriska och kunskapsmässiga värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang in i en ny miljö. Dessa värden kan leva vidare om byggnader som hör samman kan flyttas i grupp och skapa en ny miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Dessa värden kan i viss utsträckning överföras till ny plats vid flytt av byggnader beroende på hur väl man lyckas återskapa hela eller delar av miljöer med rätt karaktär och känsla. Byggnader som hör samman bör flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Enskilda byggnader kan behålla sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. För områden med stark samhörighet mellan byggnaderna minskar värdena betydligt om de flyttas till en främmande miljö. Miljövärdena förändras minst om flera byggnader kan flyttas i grupp och bilda en hel ny miljö.</p> <p>Immateriella värden Om enskilda byggnader lyfts ur sitt sammanhang minskar möjligheten att känna igen sig och identifiera sig med en viss plats eller miljö och därmed känslan av kontinuitet och trygghet i en välkänd miljö. Värdena förändras minst om byggnader flyttas som sammanhängande grupper och kan bilda hela miljöer.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Mindre grupper

MG 2

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Alla byggnader i området har under åren genomgått olika former av ombyggnader, renoveringsåtgärder och normalt underhåll - oftast utan att grundkaraktären påverkats. Byggnader i området kan därmed antas vara i relativt gott skick och fungerar väl som bostäder även med de flesta av dagens funktions- och komfortkrav.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre träbebyggelse som mindre flerbostadshus och villor, anses relativt enkla att flytta. Det finns därmed en realistisk möjlighet att bebyggelse av denna typ kan fortsätta fungera som bostäder på en ny plats. Det finns även hållbarhetsvinster i att flytta och fortsätta bruka i stället för att riva. Om byggnader ändå rivs kan byggnadsmaterial eller detaljer återanvändas i nya byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde De byggnader som idag används för boende eller verksamheter har ett ekonomiskt värde.</p>			<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet, dvs dels den praktiska möjligheten att kunna använda en byggnad t ex som bostad, förändras normalt inte vid en flytt. Däremot finns möjlighet att förbättra vissa funktioner och egenskaper om rätt åtgärder vidtas efter flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnader inom det aktuella område antas efter genomförd flytt kunna användas i nuvarande användning, i detta fall som bostäder. Vid rivning bör byggnadsmaterial och detaljer återanvändas i nya hus.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaderna i Bolagsområdet är av en typ som uppskattas av många både som inslag i stadsbilden och som bostäder/verksamhetslokaler. Det skulle kunna innebära att på platser dit byggnader flyttas ökar attraktiviteten och därmed kanske även betalningsviljan.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

3 MG3 - Gula raden (Iggesundshusen)

Gula raden, flygbild

Byggnad närmast Gruvvägskorsningen

Gula raden, flygbild

Långfasader

Beskrivning

”Gula raden” eller Iggesundshusen ligger uppradade med regelbundna mellanrum utmed Hjalmar Lundbohmsvägen. De är väl synliga och ett karaktärsfullt inslag i gatubilden på väg in mot stadskärnan, strax innan Stadshuset och busstationen. Byggnaderna omges av uppvuxen vegetation med inslag av björk och rönn samt gräs och buskar. På ovensidan, mot Skolgatan, finns garagelängor som kom till under tidigt 1960-tal.

De från början sex byggnaderna är uppförda av olika entreprenörer som använde olika byggtekniker. Husen byggdes i trä under 1900-talets första årtionde efter ritningar från Iggesund, några med stående timmer och några med liggande timmer. Med största sannolikhet är minst två av de sex byggnaderna först upptimrade vid kusten (Luleå), sedan nedmonterade och uppsatta på grund i Kiruna. Byggnaderna har 1½ plan och många taklyft och innehåller lägenheter för flera familjer. De kunde flyttas eftersom timmerstommen kunde plockas ner i delar och liksom övriga delar fraktas på järnväg för att sedan monteras upp igen.

Den populära benämningen ”Gula raden” beror på färgsättningen och att sex likadana byggnader ursprungligen bildade en dubbelt så lång rad längs vägen.

Enligt bevarandeplanen ingår Gula raden i ett kulturhistoriskt värdefullt område. De tre byggnaderna är utpekade som bevarandevärda. Byggnaderna har visst skydd mot förvanskning i detaljplan.

Tolkning

Gula Raden och miljön omkring husen är ett av Kirunas landmärken. Den visar hur den centrumnära miljön utformades under samhällets uppbyggnadsskede för att skapa goda och sammanhållna bostadsmiljöer för bolagets gruvarbetare.

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

MG 3

Befintliga värden	Tälighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Resterande delar av Gula Raden och miljön omkring visar hur den centrurnära miljön utmed Hjalmar Lundbohmsvägen utformades under samhällets uppbyggnadsskede för att skapa goda och sammanhållna bostadsmiljöer för bolagets gruvarbetare. Byggnaderna har en för bruksmiljöer tidstypisk träarkitektur. Men 1,5-planslösningen är ovanlig, i Kiruna byggdes flerbostadshus från tiden oftast i 2 plan. Byggnaderna har gett namn åt Iggesundsparken som ligger på andra sidan vägen</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Iggesundshuset/Gula raden var arbetarbostäder av god standard, även i jämförelse med andra områden i Kiruna. De bekräftar den allmänna bilden av bolagets omsorg och ambition att tillhandahålla goda boendemiljöer för alla grupper, inte enbart tjänstemän.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnadernas enhetligt gula fasader har under lång tid fungerat som landmärken för dem som färdas in mot centrum längs Hjalmar Lundbohmsvägen. Den tidstypiska och enhetliga utformningen bidrar tillsammans med den upp vuxna vegetationen en tilltalande vägupplevelse.</p> <p>Immateriella värden Gula raden är en symbol för den anda och de höga ambitioner som rådde vid planering och byggande av det tidiga Kiruna. De tre byggnaderna med karaktär av bruksbebyggelse är en del av Kirunas identitet även idag. För många som vuxit upp i området eller har bott länge i Kiruna ger området en känsla av kontinuitet och trygghet.</p>	<p>Rivning och dokumentation Miljön har en egenartad karaktär. Den innehåller kvaliteter och värden som är viktiga att värna. Det gäller framförallt det äldre beståndet av byggnader. Området som helhet och enskilda byggnader bör dokumenteras, oavsett om de rivs eller flyttas. Dokumentationen bör innefatta såväl den fysiska miljön som en beskrivning av vilka samhällsgrupper som bott i området.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Byggnadsmaterial, -delar och -detaljer kan troligen återbrukas vid selektiv rivning av byggnader. De praktiska möjligheterna till att återanvända såväl byggnadsmaterial som detaljer detta bör utredas.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis De tre återstående Iggesundshuset bör vid flytt placeras tillsammans i en sammanhållen grupp. Som grupp får de en starkare karaktärskapande verkan än som enskilda objekt.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaderna ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att de berörs av markdeformation och flyttning blir en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Eventuellt kan Gula radens kvaliteter även tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostadsområden i Nya Kiruna. Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner för den nya bebyggelsen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Byggnaderna fungerar som landmärken och är viktiga som representanter för en tidigare lång rad av flerbostadshus av brukskaraktär. Det är kvaliteter som är viktiga att värna.</p> <p>Byggnaderna bör finnas med i ett prioriterat urval av byggnader som flyttas.</p> <p>Området som helhet och enskilda byggnader bör dokumenteras, oavsett om de rivs eller flyttas.</p> <p>Vid flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering, planstruktur och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan återskapas och att byggnaderna på bästa möjliga vis kan bidra till en karaktärsfull miljö på ny plats.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny plats i form av läge, ny planstruktur, gatumiljöer, byggnaders inbördes placering, och vegetation mm. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. De arkitekturhistoriska och kunskapsmässiga värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang in i en ny miljö. Dessa värden kan leva vidare om byggnader som hör samman kan flyttas i grupp och skapa en ny miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Dessa värden kan i viss utsträckning överföras till ny plats vid flytt av byggnader beroende på hur väl man lyckas återskapa hela eller delar av miljöer med rätt karaktär och känsla. Byggnader som hör samman bör flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Enskilda byggnader kan behålla sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. För områden med stark samhörighet mellan byggnaderna minskar värdena betydligt om de flyttas till en främmande miljö. Miljövärdena förändras minst om flera byggnader kan flyttas i grupp och bilda en hel ny miljö.</p> <p>Immateriella värden Om enskilda byggnader lyfts ur sitt sammanhang minskar möjligheten att känna igen sig och identifiera sig med en viss plats eller miljö och därmed känslan av kontinuitet och trygghet i en välkänd miljö. Värdena förändras minst om byggnader flyttas som sammanhängande grupper och kan bilda hela miljöer.</p>

MG 3

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaderna har genom åren genomgått vissa renoveringsåtgärder och normalt underhåll. Det har kunna ske utan att grundkaraktären har påverkats negativt. Byggnader är i gott skick och fungerar väl som bostäder även med de flesta av dagens funktions- och komfortkrav.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre träbebyggelse, som Iggesundshusen, mindre flerbostadshus och villor, anses relativt enkla att flytta. Det finns därmed en realistisk möjlighet att bebyggelse av denna typ kan fortsätta fungera som bostäder på ny plats. Det finns även hållbarhetsvinster i att flytta och fortsätta bruka i stället för att riva. Om byggnader ändå rivs kan byggnadsmaterial eller detaljer återanvändas i nya byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde De byggnader som idag används för boende eller verksamheter har ett ekonomiskt värde.</p>			<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet, dvs dels den praktiska möjligheten att kunna använda en byggnad t ex som bostad, förändras normalt inte vid en flytt. Däremot finns möjlighet att förbättra vissa funktioner och egenskaper om rätt åtgärder vidtas efter flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnader inom det aktuella område antas efter genomförd flytt kunna användas i nuvarande användning, i detta fall som bostäder. Vid rivning bör byggnadsmaterial och detaljer återanvändas i nya hus.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaderna är av en typ som uppskattas av många både som inslag i stadsbilden och som bostäder/verksamhetslokaler. Det skulle kunna innebära att på platser dit byggnader flyttas ökar attraktiviteten och därmed kanske även betalningsviljan.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

4 MG4 - Bolagsområdet, norr om Hjalmar Lundbohmsvägen

Bolagsområdet, norr om Hj. Lundbomsv.

Gröna villan B90

Bolagsområdet, norr om Hj. Lundbomsv.

Silfverbrandts affärsbyggnad B47

Beskrivning

Området ligger mellan Hjalmar Lundbohmskolan och Kiruna sjukhus och den breddade Hjalmar Lundbohmsvägen som är en tydlig barriär mellan de södra och norra delarna av Bolagsområdet. Kvarteretsstrukturen är delvis densamma som i sydöstra Bolagsområdet med stora gräsytor mellan husen och med Trädgårdsgatan som stamgata. Vegetationen utgörs av mest av björk och lövsly.

I området finns ett flertal udda byggnader från uppbyggnadstiden i början av 1900-talet och från expansionsperioden på 1950 och -60-talen.

Från den första perioden finns sju typiska ”Bläckhorn”, fyra flerbostadsvillor av annan typ, ett par flerbostadshus av samma typ som i sydvästra Bolagsområdet, en länga med sammanhängande äldre flerbostadshus nära Hjalmar Lundbohmsvägen samt ett par udda träbyggnader. De är dels Silfverbrandts affärsbyggnad, en av Kirunas tidigaste byggnader som ursprungligen stod nere vid Loussajärvi men flyttades till sin nuvarande plats 1909, och dels den s.k. Gröna villan, uppförd som bostad under 1910-talet. Gröna villan lär ha kommit i nedmonterat skick från Gävle.

Från den andra perioden finns fyra flerbostadshus från tidigt 1950-tal med putsad fasad av samma typ som i sydöstra Bolagsområdet, ett halvdussin flerbostadslängor och en Konsumbyggnad från tidigt 1960-tal.

Tolkning

Den norra delen av Bolagsområdet som skiljs från övriga delar av den breddade Hjalmar Lundbohmsvägen visar hur gruvbolaget uppfört olika typer av bostäder och butiksbyggnader för de anställda i gruvan. Områdets vegetation, stora glesa kvarter och slingrande vägar samt tidstypiska byggnader från olika perioder vittnar såväl om bolagets höga ambition vid områdets tillkomst som om inställningen till komplettering under expansionsperioder.

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

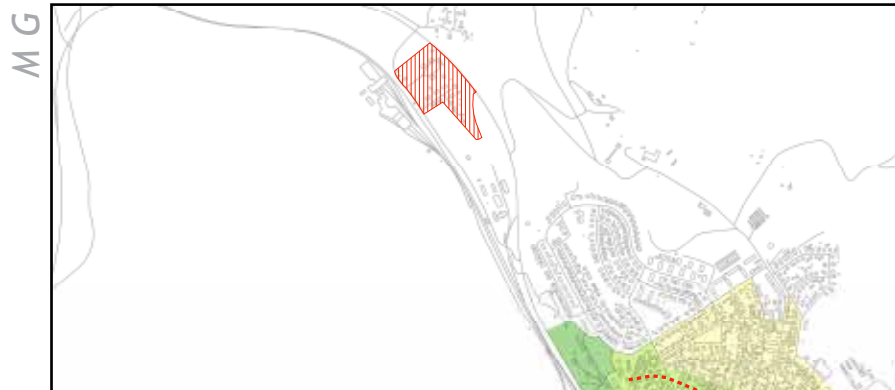
MG 4

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Planstruktur, arkitektur, byggt teknik förmedlar en hög ambitionsnivå att skapa en god boendemiljö. Anpassningen till Kirunas villkor estetiskt och byggt tekniskt är tydlig. Miljön visar också tydliga spår på den förändring, renovering och komplettering med ny bebyggelse som utvecklats under olika perioder. Inom området finns olika mer eller mindre unika byggnader som alla har ett speciellt historiskt värde. Det handlar både om de äldsta byggnaderna ritade av Gustaf Wickman och om husen med enklare utformning från 1950- och 60-talen.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Bolagsområdet planerades och byggdes med tanke på de anställdas hälsa och välbefinnande. Dessa ambitioner är tydliga även i området norr om Hjalmar Lundbohmsvägen.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Inom området finns väl sammanhållna gatumuljörer med långa siktlinjer. Den äldre bebyggelsen har estetiskt och arkitektoniskt hög kvalitet. Bebyggelsen från efterkrigstiden är enklare enligt dåtidens stilideal. Sammantaget bildar variationen av byggnader en tilltalande helhet dominerad av den äldre bebyggelsen.</p> <p>Immateriella värden De äldre delarna av området är en symbol för den anda och de höga ambitioner som rådde vid planering och byggande av det tidiga Kiruna. Den särpräglade arkitekturen, är en del av Kirunas identitet även idag. För många som vuxit upp i området eller har bott länge i Kiruna ger området en känsla av kontinuitet och trygghet.</p>	<p>Rivning och dokumentation Tolv stycken Bläckhorn ingår i det civilrättsliga avtalet mellan Kiruna Kommun och LKAB, vilket innebär att LKAB åtar sig ansvar och kostnader för att flytta dessa. Beslut om ny placering och övrig planering för flyttåtgärder ska ske i samarbete och samförstånd med kommunen.</p> <p>Delar av miljön har en egenartad karaktär. Den innehåller kvaliteter och värden som är viktiga att värna. Det gäller framförallt det äldre beståndet av byggnader.</p> <p>Innan byggnaderna påverkas av markdeformation och flytt blir aktuellt bör en ordentlig dokumentation genomföras.</p> <p>Dokumentationen bör innefatta såväl den fysiska miljön som en beskrivning av vilka samhällsgrupper som bott i området.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Byggnadsmaterial, -delar och -detaljer kan troligen återbrukas vid selektiv rivning av byggnader. De praktiska möjligheterna till att återanvända såväl byggnadsmaterial som detaljer detta bör utredas.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Eftersom området planerades, utformades och byggdes som en helhet, och eftersom området till vissa delar är intakt, finns flera goda skäl till att flytta hela beståndet av framförallt Bläckhornen och åter skapa grupperingar och miljörer så långt det är möjligt på ny plats tillsammans med äldre kulturbebyggelse, Bläckhorn m.fl. från de södra delarna av Bolagsområdet.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Innan byggnaderna påverkas av markdeformation och flytt blir aktuellt bör en ordentlig dokumentation genomföras.</p> <p>Dokumentationen bör innefatta såväl den fysiska miljön som en beskrivning av vilka samhällsgrupper som bott i området.</p> <p>Delar av området, särskilt den äldre träbebyggelse som är mest unik, bör ingå i ett urval av byggnader som flyttas.</p> <p>Det gäller hela beståndet av Bläckhorn, Silfverbrands affärsbyggnad och Gröna villan. Inriktningen bör vara att åter skapa hela miljörer och överföra så många ursprungliga karaktärsdrag och värden som möjligt genom samgruppering med äldre kulturbebyggelse från de södra delarna.</p> <p>Vid flytt bör det därför ställas särskilda krav på ny lokalisering, planstruktur och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan åter skapas.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny plats i form av läge, ny planstruktur, gatumuljörer, byggnaders inbördes placering, och vegetation mm. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. De arkitekturhistoriska och kunskapsmässiga värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang in i en ny miljö. Dessa värden kan leva vidare om byggnader som hör samman kan flyttas i grupp och skapa en ny miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Dessa värden kan i viss utsträckning överföras till ny plats vid flytt av byggnader beroende på hur väl man lyckas åter skapa hela eller delar av miljörer med rätt karaktär och känsla. Även i detta fall bör byggnader som hör samman flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Enskilda byggnader kan behålla sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. För områden med stark samhörighet mellan byggnaderna minskar värdena betydligt om de flyttas till en främmande miljö. Miljövärdena förändras minst om flera byggnader kan flyttas i grupp och bilda en hel ny miljö.</p> <p>Immateriella värden Om enskilda byggnader lyfts ur sitt sammanhang minskar möjligheten att känna igen sig och identifiera sig med en viss plats eller miljö och därmed känslan av kontinuitet och trygghet i en välkänd miljö. Värdena förändras minst om byggnader flyttas som sammanhängande grupper och kan bilda hela miljörer.</p>

MG 4

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Alla byggnader i området har under åren genomgått olika former av ombyggnader, renoveringsåtgärder och normalt underhåll - oftast utan att grundkaraktären påverkats. Byggnader i området kan därmed antas vara i relativt gott skick och fungerar väl som bostäder även med de flesta av dagens funktions- och komfortkrav.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre träbebyggelse som mindre flerbostadshus och villor, anses relativt enkla att flytta. Det finns därmed en realistisk möjlighet att bebyggelse av denna typ kan fortsätta fungera som bostäder på en ny plats. Det finns även hållbarhetsvinster i att flytta och fortsätta bruka i stället för att riva. Om byggnader ändå rivs kan byggnadsmaterial eller detaljer återanvändas i nya byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde De byggnader som idag används för boende eller verksamheter har ett ekonomiskt värde.</p>	<p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaderna ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att de berörs av markdeformation och flyttning blir en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Eventuellt kan Bolagsområdets kvaliteter även tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostadsområden i Nya Kiruna.</p> <p>Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner för den nya bebyggelsen.</p>		<p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet, dvs. dels den praktiska möjligheten att kunna använda en byggnad t ex som bostad, förändras normalt inte vid en flytt. Däremot finns möjlighet att förbättra vissa funktioner och egenskaper om rätt åtgärder vidtas efter flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnader inom det aktuella område antas efter genomförd flytt kunna användas i nuvarande användning, i detta fall som bostäder. Vid rivning bör byggnadsmaterial och detaljer återanvändas i nya hus.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaderna är av en typ som uppskattas av många både som inslag i stadsbilden och som bostäder/verksamhetslokaler. Det skulle kunna innebära att på platser dit byggnader flyttas ökar attraktiviteten och därmed kanske även betalningsviljan.</p>

5 MG5 - Lokstallsområdet

Västra gruppen m Lokstallarna t.h. i bild

Mellan norra och södra Stallvägen

Östra gruppen

Lokstallet

Beskrivning

Lokstallsområdet är relativt flackt. Det ligger utmed Luossajärvis strand invid järnvägen och är avskilt från den egentliga stadsmiljön. Bebyggelsen består av bostäder och verkstäder, separerade i olika delområden. Strukturen är grön och gles. Bostadshusen är samlade i en grupp och verkstäderna utspridda i två urskiljbara grupper. I den östra gruppen ligger den provisoriska järnvägsstationen. Bostadsområdet har brukskaraktär utan privata zoner och ”gatan” tätt inpå entréerna. Bostadshusen är typiska röda SJ-hus i trä i 2 våningar med ett uttryck av lantlig nationalromantik. De ritades av arkitekt Folke Zettervall och signalerar olika sociala skiktningar och familjesituationer inom SJ. Verkstadsområdets lokstallar och verkstäder är byggda i rött tegel och plåt. Det från början enhetliga uttrycket har förändrats genom att verkstäderna har byggts till och om under åren. Där finns idag även en del verksamheter som saknar anknäytning till järnvägen.

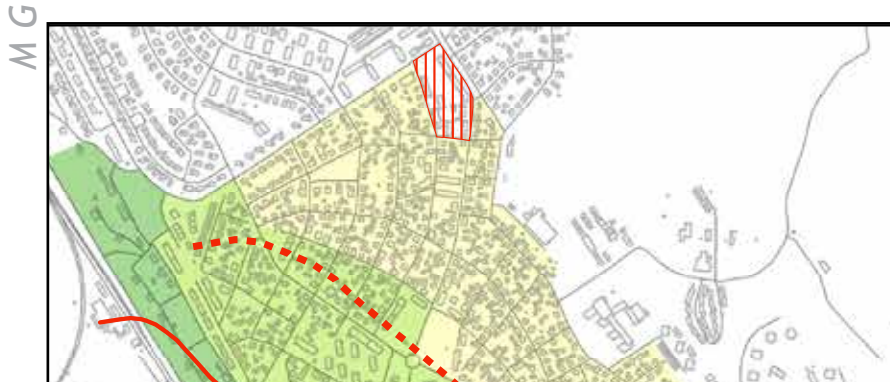
Området är utpekadt som kulturhistoriskt värdefull miljö i bevarandeplanen från 1984. I enkäten ”Vilken är din bild av Kiruna?” ingår endast det centrala SJ-området för vilket uppskattningen varierar mellan 5,6 till 7. Lokstallsområdet bör vara lika uppskattat. Järnvägen, och därmed bebyggelsen kopplad till denna, ingår i Norrbottens teknologiska megasystem – och har därmed ett regionalt och nationellt högt kulturhistoriskt värde.

Tolkning

Området representerar uppbyggnadsskedet där järnvägen var en viktig förutsättning för malmtransporterna. Lokstallsområdet är förmodligen ett av landets bäst bevarade och sammanhållna SJ-miljöer. Miljön är typiskt för dåtidens SJ-områden. Det skiljer sig tydligt från gruvbolagets bebyggelse i läge, struktur, arkitektur och kulör.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Området är förutom det mer centrala SJ-området ett av Sveriges bäst bevarade sammanhållna SJ-miljöer. Den nationalromantiska bostadsmiljöns karaktär är typiskt för SJ-byggnade kring förra sekelskiftet. Verkstadsbyggnaderna i tegel är typiska för SJ:s tidiga lokstalls- och verkstadsbyggnader.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Lokstallsområdet representerar järnvägens betydelse under Kirunas uppbyggnadsskede då järnvägen var en avgörande förutsättning för malmtransporterna och därmed för gruvsdriften. Den gröna, glesa bebyggelsestrukturen visar dels dåtidens bostadsideal där det även fanns plats för odling dels ett samhällsbyggande där boende och arbetsplatser låg nära varandra.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Miljön med sin nationalromantiska karaktär är typisk för SJ-byggnaderna under sin kring förra sekelskiftet och allmänt mycket uppskattad för sina estetiska värden. Den glesa bebyggelsen med mycket grönska utgör en attraktiv och god boendemiljö.</p> <p>Immateriella värden Karaktären av bruksmiljö speglar de SJ-anställdas identifikation med SJ. I det lilla området finns en bykänsla som ger trygghet.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaderna har kontinuerligt underhållits och är troligen i gott skick. Gruppen med bostäder i fungerar bra som bostadsmiljö med närhet till vissa verksamheter. De olika byggnadernas funktioner kan tydligt avläsas i exteriören.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Om rivning blir aktuell kan delar av byggnaderna troligen återanvändas.</p> <p>Ekonomiskt värde De byggnader som idag används för boende eller verksamheter har ett ekonomiskt värde.</p>	<p>Rivning och dokumentation Om rivningar blir aktuella i samband med framtida planläggning bör en bedömning göras av kulturhistoriska värden både inom området som helhet och för enskilda byggnader. Dessa värden bör dokumenteras innan rivning för att på ett pedagogiskt sätt kunna beskriva områdets betydelse i staden.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om rivningar blir aktuella bör ett återbruk av byggnadsmaterial och detaljer vara möjliga.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Området berörs inte av deformationen enligt nu liggande prognoser. Enligt nu aktuella planer kommer området endast att beröras av nya tillfartsvägar, men förtätning kan bli aktuell i framtiden.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Bostadsområdet tål en viss förtätning. Den förändring som kan bli aktuell i framtiden bör ske med hänsyn till områdets kulturhistoriska värden som byggnadernas skala, utformning och inbördes placering samt tomtmarkens karaktär och avgränsning. Verkstadsbyggnaderna bör behandlas med hänsyn till ålder och nuvarande användning samt lokalisering. Lokstallet kräver extra hänsyn.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser För att bibehålla karaktären på området och bebyggelsen bör man upprätta en byggnadsordning eller hänsynsbestämmelser i en detaljplan.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Rekommendationerna grundas på att området inte bedöms vara direkt berört av gruvbrytningens expansion. Däremot kan det bli aktuellt med förtätning.</p> <p>Fokus bör ligga på att säkerställa karaktären i miljön. En byggnadsordning kan fungera som vägledning för underhållsinsatser för att området inte ska förslummas eller dess värden raderas ut och inspiration till tillägg som förstärker områdets karaktär.</p> <p>I de industribetonade lokalerna bör nya verksamhet erbjudas plats om de befintliga järnvägsanknutna verksamheterna flyttar.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Dessa värden kan förändras beroende på hur underhåll och ombyggnader sker. För att behålla värdena kan en byggnadsordning eller en detaljplan med hänsynsbestämmelser upprättas för området.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Värdena kan förändras beroende på hur underhåll, ombyggnader och förtätning sker.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Värdena förändras om underhåll och ombyggnader sker på olämpligt sätt utan hänsyn till områdets karaktär.</p> <p>Immateriella värden Värdena påverkas om händelser sker i omgivningen som förändrar upplevelsen av området som ett tryggt bostadsområde. Värdena påverkas också om järnvägen både läggs ner och utplånas.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Kraftiga ombyggnader till ett tätt och modernt bostadsområde och andra verksamheter och funktioner kan bidra till förändrade sociala värden.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Närheten till kommunikationsleder bör ge goda möjligheter till återanvändning av verksamhetslokaler.</p> <p>Ekonomiskt värde Med tillvaratagna kulturhistoriska kvaliteter bör de ekonomiska värdena öka.</p>

6 MG6 - Kv Bagaren med Långholmen, Övre Norrmalm

Från öster efter Parkgatan

Gårdssidan från väster

Beskrivning

Området är ursprungligen ett storgårdskvarter med bostadshus i 2 vån i 1920-tals träklassicism och uppfört av LKAB. 1920-talslängorna ligger i gatuliv med ingångar från både gatu- och gårdssidan. Fasaderna har olika pastellkulörer med vita/gråa detaljer. Delar av bebyggelsen brann i mitten på 1980-talet. Idag är gårdsmiljön relativt enkel med gräs- och asfaltytor samt enstaka träd. Man kan föreställa sig att det tidigare funnits uthus, klädstreck och odlingar.

Miljön i kvarteret är idag något splittrad genom att nyare hus är insprängda mellan bostadslängorna från 1920-talet. I miljön finns dels en bostadslänga från 1940-50-talet i trä med anpassad skala och färgsättning samt bostadshus från 60-talet i tre våningar, byggda enligt den tidens ideal, troligen i puts. Nu är de klädda med skivmaterial. Dessutom finns två enbostadshus från 1900-talets senare hälft.

De olika längorna har och hade, i Kirunatradition, fyndiga tilltalsnamn. Längs Hjalmar Lundbohmsvägen ligger ”Dövholmen” som har sovrum och kök utmed gatan och spårvägen höll hyresgästerna vakna, sedan kommer ”Långholmen” som är den längsta byggnaden i Kiruna. I korsningen Dübengatan och Föraregatan låg vinkelbyggnaden ”Vinkelholmen” som brann.

Hela kvarteret är upptaget i bevarandeplanen från 1984 som riktlinjeområde där 1920-talshusen är utpekade som en kulturhistoriskt intressant miljö. Området finns inte med i enkäten ”Vilken är din bild av Kiruna?” 1920-talshusen bör vara uppskattade eftersom äldre, väl sammanhållna områden och småskalig äldre träbebyggelse i allmänhet värderas högt.

Tolkning

Kvarteret ligger i utkanten av det ursprungliga stadsplaneområdet. Det visar att stadsplaneområdet bebyggdes långsamt och från centrum och utåt. De ursprungliga bostadslängorna bekostades av LKAB. De visar hur företaget och samhället gemensamt byggde upp mönsterstaden och försåg den med goda bostäder.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Området är en representant för ett tidstypiskt storgårdskvarter. De äldsta byggnadernas exteriör är väl bevarad med 1920-talsklassicistiska uttryck i kulörer och detaljer.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden 1920-talslängorna är viktiga som representerar för uppbyggnadsskedet av mönsterstaden som en del av Hallmans planområde. De berättar också om hur LKAB:s betydelse för bostadsförsörjningen under tider med bostadsbrist.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Området är ett av få i Kiruna med sammanhängande bebyggelse längs gatan. De ursprungliga bostadslängorna har kvar sitt formspråk och ger en bild av hur kvarteret sett ut innan det brann. Området är en populär boendemiljö.</p> <p>Immateriella värden Området har ett typiskt "Kirunaläge" med utblickar över gruvan och fjällen. Blandningen av bebyggelse i kvarteret berättar om hur stilidealen varierat under olika tider. De boende har en stark identitet som boende på "Långholmen". Gården har ett värde som storgårdskvarter.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bostadshuset är i gott skick och fungerar som omtyckta bostäder.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Området ligger inte i någon zon som berörs av markdeformation. Rivning eller flytt är inte aktuellt.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaderna har ett ekonomiskt värde som fungerande och eftertraktade bostäder.</p>	<p>Rivning och dokumentation Kvarteret berörs inte av deformationen enligt nu liggande prognoser. Enligt nu aktuella planer kan det påverkas vid eventuell nybebyggelse på Luossavaara. Om rivningar blir aktuella vid framtida planläggning bör bostadsmiljön i sin helhet dokumenteras översiktligt och enskilda byggnader med höga kulturhistoriska värden mer detaljerat som underlag för en pedagogisk beskrivning av kvarteret.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om rivningar blir aktuella bör ett återbruk av byggnadsmaterial och detaljer vara möjliga.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Området påverkas för närvarande inte av deformation pga gruvbrytningen. Någon flytt av byggnader är därför inte aktuell.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Det är svårt att radikalt förtäta bostadsområdet om den nuvarande speciella karaktären ska kunna behållas. En måttlig förtätning och utökning med uthus för kvarterets behov bör dock kunna ske om hänsyn tas till områdets kulturhistoriska värden vid utformning och placering.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser För att behålla och eventuellt utveckla karaktären på området och bebyggelsen bör man införa en byggnadsordning eller hänsynsbestämmelser i en detaljplan.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering För att undvika olämpliga förändringar bör karaktären i miljön säkerställas i form av rekommendationer i en byggnadsordning eller som hänsynsbestämmelser vid detaljplanläggning.</p> <p>En byggnadsordning kan också fungera som vägledning och inspiration för underhållsinsatser och tillägg som förstärker och tillvaratar områdets karaktär så att dess värden inte raderas ut.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värdena kan förändras negativt om underhåll, ombyggnader och förtätning inte tar hänsyn till områdets karaktär.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Värdena kan förändras negativt om underhåll, ombyggnader och förtätning inte tar hänsyn till områdets karaktär. Om representanter för senare tiders bostadsbyggande försvinner reduceras möjligheten att uppleva kontinuiteten i området.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Värdena kan förändras beroende på hur underhåll, ombyggnader och förtätning sker.</p> <p>Immateriella värden Utökning och förtätning av denna del av staden kan påverka trivsel och trygghet i området om t ex trafiken ökar och fler människor passerar.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Ombyggnader som inte tar hänsyn till områdets kvalitet kan försämra värdena.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Området ligger utanför de närmast berörda deformationsområdena och tidpunkten då området berörs är inte känd i nuläget.</p> <p>Ekonomiskt värde Med tillvaratagna kulturhistoriska kvaliteter bör de ekonomiska värdena öka.</p>

MG7 - Stationsområdet, Bangårdsvägen 1-9

Flygfoto Stationsområdet

Rallaren

Järnvägsstationen

Järnvägshotellet och Stationshuset

Beskrivning

Stationsområdet ligger invid järnvägen nedanför och väster om stadens centrum. De glest placerade byggnaderna uppfördes av SJ och präglas ännu av SJ:s arkitektur från det tidiga 1900-talet. Stationshuset som byggdes kring 1915 är en tvåvåningsbyggnad i tegel. Järnvägshotellet i trä uppfördes kring 1903 och är liksom stationshuset ritat av Folke Zettervall. Nuvarande Hotell Rallaren byggdes som ”boställehus” – ett bostadshus för tjänstemän. Det blev först tullhus och sedan hotell. I området ingår även ett antal ”SJ-typiska” magasin.

Stationshuset har varit byggnadsminne. Skyddet är upphävt med anledning av att husen berörs av omvandlingen. Länsstyrelsen har i samband med upphävandet krävt dokumentation. Stationshuset, järnvägshotellet och Rallaren utpekades som enskilda byggnader och SJ-området som kulturhistoriskt värdefullt område i bevarandeplanen från 1984. I enkäten ”Vilken är din bild av Kiruna?” har SJ:s bebyggelse genomgående höga siffror (5-7). Järnvägen, och bebyggelsen kopplad till denna, ingår i Norrbottens teknologiska megasystem – och har därmed ett regionalt och nationellt högt kulturhistoriskt värde.

Tolkning

Byggnaderna berättar om stadens uppbyggnadsskede och järnvägens betydelse för gruvdrift och samhällets utveckling. Kvalitet, material och teknik berättar om SJ:s nationella betydelse och status i samtiden.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Byggnadernas exteriör har kvar mycket av ursprunglig SJ-karaktär präglad av Folke Zettervalls arkitektur. Stationshuset är uppfört i en ovanlig teknik och har därför ett högt byggnadstekniskt värde. Liknande magasinsbyggnader finns på andra orter. Byggnaderna har tillsammans ett högt värde som representativ SJ-miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Stationsområdet berättar både om järnvägens betydelse för Kiruna och gruvan samt om SJ-områdets avskildhet som en egen del i samhället. Järnvägens betydelse kommer till uttryck dels i det stora stationshuset, en viktig offentlig byggnad, dels i Järnvägshotellet, varav ett fåtal byggdes av SJ. Byggnadsminnesskydd, bevarandeplan och enkät visar att stationsområdet är en allmänt uppskattad del av staden.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden De enskilda byggnaderna har kvar mycket av sin ursprungliga karaktär. Husens och SJ-miljöns skönhet uppskattas högt av Kirunaborna. Besökare upplever en sammanhängande SJ-miljö från 1900-talets början. Sambanden har dock brutits något genom ombyggnaderna av angränsande vägar.</p> <p>Immateriella värden Byggnaderna bildar en sammanhängande miljö med korta avstånd vilket ger ett hållbarhetsvärde då det är möjligt att förflytta sig till fots mellan funktionerna.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaderna används och är därför troligen i relativt gott tekniskt skick. De har ett funktionellt värde och bildar en sammanhållande miljö med korta avstånd.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Trähusen kan vara möjliga att flytta medan stationshusets tegelbyggnadsteknik medför svårigheter. Flyttade hela hus eller delar av husen torde vara möjliga att återanvända i ny järnvägsmiljö.</p> <p>Ekonomiskt värde Eftersom byggnaderna har funktioner som även fortsatt har ett berättigande torde de ha ett ekonomiskt värde.</p>	<p>Rivning och dokumentation Områdets helhet liksom de unika byggnaderna, stationen och Järnvägshotellet, måste dokumenteras noggrant om det utplånas. Hotell Rallaren och magasinen finns i fler exemplar på andra platser. De kan därför dokumenteras mer översiktligt. Dokumentation bör göras för att på ett pedagogiskt sätt kunna beskriva områdets betydelse i staden.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om byggnaderna rivs bör detaljer i bestående material tillvaratas som delar i nya byggnader.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Byggnaderna bildar idag en sammanhållen miljö och bör, om de flyttas, flyttas i grupp. För stationshuset finns beslut att riva, men övriga byggnader bör placeras i samband med en ny station med anknötning till den nya järnvägen. Den inbördes placeringen behöver inte vara exakt som idag men byggnaderna bör placeras glest med fritt utrymme omkring, så att de liksom idag de blir exponerade och uppfattade som enskilda byggnader.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaderna ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjliga att bevara för framtiden på nuvarande plats.</p> <p>Husen bör dock underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husens kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Byggnaderna ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjliga att bevara för framtiden på nuvarande plats.</p> <p>För byggnader som flyttas till Nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering För stationshuset finns beslut att byggnaden ska rivas. Den har dock varit byggnadsminne och länsstyrelsens direktiv, som getts i samband med upphävandet, ska följas. Länsstyrelsen har bl a krävt grundlig dokumentation.</p> <p>Detaljer från järnvägsstationen bör lämpligen sättas in i sitt sammanhang i en ny stationsbyggnad.</p> <p>Även för järnvägshotellet finns beslut om rivning men byggnaden är så unik som enskild byggnad att en flytt rekommenderas ur kulturhistorisk synpunkt.</p> <p>Hotell Rallaren kan dock tillsammans med Järnvägshotellet bilda en unik miljö i Nya Kiruna.</p> <p>Flytt bör övervägas även av magasinen om det går att hitta lämpliga nya användningsområden för byggnaderna.</p> <p>Byggnaderna bör uppföras i anslutning till en ny järnvägsstation.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Vid rivning försvinner alla värden knutna till det gamla stationsområdet. Om inte en ny placering väljs med anknötning till den nya järnvägen och stationsbyggnaden minskar värdet på byggnaderna även vid en flytt. Det gäller främst Järnvägshotellet som har den största kopplingen till stationen. Hotell Rallarens värde minskar om det inte placeras i sammanhang med övrig SJ-anknuten bebyggelse.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Vid rivning försvinner värden knutna till platsen vid järnvägen. Genom dokumentation och eventuella installationer i Gruvstadsparken kan dock värdena leva vidare.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden De enskilda byggnadernas estetiska värde påverkas inte av en flytt men värdeförändringen i miljön beror på det nya sammanhanget. Troligen kan inte samma miljövärden för utsikt mm uppnås från de flyttade byggnaderna. De flyttade byggnaderna bör kunna bidra till höga identitetsvärden för ett nytt stationsområde i Nya Kiruna.</p> <p>Immateriella värden Påverkan på de immateriella värdena beror helt och hållet på nya placeringar.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Funktionen kan kvarstå efter flytt. Lite beroende på placering. Vid flytt kan det sociala värdet påverkas om sammanhanget i stadsområdet blir ett annat. Byggnadernas värden blir inte lika självklara på en ny plats med helt nya funktioner.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet En stor del av detaljer från stationshuset borde vara möjliga att återanvända då de utgörs av gedigna ursprungliga material och detaljer. Järnvägshotellet och hotell Rallaren har bytt ägare och genomgått fler ombyggnader vilket kanske medför att fler detaljer ändrats.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden i flyttning, återanvändning och återvinning.</p>

8 MG8 - Kv Bryggaren och Stinsen, Stadsplaneområdet

MG

Flygbild kv Bryggaren

Dübengatan

Dübengatan

Dübengatan

Beskrivning

Kvarteren Bryggaren och Stinsen ligger i en brant sluttning i den sydvästra delen av Hallmans stadsplan ovanför SJ-området. Bebyggelsen i kvarteren är tät och består av souterrängradhus som ritades av Thurfjells arkitektkontor på 1970-talet.

Radhusen har en våning och tak med kupor på ena sidan och tre våningar med utsikt över gruvan och fjället på den andra sidan. De har enhetlig färgsättning med röda fasader och vita detaljer. Gavlarna har asymmetrisk form och de två översta våningarna har balkonger längs hela sidan mot utsikten, i huvudsak mot väster och sydväst. Tomterna är små och det finns garage i husen vilket medför att det är relativt mycket hårdgjord yta kring husen. Men det finns också gröna ytor och mellan raderna rätt stora björkar.

Kvarteren ligger just utanför gränsen för riktlinjeområdet i bevarandeplanen från 1984. De finns heller inte med i "Vad är din bild av Kiruna?". De faller inte heller in i bilden av vedertagna bedömningar av värdefull miljö - dvs äldre bebyggelse - eftersom de byggdes först på 1970-talet.

Tolkning

Läget i stadsplanen representerar uppbyggnadsskedet medan dessa byggnader representerar efterkrigstidens gruppbyggda småhusområden. Husen har en hög grad av terränganpassning för att nyttja marken i en attraktiv del av staden.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Radhusen är en god representant för den bebyggelse som ritades av Thurffjells arkitektkontor i Kiruna på 1960- och 70-talen. Radhusen har hög teknisk och arkitektonisk kvalitet samt god anpassning till terräng och plats. De redovisar tydligt möjligheten att bygga på centrala tomter i starkt sluttande terräng.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Terränganpassningen och placeringen är en modern tolkning av Hallmans tankar om att ta tillvara utblickar som ett viktigt element i stadsplaneringen. Området är en tydlig representant för 1970-talets gruppbebyggelse av enfamiljshus.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Den speciella utformningen och den branta terrängen ger husen ett spännande och annorlunda uttryck.</p> <p>Immateriella värden Genom sin placering och utformning har man från radhusen, även om de står tätt, utblickar över fjäll och gruva. Thurffjells arkitektkontor representerade under sin tid ett kvalitetsstyrt byggande.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Radhusen är troligen i gott tekniskt skick. Området är ett fungerande bostadsområde.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnadsmaterial och byggnadsdetaljer borde vara möjliga att återanvända.</p> <p>Ekonomiskt värde Eftersom området är ett fungerande område med god kvalitet i centralt läge i staden torde de ekonomiska värdena vara relativt höga.</p>	<p>Rivning och dokumentation Radhusen är platsbyggda och kan vara byggnadstekniskt svåra att flytta. Om husen rivs bör de och miljön dokumenteras för att pedagogiskt kunna beskriva områdets bakgrund och tillkomst.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om husen rivs bör det vara möjligt att återbruka en del av ingående byggnadsmaterial och detaljer i nya byggnader av samma skala och uppbyggnad.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Flera hus behöver flyttas för att ta vara på områdets kvalitet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alternativ 1. Flytta en länga. • Alternativ 2. Flytta allt. <p>För att områdets kvalitet ska leva vidare är det när viktigt är att de flyttas till en tomt med samma storlek och läge som den nuvarande. De bör flyttas till ett starkt kuperat område med utsikt för att återskapa och vidareutveckla de kvaliteter som nu finns.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Området ligger inom deformationszon för huvudnivå 1365 och kommer att beröras inom en snar framtid. Innan beslut fattas om dess framtid bör det underhållas med hänsyn till sin nuvarande karaktär.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Radhusen bör underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till områdets karaktär. Eventuellt kan områdets kvaliteter tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostadsområden i Nya Kiruna.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Radhusen kan vara svåra och kostsamma att flytta. Om de rivs bör områdets historia, karaktär och kvaliteter dokumenteras på ett pedagogiskt sätt.</p> <p>Vid flytt bör tomten ha goda ljusförhållanden och vara kuperad. Omgivande bebyggelse kan vara av annat slag men bör ha samma skala och täthet som den nuvarande.</p> <p>I väntan på rivning bör området förvaltas så att det bevarar sina värden.</p> <p>Möjligheten och kunskapen om terränganpassat byggande bör tas tillvara i den nya staden för att i framtiden och i nya områden förvalta de karaktärsdrag som symboliserar Kiruna.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Vid rivning försvinner värdena. Radhusområdets kvaliteter kan återskapas om behov finns att bygga i samma slags terräng. Vid flytt påverkas värdena beroende på hur mycket av området som flyttas och till vilken plats. Förutsättningarna på den nya platsen måste vara lika de nuvarande för att en del av värdet ska behållas.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Det samhällshistoriska värdet kan vidareföras i form av pedagogisk dokumentation.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden När området försvinner från sin nuvarande plats försvinner områdets egenvärden.</p> <p>Immateriella värden För att behålla den kvalitet som området representerar bör nyproduktion hålla en hög kvalitet i utformning och material. Även i planeringen av den nya staden bör utblickar och god terränganpassning eftersträvas.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Ett fungerande bostadsområde försvinner på den nuvarande platsen men bör kunna återskapas i Nya Kiruna.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnadsmaterial och byggnadsdetaljer borde vara möjliga att återanvända.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden i flyttning, återanvändning och återvinning.</p>

MG 9 MG9 - B304 och B303 Lingonstigen 2 och 3, kv Vallmon 1 och Tätörten

Beskrivning

Området som ligger centralt i slutningen väster om Stadshuset ritades av Folke Hederus för LKAB 1954.

Det består av två radhuslängor med fyra respektive sex hus på var sin sida av lokalgatan. Souterräng-husen är sinsemellan förskjutna både i höjdlid och längsled. Arkitekturen är tidstypisk för 1950-talet och färgsättningen är genomtänkt. Kulörerna är dels hämtade från Bläckhornen, dels representativa för 1950-talet - rött, grönt och gult samt brunt i kombination med vitt.

Området finns varken med i bevarandeplanen från 1984 eller enkäten ”Vilken är din bild av Kiruna?”. De faller inte in i bilden av vedertagna bedömningar av värdefull miljö - dvs äldre bebyggelse - eftersom de byggdes först på 1950-talet.

Tolkning

Området representerar efterkrigstidens expansion av gruvnäringen och det ökade behovet av bostäder för de gruvanställda. Det vittnar också om ett fortsatt socialt engagemang och kvalitetstänkande från LKAB.

Innan stadshuset

Lingonstigen från LKABs industriområde

Den södra raden

Den norra raden från söder

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Området är en god representant för LKAB:s "egen" arkitekt Folke Hederus. Radhusen har hög teknisk och arkitektonisk kvalitet samt god anpassning till terräng och plats.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Området visar att LKAB:s fortsatte att bygga högkvalitativa bostäder för sina anställda även en tid efter det Kiruna blivit stad.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Området består av vackra och medvetet färgsatta hus av hög kvalitet. De är väl anpassade till platsen och terrängen. De boende i området har utsikt och bostäder i ostört läge.</p> <p>Immateriella värden Terränganpassningen och den medvetna färgsättningen anpassad till att det är vinter en stor del av året är typiska och viktiga kännetecken för Kirunas bebyggelse.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Området är ett bostadsområde med väl fungerande lägenheter och bostadsområde.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Fungerande detaljer och inredningar torde vara möjliga att återanvända i nya hus med samma förutsättningar.</p> <p>Ekonomiskt värde Området har ett värde som fungerande bostadsområde.</p>	<p>Rivning och dokumentation Radhusen är platsbyggda och kan vara byggnadstekniskt svåra att flytta. Om husen rivs bör de och miljön dokumenteras för att pedagogiskt kunna beskriva områdets bakgrund och tillkomst.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial En del av husens detaljer av god byggnadsteknisk och arkitektonisk kvalitet bör kunna återanvändas till nya byggnader av samma skala och uppbyggnad.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Om husen blir aktuella för flytt bör flera hus flyttas för att ta vara på områdets kvalitet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alternativ 1. Flytta en länga. • Alternativ 2. Flytta allt. <p>För att områdets kvalitet ska leva vidare är det när viktigt är att de flyttas till en tomt med samma storlek och läge som de nuvarande. De bör flyttas till ett kuperat område med utsikt för att återskapa och vidareutveckla de kvaliteter som nu finns.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaderna ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Radhusen bör underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husets kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Radhusen bör underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husets kulturhistoriska värden.</p> <p>Eventuellt kan områdets kvaliteter tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostadsområden i Nya Kiruna.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Inför rivning ska dokumentationen både beskriva de enskilda husens kvalitet och upplevelsen av den sammanhållna miljön i området.</p> <p>Radhusen kan på sin plats specifika utformning och sin byggnadsteknik vara svåra och kostsamma att flytta.</p> <p>Vid flytt bör tomten ha goda ljusförhållanden och vara kuperad. Omgivande bebyggelse kan vara av annat slag men bör ha samma skala och täthet som den nuvarande.</p> <p>I den fortsatta stadsomvandlingen bör kvalitets- och helhetssyn styra planering och byggande i samma omfattning som det gjorts hittills.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Om radhusen rivs försvinner ett antal väl byggda bostäder som i sitt nuvarande läge har flera värdefulla egenskaper för de boende och dessutom som ett miljövärde i Kirunas stadsbild. Den arkitektoniska kontinuiteten kan fortsätta genom återbruk i nyproduktion.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Det samhällshistoriska värdet kan vidareföras i form av pedagogisk dokumentation.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden För att behålla det arkitektoniska värdet bör husen flyttas i grupp till en plats som påminner om den nuvarande. De enskilda lägenheternas värde kan bestå men miljön förändras beroende på hur mycket som flyttas och till vilken plats. Flytt av en länga medför lägre värde än flytt av båda längorna. Även en flytt av båda längorna medför troligen ett lägre värde än idag eftersom det kan vara svårt att hitta en lämplig plats.</p> <p>Immateriella värden Radhusen bör underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husets kulturhistoriska värden. Eventuellt kan områdets kvaliteter tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostadsområden i Nya Kiruna.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Husen kan ha kvar sin funktion som bostäder utan ombyggnad.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Hög kvalitet i utförande och material samt plats-specifikt byggnadssätt bör förmedlas till Nya Kiruna. Vid rivning kan detaljer återanvändas.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden i flyttning, återanvändning och återvinning.</p>

MG10 - Kv Ortdrivaren 1-4

MG 10

Kv Ortdrivaren Flygbild

Kv Ortdrivaren 1

Kv Ortdrivaren 2

Kv Ortdrivaren 3

Kv Ortdrivaren 4

Beskrivning

Kvarteret ligger i centrum av Kiruna, HjalmarLundbohmsvägen 50-54, Lars Janssonsgatan 12-14 och Seger Svanbergsgatan 1-9. Det är en del av ett större område som i generalplanen från 1954 utpekades som Saneringsområde I. Området ritades av arkitekten Ralph Erskine och uppfördes 1959-65.

Byggnaderna har olika volymer och ett eget formspråk. Kvarteret innehåller två höghus och tre lägre längor i två till fyra våningar i suterräng. De två längorna mot Hjalmar Lundbohmsvägen betraktas oftast som en. Market i kvarteret sluttar rejält. De lägsta husen ligger längst ner närmast utsikten mot gruvan och fjällvärlden och de högre ovanför. De enskilda huskropparnas fasader har olika kulörer i bruna och gula nyanser. De bildar tillsammans en väl sammanhållen enhet i effektfull kontrast mot vinterns snömassor. Kvarteret innehåller även ett parkeringsdäck och en kyrkobyggnad som numera omvandlats till butik.

Kvarteret har dokumenterats av Norrbottens museum 2002 inom arbetet med dokumentation av Norrbottens moderna arkitektur (Dnr 2003/0433). Det insamlade materialet från dokumentationen finns arkiverat på museet.

I enkäten ”Vilken är din bild av Kiruna?” har området ett relativt högt värde - nivå 6 där högsta värdet är 7. I bevarandeplanen från 1984 är byggnaderna markerade som ”Arkitektoniskt värdefull byggnad”

Tolkning

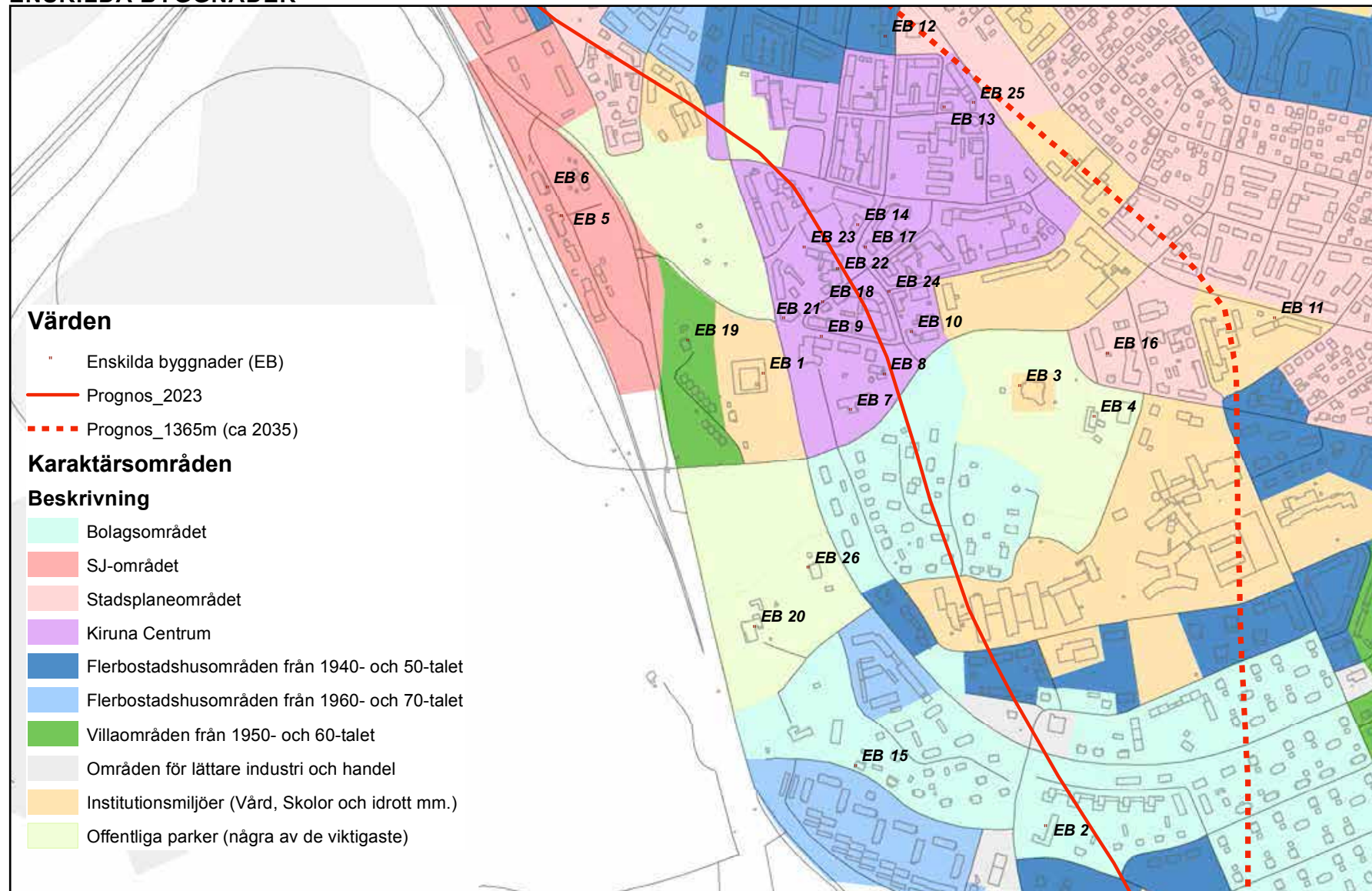
Kvarteret representerar Kirunas stadssanering under 1960-70 talen i enlighet med den då gällande general-planen då staden präglades av efterkrigstidens framtidstro. Byggnaderna är goda representanter för Erskines klimatanpassade arkitektur med organiska former i syfte att dämpa vindar och minska skuggbildning på norrsidan.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Byggnaderna har ett högt arkitektoniskt värde. De är typiska representanter för en av efterkrigstidens mest uppmärksammade arkitekter Ralph Erskine.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Kvarteret är ett tydligt tidsdokument för den typ av stadssanering som skedde i många städer under 1960 och -70-talen. Byggnadernas särprägel har gett upphov till ett "hat-kärleksförhållande" från kirunabornas sida. De har fått smeknamnen Snusdosan, Spottkoppen, Herrens pris, Mullbänken och Berlinmuren.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Kvarterets uppbyggnad med ett samspel mellan byggnaderna och omgivningen med stadsgatan på ena sidan samt Järnvägsparken spåren, gruvan och fjället på den andra har resulterat i en högt värderad stadsmiljö. Terränganpassningen och utblickarna mot gruvan bygger vidare på Hallmans tankar om mönsterstaden.</p> <p>Immateriella värden Kvarteret har med tiden blivit en av symbolerna för Kirunas stadssilhuett där höghusen utgör ett välkänt landmärke.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaderna är i gott skick. Kvarteret är ett omtyckt område med attraktiva lägenheter och en god boendemiljö.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Detaljer och material från byggnaderna kan troligen återanvändas i nyproduktion i Nya Kiruna.</p> <p>Ekonomiskt värde Eftersom kvarteret fungerar som bostads-område och byggnaderna är i gott skick representerar det ett ekonomiskt värde. Det har också ett värde som turistattraktion.</p>	<p>Rivning och dokumentation Det sammanhållna kvarteret är unikt liksom de speciellt utformade byggnaderna. Byggnadernas material, konstruktion och storlek medför troligen att de måste rivas. Vid rivning går många värden förlorade. Den genomförda dokumentationen kan om den presenteras på ett pedagogiskt sätt bidra till att bevara bilden av kvarteret.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om byggnaderna rivs bör byggnadsmaterial och detaljer tillvaratas som delar i nya byggnader.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Om det är tekniskt möjligt att flytta byggnaderna bör de flyttas i en sammanhållen grupp eftersom de är delar i en sammanhållen helhet.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Kvarteret ligger inom deformationszonen för huvudnivå 1365 och kommer att påverkas inom en snar framtid varför bevarande, förtätning och ombyggnad inte är aktuellt. Innan beslut om rivning eller flytt fattas bör kvarteret underhållas med metoder som är anpassade till husens kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Byggnaderna ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer inte vara möjliga att bevara för framtiden på nuvarande plats. Eventuellt kan områdets kvaliteter tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostadsområden i Nya Kiruna.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Utifrån byggnaders konstruktion, material och storlek torde de vara svåra att flytta.</p> <p>Innan rivning genomförs bör den genomförda dokumentationen kontrolleras och eventuellt kompletteras för att kunna användas på ett pedagogiskt sätt.</p> <p>Fram till rivning eller flytt bör förvaltning ske med beaktande av kvarterets arkitektoniska värden och bruksvärdet som fungerande bostäder.</p> <p>I den nya staden bör man ta hänsyn till stadssilhuetten och uppföra nya landmärken.</p> <p>Det befintliga områdets kvaliteter kan tillvaratas i form av utformnings- och hänsynsbestämmelser för liknande bostadsområden i Nya Kiruna.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Om husen rivs försvinner värdena på den nuvarande platsen. Byggnadsmaterial och detaljer samt speciallösningar bör kunna återanvändas.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Genom pedagogisk dokumentation kan värdena efter rivning leva kvar som tidsdokument och en beskrivning av hur staden successivt förändrats.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Värdet på platsen försvinner vid rivning. Värdena kan eventuellt återskapas genom bebyggelse med liknande karaktär samt god utformning och hög kvalitet i Nya Kiruna.</p> <p>Immateriella värden Kvarterets symbolvärden kan leva kvar i form av pedagogisk dokumentation samt bilder och minnen.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Värdet av boendegemenskapen i ett speciellt område försvinner.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Före rivning bör detaljer och material som kan återanvändas inventeras.</p> <p>Ekonomiskt värde Med återanvända och tillvaratagna kulturhistoriska kvaliteter bör de ekonomiska värdena öka i nybebyggelsen.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

ENSKILDA BYGGNADER

Kartan och följande lista redovisar de enskilda byggnader som behandlas i DIVE-analysen. För byggnader som markeras med fet, kursiv text nedan ska LKAB betala kostnaderna för flytt enligt avtal mellan Kiruna kommun och LKAB. I avtalet ingår också flytt av Hjalmar Lundbohmsgården, som behandlas i ett eget kapitel, och Svedbergska huset B55 samt upp till 12 stycken bläckhorn från kvarteret Fjällsippan/Fjällbruden (ingår i SO1, större område 1).

I tabellerna som redovisar värden och rekommendationer tas återbruk/återanvändning och återvinning upp. Med återbruk/återanvändning menas i de flesta fall att byggnadsdelar, inredning mm återanvänds med syftet att bevara kulturhistoriska, estetiska eller liknande värden. Med återvinning menas i de flesta fall återanvändning av material för att spara på resurser.

De byggnader som har skydd enligt Kulturmiljölagen (KML) eller detaljplan redovisas först.

Med bevarandeplan menas kommunens bevarandeplan från 1984.

EB1 - Stadshuset

EB2 - ”Jerusalem”, Kv Alprosen 11.1

EB3 - Kyrkan och klockstapel

EB4 - Krematoriet

EB5 - Stationshuset. Ingår i stationsområdet (MG7)

EB6 - Järnvägshotellet. Ingår i stationsområdet (MG7)

EB7- B46 Gamla sjukstugan, Kv Malörten 3

EB8- Gamla brandstationen, Kv Malörten 2

EB9 - Fd bibliotek, Kv Malörten 1

EB10 - Fd Kyrkoherdebostaden, Kv Rörläggaren 1

EB11- Östermalmsskolan, Kv Thuleskolan

EB12 - IOGT-huset ”Odd Fellow”, Kv Kranföraren 7

EB13 - Kv Cementgjutaren 1

EB14 - Landströmska huset, Kv Jordschaktaren 10

EB15 - Kv Provtagaren 21

EB16 - Kv Vagntipparen 4

EB17 - Pekinghuset, Kv Lilla skolan

EB18 - B5, Kv Fjällrosen 3

EB19 - B99 Länsmansbostaden, Kv Tütörten 4

EB20 - B41 Bolagshotellet, Kv Fjällklockan 3

EB21 - Kv Cementgjutaren 2

EB22 - Kv Grundläggaren 1 och 7

EB23 - Kv Grundläggaren 9

EB24 - Kv Rörläggaren 4

EB25- Kv Grundläggaren 5

EB26 - B39 Ingenjörsvillan, Kv Fjällklockan

EB 1 EB1 - Stadshuset

EB 1

Lingonstigen och stadshuset

Stadshuset

Stadshuset

Stadshuset

Beskrivning

Stadshuset har ett mycket betydelsefullt läge i Kiruna. Det ligger fritt och öppet i slutningen mitt emot Kirunavaara och på gränsen mellan Bolagsområdet och Stadsplaneområdet. Huset byggdes efter en lång diskussion om behovet av en förvaltningsbyggnad. Stadshuset invigdes 1963. Det uppfördes efter ritningar av bl a Arthur von Schmalensee efter vinst i en tävling om nytt stadshus. I den vinnande gruppen ingick många namnkunniga arkitekter.

Den rektangulära byggnaden är tre våningar mot staden och fem våningar mot gruvan och fjället. Entrén vänder sig mot staden. På taket finns det asymmetriskt placerade klocktornet som är ett av Kirunas viktigaste landmärken. Byggnadsvolymen är dominerande och enkel med tegelklädda fasader och en stor lanternin över centralrummet. Interiören är uppbyggd med arbetsrum kring den stora centralhallen som genom ingången och ett stort glasparti i fasaden mitt emot binder samman staden med gruvområdet. Entréhallen fungerar som kirunabornas ”vardagsrum”. I byggnaden finns många inredningsdetaljer och konstverk av hög kvalitet. Stadshuset fick redan 1964 Svenska Arkitektförningens Kasper Salin pris som Sveriges vackraste offentliga byggnad.

Tolkning

Stadshuset är en av efterkrigstidens viktigaste offentliga byggnader i Kiruna och i Sverige. Den representerar den framtidstro som rådde under högkonjunkturen efter andra världskriget. Den är också en god representant för hög kvalitet i byggande, material och detaljer som är kännetecknande för uppbyggnaden av Kiruna.

Skydd

Stadshuset skyddas som byggnadsminne enligt Kulturmiljölagen sedan 2001. Avsikten är att bevara byggnadens kulturhistoriska värden och skydda det mot ändringar som förminskar värdet och det regleras genom skyddsbestämmelser för byggnaden. När förändringar planeras ska samråd ske med Länsstyrelsen eftersom många av dessa kan kräva tillstånd från Länsstyrelsen.

Bevarandeplan

I bevarandeplanen är stadshuset utpekad som en arkitektoniskt värdefull byggnad.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Stadshuset är en gedigen platsbyggd byggnad i betong och tegel och andra beständiga material med erkänt hög arkitektonisk kvalitet perspektiv. Det är en god representant för efterkrigstidens arkitektur i Sverige. och har enligt vedertagna värderingar myckte höga arkitektoniska och konstnärliga värden.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Stadshuset är byggnadsminne enligt KML och en symbol för gruvstaden Kiruna. Centralhallen används till många stora arrangemang och är öppen för alla. Huset symboliserar den framtidstro som fanns i Kiruna under 1950- och 60-talen.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden Stadshuset är en viktig karaktärsbyggnad i Kiruna med placering i Hallmans anda med utblick mot fjällvärlden och LKAB. Det är en del av stadssiluetten och ett viktigt landmärke i staden. Stadshusets läge gör att besökare som kommer med bil och tåg möts av huset vid ankomsten.</p> <p>Immateriella värden Byggnaden är en viktig symbolbyggnad för Kiruna. Symbolvärdet är såväl nationellt som väl etablerat i Kirunabornas medvetande. Centralhallen kallas Kirunas vardagsrum och används ofta</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Stadshuset är i tekniskt gott skick. Stadshusets lokaler fungerar väl för kommunens tjänstemän. Som samlingslokal har huset ett stort socialt värde.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Många detaljer är möjliga att återanvända trots att de är specialtillverkade för huset.</p> <p>Ekonomiskt värde Stadshuset är ett omtyckt besöksmål för turister och en väl fungerande kommunal byggnad.</p>	<p>Rivning och dokumentation Pga storleken och konstruktionen anses huset svårt att flytta i sin helhet. Huset är dokumenterat i olika sammanhang men innan rivningen bör all befintlig dokumentation sammanställas och eventuell komplettering ske så att dokumentationen kan användas på ett pedagogiskt sätt. Huset bör även dokumenteras under rivningsarbetet.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Det har funnits olika tankar om hur kommunen ska hantera att stadshuset inte kan stå kvar pga markdeformationerna. Antingen att huset ska återuppbyggas med samma utseende som idag och att alla delar som är möjliga att spara ska återanvändas, eller att ett helt nytt stadshus byggs. Det finns också tankar om att viktiga element i byggnaden ska återanvändas i en ny byggnad. I dagsläget är tävlingen om ett nytt stadshus avgjord och arbetet med det påbörjat. För att riva stadshuset krävs en hävning av byggnadsminnesförklaringen och våren 2014 pågår en rättsprocess. Återbruk av detaljer av hög kvalitet och med ett högt estetiskt värde och inplacerade på lämpliga platser skulle bevara en del av värdena för framtiden.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Om inriktningen att riva ändras till inriktning om flytt bör huset, eftersom det är en sammanhållen enhet, i första hand flyttas i sin helhet. Pga storleken och konstruktionen anses det dock vara svårt att flytta byggnaden. I andra hand bör karaktäristiska och värdefulla delar av byggnaden och interiören kunna flyttas och återanvändas efter kulturhistoriska bedömningar av nya platser och i nya grupperingar som tar tillvara de kulturhistoriska värdena.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Stadshuset ligger inom deformationszonen för huvudnivå 1365 och kommer att beröras av omvandlingen inom de närmaste åren varför bevarande på plats inte är aktuellt. Fram till dess bör förvaltning ske så att inga värden förloras.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Vid flytt av delar av stadshuset kan länsstyrelsens tillstånd krävas.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Pga storleken och konstruktionen anses huset svårt att flytta. Tävligen om ett nytt stadshus är avgjord, beslut om när rivningen ska genomföras är ännu inte fattat. Huset är statligt byggnadsminne och vid upphävandet av detta ska länsstyrelsens direktiv följas för rivning och dokumentation mm.</p> <p>Huset är dokumenterat i olika sammanhang men om beslut om rivning fattas bör all befintlig dokumentation sammanställas och eventuell komplettering ske så att dokumentationen kan användas på ett pedagogiskt sätt.</p> <p>Det finns förslag att huset ska återuppbyggas med samma utseende som idag och att alla delar som är möjliga ska återanvändas. Det finns också tankar om att viktiga element i byggnaden ska återanvändas i en ny byggnad. Länsstyrelsen har beslutat om ändringar men ärendet är överklagat och ska överprövas.</p> <p>Återbruk av detaljer av hög kvalitet och med ett högt estetiskt värde och inplacerade på lämpliga platser skulle bevara en del av värdena för framtiden. För att bevara de kulturhistoriska värdena bör de användas i grupp eller på lämplig plats i sammanhang som kan anknyta till stadshuset.</p> <p>Eftersom stadshuset innehåller många värdefulla byggnadsdelar och interiördetaljer bör det dock vara möjligt att återskapa många värden genom att flytta dessa till ett nytt stadshus efter grundlig dokumentation, överväganden om lämplig ny placering och godkännande från länsstyrelsen.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Alla beslut och ställningstaganden beträffande Stadshuset kräver tillstånd enligt KML. Ytterligare pedagogisk dokumentation bör övervägas. Värdefulla detaljer bör återanvändas i ett nytt stadshus i det nya Kiruna centrum. Återbruk av byggnadsmaterial och detaljer bör också vara möjligt efter bedömning av lämplig placering och lämpligt sammanhang.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Värdena i det gamla stadshuset går förlorade och hur nya samhälls- och socialhistoriska värden kan skapas i ett nytt stadshus beror på dess utformning och användning.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden En viktig karaktärsbyggnad och landmärke försvinner ur Kirunas stadssilhuett. En del av värdet kan bevaras genom att återanvända klocktornet som ett nytt landmärke. Delar av värdena i stadshusets interiör bör kunna återskapas i det nya stadshuset eller i andra offentliga byggnader.</p> <p>Immateriella värden En viktig symbolbyggnad för Kiruna försvinner från sin nuvarande plats. En ny symbolbyggnad – ett nytt stadshus - kan skapas om höga kvalitetskrav ställs på uppförande, utformning och funktion.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Kirunas offentliga samlingsrum försvinner från sin nuvarande plats. Det sociala värdet kan återupptå i en ny lokal av samma dignitet.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Flera detaljer bör vara möjliga att använda i det nya stadshuset eller i andra offentliga byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde Tillvaratagna kulturhistoriska kvaliteter bör öka de ekonomiska värdena i nya stadshuset eller andra offentliga byggnader.</p>

EB 2 EB2 - B227 "Jerusalem", Kv Alprosen 11.1

"Jerusalem", Kv Alprosen 11.1, Bromsgatan 17

Beskrivning

Flerbostadshuset "Jerusalem" ligger i utkanten av det område som kallas Sibirien inom södra Bolagsområdet. Det är det enda huset av sin storlek och typ i området. Det byggdes 1927 som ungarlshotell för ensamstående gruvarbetare. Södra Bolagsområdet står för LKAB:s insatser i uppbyggnaden av det nya gruvsamhället. Som en del i detta område har "Jerusalem" ett mycket stort samhällshistoriskt och miljöskapande värde. Fasaden är i stort sett oförändrad sedan byggåret med alla detaljer bevarade, vilket bidrar till ett stort byggnadshistoriskt och arkitektoniskt värde.

Tolkning

"Jerusalem" är en unik och karaktärsfull symbol för gruvbolagets bostadsbyggande i Bolagsområdet. Den är genom sin väl bevarade exteriör en god representant för 1920-talsklassicismen i Kiruna.

Skydd

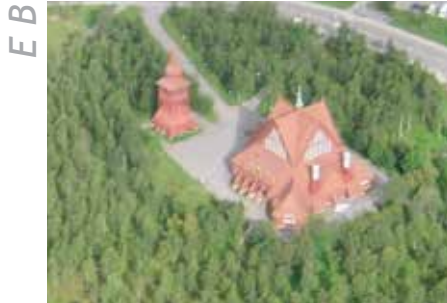
Byggnaden skyddas som byggnadsminne enligt Kulturmiljölagen. Avsikten är att bevara byggnadens kulturhistoriska värden och skydda det mot ändringar som förminskar värdet och det regleras genom skyddsbestämmelser för byggnaden. När förändringar planeras ska samråd ske med Länsstyrelsen eftersom många av dessa kan kräva tillstånd från Länsstyrelsen.

Bevarandeplan

Byggnaden ingår i bevarandeplanen.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Byggnaden är, trots förändrad lägenhetsindelning, en av de bäst bevarade bostadsmiljöerna från 1920-talets Kiruna. Den är ett tidsdokument av bolagets ambition att erbjuda arbetarna en god boendemiljö. Träbyggnaden är ett utmärkt exempel på 1920-talsklassicism.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Den uppskattade byggnaden är för kirunaborna känd som "Jerusalem" beroende på att den rymde många barnrika familjer. Det tillspetsade epitetet syftar på att det bullrade som vid Jerusalems förstörelse. Byggnaden är sedan 2001 byggnadsminnesförklarad.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnaden är speciell som ett ovanligt stort sammanhängande flerbostadshus i trä och som ett välbevarat exempel på 1920-tals-klassicism. Förutom genom storleken skiljer sig fasadutformning och detaljer från annan 1920-talsarkitektur i Kiruna.</p> <p>Immateriella värden Byggnaden symboliserar framförallt bolagets ambitioner att bygga flerbostadshus av hög kvalitet för sina anställda. För många kirunabor är den en symbol och landmärke för Bolagsområden. För dem som bor där står den för hemkänsla och trygghet.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden är i gott skick och har ett värde som fungerande flerbostadshus.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre träbebyggelse, som "Jerusalem", anses relativt enkla att flytta. Det är därmed realistiskt att byggnaden kan fortsätta att användas som bostadshus på ny plats.</p> <p>Ekonomiskt värde Huset har ett värde som flerbostadshus.</p>	<p>Rivning och dokumentation Byggnaden har unika kvaliteter och värden som gör flytt till en starkt förordad åtgärd.</p> <p>Inför både rivning och flytt bör byggnaden dokumenteras noggrant i samråd med länsstyrelsen för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Delar av byggnaden kan återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Byggnaden kan med fördel placeras tillsammans med annan flyttad kulturbebyggelse och bilda en historiskt och arkitektoniskt sammanhållen ny miljö.</p> <p>Alternativt kan den placeras som en karaktärs-skapande byggnad i kvarter och stadsrum med ny bebyggelse. Den nya miljöns skala och struktur bör ha vissa gemensamma nämnare med den flyttade byggnaden.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att den berörs av markdeformation och flyttning kan bli en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner för den nya bebyggelsen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Byggnaden har unika kvaliteter och värden som gör flytt till en starkt förordad åtgärd. Beslut krävs från länsstyrelsen.</p> <p>En omfattande dokumentation av byggnaden bör ske före eventuell flytt eller rivning.</p> <p>Vid flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan tillvaratas och att byggnaden på bästa möjliga sätt kan bidra till en karaktärsfull miljö på ny plats.</p> <p>Beslut krävs från länsstyrelsen.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny en plats. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. Värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang till en ny miljö, men de kan leva vidare om byggnaden kan flyttas i en grupp och skapa en ny sammanhållen miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Värden som knyter an till samhällsutveckling och social historia kan i viss utsträckning överföras till ny plats. Möjligheterna ökar om flera byggnader med samma bakgrund flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnader som enskilda objekt behåller sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang de placeras. Det gäller att återskapa miljöer med rätt karaktär och känsla.</p> <p>Immateriella värden Immateriella värden hänger till stor del ihop med miljömässiga värden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang byggnaden placeras.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet dels den praktiska möjligheten att fortsatt kunna använda en byggnad, dels funktionen som exempelvis en attraktiv bostad, förändras normalt inte vid en flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnaden antas efter genomförd flytt kunna fortsätta brukas i nuvarande användning.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden är av en typ som uppskattas av många och skulle vid en flytt kunna bidra till nya områdets attraktivitet och därmed kanske även ökad betalningsvilja.</p>

EB 3 EB3 - Kyrkan och klockstapeln

Kyrkan och klockstapeln

Stadshuset och kyrkan

Kyrkan och klockstapeln

Kyrkan

Beskrivning

Kyrkan ligger högt och är ett av stadens landmärken. Kyrkan och klockstapeln har en parkliknande omgivning och är idag omgivna av uppvuxna björkar. Läget på höjden gör att man närmar sig kyrkan från centrum i lätt uppförsläge. På tomten bakom (från entrén betraktat) kyrkan ligger krematoriet. Kyrkan placerades på bolagets mark utanför det område som omfattades av den kommunala byggnadsstadgan i stället för nära järnvägsstationen såsom tänkts ursprungligen. Kyrkan bekostades av bolaget efter en förlikning om gränsdragningar för den nya staden.

Kyrkan ritades i nationalromantisk stil av Gustaf Wickman. Klockstapeln invigdes 1907 och kyrkan 1912. Utformningen av klockstapeln påminner om gamla svenska klockstaplar, norska stavkyrkor och samiska kåtor. Både kyrkan och klocktornet var ursprungligen uppförda i trä och till stor del klädda med träspån som var behandlade med tjära med tillsatt rött pigment. Kyrkan är idag linoljelaserad. Kyrkan är i grundplanen liksidig med utbyggnader för vapenhus, sakristia och samlingsal samt med koret i sydost.

Beskrivningar finns i flera större verk: Kyrkorna i Jukkasjärvi församling, utgivare troligen stiftet eller församlingen, Lasse Brunnström bok, Fredric Bedoires bok.

I ”Vilken är din bild av Kiruna?” har kyrkan höga poäng 6,7 poäng på skalan 1-7. Kyrkan röstades fram som Sveriges vackraste byggnad år 2001.

Tolkning

Kyrkan och klockstapeln är tillsammans med gamla sjukstugan, krematoriet, gamla brandstationen och kyrkoherdebostaden den samlings offentliga byggnader som ingick i Kirunas första administrativa centrum. Kyrkan representerar därför både tidsmässigt och stilmässigt uppbyggnadsskedet av gruvsamhället.

Skydd

Kyrkan med klockstapel och inventarier samt den omgivande kyrkparken och krematoriebyggnaden med kapell, columbarium och urnlund, samt kyrkogården vid Kurravaaravägen inklusive kyrkogårdskapellet, är skyddade som kyrkliga kulturminnen enligt Kulturmiljölagen.

Bevarandeplan

I bevarandeplanen ingår kyrkan och klockstapeln i riktlinjeområde för kulturhistoriskt värdefull miljö samt är märkta som byggnader som bör bevaras.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Kyrkomiljön med kyrkan och klockstapeln har ett högt arkitektoniskt värde, även internationellt sett. Den speciella träkonstruktionen är byggnadstekniskt unik.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Kyrkomiljön är en betydelsefull och välkänd offentlig miljö såväl lokalt som nationellt. Kyrkan är den mest välkända representanten för uppbyggnadsskedet av gruvsamhället där gruvbolaget bekostade flera samhällsnyttiga byggnader.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Stadssilhuetten med kyrkan har stor betydelse för hur man upplever staden på fjället från olika håll. Kyrkomiljön har stort värde i som park med fjällliknande vegetation i staden. Kyrkan är "allmänt känd" som en vacker byggnad med många estetiska värden. Det stora mörka men ändå ljusa kyrkorummet ger en speciell upplevelse av rymd.</p> <p>Immateriella värden Kyrkan i stadssilhuetten och som byggnad har ett stort värde som symbol för Kiruna.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Kyrkan är i gott skick och i fullt bruk. Liksom alla kyrkor har den stor social betydelse.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Kyrkan och klockstapeln omfattas av KML, kulturmiljölagen, alla beslut om återbruk eller återvinning tas av länsstyrelsen. Så mycket som möjligt av befintligt material och befintliga detaljer bör återanvändas vid uppbyggnaden av en ny kyrka. Vissa detaljer kan kanske återanvändas i profana byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde Som fungerande kyrka har den ett stort ekonomiskt värde. Att uppföra en ny kyrka med samma värden och kvaliteter är ej ekonomiskt rimligt.</p>	<p>Rivning och dokumentation Kyrkomiljön ligger inom det område som påverkas av grubbrytningen. Beslut har fattats om att flytta kyrkan och klockstapeln till en ny plats. Innan nedmonteringsarbetena påbörjas krävs noggrann dokumentation av hela kyrkomiljön.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Befintligt material och befintliga detaljer bör återanvändas.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Enligt avtal ska LKAB bekosta flytt av kyrkan och klockstapeln. Kyrkan bör naturligtvis flyttas tillsammans med klockstapel till en plats där en ny sammanhållen kyrkomiljö kan skapas. Viktiga karaktärsdrag att ta vara på är t ex byggnadernas betydelse för stadssilhuetten, byggnadernas inbördes läge, sättet att närma sig och röra sig i kyrkomiljön, omgivande vegetation samt att närheten till krematoriet kan ha funktionell betydelse.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaderna ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Kyrkomiljön bör dock användas och underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till dess kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Kyrkomiljön ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats.</p> <p>Om byggnaden flyttas till nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Alla beslut och ställningstaganden beträffande kyrkan kräver tillstånd enligt KML.</p> <p>Beslutet om flytt bör fullföljas och stor hänsyn tas vid val av nytt läge. Kyrkan bör placeras med ett lika, i stadsbilden, framträdande läge som den har idag.</p> <p>En ny kyrkomiljö bör ges förutsättningar att fungera som landmärke och att bli en lätt tillgänglighet mötesplats i staden.</p> <p>En ny kyrkomiljö bör ligga relativt fritt i förhållande till omgivande "profana" bebyggelse och om möjligt innefatta en park.</p> <p>Innan nedmonteringsarbetena påbörjas krävs noggrann dokumentation av hela kyrkomiljön.</p> <p>Tidigare beslut Kyrkan och klockstapeln ingår i den grupp byggnader som enligt avtal mellan Kiruna kommun och LKAB ska flyttas på LKABs bekostnad.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Förändringen av byggnadernas "egna" värden bör bli marginell om nedmontering och återuppförande genomförs på ett kunnigt sätt. Hur byggnadernas miljövärden påverkas beror på den nya kyrkomiljöns läge.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Kyrkan och klockstapeln kommer att behålla sina funktioner och därigenom även i framtiden ha stor betydelse i samhället och för församlingsmedlemmarna.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Kyrkobyggnadernas estetiska värden bör kunna tas tillvara fullt ut. Förändringen av kyrkans värde i stadsmiljön i stort och kyrkomiljöns platsanknutna värden är helt beroende av valet av läge i nya Kiruna.</p> <p>Immateriella värden Kyrkans värde som symbol för Kiruna bör kunna bestå med bevarad kyrklig verksamhet. Hur värdet som landmärka och internationell symbol förändras beror på den nya placeringen.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde De tekniska värdena bör kunna tillvaratas samt de funktionella och sociala återupptas.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Material, byggnadsdelar och detaljer i gott skick bör återanvändas.</p> <p>Ekonomiskt värde Med tillvaratagna kulturhistoriska kvaliteter bör kyrkans ekonomiska värden öka.</p>

EB 4 EB4 - Krematoriet

Krematoriet

Krematoriet

Kyrkan och krematoriet

Beskrivning

Krematoriet ligger på egen tomt öster om och något lägre än kyrkan. Det mellanliggande området är trädbevuxet. Det medför att de två kyrkliga anläggningarna upplevelsemässigt inte har så mycket kontakt med varandra. Marken ställdes till förfogande av gruvbolaget.

Krematorieanläggningen ritades av arkitekt Bertil Höök och uppfördes 1933. Den består av en kapellbyggnad med angränsande kolumbarium. Arkitekturen har karaktär av förenklad 20-talsklassicism med dragning åt funktionalism. Krematoriet är byggt av gedigna material och exteriören putsad. Många detaljer är väl bearbetade både exteriört och interiört. Grunden och delar av kolumbariet är murade av Kirunasandsten från Haukivaara. En tillbyggnad är gjord på 1950-talet i samma stil. Huvudentrén vetter mot Kyrkogatan i norr. Entréerna till kolumbarierna och en mindre gudstjänstlokal vänder sig mot parkeringsplatser i öster. På den del av tomt som vänder sig mot kyrkan, finns en minneslund.

Tolkning

Krematorieanläggningen är en samhällsnyttig anläggning som tillkom med gruvbolagets hjälp men relativt sent under gruvsamhällets uppbyggnadsskede. Anläggningen är en symbol för att Kirunas befolkning tidigt anammade kremering som idé på grund av de besvärliga begravningsförhållandena beroende på det hårda klimatet.

Skydd

Krematoriebyggnaden med kapell, columbarium och urnlund är skyddade som kyrkliga kulturminnen enligt Kulturmiljölagen.

Bevarandeplan

I bevarandeplanen ingår krematoriet i den kulturhistoriskt värdefulla miljön kring kyrkan och som en byggnad som föreslås bli bevarad.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden</p> <p>Byggnadshistoriska värden Anläggningen har en starkt tidspräglad arkitektur i mellankrigstidens karaktäristiska strama klassicism på gränsen till funkis. Byggnaden har en lokal särprägel genom sockelväningens "Kirunasandsten".</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Anläggningen är en god representant för mellankrigstidens arkitektur och begravningskicketets samtida förändring. Krematoriet är en viktig offentlig byggnad och en anläggning av stor betydelse för de kirunabor som begravt sina avlidna på platsen.</p> <p>Upplevelsevärden</p> <p>Estetiska och miljövärden Krematorieanläggningen är medvetet uppbyggd av byggnadskroppar av olika storlek och med en omgivande bearbetad trädgårdsanläggning. Det är en "sakral och stram" miljö i kontrast till den nationalromantiska miljön invid kyrkan och klockstapeln.</p> <p>Immateriella värden Anläggningen har som begravningsplats särskilt starka symbolvärden.</p> <p>Bruksvärden</p> <p>Tekniskt, funktionellt och socialt värde Anläggningen är i gott skick och fungerar väl som begravningsanläggning i staden.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Krematoriet omfattas av KML, kulturmiljölagen, alla beslut om återbruk eller återvinning tas av länsstyrelsen. Om anläggningen rivs bör byggnadsmaterial och detaljer av värde kunna återanvändas.</p> <p>Ekonomiskt värde Anläggningen har idag ett värde som en fungerande mötesplats mellan levande och döda i samhället.</p>	<p>Rivning och dokumentation Den sammanhållna Krematorieanläggningen är unik med de speciellt utformade ingående byggnadsdelarna och den intilliggande trädgårdsanläggningen. Byggnadsdelarnas material, konstruktion och storlek medför troligen att de måste rivas. Vid rivning går många värden förlorade. Före rivning bör hela miljön dokumenteras som underlag dels för beslut om lämpliga åtgärder dels som underlag för en pedagogisk presentation av områdets historia. Troligen krävs specialtillstånd enligt KML för hantering av kolumbarierna.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om byggnaderna rivs bör byggnadsmaterial och detaljer tillvaratas som delar i nya byggnader.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Om det är tekniskt möjligt att flytta byggnader och anläggningar bör de om möjligt i första hand flyttas tillsammans för att den nuvarande miljön ska kunna återuppbyggas. I andra hand kan delar av anläggningen flyttas som delar i en ny krematorieanläggning. En ny anläggning bör placeras med ljus- och terrängförhållanden som påminner om de nuvarande.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365m-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Anläggningen bör underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till dess kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Anläggningen ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365m-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Om byggnaden kan flyttas till nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Alla beslut och ställningstagande om krematorieanläggningen kräver tillstånd enligt KML.</p> <p>Före eventuell rivning bör hela miljön dokumenteras.</p> <p>Byggnadsmaterial och detaljer bör tillvaratas som delar i nya byggnader.</p> <p>Om det är tekniskt möjligt att flytta byggnader och anläggningar bör de om möjligt i första hand flyttas tillsammans.</p> <p>I andra hand kan delar av anläggningen flyttas som byggleddar i en ny krematorieanläggning.</p> <p>Ljus- och terrängförhållanden som påminner om de nuvarande och ett läge i närheten av kyrkan är betydelsefulla vid valet av tomt för en ev. flytt.</p>	<p>Kunskapsvärden</p> <p>Byggnadshistoriska värden En byggnads arkitektoniska värden kommer vid rivning att försvinna från sin nuvarande plats. Genom flytt och återbruk kan delar av värdena leva vidare.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden En anläggning med höga värden försvinner vid rivning och flytt. Värdena kan fortleva i form av pedagogisk dokumentation och återbruk i en ny krematorieanläggning.</p> <p>Upplevelsevärden</p> <p>Estetiska och miljövärden Vid rivning och flytt försvinner en karaktärsbyggnad från Kirunas stadsmiljö. Återanvändning gör att vissa värden kan leva vidare i nya sammanhang.</p> <p>Immateriella värden En symbolbyggnad för Kiruna försvinner från sin nuvarande plats. En ny symbolbyggnad – ett nytt krematorium - kan skapas om höga kvalitetskrav ställs på uppförande och utformning.</p> <p>Bruksvärden</p> <p>Tekniskt, funktionellt och socialt värde Kirunas krematorium försvinner från sin nuvarande plats. Det sociala värdet kan återuppstå i en ny lokal av samma dignitet.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Flera detaljer bör vara möjliga att använda i ett nytt krematorium eller i andra offentliga byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden vid flyttning, återanvändning och återvinning..</p>

EB7 - B46 Gamla sjukstugan, Kv Malörten 3

Gamla sjukstugan, Gruvvägen 1

Gamla sjukstugan

Beskrivning

Gamla sjukstugan har ett framträdande läge i stadsmiljön mittemot f d brandstationen i utkanten av Centrum. Den var ursprungligen ett 10-rums bostadshus som troligen ritades av Gustav Wickman och uppfördes kring 1900 av LKAB. Byggnaden blev sjukstuga 1902. Den byggdes till 1907 och fick 1927-28 sin nuvarande utsträckning. Huset fungerade som Kiruna lasarett ända till omkring 1950.

Huset är byggt av trä av trä med grund av huggen natursten. Det har 1 - 2 våningar och fasader av liggande träpanel med klassificerande detaljer. Det präglas idag av 20-talets om- och tillbyggnad. Anpassning till olika verksamheter har påverkat fasaderna men stör inte helheten.

Byggnaden är allmänt uppskattad för sitt kulturmiljövärde.

Tolkning

Huset representerar stadens uppbyggnadsskede/mönsterstaden och behovet av viktiga samhällsfunktioner. Den visar även bolagets samhällsengagemang eftersom LKAB bekostade anläggningen.

Skydd

Byggnaden har skydd i gällande detaljplan.

Bevarandeplan

Byggnaden är utpekad i kommunens bevarandeplan.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Byggnaden är en framträdande offentlig byggnad från stadens uppbyggnadsskede och en del av helheten i det centrala kvarteret. Byggnaden har kvar sin karaktär från den sista tillbyggnaden men redovisar tydligt både tillkomsttid och olika tillbyggnads-skeden i fasader och byggnadsskick.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Sjukstugan tillhör stadens offentliga, samhällsviktiga byggnader som placerades mittemellan Bolagsområdet och Stadsplaneområdet. Byggnaden vittnar om LKAB:s samhällsengagemang. Genom att byggnaden var i bruk som lasarett ända in på 1950-talet visar den i jämförelse med det nya sjukhuset hur villkoren i sjukvården förändrats sedan dess.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Gamla sjukstugan ingår som en viktig byggnad i kvarterets med flera offentliga byggnader från stadens uppbyggnadsskede.</p> <p>Immateriella värden Gamla sjukstugan symboliserar Kirunas uppbyggnad som samhälle med olika samhällsfunktioner. Idag är byggnaden en symbol för Kirunas unga musikliv.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Huset är tillbyggt i olika etapper och förändrat efter olika funktioner. Det medför troligen varierande tekniskt skick. Huset har ett stort socialt värde för dem som brukar det.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Hela huset bör kunna användas i den nya bebyggelsen men speciellt stengrunden och andra detaljer i gott skick.</p> <p>Ekonomiskt värde Om det finns verksamheter som kan nyttja byggnaden har den ett stort "miljöekonomiskt" värde.</p>	<p>Rivning och dokumentation Om Gamla Sjukstugan rivs bör det dokumenteras väl. Av dokumentationen bör framgå att det berättar dels en del av Kirunas historia genom sin utveckling från bostadshus till växande sjukstuga fram till dagens användning dels om hur byggnadsskick och arkitektur förändrats.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om huset rivs bör det göras selektivt då det sannolikt finns material och detaljer som är lämpliga och möjliga att återanvända i Nya Kiruna.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Om sjukstugan ska flyttas bör den helst flyttas tillsammans med brandstationen för att kunna ge en samlad bild av de tidigare samhällsfunktionerna som låg mittemellan Bolagsområdet och Stadsplaneområdet. De bör i sin nya placering även ha viss kontakt med kyrkan och kyrkoherdebostället.</p> <p>Om Gamla sjukstugan flyttas enskilt försvinner mycket av dess sammanhang i staden och därmed dess samhälls- och socialhistoriska värde. Den bör flyttas tillsammans med Gamla Brandstationen.</p> <p>En flytt av hela byggnaden är att föredra eftersom stora arkitektoniska värden är knutna de klassicerande detaljerna som tillkom vid sista tillbyggnaden. Eftersom sjukstugan/lasarettet byggdes på i olika etapper kan olika delar eventuellt flyttas med ett visst bevarande av värdena.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Huset bör dock underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husets kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Om byggnaden flyttas till nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Gamla sjukstugan bör självklart ingå i en helhetsbedömning av vilka byggnader och miljöer för som ska flyttas, dokumenteras osv. i samband med stadsomvandlingen. Vid rivning bör huset dokumenteras för framtida pedagogiskt bruk.</p> <p>Gamla sjukstugan är en viktig symbol för en viktig samhällsfunktion bekostad av LKAB och en karaktärsfull och framträdande byggnad och bör därför flyttas till den nya staden.</p> <p>Placeringen bör väljas i ett relativt fritt läge med ett avstånd till omkringliggande byggnader som motsvaras av det nuvarande läget.</p> <p>Gamla sjukstugan bör tillsammans med gamla brandstationen m fl offentliga byggnader kunna bli viktiga symbolbyggnader i Nya Kiruna med olika användningssätt.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Vid rivning försvinner de värden som är knutna både till byggnaden och till platsen. Noggrann pedagogisk dokumentation kan medföra att minnen kan levandegöras. Den enskilda byggnadens värden kan bestå vid flytt till en lämplig tomt och genomtänkt sammanhang.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Hur värdet förändras beror på vart byggnaden flyttas och vilken användning den får. Hur mycket beror på vilka åtgärder som vidtas för att återskapa den omkringliggande bebyggelsens placering och utformning. För att värdet ska bestå bör man föreslå en placering centralt i Nya Kiruna.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Miljövärdet påverkas i olika hög grad vid en flytt beroende på var den placeras.</p> <p>Immateriella värden De ursprungliga värdena minskar om byggnaden rycks ur sitt sammanhang. Nya värden kan uppstå om byggnaden får en lämplig placering och en ny viktig betydelse i Nya Kiruna.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnadens tekniska status kan förbättras vid en flytt. Funktionen kan förändras men en flytt i sig påverkar inte denna. Det sociala värdet påverkas beroende på den framtida användningen.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Stenen i sockeln torde ha stor återanvändningspotential. Även andra detaljer torde vara möjliga att återanvända.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden vid flyttning, återanvändning och återvinning..</p>

EB8 - Gamla brandstationen, Kv Malörten 2

Gamla brandstationen, Gruvvägen 3

Gamla brandstationen, baksida

Beskrivning

Gamla Brandstationen ligger på en stor tomt i utkanten av Centrum mitt-emellan stadsplanen och Bolagsområdet. I samma kvarter finns också f d sjukstugan och f d badhuset/biblioteket. Kvarteret sluttar ned mot Hjalmar Lundbohmsvägen, busstationen och stadshuset och har en del växtlighet mellan husen.

Byggnadens äldsta del ritades av arkitekt Gustav Wickman och stod klar 1910 som en god representant för Kirunastilen. Den fungerade som brandstation till 1994 och har sedan haft olika funktioner. Den byggdes på bakått 1935 och åt sidan 1953.

Gustav Wickmans Kirunastil representeras främst av tidstypiska branta och stora tak med eleganta takavslut, spånklädda fasadpartier samt små välavvägda detaljer.

Ursprungsbyggnaden i 1½ vån var rektangulär med sadeltak och ett vidbyggt slangtorn. Fasaderna är i huvudsak klädda med sågat spån som är rödfärgat. Taket är täckt med grön plåt. Utmärkande för byggnaden är tornet med sin balkong.

Byggnaden finns med i enkäten ”Vilken är din bild av Kiruna?”. Där bedömdes byggnadens skönhet till 6,1 på skalan 1-7.

Tolkning

Brandstationen bekostades av LKAB. Den visar dels hur företaget och samhället gemensamt byggde upp mönsterstaden och försåg den med viktiga samhällsfunktioner.

Skydd

Byggnaden har skydd i gällande detaljplan.

Bevarandeplan

Byggnaden är utpekad i kommunens bevarandeplan.

Befintliga värden	Tälighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Byggnaden är en av få kvarvarande brandstationer byggda i trä i Sverige som långt in på 1900-talet haft kvar sin funktion. En snarlik station har funnits i Malmberget. Den äldsta delen är en god representant för Gustav Wickmans Kirunastil.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Brandstationen tillhör stadens offentliga, samhällsviktiga byggnader som placerades mittemellan Bolagsområdet och Stadsplaneområdet. Byggnaden vittnar om LKAB:s samhällsengagemang och betydelse i samhället.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Brandstationen är ett landmärke i Kiruna och en viktig del i kvarterets helhet med offentliga byggnader. Den välbevarade ursprungsdelen representerar Kirunastilen. Den första tillbyggnaden är väl anpassad medan den som kom på 1950-talet kan undvaras. Byggnaden uppskattas av kirunaborna.</p> <p>Immateriella värden Brandstationen ligger mellan Bolags- och Stadsplaneområdet och är därför en av symbolerna för samarbetet mellan bolaget och "samhället". Den förekommer ofta på bilder som beskriver Kiruna och har därför ett existensvärde.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden är i gott skick. Den används idag till olika verksamheter och har därför ett funktionsvärde. För de som har sin verksamhet där idag har huset också ett socialt värde.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Många detaljer är möjliga att återanvända trots att de är specialtillverkade för huset.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden används idag, främst som kontor, och har därmed ett ekonomiskt värde.</p>	<p>Rivning och dokumentation Om huset rivs försvinner en av de sista karaktäristiskt utformade träbrandstationerna, en god representant för Kirunastilen och en av kommunens kulturhistoriskt utpekade byggnader som är högt uppskattad av kirunaborna. Om huset rivs bör det dokumenteras noga för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om huset rivs bör det göras selektivt. Det finns sannolikt material och detaljer som är möjliga och lämpliga att återanvända. Det karaktäristiska tornet kan t ex tas tillvara användas i en ny brandstation eftersom även dagens brandstation påverkas av förändringar för huvudnivån 1365.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Beroende på var den placeras kan dess "samhällsvärde" med ursprunglig lokalisering på en plats mittemellan två viktiga områden och invid en kommunikationsled betonas eller försvinna. Om gamla brandstationen flyttas bör den helst flyttas tillsammans med Gamla sjukstugan för att kunna ge en samlad bild av de tidigare samhällsfunktionerna som låg mittemellan Bolagsområdet och Stadsplaneområdet. De bör i sin nya placering även ha viss kontakt med kyrkan, kyrkoherdebostället och ett nytt badhus. Vid en flytt kan byggnaden och dess nuvarande funktionsvärde bevaras. Ändrad användning eller ändrade ägoförhållanden kan medföra en omvandling av byggnaden som påverkar symbolvärdena.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Huset bör dock användas och underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husets kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Om byggnaden flyttas till nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Brandstationen bör självklart ingå i det urval av byggnader och miljöer som ska flyttas i Kiruna.</p> <p>Motivet är att den sammantaget har mycket höga värden och är byggnadstekniskt möjlig att flytta.</p> <p>Inför flytt bör byggnadens värden dokumenteras noga för framtida pedagogiskt bruk.</p> <p>För att kunna återskapa en helhetsmiljö med starka symbolbyggnader och ett samband mellan olika stadsdelar och kommunikationsstråk bör krav ställas på placering både vad gäller samband med andra byggnader och tomtens läge vid en flytt.</p> <p>Placeringen bör väljas i ett relativt fritt läge med ett avstånd till omkringliggande byggnader som motsvarar det nuvarande läget.</p> <p>Vid eventuella ombyggnader bör brandstationens karaktärsvärden inventeras, tas tillvara och utvecklas.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Vid rivning försvinner de värden som är knutna till byggnaden och platsen. Noggrann pedagogisk dokumentation kan medföra att minnen kan levandegöras. Den enskilda byggnadens värden kan bestå vid flytt till en lämplig tomt och passande sammanhang.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Hur värdet förändras beror på vart byggnaden flyttas och vilken användning den får. Hur mycket beror på vilka åtgärder som vidtas för att återskapa den omkringliggande bebyggelses placering och utformning. För att värdet ska bestå bör man föreslå en placering centralt i Nya Kiruna.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Brandstationens värden kan troligen till stor del återskapas och bli en resurs i Nya Kiruna om den får en anpassad ny placering och omgivande bebyggelse i lämplig skala och täthet.</p> <p>Immateriella värden De ursprungliga värdena minskar om byggnaden rycks ur sitt sammanhang. Nya värden kan uppstå om byggnaden får en lämplig placering och en ny viktig betydelse i Nya Kiruna.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnadens tekniska status kan förbättras vid en flytt. Funktionen kan förändras men påverkar inte denna. Det sociala värdet påverkas beroende på den framtida användningen. Nya värden kan uppstå om byggnaden får en ny viktig betydelse i Nya Kiruna.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Möjligheterna att både flytta och att hitta en ny användning för huset bör vara goda. Eftersom byggnaden byggts till i olika omgångar kan en flytt av delar vara tänkbar.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden är av en typ som uppskattas av många och skulle vid en flytt kunna bidra till nya områdets attraktivitet och därmed kanske även ökad betalningsvilja.</p>

EB9 - Fd bibliotek, Kv Malörten 1

EB 9

Från det inre av kv Malörten, Biblioteksgatan 2-4

Från Biblioteksgatan

Beskrivning

Fd biblioteket ligger i ett centrumkvarter med andra offentliga byggnader och utmed den svagt sluttande Biblioteksgatan. Huset som bekostades av gruvbolaget uppfördes 1913 som badhus efter ritningar av arkitekt Gustaf Wickman. Det är en relativt enkel ursprungligen rektangulär massiv byggnad i 2-3 våningar som med åren försetts med tillbyggnader som badhus. Fasaderna ligger i gatuliv och entréer i olika nivåer. Fasaderna är i huvudsak av murade av tegel med inslag av putsdekor. Mansardtaket med kupor i den översta våningen är klätt med grön plåt. Fd badhuset är, vid sidan av stationsbyggnaden, Kirunas enda nationalromantiska tegelbyggnad från tidigt 1900-tal.

Byggnaden uppfördes som badhus med bassäng och tvagningsavdelningar för män och kvinnor. Där fanns också några lägenheter och möjligheter att tvätta kläder. 1923 började man bedriva biblioteksverksamhet på övervåningen. Först 1980 blev hela huset bibliotek och en tillbyggnad med entré tillkom. Under 2013 flyttade biblioteket till andra lokaler. Idag står huset tomt.

I enkäten ”Vilken är din bild av Kiruna?” har huset värderats mellan 5 och 7 på den 7-gradiga skalan.

Tolkning

Fd badhuset är en representant för stadens uppbyggnadsskede då gruvbolaget bekostade för samhället viktiga byggnader. Tomten är en del av mönsterstaden i form av Hallmans stadsplan och byggnaden ritades av arkitekt Gustaf Wickman.

Skydd

Byggnaden har skydd i gällande detaljplan.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår byggnaden i en kulturhistoriskt värdefull miljö och föreslås bli bevarat.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Byggnaden är en framträdande offentlig byggnad från stadens uppbyggnadsskede och en betydelsefull del i det centrala kvarteret. Byggnaden är en av stadens två nationalromantiska tegelbyggnader från tidigt 1900-tal. Den har kvar sin karaktär trots senare tillbyggnader.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden F d badhuset tillhör stadens offentliga, samhällsviktiga byggnader som placerades centralt mittemellan Bolagsområdet och Stadsplaneområdet. Byggnaden vittnar om LKAB:s samhällsengagemang.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Fd badhuset är en dominerande och välbevarad byggnad som ändå samspelar med gamla brandstationen och gamla sjukstugan i samma kvarter.</p> <p>Immateriella värden F d badhuset ligger mellan Bolagsområdet och Stadsplaneområdet och är en av symbolerna för samarbetet mellan bolaget och "samhället". Den är som fd badhus och bibliotek en betydelsefull kommunal symbol för många kirunabor.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden är i tekniskt gott skick men har vissa funktionella brister eftersom den byggts för andra verksamheter än det idag finns behov för. Det är t ex svårt med tillgängligheten för personer med nedsatt rörelseförmåga. Den har som allmän byggnad ett betydande socialt värde.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnadsmaterial och detaljer i gott skick bör kunna återanvändas i andra byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden har ett ekonomiskt värde för en allmän användning om tillgängligheten går att lösa.</p>	<p>Rivning och dokumentation P g a storleken och konstruktionen kan det vara svårt att flytta f d Badhuset i sin helhet. Rivs byggnaden bör den dokumenteras väl. Av dokumentationen bör framgå dels vad byggnadens användningssätt betydtt för kirunaborna dels om hur byggnadsskick och arkitektur präglat byggnaden.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om huset rivs bör det göras selektivt då det sannolikt finns material och detaljer som är lämpliga och möjliga att återanvända i Nya Kiruna.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Om det är tekniskt möjligt att flytta byggnaden bör den flyttas till en centralt belägen sluttande tomt i närheten av gamla brandstationen och gamla sjukstugan dels för att den nuvarande miljön ska kunna återuppbyggas dels för att de arkitektur- och samhällshistoriska sammanhangen ska bestå.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats.</p> <p>Anläggningen bör underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till dess kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Anläggningen ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats.</p> <p>Om byggnaden kan flyttas till nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering F d badhuset bör ingå i det urval av byggnader och miljöer som ska dokumenteras i samband med stadsomvandlingen.</p> <p>Byggnaden är svår att flytta varför en grundlig dokumentation bör genomföras inför rivning.</p> <p>Byggnadsmaterial och detaljer bör kunna återanvändas.</p> <p>Byggnaden bör om det är möjligt flyttas till en centralt belägen sluttande tomt i närheten av gamla brandstationen och gamla sjukstugan.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden En byggnad med arkitektoniska värden kommer vid rivning att försvinna från sin nuvarande plats. Genom flytt och återbruk kan delar av värdena leva vidare.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden En anläggning med höga värden försvinner vid rivning och flytt. Värdena kan fortleva i form av pedagogisk dokumentation och återbruk i nya byggnader.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Vid rivning och flytt försvinner en karaktärsbyggnad från Kirunas stadsmiljö. Återuppförande av hela byggnaden eller användning av delar gör att vissa värden kan leva vidare i nya sammanhang.</p> <p>Immateriella värden En symbolbyggnad för Kiruna försvinner från sin nuvarande plats. En ny allmän byggnad med återanvända detaljer kan skapas om höga kvalitetskrav ställs på läge, uppförande och utformning.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Kirunas fd badhus försvinner från sin nuvarande plats. Det sociala värdet kan återuppstå i en ny byggnad av samma dignitet och placering.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Flera detaljer bör vara möjliga att använda i nya offentliga byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden vid flyttning, återanvändning och återvinning..</p>

EB 10 EB10 - Fd Kyrkoherdebostaden, Kv Rörläggaren 1

Fd Kyrkoherdebostaden Föreningsg. 2A

Fd Kyrkoherdebostaden

Beskrivning

F d Kyrkoherdebostaden ligger i hörnet av ett centrumkvarter mitt emot Kyrkan och Gamla Brandstationen. Tomten är skyddad av plank mot angränsande gator förutom av de två byggnadskropparna. De uppfördes 1913 av LKAB efter ritningar av arkitekt Gustaf Wickman. Gården är relativt liten och i det innersta hörnet finns ett garage av senare datum. Gården består av en asfalterad köryta och gräsmatta med några träd. Den hårdgjorda ytan har troligen blivit större med tiden allteftersom bilarna gjort sitt inträde. På en del av ytan kan det ha funnits trädgårdsland. Bostaden i två våningar har långfasaden mot f d Kyrkogatan och kyrkan. Det f d församlingshemmet i en våning ligger mot Föreningsgatan. Där låg fram till 1970-talet pastorsexpedition, mötesrum mm. Det används idag bl a som tandläkarmottagning. Byggnaderna är uppförda av trä och har tegeltak. Bostadsdelens övervåning har mansardtak med förhöjd fasad mot gatan. Församlingsdelen har valmat tak och ett avskuret hörn i gatukorsningen. Exteriören har bevarat mycket av det ursprungliga utseendet med spröjsade fönster och enkla dekorativa överstycken.

Tolkning

Tomten med f d Kyrkoherdebostaden och församlingshemmet representerar uppbyggnadsskedet av staden då gruvbolaget bekostade för samhället betydelsefulla byggnader. Tomten är en del av Hallmans stadsplan och byggnaderna ritade av Gustaf Wickman.

Skydd

Byggnaden har skydd i gällande detaljplan.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår byggnaden i ett kulturhistoriskt värdefullt område och som en byggnad som föreslås bli bevarad.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Kyrkoherdebostaden är en god representant för tidens nationalromantiska bostadsbyggande och den lägre församlingsbyggnaden artikulerad som lokal för kyrklig verksamhet. De är kontraster till näraliggande byggnader i Gustav Wickmans Kirunastil.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Församlingsbyggnaderna tillhör stadens offentliga, samhällsviktiga byggnader som placerades mellan Bolagsområdet och Stadsplaneområdet och med synkontakt till Kyrkan. De vittnar om LKAB:s samhälls-engagemang och betydelse i samhället.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Fd kyrkoherdebostaden ingår som viktiga byggnader i det centrala området nära kyrkan med flera offentliga byggnader från stadens uppbyggnadsskede. Den väl skyddade tomten med uppvuxen vegetation är en unik bostadsmiljö.</p> <p>Immateriella värden Fd kyrkoherdebostaden och församlingshemmet symboliserar gruvbolagets och kyrkans betydelse vid Kirunas uppbyggnad som samhälle med olika samhällsfunktioner.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaderna är i gott tekniskt skick och används idag på olika sätt. De har ett stort socialt värde för de som brukar dem.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Om byggnaderna rivs kan byggnadsmaterial och detaljer återanvändas. Båda byggnaderna bör dock kunna användas i nya Kiruna.</p> <p>Ekonomiskt värde Eftersom de gamla byggnaderna kan används har de ett stort "miljöekonomiskt" värde.</p>	<p>Rivning och dokumentation Om husen rivs försvinner de ursprungliga församlingsbyggnaderna med ett läge nära Kiruna kyrka. Därmed försvinner också två goda representanter för arkitekt Gustaf Wickman och två av kommunen utpekade kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Om husen rivs bör de dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaderna sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om huset rivs bör det göras selektivt. Det finns sannolikt material och detaljer som är möjliga och lämpliga att återanvända.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Om byggnaderna ska flyttas bör de flyttas tillsammans för att kunna ge en samlad bild av de tidigare kyrkliga funktionerna i närheten av kyrkan och övriga samhällsfunktioner mittemellan Bolagsområdet och Stadsplaneområdet. Byggnaderna bör flyttas till ett centralt läge med synkontakt med kyrkan och klockstapeln för att deras sammanhang i staden och därmed dess samhälls- och socialhistoriska värde inte ska försvinna helt. Om byggnaderna flyttas var för sig försvinner även betydande arkitektoniska värden.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaderna ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Husen bör dock underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husets kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Om byggnaden flyttas till nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Kyrkoherdebostaden och församlingshemmet bör ingå i det urval av byggnader och miljöer som ska flyttas i Kiruna.</p> <p>Motivet är att de sammantaget har mycket höga värden och är byggnadstekniskt möjliga att flytta.</p> <p>Inför nedmontering och flytt bör byggnadens värden dokumenteras noga för framtida pedagogiskt bruk.</p> <p>Fd kyrkoherdebostaden med församlingshemmet är en symbol för en viktig samhällsfunktion bekostad av LKAB samt karaktärsfulla och framträdande byggnader och bör därför flyttas till den nya staden.</p> <p>Byggnaderna bör flyttas till ett centralt läge med synkontakt med kyrkan och klockstapeln för att deras sammanhang i staden och därmed dess samhälls- och socialhistoriska värde inte ska försvinna helt.</p> <p>Det är en fördel om byggnaderna också kan placeras tillsammans med gamla sjukstugan och gamla brandstationen m fl offentliga byggnader för kunna bli viktiga symbolbyggnader i Nya Kiruna med olika användningssätt.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Vid rivning försvinner de värden som är knutna till byggnaderna och platsen. Pedagogisk dokumentation kan medföra att minnen kan leva vidare. De två byggnadernas värden kan bestå vid flytt till en lämplig tomt och passande sammanhang.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Hur värdet förändras beror på vart byggnaderna flyttas och vilken användning de får. Hur mycket beror på vilka åtgärder som vidtas för att återskapa den omkringliggande bebyggelsens placering och utformning.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Miljövärdet påverkas i olika hög grad vid en flytt beroende på var byggnaderna placeras.</p> <p>Immateriella värden De ursprungliga värdena minskar om byggnaderna rycks ur sitt sammanhang. Nya värden kan uppstå om byggnaderna får en lämplig placering och en ny viktig betydelse i Nya Kiruna.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnadernas tekniska status kan förbättras vid en flytt. Funktionerna kan förändras men en flytt påverkar inte dessa värden. Hur det sociala värdet påverkas beror på den framtida användningen.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Om hela byggnaderna flyttas bör de kunna återanvändas i sin helhet. Om de rivs bör byggnadsmaterial och flera detaljer vara möjliga att använda i nya byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden är av en typ som uppskattas av många och skulle vid en flytt kunna bidra till nya områdets attraktivitet och därmed kanske även ökad betalningsvilja.</p>

EB 11 - Östermalmsskolan, Kv Thuleskolan

EB 11

Flygbild Östermalmsskolan

Östermalmsskolan, Adolf Hedinsv. 58

Östermalmsskolan

Beskrivning

Östermalmsskolan ligger inom Stadsplaneområdet på en sluttande tomt med ett läge som dominerande fondbyggnad. Skolan uppfördes i timmer 1928-29 efter ritningar av arkitekt Bertil Höök. I direkt anslutning till skolbyggnaden ligger en gymnastiksal i trä som tidigare hörde till Thuleskolan som låg sydväst om gymnastiksalen där Thulegården ligger idag. Östermalmsskolan fungerade som skola fram till omkring 1980 och används idag till olika verksamheter. Skolbyggnadens två huskroppar ligger i vinkel med en låg förbindelsedel.

De består av två plan och ett souterrängplan. Timmerbyggnaderna är putsade med sadeltak på den östra och valmat tak på den västra längan. Fasaderna utmärks av 1920-talsklassicism bl a med jämnt fördelade spröjsade rektangulära fönster eller runda fönster som dekorativa inslag, markerade hörn och med en list markerade gavelspetsar och tydligt markerade entréer med omfattningar i sten. Gymnastiksalen är en träbyggnad med enkel volym. Den har sadeltak, mittpostfönster med spröjsindelning och inklädda strävpelare på utsidan. Gymnastiksalen i ett plan ligger i mitten.

I kommunens bevarandeplan anges att Thuleområdet och Östermalmsskolan tillsammans bildar en sammanhängande miljö från 1920-talet och att det är länets finaste exempel på 1920-tals bebyggelse. I ”Vilken är din bild av Kiruna?” har Östermalmsskolan fått höga poäng vilket tyder på att den värderas högt av Kirunabor.

Tolkning

Östermalmsskolan är ett mycket gott exempel på hög kvalitet och god utformning av offentliga byggnader vid utbyggnaden av mönsterstaden under 1920-talet.

Skydd

Byggnaderna har skydd i gällande detaljplan.

Bevarandeplan

Skolbyggnaden och gymnastiksalen är utpekade i kommunens bevarandeplan.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Östermalmsskolan är ett typiskt exempel på en offentlig byggnad som fondbyggnad i en Hallmanplan. Den är välbevarad och ett gott exempel på 1920-talsklassicism ritad av arkitekt Bertil Höök som var verksam på flera platser i Norrbotten. Även gymnastikbyggnaden har en välbevarad exteriör med tidstypiska drag.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Båda byggnaderna är goda exempel på offentliga byggnader med hög kvalitet från gruvsamhällets uppbyggnad. Gymnastikbyggnaden är ett exempel på en mindre sal utan åskådarmöjligheter.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden Östermalmsskolan är en dominerande och välbevarad byggnad i den del av Kiruna vars bebyggelse bäst bevarat 1920-talskaraktären.</p> <p>Immateriella värden Östermalmsskolan är en "typisk" skolbyggnad och en betydelsefull kommunal symbol för många kirunabor.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden är i tekniskt gott skick. Den kan ha vissa funktionella brister som t ex bristande tillgänglighet. Den har som allmän byggnad ett betydande socialt värde.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnaderna bör av konstruktiva skäl vara möjliga att flytta och återanvända i sin helhet. Vid rivning kan byggnadsmaterial och detaljer i gott skick återanvändas i andra byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaderna har ett ekonomiskt värde för allmän användning.</p>	<p>Rivning och dokumentation Gymnastikbyggnaden som flyttats tidigare bör kunna flyttas. Om byggnaderna rivs bör de dokumenteras väl. Av dokumentationen bör framgå vad byggnadens användningssätt betytt för kirunaborna samt hur byggnadsskick och arkitektur präglat byggnaden.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om huset rivs bör det göras selektivt då det sannolikt finns material och detaljer som är lämpliga och möjliga att återanvända i Nya Kiruna.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Om det är tekniskt möjligt att flytta skolbyggnaden bör den i första hand återuppbyggas i sin helhet på en sluttande tomt och i en gatumiljö som gör att de arkitektur- och samhällshistoriska sammanhangen består. I andra hand kan endast en av längorna flyttas. Gymnastikbyggnaden bör flyttas till en plats där den kan fungera som fritidslokal.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Anläggningen ligger strax utanför området som berörs i tiden för brytning på 1365m-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Anläggningen bör underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till dess kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Anläggningen ligger strax utanför området som berörs i tiden för brytning på 1365m-nivån. Om den i framtiden hotas och kommer den troligen inte vara möjlig att bevara på nuvarande plats. Om byggnaden kan flyttas till nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Östermalmsskolan och gymnastiksalen bör ingå i det urval av byggnader och miljöer som ska dokumenteras i samband med stadsomvandlingen.</p> <p>Om byggnaderna anses svåra att flytta bör en grundlig dokumentation genomföras inför rivning.</p> <p>Byggnadsmaterial och detaljer bör kunna återanvändas.</p> <p>Skolbyggnaden bör om möjligt återuppbyggas på en sluttande tomt och i en gatumiljö som gör att de arkitektur- och samhällshistoriska sammanhangen kan bestå.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Byggnader med höga arkitektoniska värden kommer vid rivning att försvinna från sin nuvarande plats. Genom flytt och återbruk kan delar av värdena leva vidare.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden En anläggning med höga värden försvinner vid rivning och flytt. Värdena kan fortleva i form av pedagogisk dokumentation och återbruk i nya byggnader.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden Vid rivning och flytt försvinner en karaktärsbyggnad från Kirunas stadsmiljö. Återuppförande av hela byggnaden eller användning av delar gör att vissa värden kan leva vidare i nya sammanhang beroende på läget och funktionen.</p> <p>Immateriella värden En symbolbyggnad för Kiruna försvinner från sin nuvarande plats. En flyttad byggnad eller ny allmän byggnad med återanvända detaljer kan skapa nya värden om höga kvalitetskrav ställs på läge, uppförande och utformning.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Östermalmsskolan försvinner från sin nuvarande plats. Det sociala värdet kan återuppstå i en flyttad eller ny byggnad av samma dignitet och placering.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Om byggnaden rivs bör flera detaljer vara möjliga att använda i nya offentliga byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden vid flyttning, återanvändning och återvinning..</p>

EB 12 EB12 - IOGT-huset "Odd Fellow", Kv Kranföraren 7

IOGT-huset "Odd Fellow", Kv Kranföraren 7, Föreningsgatan 23

Beskrivning

Logebyggnaden ligger i Stadsplaneområdet utanför stadskärnan men omgivet av storskalig bebyggelse från 1960- och 70-talen. Det vittnar nu om förändringen av struktur och skala som ägt rum i området.

Det stod färdigt 1927 efter att de två då existerande nykterhetslogerna i Kiruna bestämt sig för att uppföra en gemensam logebyggnad.

Huset är byggt i två våningar efter ritningar av A F Dahm med släta putsade och utsmyckade fasader. Entréerna är markerade med gavelmotiv och pelare respektive pilastrar. Det valmade mansardtaket med små kupor är klätt med svart plåt. Över de båda entréerna finns ovala fönster som troligen är original. Övriga fönster är bytta till en-lufts pivåhängda fönster med spröjs.

Tolkning

Byggnaden representerar det rika föreningslivet som frodades i det växande gruvsamhället. Skalan, byggnadens placering och utformning vittnar om det tidiga 1900-talets byggnadsätt och hur miljön i centrum såg ut före saneringsvågen på 1960- och 70-talen.

Skydd

Byggnaden har skydd i gällande detaljplan.

Bevarandeplan

I bevarandeplanen nämns byggnaden som en enskild byggnad där beslut om bevarande föreslås.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden IOGT-husets 1920-talskaraktär är trots senare förändringar avläsbar. Placeringen i gatuliv följer intentionerna i Hallmans stadsplan.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden IOGT-huset har ett värde som representant för det rika föreningslivet som fanns i Kiruna under dess uppbyggnadsperiod.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden Trots att IOGT-huset har förändrats har det kvar mycket av dragen från 1920-talets klassicism. De markerade entréerna visar funktionen som en för allmänheten tillgänglig mötesplats.</p> <p>Immateriella värden Huset är troligen byggt av logemedlemmarna själva och har därför ett värde som representant för vad en förening kan åstadkomma. IOGT-huset är en symbol för det rika föreningslivet i Kiruna.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Huset antas vara i gott skick och fungerar som idag som Odd Fellow-loge.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Om huset av tekniska skäl kan flyttas bör det kunna återanvändas för olika funktioner. Vid selektiv rivning kan byggnadsmaterial och byggnadsdelar återanvändas.</p> <p>Ekonomiskt värde IOGT-huset har idag ett värde som fungerande loge-verksamhet.</p>	<p>Rivning och dokumentation Byggnaden har kvaliteter och värden som gör att bevarande genom flytt bör övervägas. Inför både rivning och flytt bör byggnaden dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Delar av byggnaden kan återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Byggnaden kan med fördel placeras tillsammans med annan flyttad kulturbebyggelse och bilda en historiskt och arkitektoniskt sammanhållen ny miljö. Alternativt kan den placeras som ett karaktärsskapande byggnad i kvarter och stadsrum med ny bebyggelse. Den nya miljöns skala och struktur bör ha vissa gemensamma nämnare med den flyttade byggnaden.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Huset bör dock underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husets kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner för den nya bebyggelsen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Byggnaden har kvaliteter och värden som gör att bevarande genom flytt bör övervägas.</p> <p>Inför både rivning och flytt bör byggnaden dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Vid flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan tillvaratas och att byggnaden på bästa möjliga sätt kan bidra till en karaktärsfull miljö på ny plats.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny plats. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. Värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang till en ny miljö, men de kan leva vidare om byggnaden kan flyttas i en grupp och skapa en ny sammanhållen miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Värden som knyter an till samhällsutveckling och social historia kan i viss utsträckning överföras till ny plats. Möjligheterna ökar om flera byggnader med samma bakgrund flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden Byggnader som enskilda objekt behåller sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang de placeras. Det gäller att återskapa miljöer med rätt karaktär och känsla. Flytt av byggnader i grupper underlättar.</p> <p>Immateriella värden Immateriella värden hänger till stor del ihop med miljömässiga värden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang byggnaden placeras. Det underlättas om byggnader flyttas i grupper.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet dels den praktiska möjligheten att fortsatt kunna använda en byggnad, dels funktionen som exempelvis en attraktiv bostad, förändras normalt inte vid en flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnaden antas efter genomförd flytt kunna fortsätta brukas i nuvarande användning.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden vid flyttning, återanvändning och återvinning..</p>

EB 13 EB13 - Kv Cementgjutaren 1

Kv. Cementgjutaren 1, Steinholzgatan 53

Beskrivning

Uppförd 1913, Arkitekt E. Olsson, ombyggd 1930 med butik i källare efter ritningar av Bertil Höök. Röd liggande träpanel och grönt plåttak. Byggnaden är en representant för den typiska ”Kirunastilen”.

Gustav Wickmans Kirunastil representeras främst av tidstypiska branta och stora tak med eleganta takavslut, spånklädda fasadpartier samt små välavvägda detaljer.

Byggnaden ägdes av åkaren Ragnar Videgren och han hyrde ut bottenplanet till handlaren Fessé. Inne på gården finns stallbyggnad med höskulle bevarat.

Byggnaden finns med i enkäten ”Vilken är din bild av Kiruna?”. Där bedömdes byggnadens estetiska kvaliteter till 5,97 på en 7-gradig skala.

Tolkning

Byggnaderna visar karaktären hos den mer påkostade centrumbebyggelsen från uppbyggnadstiden i Kiruna. Skalan, byggnadernas placering och utformning vittnar om det tidiga 1900-talets byggnadssätt med tydlig anknytning t ex till ”Bläckhornen” i Bolagsområdet och hur miljön i centrum såg ut före saneringsvågen på 1960- och 70-talen.

Skydd

Byggnaden har skydd i gällande detaljplan.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår byggnaden i en kulturhistoriskt värdefull miljö och är utpekad som bevarandevärd.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Byggnaden berättar om hur mer påkostade nationalromantiskt inspirerade byggnader i centrum kunde se ut. De brutna taken påminner bl.a. om Bläckhornen och annan bolagsbebyggelse. Byggnaden har använts både som bostad, delvis som kontor och som affärslokal i markvåningen.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Byggnaden ger en bra bild av hur en framgångsrik företagare valde att satsa på arkitektur av hög kvalitet i det tidiga Kiruna. Den är ett gott exempel skalan och strukturen på bebyggelsen i stadskärnan bestod av innan den stora saneringsvågen under 1950-, 60- och 70-talet.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden Den säregat utformade hörnbyggnaden var sannolikt från början tänkt som en integrerad del i kvarteret Cementgjutaren men den står fortfarande fritt på sin hörntomt. En unik och av kirunaborna anedd som en mycket vacker byggnad.</p> <p>Immateriella värden Byggnaden är unik. En av få kvarvarande tidiga byggnader stadskärnan och en symbol för den träarkitektur och byggnadsskala som var kännetecknande för området före 1960.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden har ett värde som fungerande förråds- och affärslokal.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre träbebyggelse, som denna affärs- och magasinsbyggnad, anses relativt enkla att flytta. Det finns en realistisk möjlighet att byggnaden kan flyttas och fortsätta användas i motsvarande funktion på ny plats.</p> <p>Ekonomiskt värde Huset har ett värde som fungerande verksamhetslokaler.</p>	<p>Rivning och dokumentation Byggnaden har unika kvaliteter och värden som gör flytt till en starkt förordad åtgärd.</p> <p>Inför både rivning och flytt bör byggnaden dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Delar av byggnaden kan återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Byggnaden kan med fördel placeras tillsammans med annan flyttad kulturbebyggelse och bilda en historiskt och arkitektoniskt sammanhållen ny miljö.</p> <p>Alternativt kan den placeras som ett karaktärs- och kvalitets- och miljövärde i kvarter och stadsrum med ny bebyggelse. Den nya miljöns skala och struktur bör ha vissa gemensamma nämnare med den flyttade byggnaden.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att den berörs av markdeformation och flyttning kan bli en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner för den nya bebyggelsen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Byggnaden har unika kvaliteter och värden som gör flytt till en starkt förordad åtgärd.</p> <p>En omfattande dokumentation av byggnaden bör ske före eventuell flytt eller rivning.</p> <p>Vid flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan tillvaratas och att byggnaden på bästa möjliga sätt kan bidra till en karaktärsfull miljö på ny plats.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny plats. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. Värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang till en ny miljö, men de kan leva vidare om byggnaden kan flyttas i en grupp och skapa en ny sammanhållen miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Värden som knyter an till samhällsutveckling och social historia kan i viss utsträckning överföras till ny plats. Möjligheterna ökar om flera byggnader med samma bakgrund flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden Byggnader som enskilda objekt behåller sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang de placeras. Det gäller att återskapa miljöer med rätt karaktär och känsla. Flytt av byggnader i grupper underlättar.</p> <p>Immateriella värden Immateriella värden hänger till stor del ihop med miljömässiga värden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang byggnaden placeras. Det underlättas om byggnader flyttas i grupper.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet dels den praktiska möjligheten att fortsatt kunna använda en byggnad, dels funktionen som exempelvis en attraktiv bostad, förändras normalt inte vid en flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnaden antas efter genomförd flytt kunna fortsätta brukas i nuvarande användning.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden är av en typ som uppskattas av många och skulle vid en flytt kunna bidra till nya områdets attraktivitet och därmed kanske även ökad betalningsvilja.</p>

EB 14 EB14 - Landströmska huset, Kv Jordschaktaren 10

Landströmska huset, Kv Jordschaktaren 10, Föreningsgatan 11

Beskrivning

Uppförd som bokhandel och bostadshus 1911 av arkitekt F Hedman. Tillbyggt 1928 av arkitekt E Jansson. Byggnaden innehåller idag restaurangen "Landströms" och är en av få knuttimrade byggnader i Kiruna som inte blivit inklädd i panel.

Tolkning

Byggnaderna visar karaktären hos den mer påkostade centrumbebyggelsen från uppbyggnadstiden i Kiruna. Skalan, byggnadernas placering och utformning vittnar om det tidiga 1900-talets byggnadssätt med tydlig anknytning t ex till "Bläckhornen" i Bolagsområdet och hur miljön i centrum såg ut före saneringsvågen på 1960- och 70-talen.

Skydd

Byggnaden har skydd i gällande detaljplan.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår byggnaden i en kulturhistoriskt värdefull miljö och är utpekad som bevarandevärd.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden En av få bevarade nationalromantiska affärsbyggnader i stadskärnan. Ett gott exempel på byggnader under 1900-talets första årtionde, med tydlig anknytning till bl.a. Hjalmar Lundbohmgården i utförande och detaljer som t.ex. den tjärade fasaden. Byggnaden har varit bostad med butiker i gatuplanet. Landströms pappershandel har under lång tid funnits i byggnaden liksom en guldsmedsbutik i lokalen intill.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Byggnaden är ett gott exempel på en miljö med både butiker och bostäder i Kirunas stadskärna före saneringarna på 1960- och 70-talen.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnaden har med sina välbevarade tidstypiska karaktärsdrag har höga Estetiska och miljövärden. Den anses vara mycket vacker av kirunaborna.</p> <p>Immateriella värden Byggnaden är unik. En av få kvarvarande tidiga byggnader stadskärnan och en symbol för den träarkitektur och byggnadsskala som var kännetecknande för området före 1960.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden har ett värde som fungerande bostads-, kontors-, och affärslokal. Byggnaden har också länge fungerat som restaurang, pub - mötesplats med socialt värde.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre träbyggnader, som Landströmska huset, anses relativt enkla att flytta. Det är därför realistiskt att den kan fortsätta att användas på en ny plats. Delar av byggnaden kan tas till vara och återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Ekonomiskt värde Huset har ett värde som fungerande verksamhetslokaler.</p>	<p>Rivning och dokumentation Byggnaden har unika kvaliteter och värden som gör flytt till en starkt förordad åtgärd. Inför både rivning och flytt bör byggnaden dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Delar av byggnaden kan återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Byggnaden kan med fördel placeras till-sammans med annan flyttad kulturbebyggelse och bilda en historiskt och arkitektoniskt sammanhållen ny miljö. Alternativt kan den placeras som ett karaktärsskapande byggnad i kvarter och stadsrum med ny bebyggelse. Den nya miljöns skala och struktur bör ha vissa gemensamma nämnare med den flyttade byggnaden.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att den berörs av markdeformation och flyttning kan bli en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner för den nya bebyggelsen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Byggnaden har unika kvaliteter och värden som gör flytt till en starkt förordad åtgärd.</p> <p>En omfattande dokumentation av byggnaden bör ske innan den flyttas.</p> <p>Vid flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan tillvaratas och att byggnaden på bästa möjliga sätt kan bidra till en karaktärsfull miljö på ny plats.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny plats. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. Värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang till en ny miljö, men de kan leva vidare om byggnaden kan flyttas i en grupp och skapa en ny sammanhållen miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Värden som knyter an till samhällsutveckling och social historia kan i viss utsträckning överföras till ny plats. Möjligheterna ökar om flera byggnader med samma bakgrund flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnader som enskilda objekt behåller sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang de placeras. Det gäller att återskapa miljöer med rätt karaktär och känsla. Flytt av byggnader i grupper underlättar.</p> <p>Immateriella värden Immateriella värden hänger till stor del ihop med miljömässiga värden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang byggnaden placeras. Det underlättas om byggnader flyttas i grupper.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet dels den praktiska möjligheten att fortsatt kunna använda en byggnad, dels funktionen som exempelvis en attraktiv bostad, förändras normalt inte vid en flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnaden antas efter genomförd flytt kunna fortsätta brukas i nuvarande användning.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden är av en typ som uppskattas av många och skulle vid en flytt kunna bidra till nya områdets attraktivitet och därmed kanske även ökad betalningsvilja.</p>

EB 15 EB15 - Kv Provtagaren 21

Café Safari, Kv. Provtagaren 21, Geologgatan 4

Beskrivning

Byggnaden uppfördes 1905 som rektorsbostad och ska även ha använts av fotograf Borg Mesch som förråd under en tid. Byggnaden blev om- och tillbyggd 1914 och 1928. Idag används huset som café.

Byggnaden finns med i enkäten ”Vilken är din bild av Kiruna?”, där bedömdes byggnadens estetiska kvaliteter till 5,67 på en 7-gradig skala.

Tolkning

Byggnaderna visar karaktären hos den enklare centrumbebyggelsen från uppbyggnadstiden i Kiruna. Skalan, byggnadernas placering och utformning vittnar om det tidiga 1900-talets byggnadsätt och hur miljön i centrum såg ut före saneringsvågen på 1960- och 70-talen.

Skydd

Byggnaden har skydd i gällande detaljplan.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår byggnaden i en kulturhistoriskt värdefull miljö och är utpekad som bevarandevärd.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Byggnaden, som tidigare var bostadshus, är ett bra exempel på den enklare småskaliga träbebyggelse som kännetecknade stadskärnan före saneringarna från 1950- till 1970-talet.</p> <p>Byggnaden har bevarad karaktär och skala trots att ett café etablerat sig huset under sent 1990-tal. Den är ett gott exempel på anpassning till användning för annat ändamål.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Byggnaden är ett gott exempel på den småskaliga och anspråkslösa bebyggelsen i stadskärnan som var en del av människors vardag före saneringarna från 1950- till 1970-talet. Idag har byggnaden med sitt café en viktig funktion som social mötesplats i centrala Kiruna.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnaden har traditionella proportioner och en tilltalande enkel utformning. Den är bland kirunabor ansedd som en vacker byggnad.</p> <p>Immateriella värden Byggnaden är en symbol för det tidiga Kiruna. Idag har den en identitet som café och social mötesplats i centrum framförallt bland yngre generationer.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden är i gott skick och har ett värde som fungerande cafélokal.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre trähus, som Café Safari-huset, anses relativt enkla att flytta. Det är därmed realistiskt att byggnaden kan fortsätta att användas i motsvarande funktion på en ny plats. Delar av byggnaden kan tas till vara och återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden är i gott skick och har ett värde som fungerande cafélokal.</p>	<p>Rivning och dokumentation Byggnaden har kvaliteter och värden som gör att bevarande genom flytt bör övervägas.</p> <p>Inför både rivning och flytt bör byggnaden dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Delar av byggnaden kan återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Byggnaden kan med fördel placeras till-sammans med annan flyttad kulturbebyggelse och bilda en historiskt och arkitektoniskt sammanhållen ny miljö.</p> <p>Alternativt kan den placeras som ett karaktärs-skapande byggnad i kvarter och stadsrum med ny bebyggelse. Den nya miljöns skala och struktur bör ha vissa gemensamma nämnare med den flyttade byggnaden.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att den berörs av markdeformation och flyttning kan bli en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner för den nya bebyggelsen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Byggnaden har kvaliteter och värden som gör flytt till en förordad åtgärd.</p> <p>En omfattande dokumentation av byggnaden bör ske före eventuell flytt eller rivning.</p> <p>Vid flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan tillvaratas och att byggnaden på bästa möjliga sätt kan bidra till en karaktärsfull miljö på ny plats.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny plats. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. Värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang till en ny miljö, men de kan leva vidare om byggnaden kan flyttas i en grupp och skapa en ny sammanhållen miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Värden som knyter an till samhällsutveckling och social historia kan i viss utsträckning överföras till ny plats. Möjligheterna ökar om flera byggnader med samma bakgrund flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnader som enskilda objekt behåller sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang de placeras. Det gäller att återskapa miljöer med rätt karaktär och känsla. Flytt av byggnader i grupper underlättar.</p> <p>Immateriella värden Immateriella värden hänger till stor del ihop med miljömässiga värden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang byggnaden placeras. Det underlättas om byggnader flyttas i grupper.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet dels den praktiska möjligheten att fortsatt kunna använda en byggnad, dels funktionen som exempelvis en attraktiv bostad, förändras normalt inte vid en flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnaden antas efter genomförd flytt kunna fortsätta brukas i nuvarande användning.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden vid flyttning, återanvändning och återvinning..</p>

EB 16 EB16 - Kv Vagntipparen 4

Kv. Vagntipparen 4, Kyrkogatan 13

Beskrivning

Byggnaden som är Kirunas äldsta bevarade arbetarbostad inom stadskärnan ligger nordost om kyrkan. Det är en liten stuga med ett rum på torpargrund med tillbyggd fårstukvist. Stugan uppfördes 1899 av en finländare. Den övertogs först av en handlare. 1904 av den tredje ägaren, Axel Sundqvist med maka och fem barn. Axel var skomakare arbetade som dödgravare på somrarna och skötte samhällets gasdrivna gatlykter på vintern. För att dryga ut inkomsten byggdes en ladugård för djurhållning och en bastu för allmänheten. Familjen bodde i stugan fram till 1910 då de byggt ett nytt större hus med vind och källare nedanför den gamla stugan. Det större huset, ladugården och bastun är rivna men den lilla ursprungliga byggnaden har fått stå kvar på sin ursprungliga plats. Idag är huset tidsenligt möblerat och utrustat. Stugan ägs och sköts av Jukkasjärvi församling.

Tolkning

Byggnaden visar hur en enkel bostad med minimala mått såg ut under uppbyggnadstiden i Kiruna. Den berättar om den trångboddhet och misär som troligen var vanlig för arbetare som inte hade tillgång till gruvbolagets bostäder.

Skydd

Byggnaden har skydd i gällande stadsplan.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår byggnaden i en kulturhistoriskt värdefull miljö och är utpekad som bevarandevärd.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Den unika byggnaden visar hur ett egnahem kunde se ut under uppbyggnadsskedet. Värdet ligger framförallt i byggnadens knappa mått, som var en följd av bristen på byggmaterial i det allra tidigaste Kiruna. Man byggde hus av det som fanns tillgängligt. Ganska tidigt ersattes de flesta "minimalt" byggda bostadshusen med egnahem av större format.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Byggnaden ger en unik möjlighet att förstå de levnadsvillkor som gällde för de allra första nybyggarna i Kiruna, med små trånga och troligen ganska kalla och dragiga små bostäder. Det var säkert trångbott och besvärligt i flera avseenden, även om byggnaden idag framstår som en charmig liten rest från det tidiga Kiruna.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Minimala mått och traditionell färgsättning ger byggnaden en oemotståndlig charm och karaktär.</p> <p>Immateriella värden Byggnaden är en viktig symbol för de knappa förhållandena i det allra tidigaste Kiruna.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden är bevarad som ett museum. Den är värdefull som exempel på ett bostadshus från det tidigaste skedet i Kirunas historia.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre träbyggnader anses relativt enkla att flytta. Det gäller i synnerhet denna byggnad med sina minimala mått. Det finns stora möjligheter att byggnaden kan fungera på motsvarande vis, som ett exempel i museal funktion, på ny plats.</p> <p>Ekonomiskt värde Huset har ett värde som fungerande museum.</p>	<p>Rivning och dokumentation Byggnaden har unika kvaliteter och värden som gör flytt till en starkt förordad åtgärd. Inför både rivning och flytt bör byggnaden dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Delar av byggnaden kan återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Byggnaden kan med fördel placeras till-sammans med annan flyttad kulturbebyggelse och bilda en historiskt och arkitektoniskt sammanhållen ny miljö. Alternativt kan den placeras som ett karaktärsskapande byggnad i kvarter och stadsrum med ny bebyggelse. Den nya miljöns skala och struktur bör ha vissa gemensamma nämnare med den flyttade byggnaden.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att den berörs av markdeformation och flyttning kan bli en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner för den nya bebyggelsen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Byggnaden har unika kvaliteter och värden som gör flytt till en starkt förordad åtgärd.</p> <p>En omfattande dokumentation av byggnaden bör ske före eventuell flytt eller rivning.</p> <p>Vid flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan tillvaratas och att byggnaden på bästa möjliga sätt kan bidra till en karaktärsfull miljö på ny plats.</p> <p>Tidigare beslut Kv Vagntipparen 4 ingår i den grupp byggnader som enligt avtal mellan Kiruna kommun och LKAB ska flyttas på LKABs bekostnad.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny en plats. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. Värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang till en ny miljö, men de kan leva vidare om byggnaden kan flyttas i en grupp och skapa en ny sammanhållen miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Värden som knyter an till samhällsutveckling och social historia kan i viss utsträckning överföras till ny plats. Möjligheterna ökar om flera byggnader med samma bakgrund flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnader som enskilda objekt behåller sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang de placeras. Det gäller att återskapa miljöer med rätt karaktär och känsla. Det underlättas om byggnader flyttas i grupper.</p> <p>Immateriella värden Immateriella värden hänger till stor del ihop med miljömässiga värden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang byggnaden placeras. Det underlättas om byggnader flyttas i grupper.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet är främst möjligheten att kunna fortsätta använda byggnaden som museum.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnaden antas efter genomförd flytt kunna fortsätta brukas i nuvarande användning.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden är så speciell att dess främsta värden ligger i kunskaps- och upplevelsevärden.</p>

EB 17 EB17 - Pekinghuset, Kv Lilla skolan

Pekinghuset, Kv Lilla skolan, Geologgatan 7A

Beskrivning

Pekinghuset ligger i Centrumområdet på en liten tomt invid Meschplan. Det ger tillsammans med närliggande äldre bebyggelse en bild av hur en platsbildning gestaltats enligt Hallmans plan.

Pekinghuset byggdes i början på 1920-talet som skolexpedition och bostad efter ritningar från 1922 av arkitekt D Nordström. I samma kvarter låg tidigare Lilla skolan och i kvarteret ovanför Centralskolan. Huset används idag bl a av Kiruna annonsblad. Pekinghuset är timrat i två våningar med valmat svängt tegelklätt mansardtak med ett litet språng i brytningen. Den svängda takformen har resulterat i namnet Peking. Fasaden är täckt med grov spritputs och med slätputsade markerade hörn. Över fönstren i bottenplanet finns draperade dekorationer. Huset genomgick en exteriör restaurering 2002 med bidrag för kulturhistoriska merkostnader.

Byggnaden är väl känd och uppskattat av kirunaborna.

Tolkning

Pekinghuset är en representant för den arkitektoniska omsorg om det offentliga byggandet som kännetecknar gruvsamhällets uppbyggnadsskede. Den speglar den också centrumområdets tidiga karaktär med småskalig bebyggelse.

Skydd

Byggnaden har skydd i gällande detaljplan.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår byggnaden i en kulturhistoriskt värdefull miljö och är utpekad som en byggnad som bör bevaras.

Befintliga värden	Tälighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Pekinghuset är en välbevarad, tidigare offentlig byggnad i 1920-talets japansk-inspirerade klassicism med hög arkitektonisk kvalitet</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Pekinghuset var ursprungligen skolexpedition och bostad. Det är nu en av de få bevarade byggnaderna som byggts i Centrumområdet enligt Hallmans plan.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden Pekinghuset är en betydelsefull byggnad vid Meschplan och bildar tillsammans med näraliggande äldre byggnader en centrummiljö i mindre skala än de sanerade kvarteren. Den bevarande exteriören med många fina detaljer som t ex takkuporna är en stor tillgång på platsen och uppskattad av kirunaborna.</p> <p>Immateriella värden Pekinghuset var tidigare skolexpedition och bostad knutna till de nu rivna skolorna, Lilla skolan och Centralskolan. Byggnaden har ett stort symbolvärde.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden är i gott skick. Den används idag till olika verksamheter och har därför ett funktionsvärde. För de som har sin verksamhet där idag har huset också ett socialt värde.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Hela byggnaden bör liksom idag kunna användas utan alltför mycket ombyggnad i Nya Kiruna.</p> <p>Ekonomiskt värde Huset är i gott skick och har ett ekonomiskt värde som verksamhetslokaler.</p>	<p>Rivning och dokumentation Om huset rivs försvinner en karaktäristiskt utformad tidigare offentlig byggnad från Centrum och en av kommunens kulturhistoriskt utpekade byggnader som är högt uppskattad av kirunaborna. Om huset rivs bör det dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om huset rivs bör det göras selektivt. Det finns sannolikt material och detaljer som är möjliga och lämpliga att återanvända.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Pekinghuset är ett relativt litet hus och bör kunna flyttas om det är konstruktivt rimligt. Byggnaden bör helst flyttas till en centralt belägen tomt med en omgivning och terrängförhållanden som påminner om de nuvarande. Byggnaden bör kunna användas både till olika verksamheter och till bostäder.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Huset bör dock användas och underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husets kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats.</p> <p>Om byggnaden flyttas till nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Pekinghuset bör självklart ingå i det urval av byggnader och miljöer som ska flyttas i Kiruna.</p> <p>Om huset rivs bör det dokumenteras noggrant.</p> <p>Material och detaljer som är möjliga och lämpliga att återanvända.</p> <p>Pekinghuset bör flyttas till en centralt belägen tomt med en omgivning och terrängförhållanden som påminner om de nuvarande.</p> <p>Inför flytt bör byggnadens värden dokumenteras noga för framtida pedagogiskt bruk.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Vid rivning försvinner de värden som är knutna till byggnaden och platsen. Noggrann pedagogisk dokumentation kan medföra att minnen kan levandegöras. Den enskilda byggnadens värden kan bestå vid flytt till en lämplig tomt och passande sammanhang.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Hur värdet förändras beror på vart byggnaden flyttas och vilken användning den får. Hur mycket beror på vilka åtgärder som vidtas för att återskapa den omkringliggande bebyggelsens placering och utformning. För att värdet ska bestå bör man föreslå en placering centralt i Nya Kiruna.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden Pekinghusets värden kan troligen till stor del återskapas och bli en resurs i Nya Kiruna om den får en anpassad ny placering och omgivande bebyggelse i lämplig skala och täthet.</p> <p>Immateriella värden De ursprungliga värdena minskar om byggnaden rycks ur sitt sammanhang. Nya värden kan uppstå om byggnaden får en lämplig placering och en ny viktig betydelse i Nya Kiruna.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnadens tekniska status kan förbättras vid flytt. De funktionella och sociala värdena påverkas beroende på den framtida användningen. Nya värden kan uppstå om byggnaden får en ny viktig betydelse i Nya Kiruna.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Möjligheterna att både flytta och att hitta en ny användning för hela huset bör vara goda. Om huset rivs bör byggnadsmaterial och detaljer kunna återbrukas.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden är av en typ som uppskattas av många och skulle vid en flytt kunna bidra till nya områdets attraktivitet och därmed kanske även ökad betalningsvilja.</p>

EB 18 EB18 - B5, Kv Fjällrosen 3

B5, Kv Fjällrosen 3, Bromsgatan 5

B5

Beskrivning

B5-huset ligger i Bolagsområdet med långsidan invid Bromsgatan. Det har ingen egen tomt. Bakom huset ligger ett par uthus som delas med andra bostäder i närheten. Mellan B5 och grannhuset (B8) ligger ett nybyggt garage. På andra sidan Bromsgatan låg det gamla Bolagskontoret. Tillbyggnaden från 1950-talet står kvar.

Huset byggdes 1899 som bostadshus med två små lägenheter med egna entréer och tre enkelrum. Användningen har varierat under åren men där finns nu en stor och två små lägenheter. Huset är timrat i 1½ våning. Det är panelklätt med släta vindskivor och knutbrädor. Fönstren har mittposter i bottenvåningen och vindsfönster ovanför. I gavelspetsarna finns treluftsfönster. Mot gatan finns en förstukvist med lite snickarglädje. Huset är tillbyggt på baksidan. Det kan eventuellt vara rester av de vindfång som fanns på ursprungsbyggnaden. Sadeltaget är idag är klätt med tegel. De två skorstenarna har kragade krön.

Småskalig träbebyggelse och bolagsbebyggelsen värderas i allmänhet högt av Kirunaborna.

Tolkning

B5-huset är en av de få kvarvarande byggnaderna från gruvsamhällets uppbyggnadsskede med bevarad karaktär från tiden före 1900 i Bolagsområdet.

Skydd

Byggnaden har skydd i gällande detaljplan.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår byggnaden i en kulturhistoriskt värdefull miljö och är utpekad som bör bevaras.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden B5 är en timrad och panelad byggnad med ett enkelt formspråk liknande övriga bostadshus i Bolagsområdet.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden B5 är Kirunas äldsta bostadshus som ännu är i bruk och ett av de många bostadshus som uppförts av gruvbolaget.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden B5 är ett enkelt bostadshus från tiden före 1900 i Bolagsområdet. Byggnadens utseende med tiden "moderniserats" och anpassats till övriga byggnader i området. B5 tillhör de äldre byggnader som uppskattas av kirunaborna.</p> <p>Immateriella värden B5 är det äldsta ännu fungerande bostadshuset i Kiruna och en viktig symbol för uppbyggnadstiden i gruvsamhället.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden är i gott skick. Den används idag för boende och har därför både ett funktionellt och ett socialt värde.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Hela B5 bör liksom idag kunna användas utan alltför mycket ombyggnad i Nya Kiruna.</p> <p>Om byggnaden rivs kan byggnadsmaterial och detaljer troligen återanvändas i ny bebyggelse.</p> <p>Ekonomiskt värde Huset är i gott skick och har ett ekonomiskt värde som verksamhetslokaler.</p>	<p>Rivning och dokumentation Det finns ett beslut om flytt av B5, beslut om ny placering och övrig planering för flyttåtgärder ska ske i samarbete och samförstånd med kommunen.</p> <p>Om huset ändå rivs försvinner det äldsta ännu fungerande bostadshuset i Bolagsområdet. Det är ett enkelt trähus men en av kommunens kulturhistoriskt utpekade byggnader av en typ som är högt uppskattad av kirunaborna. Om huset rivs bör det dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om huset rivs bör det göras selektivt. Det finns sannolikt material och detaljer som är möjliga och lämpliga att återanvända. Beslut om att flytta huset finns dock.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Beslut finns att huset ska flyttas. Beroende på var den placeras kan dess "samhällsvärde" med ursprunglig lokalisering i Bolagsområdet betonas eller försvinna. Byggnaden bör helst flyttas tillsammans med övriga bostadshus i Bolagsområdet för att kunna ge en samlad bild av hur bostadsområdet vuxit fram och använts. Kraven på läge, klimat, terrängförhållanden och tillgänglighet mm för ett "nytt" Bolagsområde behandlas i en annan värdegrupp. Vid en flytt kan byggnaden och dess nuvarande funktionsvärde bevaras. Ändrad användning kan eventuellt medföra en omvandling av byggnaden som påverkar symbolvärdena.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Huset bör dock användas och underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husets kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Om byggnaden flyttas till nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Om huset rivs bör det dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>B5-byggnaden bör flyttas tillsammans med övriga bostadshus i Bolagsområdet för att kunna ge en samlad bild av hur bostadsområdet vuxit fram och använts.</p> <p>Det är en fördel om funktionen som bostadshus består.</p> <p>Tidigare beslut B5 ingår i den grupp byggnader som enligt avtal mellan Kiruna kommun och LKAB ska flyttas på LKABs bekostnad.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Vid rivning försvinner de värden som är knutna till byggnaden och platsen. Noggrann pedagogisk dokumentation kan medföra att minnen kan levandegöras. Den enskilda byggnadens värden kan bestå vid flytt till en lämplig tomt och passande sammanhang.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Hur värdet förändras beror på vart byggnaden flyttas och vilken användning den får. Hur mycket beror på vilka åtgärder som vidtas för att återskapa den omkringliggande bebyggelsens placering och utformning. För att värdet ska bestå bör B5 flyttas tillsammans med övriga bostadshus i Bolagsområdet.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden B5-byggnadens värden kan troligen till stor del återskapas och bli en resurs i Nya Kiruna om den får en anpassad ny placering och omgivande bebyggelse i lämplig skala och täthet.</p> <p>Immateriella värden De ursprungliga värdena minskar om byggnaden rycks ur sitt sammanhang. Nya värden kan uppstå om byggnaden får en lämplig placering och en ny viktig betydelse i Nya Kiruna.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnadens tekniska status kan förbättras vid en flytt. De funktionella och sociala värdena beror på den framtida användningen. Nya värden kan uppstå om byggnaden får en ny viktig betydelse i Nya Kiruna.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Möjligheterna att både flytta och att hitta en ny användning för huset bör vara goda.</p> <p>Ekonomiskt värde Med tillvaratagna kulturhistoriska kvaliteter bör de ekonomiska värdena öka.</p>

EB 19 EB19 - B99 Länsmansbostaden, Kv Tätörten 4

Länsmansbostaden B99, Lingonstigen 5

Länsmansbostaden B99

Beskrivning

Länsmansbostaden ligger avskilt från övrig bebyggelse med en omgivande trädgård i sluttningen väster om Stadshuset. Marken tillhörde tidigt gruvbolaget. Länsman tillhörde samhällets ”övre skikt” och umgicks med bolagets högre tjänstemän och skulle därför bo ståndsmässigt. Idag är de närmaste grannarna radhusen på Lingonstigen.

Länsmansbostaden började byggas 1906 efter ritningar av Gustaf Wickman. Huset i 1 ½ plan byggdes av trä. Det har en tydlig bottenvåning och en övre våning under brant mansardtak med ”risaliter” och kupor. Taket har en svängd nedre del och en litet språng i takvecket. Tidigare var huset målat i mörk färg och hade spröjsade fönster. Idag är det gult och har fönster med mittpost och horisontell ruta överst på bottenvåningen. Byggnaden påminner exteriört om Bläckhornen men är något längre och har takkupor med annorlunda utseende.

Småskalig träbebyggelse och bolagsbebyggelsen värderas i allmänhet högt av allmänheten.

Tolkning

Länsmansbostaden representerar stadens uppbyggnadsskede och gruvbolagets engagemang att bekosta olika samhällsfunktioner. Det avskilda läget i närheten av Bolagsområdet, SJ-området och Centrum markerar länsmannens ställning som statens tjänsteman i gruvsamhället.

Skydd

Byggnaden har skydd i gällande detaljplan.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår byggnaden i en kulturhistoriskt värdefull miljö och är utpekad som bevarandevärd.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Länsmansbostaden är en representant för Gustaf Wickmans bostadsbyggande. Byggnaden är välbevarad även om färgsättning och fönsterspröjsningen förändrats.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Länsmansbostaden tillhör stadens offentliga, samhällsviktiga byggnader som placerades mellan Bolagsområdet och Stadsplaneområdet och dessutom nära SJ-området. Den vittnar om LKAB:s samhällsengagemang och betydelse i samhället.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden Länsmansbostaden är en väl bevarad representant för Gustaf Wickmans arkitektur med ett ursprungligt naturskönt och avskilt läge i ovanför Bolags- och SJ-områdena.</p> <p>Immateriella värden Byggnadens kvalitet och avskilda läge berättar om länsmannens betydelse i gruvsamhället. Den vittnar också om bolagets engagemang vid uppbyggnaden av samhället.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden är i gott tekniskt skick och används än idag som bostad. Den har därför såväl ett funktionellt som ett socialt värde.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Om byggnaderna rivs kan byggnadsmaterial och detaljer återanvändas. Hela byggnaden bör dock kunna användas i nya Kiruna. Om byggnaden rivs kan byggnadsmaterial och detaljer troligen återanvändas i ny bebyggelse.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden används som bostad och har ett miljöekonomiskt värde.</p>	<p>Rivning och dokumentation Det finns ett beslut om flytt av länsmansbostaden, beslut om ny placering och övrig planering för flyttåtgärder ska ske i samarbete och samförstånd med kommunen.</p> <p>Om husen ändå rivs försvinner den ursprungliga länsmansbostaden, en god representant för arkitekt Gustaf Wickman och en av kommunen utpekade kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Om husen rivs bör de dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaderna sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om huset rivs bör det göras selektivt. Det finns sannolikt material och detaljer som är möjliga och lämpliga att återanvända.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Beslut att flytta huset finns. Byggnaden bör flyttas till ett centralt läge med synkontakt till övrig flyttad bolagsbebyggelse för att dess samhälls- och socialhistoriska värde inte ska försvinna helt. Byggnaderna bör flyttas till en tomt vars geografiska förutsättningar påminner om de nuvarande.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Huset bör dock underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husets kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Om byggnaden flyttas till nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Länsmansbostaden bör ingå i det urval av byggnader och miljöer som ska flyttas i Kiruna.</p> <p>Motivet är att den sammantaget har höga värden och är byggnadstekniskt möjlig att flytta.</p> <p>Inför nedmontering och flytt bör byggnadens värden dokumenteras noggrant för framtida pedagogiskt bruk.</p> <p>Byggnaden bör flyttas till ett centralt läge med synkontakt till övrig flyttad bolagsbebyggelse för att dess samhälls- och socialhistoriska värde inte ska försvinna helt.</p> <p>Det är en fördel om funktionen som bostadshus består.</p> <p>Tidigare beslut Länsmansbostaden ingår i den grupp byggnader som enligt avtal mellan Kiruna kommun och LKAB ska flyttas på LKAB:s bekostnad.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Vid rivning försvinner de värden som är knutna till byggnaden och platsen. Pedagogisk dokumentation kan medföra att minnen kan leva vidare. Byggnadernas värden kan bestå vid flytt till en lämplig tomt och passande sammanhang.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Hur värdet förändras beror på vart byggnaden flyttas och vilken användning den får. Hur mycket beror på vilka åtgärder som vidtas för att återskapa omgivande miljö och läge i staden.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden Miljövärdet påverkas i olika hög grad vid en flytt beroende på var byggnaden placeras.</p> <p>Immateriella värden De ursprungliga värdena minskar om byggnaden rycks ur sitt sammanhang. Men nya värden kan uppstå om byggnaden får en lämplig placering och en ny viktig betydelse i Nya Kiruna.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnadens tekniska status kan förbättras vid en flytt. Funktionen kan förändras och en flytt kan påverka dessa värden. Hur det sociala värdet påverkas beror på den framtida användningen.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Om hela byggnaden flyttas bör den kunna återanvändas i sin helhet. Om den rivs bör byggnadsmaterial och flera detaljer vara möjliga att använda i nya byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden är av en typ som uppskattas av många och skulle vid en flytt kunna bidra till nya områdets attraktivitet och därmed kanske även ökad betalningsvilja.</p>

EB 20 - B41 Bolagshotellet, Kv Fjällklockan 3

Situationsplan

Bolagshotellet och väg E10

Bolagshotellet

Bolagshotellet

Beskrivning

Bolagshotellet ligger i Bolagsområdet med utsikt mot gruvområdet nära Hjalmar Lundbohmsgården och järnvägen. Det har den ingen klart avgränsad tomt och är omgiven av vegetation. Huvudentrén vänder sig mot den tidigare infartsgatan men nu närmar man sig från sidan. Bolagshotellet uppfördes 1901 av gruvbolaget. Den ursprungliga byggnaden i 2 våningar ritades av Gustav Wickman i ”Kirunastil” med spånklädda fasadpartier och utkragande delvis svängda tak. Gustav Wickmans Kirunastil representeras främst av tidstypiska branta och stora tak med eleganta takavslut, spånklädda fasadpartier samt små välavvägda detaljer.

De anpassade om- och tillbyggnaderna ritades av Hakon Ahlberg på 1920- och 30-talen. Exteriören har behållit sin ursprungliga karaktär. Färgsättningen är troligen ursprunglig med gula fasader samt röda tak. Invid Bolagshotellet finns ett uthus med välbevarad och till hotellet anpassad exteriör. Bolagshotellet används fortfarande av LKAB som hotell och konferensbyggnad men är ”otillgängligt” för vanliga kirunabor. Uthuset har haft olika funktioner genom åren. Den senaste utbyggnaden av Bolagskontoret används idag som annex till hotellet. De äldre delarna är rivna.

Hotellet är inte med på bild i enkäten ”Vilken är din bild av Kiruna?”. På frågan om vilka fyra platser eller byggnader som är viktiga för Kirunas identitet nämnde 1,3 % av de svarande Bolagshotellet. Personer som varit anställda eller känner väl till det uppskattar dock Bolagshotellet.

Hotellet, uthuset och tomtplatsen är dokumenterat av LKAB 2012 med små kompletteringar 2013.

Tolkning

Bolagshotellet representerar stadens uppbyggnadsskede och mönsterstaden. Det ingår i det administrativa centrum som bildades kring Hjalmar Lundbohmsgården och Bolagskontoret. Bolagshotellet fungerar ännu som representationsbyggnad för LKAB i Kiruna. Byggnadens relativt avskilda läge är en avspeglning av dess roll som brukshotell, en sluten värld för bolagets ledning och viktiga besökare som här kunde träffas utan risk att ”affärshemligheter” avslöjades för utomstående, en vanlig företeelse på bruksorter.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår hotellet och uthuset i en kulturhistoriskt värdefull miljö och hotellet föreslås bli bevarat.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Bolagshotellet är ritat av Gustav Wickman i Kirunastil och till stora delar är välbevarat. Det har därför ett högt byggnadshistoriskt och arkitektoniskt värde.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Bolagshotellet är en symbolbyggnad för gruvbolagets verksamhet och fungerar fortfarande som representationsbyggnad för LKAB. Bolagshotellet tillhör den administrativa kärnan av funktioner som bildades kring Hjalmar Lundbohmsegården och en representant för den av gruvbolaget stöttade samhällsuppbyggnaden med Mönsterstaden och Bolagsområdet.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden Bolagshotellet är en god representant för Kirunastilen och ingår i en unik miljö tillsammans med Hjalmar Lundbohmsegården i utkanten av Bolagsområdet.</p> <p>Immateriella värden Bolagshotellet har för kirunaborna ett "existensvärde" som symbol för gruvbolaget och med samlingarna av konst och konsthantverk som dock inte tillgänglig för alla. Bolagshotellet står för kontinuitet och tradition eftersom det genom åren haft samma funktion med grundtanken om gott omhändertagande av sina gäster.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bolagshotellet är i gott tekniskt skick. Det är omtyckt av gäster och personal och fyller väl sin funktion som representationslokaler för LKAB. Det har därmed ett socialt värde för gruvbolagets anställda och gäster.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnadens mycket gedigna material och detaljer kan återanvändas antingen i ett nytt hotell eller i andra byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde Bolagshotellet används och bör därför ha ett betydande ekonomiskt värde.</p>	<p>Rivning och dokumentation Beslut om rivning är fattat. Huset är dokumenterat i olika sammanhang men innan rivningen påbörjas bör all befintlig dokumentation sammanställas och eventuell komplettering ske så att dokumentationen kan användas på ett pedagogiskt sätt. Huset bör även dokumenteras under rivningen för att få med stomme och förändringar i dokumentationsmaterialet.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial I Bolagshotellet finns användbart byggnadsmaterial och många detaljer med högt arkitektoniskt värde. Återbruk av detaljer av hög kvalitet och med ett högt estetiskt värde och inplacerade på lämpliga byggnader kan bevara en del av värdena för framtiden.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Bolagshotellens olika delar och uthusbyggnaden är en sammanhållen helhet. Ska hotellet flyttas, trots beslutet om rivning, bör det flyttas i sin nuvarande utformning och placeras i närheten av Hjalmar Lundbohmsegården och övriga flyttade byggnader från Bolagsområdet. Tomtens storlek, klimat-, ljus- och terrängförhållanden bör likna de nuvarande. Ursprungliga entréförhållanden bör återskapas. På g a storleken anses det vara svårt att flytta byggnaden i sin helhet. I andra hand bör karaktäristiska och värdefulla delar av byggnaden och interiören kunna flyttas och återanvändas efter kulturhistoriska bedömningar av nya lägen och användningssätt.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Bolagshotellet ligger inom deformationszonen för huvudnivå 1365 och kommer att beröras av omvandlingen inom de närmaste åren varför bevarande på plats inte är aktuellt. Fram till dess bör förvaltning ske så att inga värden förloras.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Bolagshotellet ligger inom deformationszonen för huvudnivå 1365 och kommer att beröras av omvandlingen inom de närmaste åren varför bevarande på plats inte är aktuellt. Om byggnaderna flyttas till nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Inför rivning bör den befintliga dokumentationen presenteras och tillgängliggöras på ett pedagogiskt sätt.</p> <p>Byggnadsmaterial av god kvalitet och detaljer med högt arkitektoniskt värde bör återanvändas i nya byggnader.</p> <p>Vid flytt bör Bolagshotellet i första hand flyttas i sin helhet tillsammans med uthuset.</p> <p>Sambandet mellan Bolagshotellet och Hjalmar Lundbohmsegården bör återskapas liksom anknypningen till övriga flyttade byggnader från Bolagsområdet.</p> <p>Tomtens storlek, klimat-, ljus- och terrängförhållanden bör likna de nuvarande. De ursprungliga entréförhållanden bör återskapas.</p> <p>I andra hand bör karaktäristiska och värdefulla delar av byggnaden och interiören kunna flyttas och återanvändas efter kulturhistoriska bedömningar av nya lägen och användningssätt.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden En byggnad med höga värden kommer vid rivning att försvinna från sin nuvarande plats. Genom återbruk kan delar av värdena leva vidare.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Värdena kan delvis fortleva i form av pedagogisk dokumentation och återbruk.</p> <p>Upplevelsevärden Eстетiska och miljövärden En viktig karaktärsbyggnad försvinner från Bolagsområdet. En del av värdena kan leva vidare i form av pedagogisk dokumentation. Delar av värdena i Bolagshotellet interiör bör kunna återskapas i nya byggnader.</p> <p>Immateriella värden En viktig symbolbyggnad för LKAB i Kiruna försvinner från sin nuvarande plats. En ny symbolbyggnad kan skapas om höga kvalitetskrav ställs på uppförande och utformning.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde LKAB:s representationslokaler försvinner från sin nuvarande plats. Det sociala värdet kan eventuellt återuppstå i nya lokaler av samma dignitet.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnadsdelar och detaljer bör vara möjliga att använda i nya byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde Tillvaratagna kulturhistoriska kvaliteter bör öka ekonomiska värden i nya byggnader.</p>

EB 21 EB21 - Kv Cementgutaren 2

Kv. Cementgutaren 2, Arentgrapegatan 31

Beskrivning

Cementgutaren 2 var den legendariske åkare Ragnar Videgrens stallar.

Tolkning

Byggnaderna visar karaktären hos den enklare centrumbebyggelsen från uppbyggnadstiden i Kiruna. Skalan, byggnadernas placering och utformning vittnar om det tidiga 1900-talets byggnadsätt och hur miljön i centrum såg ut före saneringsvågen på 1960- och 70-talen.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Affärs- och förrådsbyggnaden är ett av de få exemplen på ursprunglig och ändamålsenlig bebyggelse i stadskärnan. Miljön är delvis förändrad genom att den angränsande delen av Adolf Hedinsvägen höjts över en meter vid ombyggnad och breddning. Byggnaden har haft olika användning genom åren som förrådsbyggnad och lokal för hantverkare. Den har under lång tid också tjänat som affärslokal.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Byggnaden är ett gott exempel på den småskaliga och anspråkslösa bebyggelse som stadskärnan bestod av och som var en del av människors vardag, innan den stora saneringsvågen under 1950-, 60- och 70-talet.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnaden har, trots sin enkla utformning, tilltalande proportioner, en intressant fönstersättning och arkitektoniskt lågmälda men fina detaljer. Den gula fasadkulören är väl avvägd i relation till omgivningen.</p> <p>Immateriella värden Byggnaden symboliserar en typ av centrum-bebyggelse i Kiruna som är försvunnen sedan länge, ett viktigt vardagsminnesmärke.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden har ett värde som fungerande förråds- och affärslokal.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre träbebyggelse, som denna affärs- och magasinsbyggnad, anses relativt enkla att flytta. Det finns en realistisk möjlighet att byggnaden kan flyttas och fortsätta användas i motsvarande funktion på ny plats.</p> <p>Ekonomiskt värde Huset har ett värde som fungerande verksamhetslokaler.</p>	<p>Rivning och dokumentation Byggnaden har kvaliteter och värden som gör att bevarande genom flytt bör övervägas. Inför både rivning och flytt bör byggnaden dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts. Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Delar av byggnaden kan återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Byggnaden kan med fördel placeras till-ammans med annan flyttad kulturbeskyddelse och bilda en historiskt och arkitektoniskt sammanhållen ny miljö. Alternativt kan den placeras som ett karaktärsskapande byggnad i kvarter och stadsrum med ny bebyggelse. Den nya miljöns skala och struktur bör ha vissa gemensamma nämnare med den flyttade byggnaden.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att den berörs av markdeformation och flyttning kan bli en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner för den nya bebyggelsen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Byggnaden har kvaliteter och värden som gör att bevarande genom flytt bör övervägas.</p> <p>En omfattande dokumentation av byggnaden bör ske före eventuell flytt eller rivning</p> <p>Vid flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan tillvaratas och att byggnaden på bästa möjliga sätt kan bidra till en karaktärsfull miljö på ny plats.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny plats. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. Värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang till en ny miljö, men de kan leva vidare om byggnaden kan flyttas i en grupp och skapa en ny sammanhållen miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Värden som knyter an till samhällsutveckling och social historia kan i viss utsträckning överföras till ny plats. Möjligheterna ökar om flera byggnader med samma bakgrund flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnader som enskilda objekt behåller sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang de placeras. Det gäller att återskapa miljöer med rätt karaktär och känsla. Flytt av byggnader i grupper underlättar.</p> <p>Immateriella värden Immateriella värden hänger till stor del ihop med miljömässiga värden vilka kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang byggnaden placeras. Det underlättas om byggnader flyttas i grupper.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet, den praktiska möjligheten att fortsatt kunna använda en byggnad samt funktionen som exempelvis en attraktiv bostad, förändras normalt inte vid en flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnaden antas efter genomförd flytt kunna fortsätta brukas i nuvarande användning.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden vid flyttning, återanvändning och återvinning..</p>

EB 22 EB22 - Kv Grundläggaren 1 och 7

Kv. Grundläggaren 1 och 7, Meschplan 7 och 5

Beskrivning

Grundläggaren 7 uppfördes mellan 1928-1930 och innehöll ursprungligen biograf samt bostäder på övre plan. Idag finns inte biografen kvar men benämningen "Palladium" används fortfarande då en pizzeria i byggnaden har det namnet. Det gulputsade handelshuset i grundläggaren 1 uppfördes 1930 efter ritningar av arkitekt Bertil Höök.

Tolkning

Byggnaderna visar karaktären hos centrumbebyggelse med bostäder och butikslokaler från uppbyggnadstiden i Kiruna. Skalan, byggnadernas placering och utformning vittnar om det tidiga 1900-talets byggnadsätt och hur miljön i centrum såg ut före saneringsvågen på 1960- och 70-talen.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår byggnaderna i en kulturhistoriskt värdefull miljö och är utpekad som bevarandevärd.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Byggnaderna är en arkitektoniskt och funktionellt avläsbar del av stadskärnan som den såg ut innan saneringen från 1950- till 70-talet. Trots förändringar är byggnadernas ursprungliga karaktär och skala bevarad.</p> <p>Byggnaderna har alltid fungerat dels som bostäder, men också som biograf (tidigare Palladium), fotoateljé för Borg Mesch och affärslokalen Centrum, som har en lång historia och fortfarande finns kvar</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Byggnaderna har haft en central roll för många Kirunabors nöjesliv och vardag. De är därmed en viktig del av stadskärnans tidiga historia ur samhälls- och socialhistoriskt perspektiv.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnaderna är två av mycket få kvarvarande byggnader från den tidiga centrummiljön i Kiruna. De har alltid haft en väl synlig och central placering vid en öppen plats i stads-kärnan. Den enkla men karaktäristiska 1920-talsarkitekturen med frontespiser som betonar gaturummet tillför viktiga kvaliteter till stadsmiljön.</p> <p>Immateriella värden Byggnaderna symboliserar den gamla små-skaliga stadskärnan före saneringarna. De är värdefulla främst för lite äldre kirunabor som minns besök i Borg Mesch fotoateljé, i biosalongen och i klädbutiken. För besökare är de en symbol för de kvaliteter som ingick i "mönsterstaden".</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden har ett värde som fungerande bostads-, restaurang-, och affärslokal.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Delar av byggnaden kan tas till vara och återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden har ett värde som fungerande bostads-, restaurang-, och affärslokal.</p>	<p>Rivning och dokumentation Byggnaderna har unika kvaliteter och värden men är i praktiken svårflyttade av konstruktionsmässiga skäl. Inför rivning bör byggnaden dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Delar av byggnaden kan återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Flytt kommer sannolikt inte att bli en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att den berörs av markdeformation och rivning kan bli en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Inte aktuellt.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Flytt kommer sannolikt inte att bli en aktuell åtgärd. Rivning ska föregås av noggrann dokumentation.</p> <p>Delar av byggnaden kan återbrukas vid selektiv rivning.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Immateriella värden Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras. Byggnadsdelar kan tas till vara och återanvändas vid selektiv rivning.</p> <p>Ekonomiskt värde Återbruk kan bli ekonomiskt lönsamt.</p>

EB 23 EB23 - Kv Grundläggaren 9

Frälsningsarmén, Kv Grundläggaren 4, Seger Svanbergsgatan 4

Beskrivning

Byggnaden ligger i Centrum. Det är den äldst bevarade byggnaden i de centrala delarna av staden. Lokalen uppfördes 1901 av byggmästare Wikander från Luleå för uthyrning till Frälsningsarmén. Fastigheten såldes till Frälsningsarmén 1902. Frälsningsarmén var den första frikyrkoförsamlingen i Kiruna som fick tillgång till egna lokaler. Idag delar man lokalerna med Kiruna Missionsförsamling och Katolska kyrkan.

Lokalerna har byggts ut med expedition och källare på 1930-talet och förstuga på 1940-talet. Byggnaden står på en grund av huggen sten, gråmålad betong och grå putsad konststen. Fasaderna har beige liggande dubbelfasad spontad panel med vita knut- och fotbrädor. Dörrar och fönster är bruna. Taket är belagt med svart trapetsplåt.

Tolkning

Frälsningsarméns hus är en god representant för såväl det tidiga 1900-talets frikyrkor som det livliga föreningslivet i Kiruna. Skalan, byggnadens placering och utformning vittnar om hur Hallmans stadsplan fylldes med bebyggelse och hur miljön i centrum såg ut före saneringsvågen på 1960- och 70-talen.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår byggnaden i en kulturhistoriskt värdefull miljö och är utpekad som bevarandevärd.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Byggnaden berättar om den byggnadsstil och skala som kännetecknade stadskärnan före 1960. Den byggdes för Frälsningsarmén och har alltid varit frikyrka. Placeringen i gatuliv följer Hallmans stadsplan. Byggnaden har alltid använts som samlingslokal för Frälsningsarmén. Byggnadens strama utformning och yttre gestaltning är starkt präglad av dess funktion.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Frälsningsarméns lokal är välkänd för de flesta kirunabor. Den har ett högt symbolvärde i Kiruna som historiskt och än idag är en av landets föreningstätaste städer. Många byggnader med liknande funktion och utformning har försvunnit. Det gör byggnaden än mer värdefull.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnaden har en enkel stram form med tidstypiska detaljer och ovanliga men väl avvägda proportioner. Den är ett karaktärsfullt inslag i miljön som hamnat i skuggan av affärskomplexet Kupolen. Den är mycket uppskattad bland kirunabor som en vacker historisk byggnad.</p> <p>Immateriella värden Byggnaden har höga symbolvärden som samlingslokal för frikyrkan och som en rest från den tidiga bebyggelsen i stadskärnan.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden är i gott skick och har ett värde som fungerande samlingslokal.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Äldre trähus som Frälsningsarméns hus anses relativt enkla att flytta. Det är därmed realistiskt att byggnaden kan fortsätta att användas i motsvarande funktion på ny plats. Delar av byggnaden kan tas till vara och återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Ekonomiskt värde Huset har ett värde som fungerande samlingslokal.</p>	<p>Rivning och dokumentation Byggnaden har unika kvaliteter och värden som gör flytt till en starkt förordad åtgärd. Inför både rivning och flytt bör byggnaden dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Delar av byggnaden kan återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Byggnaden kan med fördel placeras tillsammans med annan flyttad kulturbebyggelse och bilda en historiskt och arkitektoniskt sammanhållen ny miljö.</p> <p>Alternativt kan den placeras som ett karaktärs- skapande byggnad i kvarter och stadsrum med ny bebyggelse. Den nya miljöns skala och struktur bör ha vissa gemensamma nämnare med den flyttade byggnaden.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att den berörs av markdeforamation och flyttning kan bli en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Om kulturhistoriskt värdefulla byggnader eller miljöer flyttas samlat bör de skyddas i detaljplaner för den nya bebyggelsen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Byggnaden har speciella kvaliteter och värden som gör flytt till en förordad åtgärd.</p> <p>En omfattande dokumentation av byggnaden bör ske innan eventuell flytt eller rivning.</p> <p>Vid flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan tillvaratas och att byggnaden på bästa möjliga sätt kan bidra till en karaktärsfull miljö på ny plats.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Värden bundna till ursprungsplatsen är svåra att överföra vid flytt. Hur värdena förändras beror till stor del på vad som kan återskapas på ny plats. Med tiden kan nya samband och värden skapas. Enskilda byggnader behåller sina materiella egenvärden vid flytt. Värdena försvagas om en enskild byggnad lyfts från ett starkt sammanhang till en ny miljö, men de kan leva vidare om byggnaden kan flyttas i en grupp och skapa en ny sammanhållen miljö.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Värden som knyter an till samhällsutveckling och social historia kan i viss utsträckning överföras till ny plats. Möjligheterna ökar om flera byggnader med samma bakgrund flyttas i grupp.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnader som enskilda objekt behåller sina estetiska och arkitektoniska egenvärden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang de placeras. Det handlar om att återskapa miljöer med rätt karaktär och känsla. Det underlättas om byggnader flyttas i grupper.</p> <p>Immateriella värden Immateriella värden hänger till stor del ihop med miljömässiga värden. Dessa värden kan stärkas eller försvagas beroende på i vilket nytt sammanhang byggnaden placeras. Det underlättas om byggnader flyttas i grupper.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Bruksvärdet dels den praktiska möjligheten att fortsatt kunna använda en byggnad, dels funktionen som exempelvis en attraktiv bostad, förändras normalt inte vid en flytt.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnaden antas efter genomförd flytt kunna fortsätta brukas i nuvarande användning.</p> <p>Ekonomiskt värde Det kan finnas ekonomiska värden vid flyttning, återanvändning och återvinning..</p>

EB 24 EB24 - Kv Rörläggaren 4

Wennbergs hörna, Kv. Rörläggaren 4, Bergmästargatan 2

Beskrivning

Byggnaden är ett hörnhus som ligger i Centrum och är uppfört under tidigt 1900-tal. I bottenvåning och i källarvåning finns butiker och på övervåningen bostäder.

1907 öppnade Franz Gustaf Wennberg en livsmedelsaffär i byggnaden. Med tiden ändrade butiken inriktning till att sälja mer och mer samiskt hantverk tills butiken under sonen Carl Wennberg och hans hustru blev en specialiserad samisk konst- och hantverksbutik, vilket den är än idag. Butiken är den äldsta i Kiruna. Greta Wennberg är en av få kvinnor som har fått en gata i staden uppkallad efter sig.

Byggnaden är klädd med stående panel och mellan fönstren finns fält med stående ribbor. Detta gjordes vid en ombyggnation under 1990-talet. Då målades även huset om till dagens färgställning; ljusgrön panel med röda fönster, vilket var en återgång till hur byggnaden tidigare varit målad.

Tolkning

Byggnaderna visar karaktären hos centrumbbyggelse med bostäder och butikslokaler från uppbyggnadstiden i Kiruna. Skalan, byggnadernas placering och utformning vittnar om det tidiga 1900-talets byggnadsätt och hur miljön i centrum såg ut före saneringsvågen på 1960- och 70-talen.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Byggnaden är ett exempel på den vanliga kombinationen av bostad och affärslokal i stadskärnan före den omfattande saneringen från 1950- till 1970-talet. Den tidstypiska arkitekturen är trots förändringar avläsbar. Byggnaden har ett historiskt värde framförallt som lokal för ett av de mest långlivade och kända affärsföretagen i Kiruna centrum.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Byggnadens skala, utformning, placering i gatuliv och funktion ger en värdefull bild av typisk bebyggelse i stadskärnan och kirunabornas vardagsmiljö före 1960.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Byggnaden har, trots renovering och vissa yttre förändringar, kvar sin grundkaraktär och utgör ett välbekant och värdefullt inslag i gatubilden utmed Föreningsgatan.</p> <p>Immateriella värden Byggnaden har ett symbolvärde som en av få bevarade bostads- och affärsbyggnader från Kirunas uppbyggnadsskede.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden är troligen i gott skick och har ett värde som fungerande bostads-, kontors-, och affärslokal.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnaden är svår att flytta av konstruktionsmässiga skäl. Flytt är därför inte en förordad åtgärd. Däremot finns möjlighet att genom selektiv rivning tillvarata byggmaterial och byggnadsdelar som kan återbrukas.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden har ett värde som fungerande bostads- och affärslokal.</p>	<p>Rivning och dokumentation Byggnaden har vissa kulturhistoriskt intressanta kvaliteter och värden men är i praktiken svårflyttad av konstruktionsmässiga skäl.</p> <p>Inför både rivning bör byggnaden dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Delar av byggnaden kan återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Flytt kommer sannolikt inte att bli en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att den berörs av markdeformation och rivning kan bli en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Inte aktuellt.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Flytt av byggnaden är inte en förordad åtgärd.</p> <p>En omfattande dokumentation av byggnaden bör ske före eventuell flytt eller rivning.</p> <p>Vid eventuell flytt bör det ställas särskilda krav på ny lokalisering och placering, så att viktiga värden och kvaliteter kan tillvaratas och att byggnaden på bästa möjliga sätt kan bidra till en karaktärsfull miljö på ny plats.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Immateriella värden Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras. Byggnadsdelar kan tas till vara och återanvändas vid selektiv rivning.</p> <p>Ekonomiskt värde Återbruk kan bli ekonomiskt lönsamt.</p>

EB 25 EB25 - Kv Grundläggaren 5

Kv. Grundläggaren 5, Geologgatan 1

Beskrivning

Kvarteret är uppfört mellan 1926-1929 efter ritningar av E Jansson. Byggnaderna har putsade fasader i ljusa kulörer med klassiserande detaljer. Idag är en del inklädd med plåt. Kv grundläggaren byggdes upp efter en kvartersbrand 1926 och var den första stadsmässiga bebyggelsen i Kiruna med stenbyggnader i ett slutet kvarter.

Byggnaden finns med i enkäten ”Vilken är din bild av Kiruna?”. Där bedömdes byggnadens estetiska kvaliteter till 5,71 på en 7-gradig skala.

Tolkning

Byggnaden är en karaktärsfull fondbyggnad i Hallmans stadsplan i början av stadskärnan. Den är en representant för påkostad stenbebyggelse med bostäder och butikslokaler i centrum i Kiruna. Skalan, byggnadens placering och utformning vittnar om 1920-talets byggnadsätt och hur miljön i centrum såg ut före saneringsvågen på 1960- och 70-talen.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår byggnaden i en kulturhistoriskt värdefull miljö och är utpekad som bevarandevärd.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Byggnaden är ett gott exempel på typisk 1920-talsarkitektur i Kiruna och hur större fondbyggnader placerades i Hallmans stadsplan. Den är en av få kvarvarande byggnader med flera bostadslägenheter och butiker i bottenvåningen. Byggnaden är ett exempel på hur stenbyggnader ersatte trähus efter bränder under tidigt 1900-tal. Många äldre kirunabor minns fortfarande byggnaden som sportaffären "Martinssons hörna".</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Byggnaden är en stark profil i Kiruna cent-rum. Denna del av kvarteret är i Kiruna känd som "Brända tomten". Med sin framträdande hörnplacering markerar den början på stadskärnan och har därmed en viktig plats i både kirunabors och många besökares medvetande.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Den stora byggnadens tidstypiska arkitektur och framträdande placering är ett mycket uppskattat inslag i stadsbilden.</p> <p>Immateriella värden Hörnhuset är en viktig symbolbyggnad i Kiruna. Många kirunabor har minnen förknippade med byggnaden som markering av stadskärnans början, som tidigare välkänd affärslokal och som en del av den s.k. Brända tomten.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Byggnaden är i gott skick och har ett värde som fungerande bostads-, kontors-, och affärslokal.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Byggnaden är mycket svår att flytta av konstruktionsmässiga skäl. Flytt är inte en förordad åtgärd. Däremot finns möjlighet att genom selektiv rivning tillvarata byggmaterial och byggnadsdelar som kan återbrukas.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden har ett värde som fungerande bostadshus med affärslokaler.</p>	<p>Rivning och dokumentation Byggnaden har arkitektoniska och kultur-historiska kvaliteter och värden som är unika för Kiruna, men den är i praktiken mycket svår att flytta av konstruktionsmässiga skäl. Inför både rivning bör byggnaden dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Det finns förslag att huset ska återuppbyggas. Delar av byggnaden kan återbrukas vid selektiv rivning.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Flytt kommer sannolikt inte att bli en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ska underhållas i nuvarande skick fram till dess att den berörs av markdeformation och rivning kan bli en aktuell åtgärd.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Inte aktuellt.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Flytt av byggnaden är inte en förordad åtgärd.</p> <p>En omfattande dokumentation av byggnaden bör ske innan rivning.</p>	<p>Kunskapsvärden Byggnadshistoriska värden Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Upplevelsevärden Estetiska och miljövärden Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Immateriella värden Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Bruksvärden Tekniskt, funktionellt och socialt värde Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Vid rivning försvinner byggnadens värden. Efter noggrann dokumentation kan minnen av byggnaden bevaras. Byggnadsdelar kan tas till vara och återanvändas vid selektiv rivning.</p> <p>Ekonomiskt värde Återbruk kan bli ekonomiskt lönsamt.</p>

EB 26 EB26 - B39 Ingenjörsvillan, Kv Fjällklockan

*Ingenjörsvillan, Kv Fjällklockan,
Hjalmar Lundbohmsvägen 29*

Beskrivning

Två av tre planerade ingenjörsbostäder uppfördes i Bolagsområdet i slutningen ovanför Bolagshotellet. De ritades av arkitekt var Gustaf Wickman. Den första B39 byggdes 1900 och den andra B40 1901. Husen var i stort sett likadana och tidigare omgivna av skötta trädgårdar. B 40 är nu riven.

Ingenjörsvillan B39 uppfördes i trä. Fasaderna är klädda med panel som in- delats i fält med lister. Närmast takfoten är den spånklädd. Dagens färgsätt- ning överensstämmer troligen i stort med den ursprungliga. Taket är klätt med plåt. Takfötterna är lätt svängda. Fönstren är på ritningar och äldre fo- tografier krysspöfönster med spröjs i de övre lufterna. Idag är spröjsarna borta. Huset har 1½ plan och källare. Det övre planet ligger inom ett högt valmat tak med frontespis mot Luossajärvi. På bottenplanet är vardagsrum- met utvidgat i ett stort burspråk som på ritningar kallas blomrum. Entrén vänder sig från infarten mot norr.

Småskalig träbebyggelse och bolagsbebyggelsen värderas i allmänhet högt av Kirunaborna.

Tolkning

Ingenjörsvillan B39 representerar gruvsamhällets uppbyggnadsskede, då arkitekt Gustaf Wickman ritade ett flertal bostadshus i Bolagsområdet. Byggnadens utformning och läge vittnar om den sociala skiktning som då fanns inom samhället.

Bevarandeplan

Enligt bevarandeplanen ingår byggnaden i en kulturhistoriskt värdefull miljö och är utpekad som en byggnad som bör bevaras.

Befintliga värden	Tålighet och sårbarhet inför möjliga åtgärder	Rekommendation	Bedömning av framtida värdeförändring
<p>Kunskapsvärden <i>Byggnadshistoriska värden</i> Ingenjörsvillan B39 är ritat av Gustaf Wickman i Kiruna-stil och välbevarad. Det har därför ett högt byggnadshistoriskt och arkitektoniskt värde.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Ingenjörsvillan fungerar nu som bostad. Den tillhör den administrativa kärnan av funktioner som bildades kring Hjalmar Lundbohmsegården och är en representant för den av gruvbolaget stöttade samhällsuppbyggnaden i Bolagsområdet. Den visar tydligt den sociala skiktningen inom området.</p> <p>Upplevelsevärden <i>Estetiska och miljövärden</i> Ingenjörsvillan B39 är en välbevarad representant för Gustaf Wickmans arkitektur i en ursprungligen välskött trädgård i utkanten av Bolagsområdet.</p> <p>Immateriella värden Byggnadens kvalitet och läge berättar om ingenjörernas och senare disponentens betydelse i gruvsamhället. Den vittnar också om bolagets engagemang vid uppbyggnaden av samhället.</p> <p>Bruksvärden <i>Tekniskt, funktionellt och socialt värde</i> Byggnaden är i gott tekniskt skick och används än idag som bostad. Den har därför såväl ett funktionellt som ett socialt värde.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Om byggnaderna rivs kan byggnadsmaterial och detaljer återanvändas. Hela byggnaden bör dock kunna användas i nya Kiruna.</p> <p>Ekonomiskt värde Eftersom byggnaden kan användas har de ett stort miljöekonomiskt värde.</p>	<p>Rivning och dokumentation Det finns ett beslut om flytt av ingenjörsvillan, beslut om ny placering och övrig planering för flyttåtgärder ska ske i samarbete och samförstånd med kommunen.</p> <p>Om B39 ändå rivs försvinner den enda kvarvarande ingenjörsvillan, en god representant för arkitekt Gustaf Wickman och en av kommunen utpekade kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Om huset rivs bör det dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Rivning och återbruk av byggnadsmaterial Om huset rivs bör det göras selektivt. Det finns sannolikt material och detaljer som är möjliga och lämpliga att återanvända.</p> <p>Flytt i grupp, enskilt helt eller delvis Beslut att flytta huset finns. Byggnaden bör flyttas till ett centralt läge med synkontakt till övrig flyttad bolagsbebyggelse för att dess samhälls- och socialhistoriska värde inte ska försvinna helt. Byggnaden bör flyttas till en tomt vars geografiska förutsättningar påminner om de nuvarande.</p> <p>Bevarande, förtätning och ombyggnad Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Huset bör dock underhållas fram till rivning eller flytt med metoder som är anpassade till husets kulturhistoriska värden.</p> <p>Bevarande med hänsynsbestämmelser Byggnaden ligger inom området som berörs i tiden för brytning på 1365-nivån och kommer troligen inte vara möjlig att bevara för framtiden på nuvarande plats. Om byggnaden flyttas till nya Kiruna bör hänsynsbestämmelser införas i detaljplanen.</p>	<p>Kulturhistorisk prioritering Om huset rivs bör det dokumenteras noggrant för att pedagogiskt kunna visa både hur byggnaden sett ut och hur den använts.</p> <p>Om huset rivs bör byggnadsmaterial och detaljer kunna återanvändas.</p> <p>Ingenjörsvillan B39 bör ingå bland de byggnader som ska flyttas till nya Kiruna.</p> <p>Byggnaden bör flyttas till ett centralt läge med synkontakt till övrig flyttad bolagsbebyggelse för att dess samhälls- och socialhistoriska värde inte ska försvinna helt.</p> <p>Det är en fördel om funktionen som bostadshus består.</p> <p>Tidigare beslut Ingenjörsvillan ingår i den grupp byggnader som enligt avtal mellan Kiruna kommun och LKAB ska flyttas på LKABs bekostnad.</p>	<p>Kunskapsvärden <i>Byggnadshistoriska värden</i> Vid rivning försvinner de värden som är knutna till byggnaden och platsen. Pedagogisk dokumentation kan medföra att minnen kan leva vidare. Byggnadens värden kan bestå vid flytt till en lämplig tomt och passande sammanhang.</p> <p>Samhälls- och socialhistoriska värden Hur värdet förändras beror på vart byggnaden flyttas och vilken användning den får. Hur mycket beror på vilka åtgärder som vidtas för att återskapa omgivande miljö och läge i staden.</p> <p>Upplevelsevärden <i>Estetiska och miljövärden</i> Miljövärdet påverkas i olika hög grad vid en flytt beroende på var byggnaden placeras.</p> <p>Immateriella värden De ursprungliga värdena minskar om byggnaden rycks ur sitt sammanhang. Nya värden kan uppstå om byggnaden får en lämplig placering och en ny viktig betydelse i Nya Kiruna.</p> <p>Bruksvärden <i>Tekniskt, funktionellt och socialt värde</i> Byggnadens tekniska status kan förbättras vid en flytt. Funktionen kan förändras och en flytt kan påverka dessa värden. Hur det sociala värdet påverkas beror på den framtida användningen.</p> <p>Återanvändningsmöjlighet Om hela byggnaden flyttas bör den kunna återanvändas i sin helhet. Om den rivs bör byggnadsmaterial och flera detaljer vara möjliga att använda i nya byggnader.</p> <p>Ekonomiskt värde Byggnaden är av en typ som uppskattas av många och skulle vid en flytt kunna bidra till nya områdets attraktivitet och därmed kanske även ökad betalningsvilja.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Värden och rekommendationer

Hjalmar Lundbohmsgården

Byggnadsminnet Hjalmar Lundbohmsgården är en av Kirunas viktigaste kulturmiljöer, med ett högt byggnadshistoriskt värde som en av Kirunas första byggnader och därmed en del av Kirunas äldsta byggnads- och arkitekturhistoria. Det personhistoriska värdet med koppling till Hjalmar Lundbohm och hans betydelse för samhällets tillkomst är stort där gården blev den punkt som samhället, fysiskt och mentalt, kom att byggas kring. Med tiden har gården utvecklats till en symbol- och karaktärsbyggnad för staden.

Genom delbeslut daterat 2011-10-31 (dnr 432-2679-11) gav länsstyrelsen kommunen tillstånd till att flytta gården för att bevara den på ny plats, i beslutet står att ”Avsikten är att Hjalmar Lundbohmsgården ska placeras i ett område där delar av stadsbebyggelsen etableras och där gårdens kulturhistoriska värden kan tas tillvara.”

UTREDNING AV GÅRDENS VÄRDEN

Inför beslutet om placering har ett kunskapsunderlag med resonemang enligt DIVE-metoden upprättats, se följande uppslag.

En flytt kommer delvis innebära att vissa värden förändras medan andra kanske stärks eller tillkommer i en ny kontext. Enbart att gården flyttas kan i sig skapa ett värde, med koppling till att Kiruna för omvärlden kanske är känd som ”staden som flyttade”.

Rekommendationer

Utredningen visar att gården i framtiden bör få en placering där den kan fortsätta förmedla sin stora betydelse i Kirunas historia, att den bör ingå som en betydelsefull och attraktiv helhet i stadslandskapet och fortsätta vara en symbol för samhället, där den hålls tillgänglig för både kirunabor och besökare.

Det är också av vikt att närmiljön kring gårdens nya placering anpassas till gårdens kulturhistoriska värden, med en buffertzonszon till modern bebyggelse, företrädesvis med äldre flyttad bebyggelse eller återbruk/anpassad nybyggnation som angränsar. Även utformningen av den nya tomten, där gårdens samtliga byggnader placeras, är betydelsefull för att säkerställa att gårdens befintliga värden tas om hand.

Kulturarvet är angeläget och ska vara tillgängligt i ett långsiktigt perspektiv. En placering bör säkerställa att gården idag och för kommande generationer hålls öppen för allmänheten. Just tillgängligheten är det som länsstyrelsen anser vara av särskild betydelse. I detta bör den framtida funktionen också diskuteras.

För en hållbar utveckling av en stad behövs kopplingar bakåt, för att förstå var vi har varit och vart vi är på väg. Där är det viktigt med äldre bebyggelse för att skapa en historisk förankring och kontinuitet i ett samhälle som präglas av förändring.

Kommunen har hösten 2013 beslutat att gården får säljas till LKAB.

Inför beslut om placering bör tillgängligheten för allmänheten samt framtida funktion särskilt beaktas.

Olika placeringar kan på olika vis ta tillvara gårdens kulturhistoriska värden samt symbolvärden. Gården kommer att till sin närmiljö bidra med attraktivitet, ett synliggörande av Kirunas historia som ett minne av gamla Kiruna och kan bli en dragningskraft till den nya placeringen/stadsdelen. I omvänd ordning kan det även diskuteras vad platsen där gården inte placeras kanske missar. Även dessa frågeställningar bör tas i beaktning.

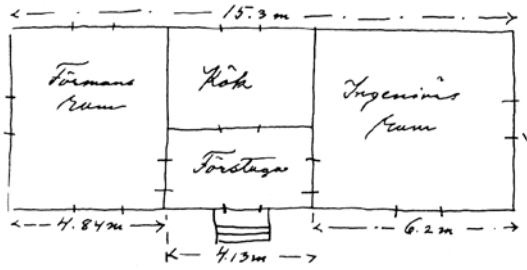

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Hjalmar Lundbohmsgården

1890-1899

1890-1899	Funktion	Landskapet
D: Gruvdriften och samhället utvecklas positivt	Gården fungerar som kontor och bostad åt Hjalmar Lundbohm.	Tomten vänder sig mot väster och det omgivande landskapet med gruvan, fjällen och sjön Luossajärvi
I: I det tidiga samhället finns tydliga sociala skillnader	Gården ingår som en del i gruvsamhället.	Tomten speglar Kirunas tydliga karaktär av stad på fjället.
V:		
E:		

1890 - 1899

Stadsdelar	Stadrum	Byggnader
<p>Hjalmar Lundbohmsgården ingår i det nya Bolagsområdet - ett välordnat område med mycket öppen mark mellan husen.</p>	<p>Gårdens byggnader omges av naturlig fjällvegetation.</p>	<p>Bygget påbörjas 1895 med en parstuga, ett avträde, en vedbod och en matkällare.</p> <p>B2</p>
<p>Stadsdelen speglar Kirunas tydliga karaktär av gles stad på fjället.</p>		
<p>Bolagsområdet byggdes som ett välordnat område i kontrast mot slumområden i andra gruvstäder.</p>		<p>Byggnaderna är från början mycket enkla.</p> <p>B1</p>
<p>Området byggdes av LKAB.</p>		

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Hjalmar Lundbohmsgården

1900-1908	Funktion	Landskapet
D: Gruvdriften och samhället utvecklas positivt	Gården fungerar som disponentbostad åt Hjalmar Lundbohm och benämns disponentbostaden.	Tomten vänder sig mot väster och det omgivande landskapet med gruvan, fjällen och sjön Luossajärvi
I: I gruvsamhället finns tydliga sociala skillnader	Gården ingår som en del i gruvsamhället.	Tomten speglar Kirunas tydliga karaktär av stad på fjället.
V:		
E:		

Stadsdelar	Stadrum	Byggnader
<p>Gården ingår i Bolagsområdet med bland annat Bläckhornen och Bolagshotellet - ett område med mycket öppen mark mellan husen.</p>	<p>Gårdens byggnader omges av naturlig fjällbjörk och dels av inplanterad växtlighet.</p> <p><i>Ca 1900 miljö</i></p>	<p>Hjalmar utnämndes till disponent år 1900. Då behövdes ett mer representativt boende. Den första tillbyggnaden var klar sommaren 1900 och bestod av det som idag utgör mellandelen mellan parstugan och den högre delen (kavaljersflyfelsen) med matsal mm. Bostadshus och ekonomibygnader uppfördes med hög kvalitet tekniskt och arkitektoniskt och inreddes av tidens konstnärer. Sockeln på kavaljersflygeln är av välhuggen granit.</p> <p><i>B2</i></p>
<p>Stadsdelen speglar Kirunas tydliga karaktär av gles stad på fjället.</p>	<p>Statusen på disponentens gård höjs med speciell inplanterad växtlighet och inhägnad.</p>	<p>De påkostade byggnaderna blir tidigt en symbol för den betydelsefulle Hjalmar Lundbohm.</p>
<p>Bolagsområdet byggdes som ett välordnat område i kontrast mot slumområden i andra gruvstäder.</p>		<p>de påkostad byggnaderna har ett högt värde.</p>
	<p>Gårdsanläggningen kunde kosta på tack vare det gynnsamma ekonomiska läget.</p>	

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Hjalmar Lundbohmsgården

1909 - 1947

1909-1947	Funktion	Landskapet
<p>1890-1899 D: Gruvdriften utvecklas positivt. LKAB bidrar till samhällets utbyggnad.</p> <p>LKAB omvandlar gården till stabskvarter och föreningsgård.</p>	<p>Gården fungerar som bostad åt Hjalmar Lundbohm till 1920, den står därefter tidvis tom och blir stabskvarter under kriget och senare föreningsgård för bland annat Röda Korset, Lottakåren och husmodersföreningen.</p>	<p>Gårdens läge i landskapet består.</p>
<p>I:</p>		<p>Gården har fortsatt synkontakt med Kirunagruvan.</p>
<p>V:</p>		
<p>E:</p>		

Stadsdelar	Stadrum	Byggnader
<p>Gården ingår som en betydelsefull del i det LKAB-ägda Bolagsområdet.</p>	<p>Gårdens byggnader omges dels av naturlig fjällbjörk, dels av inplanterad växtlighet som inhägnas av staket.</p> <p><i>Trädgård</i></p> <p><i>Hjalmar 60 år</i></p>	<p>Tillbyggnaden med "Kavaljersflygeln" är klar 1910 efter ritningar av arkitekt Elis Benckert. Pörtet B1 flyttas upp från en tidigare placering på Luossavaara strand och placeras strax utanför den inhägnade tomten.</p> <p>Hjalmar Lundbohm lämnar Kiruna för gott 1920. Efter hans död säljs lösöret och gården står tom några år. senare förändras gårdens ineriör för att möta krav för olika ändamål.</p> <p><i>Ca 1915</i></p>
<p>Bolagsområdet förtätas med fler nya flerbostadshus, men utanför gårdens tomt.</p>	<p>Statusen på disponentens gård höjs med speciell växtlighet och inhägnad.</p>	<p>Gården blev tidigt en symbol för den betydelsefulla Hjalmar Lundbohm och senare viktig för olika föreningar.</p>
		<p>Gården betraktas efter 1920 av LKAB som en "överslottsbyggnad".</p>
		<p>Gården kan underhållas så länge tiderna är gynnsamma för LKAB.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Hjalmar Lundbohmsgården

1948 - 1976

1948-1976	Funktion	Landskapet
D: Kiruna blir stad, explosionsartad utveckling	Fortsatt samlingsplats för föreningar, bland annat traditionell julmarknad.	Gårdens läge i landskapet består men delar av Luossajärvi torrläggs.
I: Spåren efter högkonjunkturen märks i Bolagsområdet		Landskapet ändrar karaktär genom att Kirunavaara och Luossajärvi präglas allt mer av gruvbrytningen.
V:		
E:		

1948 - 1976

Stadsdelar	Stadrum	Byggnader
Bolagsområdet förtätas med fler nya flerbostadshus.	Hjalmar Lundbohmsgården behåller sitt läge i Bolagsområdet.	Huvudbyggnaden anpassas till föreningsverksamhet. LKAB får svårt att underhålla byggnaderna på 70-talet.
Gården är en betydelsefull del i det LKAB-ägda Bolagsområdet.		

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Hjalmar Lundbohmsgården

1977 - 2004

1977-2004	Funktion	Landskapet
D: Lågkonjunktur för LKAB. Befolkningsminskning. Ökad turism.	Gården säljs till kommunen 1982 och iordningsställs till museiverksamhet. Från 1998 övergår den till entreprenörsverksamhet med servering. 2001 föreningsdrift av Kirunas rötter.	Vissa gruvor läggs ner. Luossajärvi torrläggs igen. Nya biltrafikleder anläggs.
I:	Hög tillgänglighet för allmänheten.	Kommunen lanseras som en upplevelse- och rymdstad.
V:		
E:		

1977 - 2004

Stadsdelar	Stadrum	Byggnader
Nya stadsdelar tillkommer öster om Bolagsområdet.	Fastighetens område utvidgas till dagens storlek, inrymmer även Pörtet B1.	Kommunen gör en genomgripande renovering 1982 och gården öppnas upp 1983 som minnesgård. 1996-1997 görs en omfattande interiör restaurering under antikvarisk medverkan.
Bolagsområdet uppmärksammas i kommunens bevarandepan.	Gården har stor symbolisk betydelse för Kirunaborna.	Gården blir ett viktigt besöksmål för Kirunabor och turister.
	Kommunen föreslår byggnadsminnesförklaring.	Både huvudbyggnad och övriga byggnader ingår i byggnadsminnet.
	Gården byggnadsminnesförklaras 2001. Områdets karaktär får inte förändras. Möjligheter finns att få bidrag till skötsel och underhåll.	Byggnaderna ska enligt byggnadsminnesbeslutet underhållas utan att karaktären förändras.

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Hjalmar Lundbohmsgården

2005 - 2013

2005-2013	Funktion	Landskapet
D: Högkonjunktur för LKAB. Gruvbrytningen medför att stora delar av staden måste flyttas.	Gården fungerar som föreningsgård för "Kirunas rötter". Den arrenderas också av Hjalmar Lundbohmsgårdens ekonomiska förening.	Tomten vänder sig mot väster och det omgivande landskapet med gruvan, fjällen och sjön Luossajärvi
I: Många diskussioner om hur Kirunas identitet kan bevaras.	Gården ingår som en del i gruvsamhället.	
V: Viktiga karaktärsdrag i landskapet diskuteras		
E: Ett vinnande arkitektförslag för nya centrumkärnan har accepterats.		

Stadsdelar	Stadrum	Byggnader
<p>Hjalmar Lundbohmgården ingår i det nya Bolagsområdet ett välordnat område med mycket öppen mark mellan husen.</p>	<p>Gården är mer lummig än omgivningen och innehåller en del ovanliga växter. Den sluttar mot väster och har god kontakt med omgivningen.</p> 	
<p>Stadsdelen speglar Kirunas tydliga karaktär av gles stad på fjället.</p>	<p>Diskussioner förs om hur Hjalmar Lundbohmgården ska kunna "leva vidare" i det nya Kiruna.</p>	
	<p>Hela tomten inklusive vegetation och staket har stort kulturhistoriskt värde och stort symbolvärde för Kirunaborna.</p>	
<p>Området byggdes av LKAB.</p>	<p>Byggnadsminnesbestämmelserna gäller hela tomten med växtlighet och uthus samt B1-byggnaden.</p>	<p>Länsstyrelsen fastställer detaljerade krav på hur byggnaderna ska hanteras vid en flytt.</p>

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Hjalmar Lundbohmsgården

Framtid	Funktion	Landskapet
D: Gården flyttas på grund av gruvbrytningen. Gården ingår i den grupp byggnader som enligt avtal mellan Kiruna kommun och LKAB ska flyttas på LKABs bekostnad.	Planer finns på att gården ska iordningställas för offentlig verksamhet.	Gården bör även i fortsättningen ha god kontakt med det omgivande fjällandskapet.
I: Gården bör fortsatt vara en symbol för samhället.	Gården bör fortsatt ha stor betydelse både för Kirunabor och besökare.	Gården bör ingå som en betydelsefull och attraktiv helhet i det nya stadslandskapet.
V: Många Kirunabor anser att gården ska bevaras.	Gårdens värde som byggnadsminne måste bestå.	
E: Särskilda krav bör ställas på tomt, omgivning och läge.	Gården måste även i framtiden vara tillgänglig för allmänheten på grund av sin betydelse.	Ett särskilt åtgärdsprogram bör tas fram för att hitta ett lämpligt läge i landskapet.

Stadsdelar	Stadrum	Byggnader
Gården bör ingå i en stadsdel med relativt gles bebyggelse och med andra offentliga funktioner..	En ny tomt bör väljas med utgångspunkt i topografi, vädersträck, förhållandet till omkringliggande vägar, gruvområdet och framtida omkringliggande bebyggelse.	Samtliga byggnader återuppförs enligt länsstyrelsens krav.
Gården bör även i fortsättningen förmedla sin stora betydelse i Kirunas historia.	Den nya miljön bör utföras så att den fortsatt blir en viktig samlingsplats och närmiljö i staden.	Hjalmar Lundbohms betydelse för samhällets tillkomst kan leva vidare.
Gården bör ingå i en stadsdel som värderas högt av Kirunaborna.	Tomtens värden i form av byggnadslokalisering, växtlighet, närmiljö och staket återskapas.	Huvudbyggnadens höga konstnärliga, arkitektoniska och personhistoriska värden bevaras. Övriga byggnader återuppförs så att gårdens helhet består.
Karaktären på omkringliggande bebyggelse bör noggrant övervägas.	I en detaljplan säkerställs gårdens nya placering med utgångspunkt i topografi, vädersträck, växtlighet, möjlighet till ankomst och omkringliggande vägars förhållande till tomten, byggnadens förhållande till gruvområdet och en medveten tanke om framtida omkringliggande bebyggelse. Tomtens topografi har betydelse för utsikten och jordkällarens placering mm.	Huset är ett byggnadsminne och återuppförandet särbehandlas i ett åtgärdsprogram knutet till en ny detaljplan. Åtgärdsprogrammet bör ta upp grundläggning, tekniskapproblem, materialval mm. Granitsockeln bör återskapas då den är en viktig del av gårdens karaktär.

Underlag och källor

KÄLLOR DIVE ETAPP 2

Otryckta källor

Byggnader i centrala Kiruna, Fritids&Kulturförvaltningen, Kiruna kommun 2008

Det byggda kulturarvet i framtidens Kiruna, Riksantikvarieämbetet, rapport 2008:8

Kirunas kulturhistoriskt intressanta bebyggelse - en exempelsamling, Fritids&Kulturförvaltningen Kiruna kommun 2007

Industriens Bostadsförening, Bostadsproduktion 1945-1959 & 1960 - 1972, häften

Kiruna - En samhällsbyggnadshistorik, Lennart Nilsson KKh arkitekturskolan 1967

Broschyrmaterial från Thurffjells arkitektkontor AB

Så tyckte Kirunaborna! – Sammanställning av svar från enkätundersökningen ”Vilken är din bild av Kiruna?”, Kiruna kommun, juni 2007.

Fördjupad riksintressebeskrivning över Kiruna. Länsstyrelsen 2010

Tryckta källor och litteratur

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 1, MAF arkitektkontor AB, Norrbottens museum. m fl. 2008.

KIRUNA 4-EVER. White och Ghiliardi + Hellsten arkitekter, Tävlingsbidrag Kiruna stad 2013

KULTURMILJÖN. White och Ghiliardi + Hellsten arkitekter, Utdrag från

arbetsmaterial 2013

Kiruna etapp 1, Utvecklingsplan. Spacescape, White och Ghiliardi + Hellsten arkitekter, Utdrag från arbetsmaterial 2013

Olsson, Krister: Från bevarande till skapande av värde. Kulturmiljövården i kunskapsamhället. Doktorsavhandling KTH 2003

KÄLLOR DIVE ETAPP 1

Otryckta källor

Backman, Lars, Lindgren, Åsa & Sundberg, Susanne, Rapport Kiruna-projektet. Ny järnväg, Kiruna. Arkeologisk utredning, etapp1, Jukkasjärvi socken, Norrbottens län, Lappland, april 2006, Norrbottens museum, dnr 371-2005.

Beslut om att häva byggnadsminnesförklaringen av järnvägsstationen i Kiruna, Jukkasjärvi bandel 100:4, Kiruna stad och kommun
Beslut av Länsstyrelsen Norrbotten 22011-12-02, dnr: 432-2679-11

Beslut om jämkning av skyddsbestämmelser och tillstånd till ändring av byggnadsminnet Kiruna stadshus, Tätörten 3, Kiruna stad och kommun.
Beslut av Länsstyrelsen Norrbotten 2012-04-04, dnr: 432-2679-11

Bevarandeplan Kiruna C. Byggnadsnämnden 1984. Antaget av kommunfullmäktige 1984-09-10, § 210.

Byggnadsminnesförklaring av Hjalmar Lundbohmsgården, Fjällrosen 1, Kiruna stad och kommun. Beslut 2001-11-30. Länsstyrelsens dnr 221-1654-91.

Byggnadsminnesförklaring av hyresfastigheten ”Jerusalem”, Bolaget 11:1, Kiruna stad och kommun. Beslut 2001-11-30. Länsstyrelsens dnr 221-3156-1996.

Byggnadsminnesförklaring av Kiruna stadshus, Tätörten 3, Kiruna stad och kommun. Beslut 2001-11-30. Länsstyrelsens dnr 221-1666-91.

Delbeslut om tillstånd till att flytta Hjalmar Lundbohmsgården inom Kiruna stad, i och med stadsomvandlingen, Fjällrosen 1, Kiruna stad och kommun. Beslut av Länsstyrelsen Norrbotten 2011-10-31, dnr: 432-2679-11

Dispositionsplan över Kiruna centrum. Jan Thurffjell Arkitektkontor AB. Antagen av kfm 1981-06-17, § 99.

Fritids- och kulturvaneundersökning 2008, Fritids- och kulturförvaltningen, Kiruna kommun.

Fördjupad översiktsplan för Kiruna C. Juni 1993, reviderad 1994. Antagen av kommunfullmäktige 1994-02-07, § 9.

Fördjupad översiktsplan för Kiruna centralort. Kiruna kommun, kommunkontoret. December 2006.

Förklaring att Kiruna stationshus, Jukkasjärvi bandel 1:1, Kiruna kommun, övergått till byggnadsminne enligt lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Beslut 2003-05-23. Länsstyrelsens dnr 432-10163-03.

Inventeringsmaterial. Bevarandeplan, Kiruna C. Byggnadsnämnden 1986.

Karlsson, Lina, K-märkt, Norrbottens museum, reviderat 2008-03-07.

Kiruna C – Förslag till generalplan. 1953-1956.

Kiruna C med Tuolluvaara – Förslag till generalplan 1968. Eglers stadsplanbyrå AB.

Kirunaprojektet. Hur påverkas rennäringen av förändringarna i Kiruna. En studie av rennäringens förutsättningar kring Kiruna och en analys av kumulativa effekter. Gabna sameby, Laevas sameby, Banverket, Vattenfall, Vägverket, Kiruna kommun & LKAB. Banverket Norra banregionen, juni 2006, rapportnummer BRNT 2006:12.

Kulturvärden i försvarsanläggningar. Regeringsuppdrag till Riksantikvarie-

ämbetet med anledning av proposition 1999/2000:30 ”Det nya försvaret” – om reduceringar i försvarets krigs- och grundorganisation. Riksantikvarieämbetet, u.å.

Miljökonsekvensbeskrivning för fördjupad översiktsplan, Kiruna centralort. Kiruna kommun, kommunkontoret. December 2006.

Norendahl, Jerry, Byggnader i centrala Kiruna, Kiruna kommun, Fritids- och kulturförvaltningen, 2008.

Saneringsområde II, Kiruna. Förslag till dispositionsplan upprättat 1974-11-06, reviderat 1975-01-23. Jan Thurffjell Arkitektkontor AB, Luleå.

Så tyckte Kirunaborna! – Sammanställning av svar från enkätundersökningen ”Vilken är din bild av Kiruna?”, Kiruna kommun, juni 2007.

Sjöholm, Jennie, Vad är Kiruna värt? Kiruna – en kulturvärderingsanalys, februari 2008, Norrbottens museum, dnr 629-2006.

Westerlind, Ann Mari, DIVE – kulturmiljöanalys som underlag för samhällsplanering, PM version 2, Riksantikvarieämbetet, Samhällsavdelningen, 2008-08-26.

Värdetexter avseende områden i Norrbottens län med kulturmiljövärden av riksintresse enligt 2 kap 6 § NRL, 1997-11-17.

Översiktsplan för Kiruna kommun 1990 – 1999. Norrbottens län. Antagen av kommunfullmäktige 1990-06-17, § 151.

Översiktsplan för Kiruna kommun, del 1 & 2, 2002. Antagen 2002-06-17.

Tryckta källor och litteratur

Ahlström, Gunnar, De mörka bergen. En krönika om de lappländska malmfälten, Stockholm, 1966.

Andersson, Elin, Vem är vem – kortfattad presentation av personerna bakom gatunamnen i Kiruna, Kiruna, 1992.

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Underlag och källor

Berättelser om vårt samhälles historia – svenska industriminnen. Riksantikvarieämbetets program för det industrihistoriska arvet, Stockholm, 2002.

Book, Tommy & Bergman, Daniel, Förgängsens geografi – provisorier i kulturlandskapet, Stockholm, 2008.

Brunnström, Lasse, Kiruna – ett samhällsbygge i sekelskiftets Sverige, Umeå, 1980-1981.

Brunnström, Lasse, ”Det modernistiska Kiruna”, Staden som konstverk, Stockholm, 1993.

Frank, Gustaf, Kiruna 1900-1950. Minnesskrift till 50-årsjubileet, Stockholm, 1950.

Förordning (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m.

Gradin, Eva, ”Ett arkiv med frusen musik. Hööks arkitektbyrå – två generationer norrbottensk arkitekturhistoria”, Norrbotten, Luleå, 2005.

Gradin, Eva, ”Kiruna stadshus som offentlig mötesplats och kommunal arbetsmiljö”, Norrbotten, Luleå, 1999.

Hedman, Raymond & Rickheden, Per, Världens nordligaste spårväg – till 100-årsminnet av Kirunas spårvägar, Saltsjöbaden, 2008.

Johansson, Bengt O H, Den stora stadsomvandlingen. Erfarenheter från ett kulturmord, Stockholm, 1997.

Kiruna – 100-årsboken, Kiruna, 2000.

Lag (1988:950) om kulturminnen m.m.

Miljöbalk (1998:808).

Norrbottens synliga historia. Norrbottens kulturmiljöprogram, Luleå, 1992-1998.

Nyström, E. Hj., ”Min syn på Kiruna”, Svenska stadsmonografier: Luleå, Piteå, Haparanda, Boden, Kiruna med omgivning, Stockholm, 1949.

Paulsson, Gregor, Svensk stad, Stockholm, 1953.

Persson, Curt, ”Glimtar ur Kirunas tidiga historia”, Norrbotten, Luleå, 2000.

Persson, Curt, ”Kiruna – industrisamhälle i förändring”, Norrbotten, Luleå, 2005.

Plan- och bygglag (1987:10).

Riksintressanta kulturmiljöer i Sverige. Förteckning. Underlag för tillämpning av naturresurslagen 2 kap 6 §, Stockholm, 1990.

Svensson, Birgitta & Wetterberg, Ola (red) Malmberget, strukturella förändringar och kulturarvsprocesser - en fallstudie, Riksantikvarieämbetet, 2008

Sjöholm, Jennie, ”Vad är Kiruna värt?”, Norrbotten, Luleå 2007.

Tallhage Lönn, Irene, Stadens parker och natur, Boverket, 1994

Kulturmiljöanalys Kiruna etapp 2

Underlag och källor

KIRUNA KOMMUN